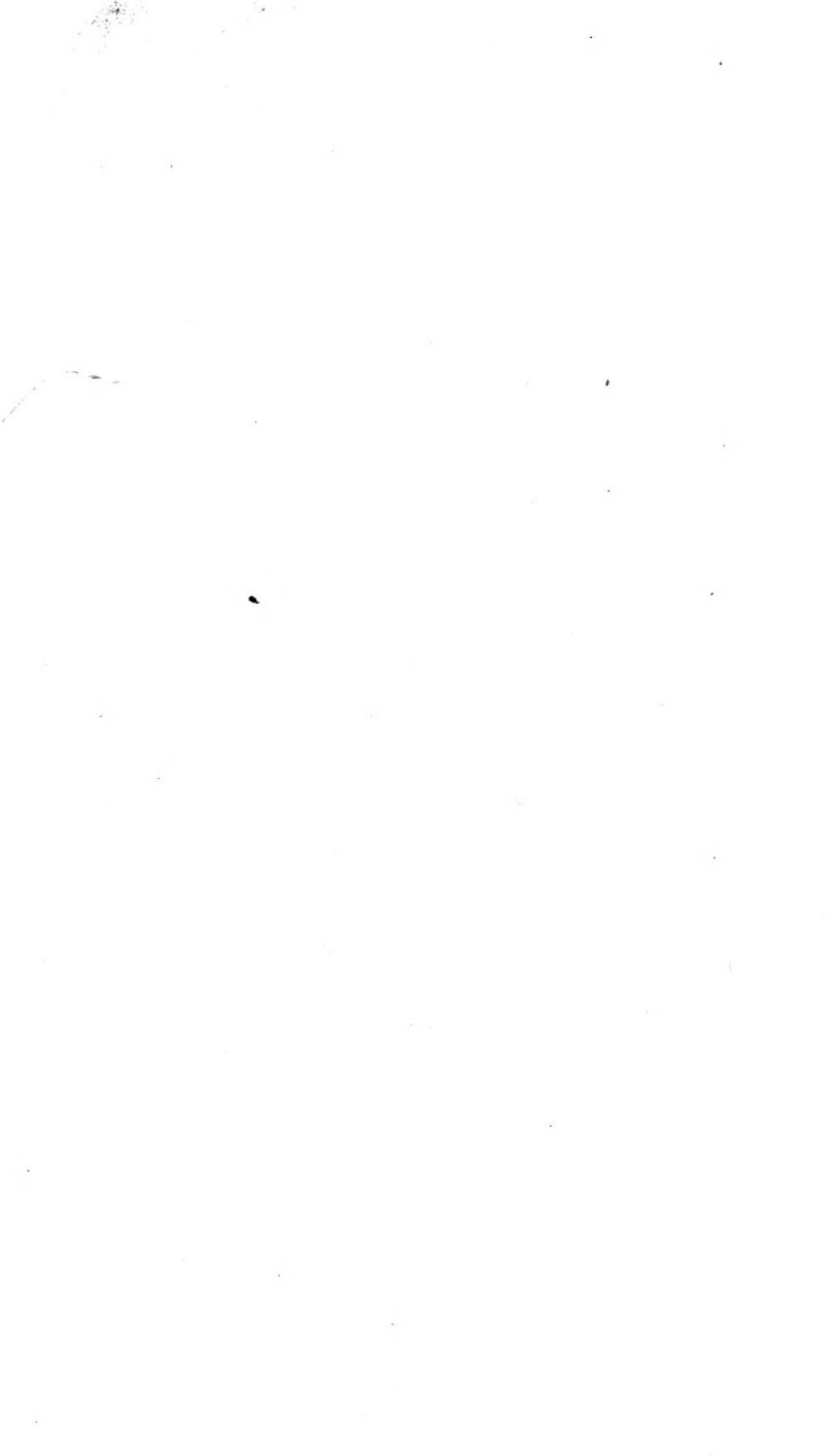

SAC

1118

V I T Æ
S I M O N I S

S C R I P T A

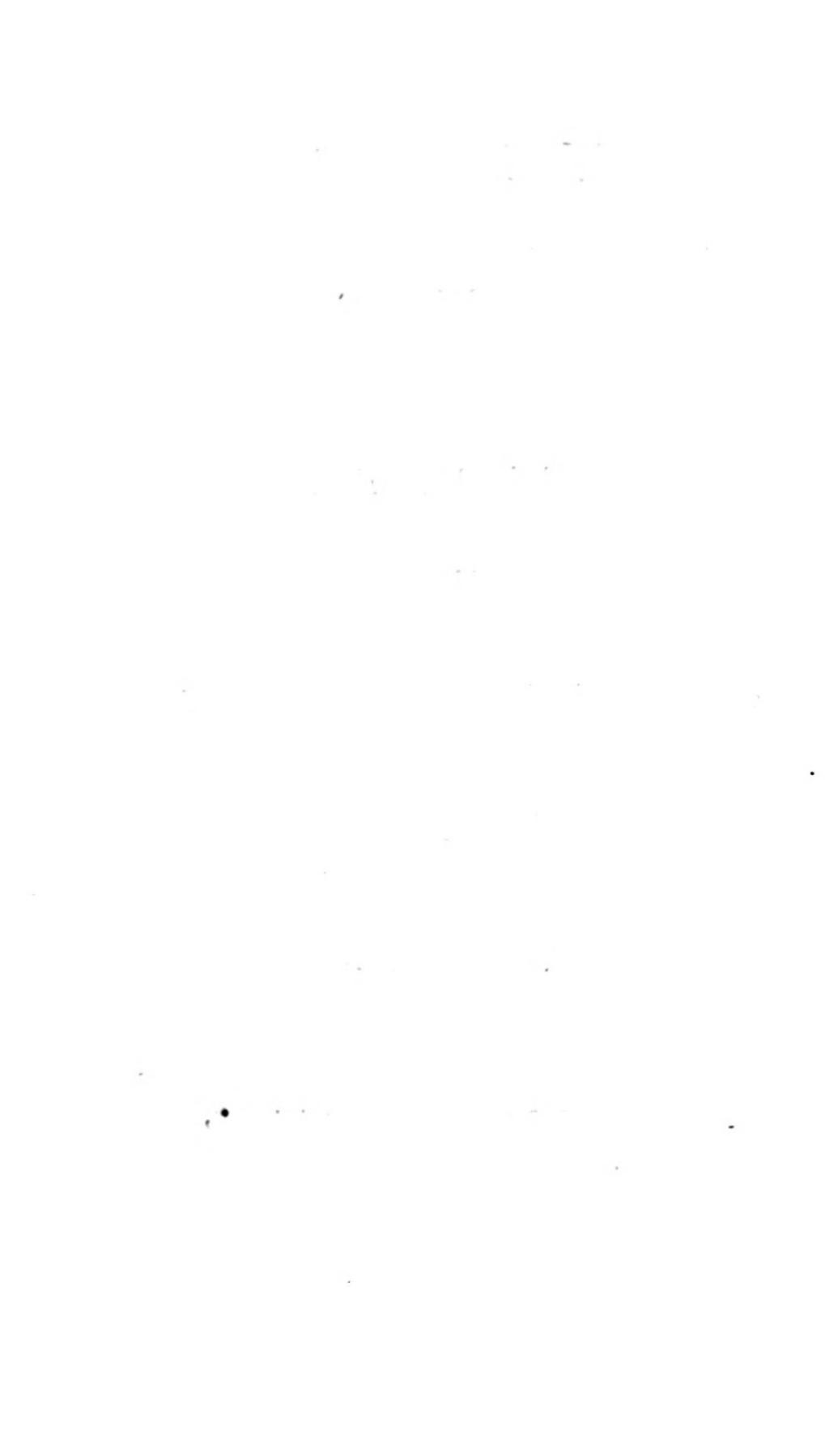
A

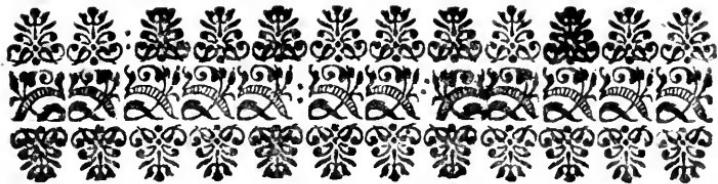
¶ Belgico in Latinum sermonem versa, &
ab Auctore aliquot in locis aucta.

Apud G E O R G I U M G A L L E T,

21, 22, 23,

BENEVOLO
LECTORI
PHILIPPUS A LIMBORCH
S. P.

BENEVOLE LECTOR,

CUM ante septennium
Conciones Episcopii,
separatis antehac volumini-
bus editas , in unum cor-
pus collectas , & nonnul-
larum numquam antea
editarum additione locu-

* 2 ple-

P R A E F A T I O.

pletatas, ederem; ut amicis, qui se rerum ab Episcopio gestarum Historiam paullò ampliorem desiderare aliquoties indicaverant, gratificarer, hanc, quam hīc vides, vitæ Episcopii Historiam linguâ Belgicâ scripsi. Omnia quæ hīc de Episcopio à me narrantur, aut ipsis Episcopii, aut avi mei Remberti Episcopii scriptis, propriâ ipsorum manu exaratris, quæque à me asservantur, aut instrumentis publicis, & antehac editis, adstruere possum, paucissimis solummodo iisque minoris momenti exceptis, quæ ex ore parentum meorum Episcopio proximè agnatorum, habui.

P R A E F A T I O.

habui. Consultò quædam momenti majoris præterii, quæ à parentibus sæpiùs narrata quidem audivi, & de quorum veritate licet nullus dubitem, attamen quoniam nusquam ea annotata repperi, omittere consuliūs duxi. Quia enim delicto vivimus sæculo, in quo iniqua aliorum judicia plerumque exspectanda sunt, nihil hic existare volui, nisi quod indubitatis documentis adstruere possum.

In Exterorum gratiam hanc, quam nunc publici juris facimus, versionem amicus adornavit. Verum quoniam Episcopii gestis arcte me alligaveram, & varia cum

P R A E F A T I O.

illis connexionem habentia, utpote s̄epiùs lingua nostrâ edita, ac proinde popularibus nostris fatis nota, consultò præterieram; monitus fui, aliquot locis narrationem meam minus clamram Exteris fore, nisi subinde quædam, quibus temporum illorum historia elucidatur, infererentur; idcirkò versionem hanc relegi, &, ubi necesse fuit, brevi additamento omnem, quantùm potui, obscuritatem tollere, pleniorémque paullò rerum nostrarum, quatenus Episcopium spectant, conspectum dare Exteris studi. Si omnia, quæ arctam cum Episcopi gestis conne-

xio-

P R A E F A T I O.

xionem habent, exactè nar-
rare aggressus essem, ma-
gnum fuisset conficiendum
volumen: verùm mihi sco-
pus fuit, non res Remon-
strantium, sed unius Episco-
pii vitam conscribere. Tu,
Lector, ex illâ indignam vi-
rorum magnorum in hoc
mundo sortem mecum
agnosce, neque ex eventu
minùs læto de causæ boni-
tate judica. Vale. Amstelo-
dami 9. Septemb. 1700.

C A S P A R I S B A R L Æ I

E P I G R A M M A

In effigiem

S I M O N I S E P I S C O P I I :

*Quem tu Leida prius, Synodus mox ipsa loquentem
Audiit, hoc vultu vivit Episcopius.
Vivit, & externis pandens sua lumina Gallis,
Exoptat patria tempora blanda suæ.
Tempora dant pretium, rapiunt quoque tempora
doctis,
Ludit & in maguis fors malesana viris.
Res levis exsilitum est. Grande hoc, mens nescia
pravi.
Hac duce securus vixit ubique domi.*

VITA

VITA SIMONIS EPISCOPII.

QUAMQUAM ea Christianæ Ecclesiæ sors est, ut in terris perpetuum habeat certamen, attamen non semper æquè difficultia ac periculosa sunt tempora. Aliquando persecutionibus jaqtatur, sèpenumero erroribus obruitur, dissidiis subinde miserum in modum dilaceratur, interdum etiam ab omnibus hisce malis simul oppugnatur; denique, horum metu, in exiguum tempus liberatam laceffere hujus mundi vix umquam desinunt illecebra. Humani autem generis creator idem ac conservator Deus, pro mole certaminis, Ecclesiam suam iis adjuvat auxiliis, quibus in fide perseverare, ac de omnibus, quæ saluti officiunt, triumphare possit; ideoque, si qui minus inveniantur constantes, culpa non Deo, quasi opem non tulisset, sed ipsorum negligentiae & incuriae tribuenda est. Inter ea verò adminicula, numerari præsertim debent viri eximii, quos iis exornat dotibus, quas certamen illorum, quibus vivunt, temporum postulat; adeò ut Ecclesiam Dei, propugnaculorum instar, contra ingruentes tentationes tueri queant, persecutiones immotâ fortitudine

A

tudine

tudine sustineant, errores vi veritatis debellent, dissidia modestiæ pacisque spiritu componant, atque illecebras hujus mundi constanti pietate aspernentur. Quâ ratione non huic tantum præsentî ævo, sed & futuris præludent, copiosique fructus laboris sui, etiam post mortem, colligendos relinquunt. Inter hosce viros meritò SIMONEM EPISCOPIUM ponas, seu specces difficillima quibus vixit tempora, seu plurima certamina, quæ ab ineunte ætate decertanda ei fuerunt; vel magnas & singulares, quibus a Deo ornatus erat, dotes; vel denique utilem ejus & indefessum laborem, quo omnis generis hostes, à quibus oppugnari potest Ecclesia, usque ad mortem in timore Dei, repulit. Ideoque ad Dei gloriam atque ut bonis calcar addam, quò vestigiis ejus insistant, statui præcipuum quæ fecit ac tulit narrationem publici facere juris.

Anno
1583.
Nativitas
Episco-
pri.

Simon ergo Episcopius, prout ab eo adnotatum invenio, Amstelodami, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo tertio, primo, vel octavo Januarii die, natus, ac decimo sexto baptizatus est. Patrem habuit *Egbertum Remberti Episcopium*; matrem verò *Gertrudam Joannis*, immaculatæ ambos famæ, addictosque Reformatæ Religioni; quam profiteri illis temporibus, in Belgio, admodum erat periculosum. Conjugali vinculo juncti fuerant, anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, & decem suscepserant liberos; nempe, septem filios, non interrupta serie, & tres præterea filias. Hi autem omnes in puerili, aut juvenili ætate, excepto Simone, & duobus ejus fratribus *Remberto*, ac *Joanne Episcopiis*, de quibus postea, fatis concellerunt.

Pater
et spou-
sæ

Filiorum, citra unum, natu minimus fuit Si-
mon

mon. Is ab infantia acris ingenii, tenacisque memoriae indicia dedit, quibus conjunctus erat animus legendi cupidissimus, quod assidua lectio librorum in manus ejus incidentium ostendebat. Parentes ejus licet haud amplas haberent facultates, nec sine molestia possent honestè educare tot liberos, ferendisque studiorum ejus sumptibus pares non essent; attamen ejus maximo natu fratre Remberto hortante, & Cornelio Benningo viro Consulari privatim subsidium ultrò offerente, litteris eum consecrare animum induxerunt. Mislus igitur in Scholam Latinam, cuius tum Rector erat Petrus Vekemannus, tantos cum in Latina, tum in Graeca lingua, brevi temporis spatio, fecit progressus, ut plurimi docti, celebrisque viri Senatui Amstelodamensi, ut in numerum ejus urbis alumnorum admitteretur, auctores fuerint. Quod & fecit Senator, adversantibus licet initio parentibus, sed ad eamdem tandem sententiam à Verbi Divini Praeconibus Joanne Kuchlino ac Jacobo Armilio adductis, eumque deinceps singulari prosequutus est benevolentia. Emenso in urbe patriâ puerilium studiorum curriculo, à Curatoribus Scholæ anno MDC. dignus renunciatus est, qui in Academiam ad altiora studia capessenda promoveretur. Ideoque profectus Lugdunum in Collegium Illust. Ordinum Hollandiæ Westfrisiæque admissus est, cuius Regens erat Johannes Kuchlinus, cui, dum Amstelodami munus Ecclesiastæ obiret, magna cum ejus parentibus intercesserat necessitudo. Non diu illic fuerat, cum parentes amisit, primò patrem anno MDCII. mense Mayo, cum ingens grassaretur pestis, quam plurimi interierunt. Memorabile hoc tunc contigit, & quod si miraculum non habeatur, at certè singularis providentiæ Dei speci-

Epist.
Præst.
Vir. L.V.
P. 105.

men est certissimum, quod, nempe (ut in Epistola ad Joannem Uytenbogardum scribit Jacobus Arminius) toto illo anno, usque ad decimum septimum Augusti, quo data hæc Epistola, nemo ex Consulibus, Scabinis, Thesaurariis, Orphanorum Præfectis, Verbi Divini Præconibus, Senioribus, Diaconis, Eleemosynariis, Rectoribus Scholarum & Hypodidascalis illâ lue infectus fuerit. Biennio post, mense Novembri anni MDCIV, mater quoque ejus decessit; nullam tamen hi tristes casus vel minimam Episcopii studiis attulerunt moram. Cognitione Linguarum, per assiduam bonorum Scriptorum lectionem, quantum necesse erat, imbutus. Philosophiæ ad penitus eam intelligentiam totum se addixit, ac triennium in hoc studio magna cum diligentia impendit. Postremò Theologiæ, quæ finis erat omnium ejus studiorum, se applicuit, non tamen omisâ Philosophiâ; ad quam, ingenti arcana ejus penitus rimandi cupiditate, subinde redibat. Quum jam ferè exacti essent sex anni, per quos in Collegio Illust. Ordinum perficienda sunt studia, cùmque hoc singularis status, in quo erat Episcopius, aliquatenus postularet, titulum *Magistri Philosophiæ*, vel *Artium Liberalium* ambiit; quo à Matheos Professore Rudolpho Snellio, vigesimo septimo Februarii anni MDCVI, publicè insignitus fuit. Decimo die sequentis Aprilis, egregium diligentiae eruditionis ac probitatis testimonium cí dedere Regens Joannes Kuchlinus & Proregens Petrus Bertius.

1606.
Creatur
Philoso-
phus Ma-
gister.

Theolo-
gicæ ope-
ram dæ.

Ab eo tempore, totum Theologiæ, in qua multum jam profecerat, se dedit. Lectiones Professorum Francisci Gomari, Lucæ Trebatii, ac Jacobi Arminii assiduus audiit. In Disputationibus ac Concionibus quæ exercitationis cau-

sâ

sâ flunt (*Propositiones vulgò vocant*) tam diligentem támque industrium sese exhibuit, ut multis, brevi tempore, omnes condiscipulos, superaret parasangis, útque cui concionatorium deferretur munus, dignus judicaretur. Hisce permoti Amstelodamensis Civitatis Consules cùm specimen ejus eruditioñis videre cuperent, ille coram Consulibus Diderico Petri Hoofdio ac Benningo & quibusdam Senatoribus, aliis que, undecimo Junii, in Sacello Novo, de verbis Pauli ad Rom. C. VIII. v. 14. concionem habuit. Hoc primum anno, noscere cœpit Joannem Uyttenbogardum, eloquentissimum juxta ac doctissimum, Hagæ-Comitis atque in aula Mauritii Principis Arausionensis, Concionatorem.

Sub idem tempus, præsertim post Lucæ Trelcatii obitum, inter duos Professores Gomarum & Arminium, tristis illa de Prædestinatione contentio exarsit. Gomari sententia erat, Deum, ad patefaciendam cùm suam misericordiam, tum etiam justitiam, in duas partes ab omni æternitate totum humanum genus, pro suo beneplacito, divisisse; quarum unam, eámque minimam, ad æternam salutem, alteram verò eamdemque maximam, ad æternam damnationem prædestinasset. Atque ut hoc exsequeretur decretum, statuisse creare hominem, cui legem observandam præscriberet; ita tamen ut omnia eò dirigeret, ut necessariò cum omnibus suis posteris laberetur in peccatum, adeoque, qui, unà cum posteris, æternâ damnatione puniretur dignus evaderet. At in Electorum gratiam, Filium suum Jesum Christum in mundum mittere decrevisse, ut posteaquam ille pro omnibus eorum peccatis divinæ satisfecisset justitiæ, reconciliationem iterum cum iis iniret. Hos au-

Contro-
verſiæ in-
ter Go-
marum
& Armii-
num.

tem pactio , per Filium Christum liberatos , ad fidem ac conversionem efficaciter vocare , & fidem in iis operari eo modo , cui resistere nequeant , & qui in illis necessariò gignat fidem ; eamque eadem operatione , usque ad finem , in illis conservare ; adeò ut peccata quibuscum salutifera non consistit fides , aut committere non possint , aut si committant , in illis usque ad mortem perseverare nequeant : sed vi gratiæ Divinæ ex iis rursus ante mortem revocentur , eoque modo necessariò salutis æternæ fiant participes . Negabat contrà Deum pro Reprobis Filium suum in mundum mittere voluisse , aut eos à vocatione vocare , quæ sola , ad convertendos idonea est ; unde sequitur eos in peccatis necessariò remanere , ac sine ulla conversione perseverare , usque ad finem , adeoque ineluctabiliter in æternum petire . Hæc quidem Gomari fuit sententia , quæ Prædestinationem peccato hominis præordinat , & quæ , si ad verba respicias , durior est quam opinio eorum qui Prædestinationem peccato subordinant , quam confirmavit Synodus Dordracena . Arminii contrà sententia erat , Deum prævidentem humani generis lapsum , misericordiâ suâ , universale afterre decreuisse remedium , quod aptum esset ad omnes ex corruptione liberandos , in quam illos ipsorum præcipitaverunt peccata ; nempe , Filium suum Jesum Christum , quem ad totius generis humani peccata expianda mortis supplicio tradere decrevit . Hoc iacto reconciliationis fundamento , cum humano genere fœdus inire statuisse , ex quo omnibus , qui in Filium suum credunt , ac conditiones observant fœderis , omnia remittat peccata . Hoc fœdus , ut ab humano observaretur genere , per legatos ac ministros non solum ubique palam facere , sed ei comitem tam validam addere decreuisse gratiam ,

ut

ut omnes, quibus verbum prædicatur, aptifiant ad ei assentiendum, si velint, ac credendum; non tamen omnipotenti præditam vi, cui obſisti nequeat, sed cui pertinaciâ refiſti potest, & à multis revera refiſtitur. Causam igitur fidei obedientiæque hominum gratiam eſte divinam, quæ iis fat virium ſuppeditat; incredulitatis ve- rò ac inobedientiæ incuſari poſſe ſolum hominem, qui gratiam neglit. Hac ſemel acceptâ gratiâ, fideles in fide atque obedientia uſque ad finem perfeverare poſſe, verū rurſusne à fide excidere queant, ſe plenâ certitudine conſcien- tiæ dicere non poſſe. Decretum ergo Prædeſti- nationis hoc eſte aiebat; nempe, Deum decre- viſſe omnes, qui efficaciâ oblatae ſibi gratiæ cre- didiſſent, ac uſque ad finem perfeveraſſent, æternâ donare ſalute, contrà verò incredulos, & qui gratiam rejeciſſent, damnare.

Diffenſum hi Profefſores aliquamdiu tacitiſ ſupe-
fovebant animiſ, operam dante Arminio, man- étus Epi-
ſcopiūſ
qui à
partibus
Arminii
ſtabat.
ſuetæ ac pacificæ indolis viro, ne ſententia ſua antequām legitimæ eam proposuſlet Synodo, nimis palam fieret. Non tamen plane celari potuit; diſcrimen enim ejusmodi crat, tantamque habebat cum variis aliis dogmatibas con- nexionem, ut maniſta in docendis ſtudioſis, inter eum ac Gomarum, diſferentia appaſeret. Epifcopium ad Arminii doctrinam magis incli- nare, cùm viderent adverſæ ſententiæ addicti Miniftri, minūs ei ideò fuere benevoli. Magna illi exteras viſendi Academias inerat cupiditas, adeò ut Gaudenſes, qui anno M D C V I I I eum ordinarium Concionatorem ſibi petere in animo habebant, nimio illum peregrinandi flagrare deſiderio cernentes ab incepto deſiſterent. Ve- rū licet Amſtelodamenses Consules, ad ſati- faciendum ejus cupiditati ſatis eſſent proclives,

non tamen quod optaverat, eo tempore, consequi potuit. Coactus igitur Leidæ adhuc commorari, summa cum diligentia, Theologiæ incubuit. Singularis ejus eruditio, ac modestia cùm Consules Amstelodamenses haud fugerent, ad Concionatoris munus promotum cum voluerunt. Ministri verò Amstelodamenses omnes ferè infensissimi Arminio, nunc hanc, nunc illam interponentes moram, Consulum in eum benevolentiam eluserunt. Cujus rei pertæsus Episcopius, inclytâ maximè *Joannis Druſii* Hebraicæ Linguæ Professoris excitatus famâ, Leidenſi relictâ, in Academiam Franekeranam se contulit.

1609:
Fran-
keram
contem-
dit.

Duodecimo Junii anni MDCIX. die, nempe, Dominicâ Franekeram appulit. Jam ante adventum ejus, rumor per totam urbem erat sparsus, Episcopium exspectari, Arminii sententiæ addictum, ac omnes ejus discipulos eruditione superantem. Ideoque horâ septimâ matutinâ diei Dominicæ, urbem ingressus, cum horâ nonâ in Ecclesiam, ad audiendam concionem, procederet, quamplurimi ei obviam venerant, ut tantopere exspectatum cernerent Episcopium. Aderant eorum quidam sciscitari non dubitantes *num esset Episcopius?* quibus postea quâm se esse affirmasset, sparso per ora hoc nuntio, intra paucas horas Professoribus, Studioſis ac Civibus totâ urbe adventus ejus notus fuit. Civium aliqui ei postea narrarunt ejus adventum magis fuisse exspectatum, quâm fuerat sæpe Comitis Guilielmi. Hinc videre est, opinionem de aliquo conceptam, sæpenumero ex una urbe ac regione in aliam subito transferri.

Disputat
cum Si-
brando
Lubber-
tæ.

Vixdum hospitium, in quo habitaturus esset, invenerat Episcopius, cùm ecce ei Theses Sibrandi Lubberti in septimum Caput Epistolæ ad Romanos afferuntur de quibus, decimo septimo Julii,

Julii, publicè Disputatio habenda erat. Ex Arminii consilio , statuerat Episcopius non disputare in illa Academiâ , ut nullam omnino criminationis præberet occasionem. Ceterum tam sæpè tamque acriter non solum ab aliis ad id stimulabatur, sed etiam à Studiofo , cui sub præsidio Lubberti ex Theses defendendæ erant , ut reverâ aliquatenus ad eam Disputationem præparatus in Auditorium iverit; quod faciendum etiam sibi ratus est , ut cognosceret, utrum per Hollandiam sparsus rumor , Franekeræ aliquid contra se decretum esse , verus esset. Postquam ergo è Studiosis quidam aliquid contra hasce Theses objecisset , illico magnum fuit silentium , provocatusque è medio est Episcopius. Qui , cùm primò recusaret , deinde recusatione nihil promoveret , varia Thesibus objecit. Hæc disputatione dum in satis longum protrahitur tempus , variis iisque validissimis argumentis Episcopius adeò ursit Sibrandum , ut magnam sibi in illa Academia acquireret famam , ac fateretur ipse Lubbertus , se disputationem cum Leidenſi habuisse , qui merito Arminianus diceretur , utpote quo melius , aut accuratiū Arminium ipsum rem urgere non posse crederet , imò scire se diceret.

Per totam hanc Disputationem , humanissimè erga Episcopium se gessit , ac publicè laudatâ cùm materiâ , tum soliditate & concinno argumentorum ordine , ad familiarius eum impensè invitavit colloquium ; atque , dum ei gratias ageret , se admodum cupere dixit , ut Auditores sæpius hoc exercerentur modo. Ex hac collatione , animadvertisit Episcopius Sibrandum non esse virum magnopere timendum Armino ; ad quem scribit in hoc eum dissimilem esse Gomaro , quod cùm hic per varia distinctionum diverticula elibi conaretur ; ille nudum se & per vium

vium rusticā quadam simplicitate omnibus telis faceret.

Quod-
niam ei
cum pro-
fessore
Antoni-
de nego-
tium tue-
rie

Quatriduo post habitam hanc Disputationem, Professor Antonides ad se Episcopium accersit, eique dixit se plurimis ex variis locis litteris de ejus adventu certiore esse factum, eumque totam Arminii sententiam planè imbibisse, atque hac ratione quædam ad Arminium pertinentia ex eo expiscari voluit. Episcopius ei, ad disserendum de Arminii sententiâ, amicam obtulit collationem; quam abuuit, oravitque ne inter Studiosos aut alibi ullius tumultus causa esset. Idem Antonides, cùm iterum cum Sibrando disputasset Episcopius, ab eo petiit, ut quando sub se Disputatio habenda esset, à disputando abstineret, ne, si bene responderet, occultus sibi cun eo consensu intercedere videretur; sin malè, ne lis, à qua multū abhorrebat, inter eos sic oriretur. Plurimi quoque Studiosi magnâ eum observantiâ colebant, quorum quidam eum, ut in Theologîa ab ipso erudirentur, convenire, quod abnuit. Isdem fermè diebus, cùm tempus instaret, quo Cœna Domini celebrari solet, postequam Episcopius testimonium illud, quod jussu Syndrii Leidensis dederat ei Adrianus Borrhius, obtulisset Rudolpho Artopeo, ac ille comiter acceptisset, ad sacram Cœnam in Ecclesia Franckerae admissus est.

Leidam
ad Armi-
nium
agro-
rantem
IL

In gravem interim morbum inciderat Arminius, haud dubiè ortum partim ex assiduo labore ac summâ diligentia, partim etiam ex multis adversis rebus, & quod variis in locis præsertim Amstelodami infenissima hominum judicia experiretur. Ingravescente ejus in dies morbo ac periculo imminentे mortis, in Hollandiam revocatus est Episcopius, ut fortè ultimâ vice carissimum Magistrum videret. Eo tempore mul-

ta cumeo de Religionē & Ecclesiā statu disseruit,
atque tribus vix hebdomadibus, ante Arminii obi-
tum, dum ad ejus lectum vigilat, Arminioque som-
num morbus excutit, haud pauca circa Christi co-
gnitionem, ac mortis ejus vim & resurrectionem,
cum illo locutus est, Arminio in ore perpetuò
habente hæc verba Apost. ad Hebræos. C.XIII.

20. 21. *Dens pacis qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem nostrum D. Jesum, ex mortuis reduxit, compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum, cui sit gloria in sæcula sæculorum.* Sed cum pertinax & diuturnus Arminii esset morbus, initio circiter Octobris, Episcopius Franekeram reversus est, ibique cum Sibrando de articulo Justificationis, vigesimo primo ejusdem mensis, in Academia quum disputasset, de exitu vitæ Arminii, qui decimo nono Octobris fatis concesserat, certior fit. Dolorem, quem ex tam cari Præceptoris morte Episcopius conceperat, auxit hoc, quod, ut in quadam ipse scribit epistola, *non tantam Professoribus Franekeranis eruditionem & docendi facultatem, quantam Leidenibus inesse comperisset, ideoque, si Lingua Hebraica cognitionem, quam eum docebat Joannes Drusius, exciperet, multò utilius ei fuisset Leida remanere.*

Eadem tempestate, quidam haudquaquam Qui-
dam Episcopium
Socinianismi su-
spectum
facere
conati
sunt. Episcopii amici, suspectum eum Socinianismi facere conati sunt, levi sanè de causâ. Degebat tum fortè Franekeræ nauta, Gedanum quotannis navigare solitus; qui, quoniam cum Socinianis illic sæpius versatus esset, sententiæ illorum addictus erat. Huius, præter vernaculam, nullam Linguam tenenti, ac tamen multa aliis ignota sibi nota esse ostendere cupienti, mos erat sæpius cum Franekeranis Studiosis disceptare de dogmatibus,

tibus, quibus ille à communi discrepabat sententia. Is Episcopii excitatus famâ, ideoque ejus sibi conciliare cupiens amicitiam, præterim cùm haud longè à se invicem domicilio distarent, frequenter ad eum ventitabat, multumque de variis Religionis Christianæ dogmatibus cum eo colloquebatur. Hanc avidè arripuerunt occasionem, ad Episcopium suspectum faciendum, ac si in eadem cum eo viro fuisse sententia, rumorēisque sparserunt, cum varios per illum nautam Gedano afferri sibi curasse Socinianorum libros. Sed Episcopius, in epistola quadam ad fratrem Rembertum Episcopium exarata, vigesimo secundo Decembris ejusdem anni, disertè affirmat, nullum, nisi de infantium baptismo agentem librum ab eo se petuisse; verum licet alios postulasset, se non magis culpari posse, quam ipsum Sibrandum, qui omnes, quos illius generis habebat, libros ejusdem nautæ operâ sibi acquisiverat. Addit præterea & hoc, sæpè illius viri se refutasse sententiam, atque adeò familiaritatem hanc nemini justam de se parere potuisse suspicionem. Attamen ut omnem suspicionis præcideret occasionem, postea cum eo nauta rariū collocutus est.

Sibrandus Episcopium
ex Academia Franekerana expellere
admititur.

Sub initium anni millesimi sexcentesimi decimi, Episcopium ex Academia Franekerana expellere moliebatur Sibrandus Lubbertus. Querebatur apud Curatores, quod liceret hominibus subornatis novas ac periculosas spargere hæreses, partim in Academia disputando, partim etiam privatis colloquiis; idque per viros adeò huic negotio aptos, ut acutioris ingenii non crederet mitti posse. Mensæ accumbens, cùm variis adessent Professores, dicere etiam non dubitavit, Arminium in proponenda & urgenda argumentorum suorum vi, præ Episcopio, infantem esse. Hac de causa, plures Studioſi ad Curatores vocati sunt,

sunt, eâ specie, ut coram Professoribus testimoniis dicerent de uniuscujusque moribus & delictis quæ commissia forent. Sed cùm adfuerunt, interrogati sunt, nūmne hærefes quædam spargi, ac eruditos Studiosos colloqui secum velle animadverterent, qui inter colloquendum varia in dubium vocabant, ac multa difficultia intellectu proponebant? Ut veritatem hac de re ingenuè faterentur, sacramento adacti sunt. Verùm quìm hæc negassent, quæsitus iterum ab iis, nūmne hæc ergo fieri audivissent? sed negantibus denuo, responsum, præclaros ac fide dignos viros hoc tamen asseverare. Rogati porrò, num disputationi de Justificatione interfuerint, & annon validæ objectiones propositæ tunc temporis fuissent? Hoc affirmantes interrogati rursus, ánne Calvini nomen contumeliosè habitum quoque fuisset? Hujus rei inscios se esse cùm dixissent, pronuntiarunt Curatores, hoc se intellexisse, nec ullo modo amplius fieri velle, ut pote ad tuendam Calvini doctrinam salutem & fortunas periclitari paratos; ideoque caveret unusquisque ne latius hæc serperent. Hæc, & plura similia ex Studiosis quæsita Episcopius illico rescire non potuit, quoniam jurejurando obstricti erant ne quidquam ex interrogatis patefacerent. At, ut fit, fuere eorum aliqui, qui neglectâ jurisjurandi religione, quædam ei narrarunt.

Sub finem Disputationis habitæ cum Sibrando Episco-mense Octobris, dixerat obiter Episcopius, *illos* pius iterum cum Sibrando disputat. non ita absurdè sentire, qui crederent vocem Fidei in dogmate Justificationis non Metonymicè pro objecto suo, sed propriè debere intelligi. Hanc autem afferebat rationem, quia, nempe, justificati quidam fuerunt per Fidem, cuius objectum non poterat esse justitia Christi, & quorum Fides Metonymicè accipi non poterat pro objecto apprehenso. Tali

Tali fide aiebat justificatos fuisse , ante Christi mortem , Apostolos ; justitiam enim Christi objectum illorum fuisse non potuisse , quoniam eum moritum , nesciebant , nedum ut scirent morte suâ justitiam allaturum : quod quibusdam Novi Testamenti phrasibus confirmabat . Dixerat Lubbertus , per totam urbem , se postridie Theses ad ostendendam hujus sententiae falsitatem affigere velle . Post quatuor fermè elapsos menses , hæ diu promissæ Theses affiguntur . Ad hanc Disputationem , præter consuetudinem , Concionatores urbis Sibrandus invitaverat . Per totam civitatem notum erat Doctorem Sibrandum cum Magistro Episcopio disputaturum ; quare non tantum Professores , qui raro disputationibus intersunt , plurimique ex vicinis pagis Ministrorum , atque ad unum omnes Studiosi , verum etiam magna civium pars in Auditorium convenerant . Festivum quidpiam *Albertus Huthenus* tunc temporis Sibrandi discipulus , deinde Sedani Hebraicæ Linguæ Professor , ac tandem inter Remonstrantes Concionator , mihi narravit . Inter oppidanos , qui ad audiendum disputationem in Academiam venerant , etiam linguæ Latinae ignaros , quum suum quoque hospitem conspexisset Huthenus atque adeò mirabundus petiisset , quid illic ei esset negotii , respondsum accepit , disputationem fore inter Doctorem Sibrandum & Magistrum Episcopium , sequē ad videndum quisnam victoriam reportaturus esset venisse . Hutheno autem rursus quærente , quomodo Latinam Linguam non intelligens hoc dignoscere posset , qui prior in iram erumpet , ait , ille vicitus erit . Erectis jam omnium auditorum animis , exspectatione tam celebris Disputationis , adeo Sibrandus , silentioque facto Episcopum è media ad disputandum provocavit

vit turba. Longa de dogmate Justificationis fuit disceptatio, in qua Sibrandus pristinæ immemor humanitatis in Episcopium contumeliosas voces emisit, ac probris hominem laceravit; exprobrans insuper nunc puerilem ignorantiam nunc etiam insaniam, interdum quoque ut in contemptum eum adduceret, dicens ejus argumenta rectè non esse proposita, ideò eum adjuvare sese velle, ut in rectam redigerentur formam; ac tandem maximâ incitatus irâ, indecenter corpus flectens, alterum pedem præ rabię supra cathedram extollebat; quod Hutthemus, qui rem viderat, mihi ipse narravit. A civibus, qui adfuerant, per totam urbem rumor illico spargebatur, Doctorem Sibrandum, quia irâ fuerat incensus immodicâ, à Magistro Episcopio fuisse victimum. Latinæ Linguæ periti judicabant Sibrandum nullis, aut paucis Episcopii argumentis rectè respondisse. Nihilominùs, habitis post finitam Disputationem precibus, Episcopium ac reliquos Auditores Sibrandus, ad iterum hacce de materia differendum, invitavit; verùm Episcopius, cognito ejus ingenio, ad iracundiam proniore, recusavit, quod, ut dicebat, *præstaret id fieri in posterum ab iis, quos non vexat insaniam, sed commendat credulitas.*

Hicce ita peractis, ab Episcopio, per Studiolum, Sibrandus postulavit, ut omnia argumenta, quæ proposuerat, & quæ plura fortè haberet, sibi scripto traderet. Hoc abnuente Episcopio, ab eo denuo petiit, vellētne ergo relegere sua argumenta, prout ab ipso Sibrando concepta ac conscripta erant, ut videret num talia essent, qualia ille ea proposuerat. Hoc quoque recusante Episcopio, statim alias de Justificatione Theses affigi curavit, quibus affirmabat *Fidem à Deo, pro plena ac perfecta legis justitia,*

tia, non accipi. Has sub suo præsidio defendendas obtulit Alberto Hutheno, quod ille recusavit, Sibrandum superiore Disputatione nullomodo si bi satisfecisse dictitans, ac se mirari, quod pro dignitate materiæ tunc non respondisset, præfertim cum lucidam veritatem à partibus suis stare crederet. Quare alii eas dedit Studio, adeoque vigesimo quarto Februarii secundâ, ac decimo nono Martii tertiatâ vice, cum Sibrando de Justificatione Episcopius disputavit. Verum in omnibus Disputationibus, Sibrandus æquè iracundum ac immodestum erga Episcopium se exhibuit. Quò magis hisce disceptationibus crescebat Episcopii fama, eò magis Sibrando invisus siebat. Qui, si id quod machinabatur, eum, quem crediderat, habuisset successum, Ecclesiastico Ministerio in perpetuum exclusum dimisisset Episcopium: at ille quamquam artium, quibus petebatur, ignarus, prudentiâ hanc à se procellam avertit.

Amstelodamum revertitur. Postquam linguæ Hebraicæ, sub Drusio, operam dedisset, relictâ Franekerâ mense Mayo Amstelodamum reversus est, ubi illico nova ipsi à Synedrio objiciuntur certamina. Anno M D C I. Leidæ ut membrum Ecclesiæ admissus fuerat, ostendo testimonio Synedrii Amstelodamensis. Consueverat autem temporibus feriarum, cum Amstelodami esset, illic sacræ mensæ particeps fieri; ad quam pro consuetudine, etiam præcedente Paschate, accesserat. Interim postquam Franekeram profectus erat, novum Synedrii decretum ex templorum cathedris promulgatum fuerat, quo cuivis ex alia urbe, vel regione venienti Sacra Cœnâ interdicebatur, nisi prius ostendisset Ecclesiæ testimonium, in qua proximè ejus particeps fuerat. Episcopius hoc decretum ad se nihil pertinere ratus, Amstelodamum, ut antea diximus,

diximus, Franekera reversus, Cœnæ, ut antea solebat ; interfuit. Haud multò pòst duo Synedrii Deputati, Concionator Ursinus ac cum eo Senior eum convenere, jussu Synedrii, rogan-
 tes, *Quandoquidem jam bis adfuisset Cœnæ, nec testimonium exhibuisset, scirétnè Ecclesiæ hanc legem sanxisse, ac quosdam in Synedrio facto ejus scandalizatos esse, quasi præ superbia & contemtu hoc fecisset?* Ad ea Episcopius, audivisse quidem sese, dum abesset, è cathedris hoc fuisse promulgatum, sed ad se nihil pertinere credidisse, quoniam à tot annis & nuper, cùm jam Franekeræ habitasset, Cœnam adierat, nemine propterea criminante, ideóque sibi illud necessarium non esse putasse ; præsertim cùm à Studio id vix fieri quiret, quem sèpius ex uno ad alium migrantem locum nova subinde testimonia afferre oporteret ; præcipuè autem se huic decreto non esse obnoxium, quia & ipse & ii, quibuscum vivebat, satis omnibus erant noti, quippe in quorum actiones tam Ecclesiastici quàm Seculares intentos haberent oculos : Nihilominus sese hac in re Ecclesiæ observaturum statutum, & datâ occasione testimonium eis quoque tradere velle. Quod & illis manu Rudolfi Artopei conscriptum statim ostendit. Adjecit, se nullam novæ legis aliam videre rationem, quàm ut aliquid in ipsum molirentur. Responde-
 runt, tale esse statutum. At eos machinari aliquid aiebat iterum Episcopius, idque patere duobus : Primò, quòd sibi hoc per tot annos perrissimum esset, nemine, licet Synedrio notus esset, à se tale quidpiam postulante ; deinde quia multi ejusmodi decretum mirarentur, atque hoc totum propter ipsum solummodo fieri judicarent ; qui quàm rectè divinas-
 sent, eventum docuisse, siquidem inter duas, quibus Cœnæ interfuerat, vices, promulgatum illud erat, & scandalizatos ideò se fuisse quidam præse ferebant. Episcopii verò frater Rembertus intervenit, di-

Lis cum
Synedrio
de ejus
testimo-
nio.

sitque fratrem suum insidiis peti , nec à se per multos jam annos sacræ mensæ adesse assueto , ac postquam quindecim annis Regiomonti degisset , inde reverso umquam hoc fuisse postulatum. Post alia ultrò citróque dicta , amicè & humanè finitum est colloquium ; ac junctis , in signum amicitiæ , dextris , dixerunt Deputati , se mandata sua tantùm exsequitos esse , ast nullomodo eum dolo capere tentasse. Episcopius contrà pollicitus est se Franekeranum testimonium Synedrio Amstelodamensi exhibitum , promittentibus iis , ei ab Synedrio testimonium petenti negatum non iri.

Rogatur
ut Alc-
marie
concio-
netur.

Briantii
Hist. Ec-
cles. part.
2. pag.
111. 112.

Venerunt postridie ad Episcopium quatuor Synedrii Alcmariensis Deputati , eum orantes ut coram Synedrio ac quibusdam aliis in Sacello Alcmariæ concionaretur. In animo Alcmariensis habebant Episcopium ad Ecclesiasticam functionem vocare , quod munus tamen ei non arridebat , quia inter ambos ejus urbis Concionatores Adolphum Venatorem & Cornelium Hillenium tantæ inimicitiæ erant ortæ , ut non solum omnes cives in partes ivissent , sed etiam ingens ideo inter Magistratum & Classem esset natum certamen , quod negotium & ipsos Hollandiæ Ordines occupatos habuit. Episcopius pacis ac tranquillitatis amans quam honestissime potuit Deputatis rem negavit , prospiciens , id quod accedit , majora in illa Ecclesia brevi futura dissidia. Cornelius enim Hillenius adeò adversatus est Magistratui , ut concionatorio munere destitutus , ac intra duas hebdomadas urbe egredi iussus sit. At egressus , in vicino pago concionando , omnes suis partibus studentes ex urbe ad se eliciebat. Magistratus , ut omnem certaminis tolleret occasionem , Venatorem quoque à concionando desistere jussit ; ac , con-
fensi

sensu Synedrii , duos è vicinia Concionatores vocavit , qui donec ordinarios denuo Ministros haberet Alcmariensis Ecclesia , illic concionarentur. Sed hoc modo in tantum crevere dissensiones , ut Hillenius & Venator ambo causam dicentes ab Illust. Ord. Hollandiæ sint audit , utque Hillenium , non solum Alcmariæ , sed quo cumque etiam in loco , concionari Ordines vetuerint. Magistratus quum nihil promovere se cerneret , post elapsum annum , Venatori pristinum munus reddidit.

Alcmarienses , licet ab Episcopio repulsam passi , non antè tamen ab incepto destitere , quām semel in illorum Ecclesia fuisse concionatus. Interim alius , qui magis ei arridebat , locus ad concionandum à Rotterodamensibus Episcopio offertur. Bleisvicum ille erat , cuius pagi Rotterodamensis Magistratus patronus erat , & qui , mortuo Ministro Swalmio , indigebat Concionatore. Episcopius , petente hoc ab eo Magistratu , Rotterodami concionatus est , comitantibus eum Venatore , ac reliquis Alcmariensis Deputatis. Hæc concio adeò Senatui Rotterodamensi placuit , ut ei haud dubiè Bleisvicum destinaret , ubi & sequente die Dominicâ concionem habuit. Interim quidam vicinarum Ecclesiarum Ministri , ut hanc vocationem malis artibus impeditrent , eum de variis Religionis Christianæ dogmatibus male sentire dixerunt. At quum præcipui eorum , qui in Ecclesia Bleisvicensi Episcopio adversabantur , Magistratus Rotterodamensis rationes audivissent , ac cum Prætore suo & pagi Senatu consilium iniissent , vocationem , si modò Classis assensum præberet , comprobarunt. Quum vero à Deputatis Rotterodamensis Magistratus res Classi proponeretur , Ruardus Acronius Schiedamensis Concionator acerrimè adversatus est ,

Vocatur
ad munus
Eccle-
siasticum
Bleisvici.

ac inter alia postulavit ut Episcopius doctrinæ ac morum testimonium non solum Theologica Facultatis Lugdunensis, verum etiam Franekeranæ & Synedrii Amstelodamensis ostenderet, & se se omni suspicione Heterodoxiæ purgaret. Tandem tamen pluribus suffragiis vocatio hæc comprobata, ac examini decimus sextus Augusti dies præstitutus est.

*Agric.
missio-
nem im-
perat ab
Amstelo-
damensi.*

Episcopius secum sumto Classis decreti apographo, Amstelodamum contendit, ut à Magistratu, (utpote cuius erat alumnus) assensum vocationi suæ quoque impetraret. Illuc venienti magnas molestias faciliè Amstelodamenses Ministri, nunc hoc, nunc illud excogitantes, ut moram vocationi afferrent, ac tandem eam impedirent. Suspectum eum Heterodoxiæ face-re conabantur, ideoque Episcopius, ut sibi coram Magistratu, adversus eorum criminationes defendere se se liceret, petiit; at Ministri, coram Magistratu, cum eo disceptare noluerunt. Dum eo modo negotium trahitur, venit Rotterodamo Consul quidam, litteras Magistratus ejus urbis afferens, quibus orabantur Amstelodamenses, ut assentirentur, qui tandem precibus vieti assensum præbuerunt. Elapso interim, quod ad examen statutum erat, tempore, dilatum illud est usque ad vigesimum septimum Septembris. Hoc appropinquante die, petiit ab Ursino Episcopius testimonium, qui ipsi Franekeranum, quod nuper ab eo acceperat, reddidit, ac porrò ad Synedrium hominem re-jecit; ubi quum adeslet, testimonii datio, propter Ministrorum Plancii & Jacobi Roelandii absentiā, in aliud tempus dilata est. Quoniam verò Rotterodamum proficiisci eum oportebat, fratribus ejus, ut ejus loco postularent, permisum est.

Statuta

Statutâ die, Classis Rotterodamum convenit,
cui adfuerunt duo Synodi Deputati Joannes Be-
cius & Libertus Fraxinus , hic Brilæ , ille Dor-
draci Minister. Venerunt quoque ad eum con-
ventum decem Magistratûs Rotterodamensis
Deputati, tres, nempe, Consules, quidam Se-
natores , Aggerum Schielandiæ præfetus , ac
Pensionarius Elias ab Oldenbarneveld. Magna Contentio inter
contentio in Classe fuit, utrum Magistratûs De-
putati admittendi essent, nec ne; censentibus quosdam
quibusdam, admitti non debere antequâm fini-
tum esset examen , quod ipsi summa vi prohi-
bere nitebantur. Dum ita certatur, per duas
integras horas , Magistratûs Deputati ad Classem Conten-
intrare prohibiti sunt, qui interea templum per-
ambulantes , sèpiùs Clasii , sese jam adesse ac
exspectare nunciari curabant ; donec tædio diu-
turnæ moræ fatigati, quum à Classe peti cura-
sent, ludibriône ipsos haberet, tandem admissi
sunt. Quibusdam è Classe Ministris in animo
erat totum hoc negotium , absque Magistratu-
confiscere; quapropter Episcopium jusserant testi-
monia Kuchlini Regentis Collegii, Ecclesiæ Lei-
densis & Franekeranæ ostendere, ut ea perpen-
derent. Vixdum ingressis Magistratûs Deputa-
tis, illico quinque Concionatores exierunt Ruar-
dus Acronius, Eleazar Swalmius, Hugo Beie-
rus, Samuel Gruterus , ac Renerus Bormannus.
Hortabantur eos Deputati ut remanerent ; sibi
aliquid esse de quo cum iis agerent dicentes.
Tres nihilominus abierunt , duo reliqui januæ
adstantes negabant hanc esse Ecclesiasticam con-
gregationem, dicebântque ut tali congregazione exi-
rent Ecclesiæ suæ sibi mandasse. Ad quæ Deputa-
ti, satis se scire ipsos Ecclesiæ esse , ideoque sibimet
illa ipsos dedisse mandata. Seriò insuper eorum
irreverentiam erga Magistratum castigarunt ,

quòd ejus Deputatos foris per duas horas exspectare jussissent, & statim ac ingressi erant, exirent, atque eo modo, quantum in ipsis erat, Conventum solverent. Porrò rogantes nūnne eos puderet? monuerunt illos ut modicè ea, quam sibi arrogabant, auctoritate uterentur, omnia enim immodica haud longi esse ævi; ac se hæc omnia ad Ordines relatiros dixerunt. Non tamen à sententia revocati sunt, ideoque uno ex Deputatis dicente, mirari sese tam inobedientem esse Beierum, quippe qui sub ditione Rotterodamensi degens, ob suam contumaciam, à Magistratu puniri posset; ac eo respondente, se eo casu crediturum suum esse officium pro Christo pati, adjecit Pensionarius: si propter tuam puniaris contumaciam, Christus culpam non feret; vos soletis omnium vestrarum actionum culpam Deo tribuere, sanè Christus tua inobedientia particeps non est. Vixdum hisce dictis, hi quoque abierunt. Illis quinque digressis, Episcopius post aliquam deliberationem, intrò vocatur, ac ei à Præside objicitur, *Plancium Acronio scripsisse, eum, cùm à Curatoribus suis examinaretur, Heterodoxum fuisse compertum ac Vorstii sententiam de infinitate Dei defendisse, nec testimonium ostendisse Ecclesiæ Amstelodamensis.* Ad hæc tria in hunc modum Episcopius respondit, & primò quidem, sese ante sex annos, cùm nondum promotus esset Magister, cum Plancio, utpote Scholarcha, de variis rebus, & inter alia, corpùsne in animum operaretur differuisse, & quoniam Theologię nondum studiisset, Philosophicè se respondisse, Plancium deinde varias inde deduxisse consequentias; verum se postea, nec cum Plancio, nec cum ullo alio umquam de re amplius fuisse loquutum. Ad secundum accusationis caput ait, se iter facientem, cum Studio quodam de Vorstio differuisse, ac rumoribus de eo sparsis, item quomodo suam sententiam exponerer, se narrasse: sed de hac re nihil affirmasse, nec Vor-

sibi sententiam defendisse: atque hæc fuisse obiter tantum dicta, quoniam sibi vix per quadrantem horæ cum Studio suo colloquium intercessisset. Ut à tertio accusationis capite se purgaret, quâ ratione testimonium petiūset, ac quapropter dilatum hoc esset, narravit, & epistolam fratris sui Joannis Egberti Episcopii prælegit, cuius argumentum erat, *sapius fese, postquam ille profectus esset, testimonium postulasse, verum responsum sibi fuisse, fratrem suum Franekerâ reversum suopte consilio, haud ostendo Franekerano testimonio, sacra Cœna in Amstelodamensi Ecclesia interfuisse, idèoque considerari eum debere non instar Amstelodamensis, verum Franekeranæ Ecclesiæ membra, nec eum primo quidquam amplius postulasse, quam ut sibi Franekerantum testimonium redderetur; quod quoniam fecerat, Syndrium judicare se ejus primis postulatis satisfecisse.* A petendo attamen enixè testimonio ejus fratre non desistente, ac dicente, prout ipsi à fratre suo Franekerano reverso testimonium Franekerani Syndrii exhiberi cupiebant, ita etiam alios, ejus loci, ubi proximè fuisset, desiderare testimonium, respondisse Jacobum Roelandum: non quidem dicimus, frater Egberte, nos fratri tuo testimonium dare nolle; sed cum ille Franekerâ buc veniens suum testimonium non ostenderit, & postea eo ostendo Syndrii approbationem non expectaverit, verum privato consilio Cœna interfuerit, neque consentiente Syndrio fuerit admissus, propterea fratres se non constrictos ad plura testimonia danda censem. Interrogasse itaque Joannem Egberti Episcopium, tantumne hoc esset crimen, ut idèo frater Ecclæ membrum non esset, aut se testimonio indignum reddidisset? Postremum aperte eos affirmare notuisse; at Jacobum Roelandum dixisse, esse eum quidem Franekeranæ Ecclesiæ membrum, cuius ei testimonium in manu esset, sed cum hoc non exhibuisset ipsis, nec ab ipsis tamquam membrum agnosci; idèoque ei

ut Ecclesiæ suæ membro, testimonium dare se non posse.
Quamvis ad hæc omnia ejus frater responde-
ret, ac rationibus variis eos urgeret, nihil at-
tamen promovit; adeò ut epistolam suam hisce
verbis claudat: hæc est Synedrii responsio, ex qua
colligere licet tibi testimonium non esse daturos; oport-
et itaque iis adminiculis, quæ habes, quomodo-
cumque possis, te tuearis. Hisce ad se se purgan-
dum dictis, conclavi egressus est; tota verò
Classis eum adversus omnes accusationes recte
se defendisse, & cunctis satisfecisse judicavit.
Deinde rogata omnium sunt suffragia, nūmne
igitur ad examen pergendum esset? Synodi De-
putati dixerunt, se tali examini præesse nolle, quo-
niam illegitimè Episcopio illud munus concionato-
rium oblatum esset, tam per Magistratum, quād
quod tota Classis non assenserat; quippe contra quod
nonnulli protestati essent, qui ēt ad alium judicem
provocassent; oportere igitur hoc tamdiu differri, do-
nec Synodus convocaretur, ac ii qui provocaverant
audirentur. Dum hiac de re disceptatur, ac
Deputati ad Ecclesiæ quoddam statutum provo-
cant, Magistratus Delegati id Ecclesiæ statutum
afferunt; quo lecto compertum est, quod unus
ex Deputatis ei incle dixerat illo non contineri.
Denuo itaque quæsumus cùm esset, utrum ad
examen procedendum esset, dixere Deputati,
se huic examini præesse nequire, quod Episcopius
Amstelodamo testimonium non attulisset; quare se se ju-
dicare plurimum eum suspectum esse, neque enim Eccle-
siam Amstelodamensem pro nihilo habendam. Ad hæc
Rotterodamensis Magistratus Delegati: Audivisti,
inquiunt, quare ei testimonium dare nolint, vultisne
vobis ab eo dari, quod eum noscitis consequi non posse?
Pensionarius adjecit: fortè inter vos cernentes alter
vocationem ejus impediri non posse, ēt Amstelodamens-
ses ita convenit, ut eum non dimitterent; quod variar-
rum rerum, quæ Amstelodami acciderant, con-
firmabat

firmabat narratione, addens: *dicimus Ecclesiam Amstelodamensem parum candidè nobiscum agere, si adversùs Episcopium graves habeat rationes, cùm illas nobiscum non communicet, quandoquidem tamdiu scivit eum ad hanc Ecclesiam esse vocatum.* *Hoc fieri non solet, inquit Becius, in rebus Ecclesiasticis.* Quo auditō, rogavit Pensionarius: *An in rebus Ecclesiasticis igitur, mos quidem esset à Plancio in Epistola scribi id, quod ante sex annos ab Episcopio audiverat, ac de quo postea numquam cum eo fuerat loquutus, & quod ille in curru sedens de Vorstio per quadrantem horæ cum quodam confabulatus erat, ac talia criminis dari?* Haud multò plura quæ criminaretur eum novisse, alioquin enim illa quoque scripturum fuisse. Becius aiebat indicasse fratres, qui abierant plura se quidem scire. Regessit Pensionarius: *parum candidè igitur nobiscum agunt, quòd abeant, cùm sciant hac de re agendum esse; verebanturne audituros esse Magistratus Delegatos æquè firmo fundamento hæc niti, ac illa, quæ jam referuntur?* Unus ex Magistratu Rotterdamensi indignabundam quoque hac de re orationem orsus est, quâ ostendebat, manifestò apparere hoc totum negotium à Deputatis Synodi & iis qui abierant ita esse compositum, ut rem turbarent, ac, quo minus procederetur, impedirent; ejusmodi præterea agendi ratione leges omnes everti, nec eam in conventibus tolerari posse; unicuique liberum esse suffragium, attamen omnia decreta ex plurimum consensu fieri; itaque si quorum partibus pauciora favent suffragia, irati è conventibus exirent, atque ea modo omnia decreta impedirent, tum nihil posse peragi; ideoque concordiam oportere regnare, ac illum, qui suffragiis inferior esset, apud se reputare se fecisse quod potuerat; quòd si quid ei haud rectè factum videatur, palam eum hoc dicere debere, sed non abire, & meritis figurantis ac suspicionibus indulgere.

Post hæc iterum sententiam omnes rogati, an ad examen procederetur; Concionatorum quidam aiebant interrogandos prius esse Synodi Deputatos. At Grevinchovius, Deputatis potestatem non esse hac de re suffragia ferendi, sed eos solummodo tanquam auditores à Synodo missos habendos esse, & qui, si qua oriretur lis, eam componerent; nimium iræ indulgentes auctoritate suâ sedarent, ac interdum etiam, inter examinandum, quædam interrogarent. Alii sententiam rogati censuerunt modo Synodi Deputati remanere vellent, procedendum esse. Hi se remansuros, propter rationes saepius memoratas, planè negabant; nempe, eum, qui munere fungeretur concionatorio, tam exteriorum quam domesticorum testimonia afferre oportere. Hic pristinum rursus certamen ortum. Quare Pensionarius: ostendit, inquit, testimonia in locis, in quibus diu vixit, ipsi data: nec ullus adversus ea quidquam profert: bonæ famæ est possessio, quam si quis illi adimere velit, contrarium probet oportet. Injustum sanè esset aliquem pallio te spoliare dicentem: tuum illud non est, aut tuum esse proba. Jure merito dices, diu te illud habuisse ac tuum esse, probari ab illo oportere te injuste id nactum esse. Hac ratione est agendum. Ibi è Concionatoribus quidam: hæc vestra fortè dicitant jura. Ad quæ Pensionarius: habetisne meliora, docete illa nos. At contendebant illi, eum tam doctrinæ, quam morum, testimonium afferre oportuisse, præfertim Amstelodamo, quæ civitas in ejus, utpote sui alumni, actiones quam maximè intenta fuisset, ac præterea Lugdunensem & Franekeranorum Professorum, quoniam ii in rebus Ecclesiasticis infimi ordinis non erant. Ad hæc respondere quidam se nulla quoque Professorum testimonia attulisse, nec à se postulata fuisse. Præterea iis objectum, oportere igitur indicari quidnam de eo nossent Professores.

fores. Illi autem ad eos , qui abierant ; provocarunt. Tum quidam è Magistratu : *Vos, inquit, tantopere testimonium Amstelodamense desideratis: credo sanè vos cum Smoutio , qui tamdiu Amstelodami fuit , ita contulisse capita , ut probè sciatis eum inde nullum accepturum esse testimonium , atque adeò illum oblato manere excludere velle.* Hæc cine Christianos decent ? Ad hæc Becius : licet Smoutius Amstelodami non fuisset , tamen non obtinuissest testimonium. En , ait unus è Magistratu , consilia ac fraudes vestræ patescunt. His dictis , ad abeundum surrexere Deputati. Magistratus verò ut remanerent hortari , ut omnia Synodo renuntiare possent , non enim abeundo eos officio suo fungi : adjiciebant , hos omnes agendi modos Ordinibus expositum iri , qui facile hæc ad seditionem & contemptum Magistratū tendere viderent. Præses obnixè Deputatos ne abirent orabat , quoniam pro certo habebat omnes suspicione Episcopii , ad ea quæ interrogarentur , responsis sublatum iri. Acriter , inquiebat , eum interrogemus. At clausis auribus hæc accipientes Deputati abidere. Hora tum erat post meridiem circiter prima. Post discessum Deputatorum , iussu Magistratū quæsivit à Concionatoribus Præses , nūmne ad examen procedendum esset. Maximæ partis sententia erat , procedendum , sed examen acriter & severè instituendum esse , ut eò melius deinde ratio reddi posset. Adrianus Simonis aiebat , se inter examinatores nolle esse , nisi Synodi Deputati , ut assensum suum præberent , adducerentur , vel saltem ab iis hoc peteretur , vel examen in alium conventum differretur. Tum quidam è Magistratu ac nonnulli etiam Concionatores : Ecquis speret eos qui nullis precibus , ac justis adhortationibus ad remanendum adduci poterant , alio tempore esse reddituros ? Annon satis constat illos cum Amstelodamensibus ita conspirasse , ut Episco-

*Episcopius testimonium inde relatus non sit ? vel
saltē tantum tempus elapsurum , antequād id conse-
quatur , ut Episcopio defendere sese cupienti mul-
tiū temporis hoc modo præriperebant ? Tum verò scopum
attigerint . Bleisvici enim tot interim difficultates movebunt quot poterunt , eaque Ecclesia pa-
store destituta remanebit . De hisce varia , quid-
nam optimum factū esset , agitata consilia , ut
Christianā æquitate , res tractaretur , ejusque
Deo hominib[us]que ratio reddi posset . Unanimi-
ter tandem decreverunt , duos viros ad Synodi
Deputatos in Diversorium mittendo , (ubi &
Festus Hommius , Lugduno veniens , eos con-
venierat .) cum hisce mandatis , ut proponerent
eis nomine Magistratū & Classis , vellētne pol-
liceri intra quatuordecim dies examini Episcopii
sese ad futuros , interea dūm ad Synedrium Am-
stelodamense scriberetur , ad resciscendum quā-
nam adversus Episcopium dicenda haberet ; cu-
jus examen in quatuordecim dies productum
erat , propter quosdam , qui admodum se solli-
citos esse præ se ferebant , quod nullum Amstel-
odamo testimonium attulisset . Quod si Depu-
tati Synodi hæc non repudiarent , tum verò in-
tra quatuordecim dies ad examen deveniretur ;
sin minùs , illico ad finem perduceretur , siqui-
dem nulla spes esset intra statutum tempus ad
saniorem mentem reddituros esse . Ministros
Lansbergium patrem & Petrum Cupum mitti
placuit . Hi reversi renunciarunt , scilicet Deputa-
tos Synodi haud alienos ab hac re comperisse ,
modo nomine totius Classis hoc scriberetur , &
Concionatores qui abierant huic rei quoque af-
sentirentur , quos tamen quoniam abiissent ,
difficulter suffragium ferre posse aiebant ; tum
Lansbergium (eunte interea ad Magistratum
Cupo , ut ei Deputatorum mandata exponeret)*

eos quæsitus ivisse, ac cum duobus è quinque fuisse colloquutum, qui aiebant sese huic negotio nullomodo immiscere velle, nisi prius extra Rotterodamum Classis convocaretur, ac tam examini quam aliis rebus, è Magistratu non plures quam duo Religionem Reformatam profitentes, adessent. Hæc verò res indigna Magistratibus visa; qui, inquiunt, illine nostræ urbi jus suum adiment? Classem, quæ Rotterodamum congregari debet, in alium locum transferent? ac nobis quis aderit, quis non aderit, præscribent? quosnam se esse credunt? voluntne novum iterum introducere Papatum? Sanè ut ab eo immunes essent, nimio sanguine Majoribus nostris constituit. Opus est, inquit Pensionarius, ut intentiorem hujus rei curam geramus. En patet quid moliantur; non satis est tamdiu nos foris detinuisse, imperare insuper cupiunt, quot nostrum adesse licebit, cum tamen adhuc nihil adversùs eorum sententiam sit decretum.

His dictis, Magistratus soli congregati pergen-
dum decreverunt, adjeceruntque se visuros, Perfici-
tur ex-
men.
quis sustineret dicere illegitimè hoc esse factum. Eadem omnium Concionatorum sententia erat, imò etiam eorum, qui adhuc aliquatenus adversati erant, & jam dicebant, conscientiam suam testem sibi esse omnia, quæ fieri potuerant, facta esse. Episcopius igitur Propositionem coram Classe habuit, in verba Pauli ad Philip. II. 12. cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini: Deus enim is est, qui efficit in vobis & ipsum velle & ipsum agere, pro gratuita sua benevolentia. Sed quoniam jam advesperabat, reliquum examen, in quo Episcopius omnibus plenè satisfecit, postridie ad finem perductum est; quare omnium ad unum sententiæ fuere, ut Episcopius Bleisvicensi Ecclesiae proponeretur, ac elapsis tribus hebdomadibus, in suo munere confirmaretur.

Quo-
rumdam
è Classis
protesta-
tio.

Illi quinque qui abierant ac protestati erant, nondum destiterunt, sed cum examen perfectum, & Episcopium Bleisvicensi Ecclesiae propositum audiissent, epistolam ad Synedrium Bleisvicense, quâ eam Ecclesiam suâ protestationis certiorem faciebant, scripsere. Ac, inquiunt, quoniam audivimus reliquos fratres una remanentes in examine perrexisse, licet nos protestati fuerimus, & Deputati abierint, eumque admissum & vestræ Ecclesiae propositum fuisse; ideo, quemadmodum ut munere nostro rectè defungeremur, conscientiæ satisfaceremus, non potuimus quin contra hanc vocacionem protestaremur: sic etiam eadem ratione permoti vos hortamur ac monemus, ne Simonem Episcopium, ut legitimum Verbi Divini Praconem, admittatis, antequam protestatio nostra in majore, eaque Ecclesiastica congregazione, audita ac disceptata sit. Deum testamur nihil aliud nos quæstruisse, quam ut salvam haberemus conscientiam, nec quidquam fecisse, cuius rationem omnibus probis, pitque reddere non possumus, nec ullius rei, præterquam gloriae Dei, puritatis doctrinæ, ædificationisque Ecclesiæ rationem habuisse. Oramus interim hæc res cordi vobis sit, ac hoc in negotio fidelein operam navetis Ecclesiæ Domini, ut post hanc vitam super plura constituanmini. Sin minus, nos quidquid in nobis est fecisse, ac vos admonuisse testamur. Ceterum si omnia humana deficiant auxilia, Jesu Christo, supremo pastori, hoc mandabimus; qui suos electos custodiet, ne dispereant & seducantur. Cujus sacræ tutelæ vos omnes commendamus. Datum Delphiportu, 14. Octob. anno MDCX. & à nobis subscriptum. Eorum nomina erant Eleazar Swalnius, Samuel Gruterus verbi divini Minister, Hugo Beierus Jesu Christi Minister in ipsius Ecclesia Heiligerst-Bergæ, Ruardus Acronius, Renerus Bormannus. Magistratus Rotterodamensis, ostensâ sibi à Bleis-

Bleisvicensibus hac epistolâ, eos ab omni danno, quodcumque foret, ob constantiam quam testarentur in admittendo Episcopio, immunes se præstiturum pollicitus est. Itaque Episcopius, postquam Ecclesiæ fuisset ter propositus, decimo septimo Octobris, coram Rotterodamensis Magistratûs Deputatis, muneri suo fuit inaugurus; sequentique die Dominicâ concionatus in verba Pauli ad Ephes. I. 2. ministerium suum inchoavit, atque tertio die Januarii sequentis anni, ut membrum Classis admislus est.

Mense Novembri, Rotterodamum ~~venit~~ A. dolphus Venator, cum tribus Alcmariensium Deputatis litteras Magistratûs, Synedrii Alcmariensis, Deputatorûmque Senatorum, ad Magistratum Rotterodamensem afferens, quibus sibi Episcopium ordinarium Ministrum concedi petebant; quo non impetrato, in aliquod tempus eum sibi commodari orabant; at postquam id etiam recusatum esset, infectâ re, domum rediere.

Hoc anno, mense Julio, à Ministris pluribus Arminii sententiæ addic̄tis, oblata fuit Ordinibus Hollandiæ ac West-Frisiæ Remonstrantia, à qua postea Remonstrantes denominati fuerunt. Ejus occasionem, & quæ Remonstrantes causæ impulerint ut eam Ordinibus offerrent, paullò altius repetere operæ pretium est. Jam ante Arminium inter Doctores Reformatæ Religionis, cum aliis in regionibus, tum in patria nostra, discrepantes fuerunt sententiæ super Prædestinatione divina, aliisque illi annexis capitibus: in Geldria siquidem, Hollandia, Frisia & Trajecti varii eamdem quam postea amplexus est Arminius sententiam propugnaverant. His se opposuerunt alii, qui à Genevensibus, Palatinis & Nafsviis Doctoribus in patriam nostram advenientes magistro-

Episco-
pius ite-
rum sol-
licitatus
ab Alc-
marien-
bus.

Occasio
oblaze
Remon-
strantia.

magistrorum suorum placita in Ecclesias Belgicas inferebant, eisque in legem credendi convertere moliebantur. Jam anno CIC 1566. Confessio fidei, nomine Ecclesiarum Belgicarum, edita fuit: de qua haec scribit Hadrianus Saravia in epistola quadam ad Joannem Uitenbogardum: *Ego me illius confessionis in primis unum fuisse auctoribus profiteor, sicut & Hermannus Modetus: nescio an plures sint superstites.* Illa primo fuit conscripta Gallico sermone à Christi servo & martyre Guidone de Bres. Sed antequam edetur, Ministris verbi Dei, quos potuit nancisci, eam communicavit, & emendandum, si quid displaceceret, addendum, detrahendum proposuit; ut unius opus censeri non debeat: sed nemo eorum qui manum apposuerunt, iamquam cogitavit fidei canonem edere, verum ex Canonicis scriptis fidem suam probare. Confessionis illius exemplaria Saravia Principi Auriaco & Comiti Egmondano offerenda curavit; alia etiam exemplaria Comiti Ludovico dedit, ulterius principibus distribuenda. Postea in Synodis aliquot Provincialibus decretum fuit, ut Ministri omnes Confessioni Belgicæ triginta septem articulis comprehensa subscriberent, utque Catechesis Heidelbergensis ab omnibus recipetur. Atque ita duo hi libelli tamquam consensus Formulæ à Synodis sunt introducti, licet nullo haec tenus publico imperio ab Ordinibus Hollandiæ approbati essent. Praedestinationis absolutæ patroni querebantur, alios diversum à se sentientes doctrinam fovere & verbo divino, & Formulis hisce consensus repugnantem, earumque auctoritate eos premere, & pastorali munere dejicere conabantur. Inde nova de illarum Formularum auctoritate contentio orta est: quin & de genuino illarum sensu disceptatum. Qui Praedestinationem absolutam defendebant longè numeri

Freq.
Viro.
Epist.
181.

mero aliis prævalebant ; itaque Synodorum auctoritate eos aut imuneribus privare , aut ad pallinodiam constringere moliebantur ; utque tantò major Synodorum esset auctoritas , jam antè decreverant , ut singulis trienniis Synodus communis ex omnium Fœderatarum Provinciarum Deputatis , quam Nationalem , ad distinctionem Provincialium , quæ unius tantùm erant Provinciae , vocant , conveniret . Non tamen Hollandiæ Ordines , singulis trienniis , Synodos ejusmodi convenire permiserunt . Tandem anno cœ 1597 . Synodi Nationalis convocationem concesserunt : quia autem id ab Ecclesiasticis agi videbant , ut Belgica Confessio , hactenus nullo publico imperio ab Hollandiæ Primoribus approbata , Religionem , tamquam formula ac norma veritatis circumscriberet , ipsaque deinde Formula quorundam interpretamentis angustius circumscriberetur ; hanc consensui suo addiderunt legem , ut formulla illa ibi revocaretur ad examen , videreturque quâ ratione optimè consuli posset unitati Ecclesiarum . Verum cum ab aliarum Provinciarum Ordinibus consensus , licet maximè urgentibus Ecclesiasticis , impetrari non potuerit , plures intra annos nulla Nationalis Synodus convenit . Tandem anno cœ 1596 & aliæ Nationes in communem Synodum consenserunt , sed lege eadem , ut inibi illa Formula , simumque institutio puerorum , quam Catechesin vocant , relegeretur . Legi huic adscriptæ aliquot Pastores paruere , & considerationes suas in utramque Formulam , Ordinibus exhibuerunt ; plerique tamen illi se opposuerent , qui hanc Magistratui auctoritatem minimè tributam cupiebant , aiebantque , in Synodo ea scripta recognosci non debere omnino , sed posse , atque ita demum , si ipsi Synodo ita videretur . Post-

quām Gomarus & Arminius in conventu Ordinum auditū fuerant, antequām super his controversiis certi aliquid decretum esset, placuerat Hollandiæ Ordinibus anno 1595 IX certamen hoc deferri ad Synodum Hollandicam modis legitimis indicendam & congregandam. Verū nec illa Synodi convocatio processit. Causam ipsi Ordines Hollandiæ, in decreto quodam suo die quarto Decembris ejusdem anni, hanc reddunt, quōd Conventus Ecclesiasticus, Clāssem vulgò vocant, tractus Alcmariani designatis Pastoribus negotium facessere cœperat, quæstiore super hisce capitibus institutā, hoc proposito, ut qui ab ipsis discrepare invenirentur eos Pastorali munere arcerent: quod toti causa præjudicare censebant: quōdque hac de re, & ob postulatam novo more subsignationem Confessionis Belgicæ & Catechismi, à Proceribus admoniti, ab hac rerum innovatione (quæ pendente deliberatione super re principali attenari non debuerat) absistere noluissent. Pollicebantur nihilominus Ordines decreto eodem, indicturos se ex Hollandia Synodum, simulatque Clāsis Alcmariana paruisse: ut moris est, antequām de re principali quicquam statuatur, ea restitui quæ sunt innovata, ut res partium in integro sit.

Remonstrantia effertur.

Personabant interim pulpita clamosis quorundam disputationibus, & Classes alia, perinde atque Alcmariana, ad Formularum subscriptiōnem omnes adigere moliebantur. Cūm itaque Ministri, qui Prædestinationem conditionatam propugnabant, id unicè agi viderent, ut munieribus suis privarentur, libellum supplicem, modò coæmemoratum, titulo Remonstrantia, Ordinibus Hollandiæ obtulerunt: in ea pluribus ostendunt, immerito se passim differri ac graveri,

ri, ac si quærerent Religionis mutationem, ef-
séntque causa magnarum in Republica & Eccle-
sia contentionum: voluisse se parere mandato
Ordinum de revidenda Confessione, & medita-
tiones suas non in Classibus aperire, sed omnia
referre ad Synodum Provincialem aut Nationa-
lem. Postea sententiam suam quinque articulis
comprehensam, rejectâ illâ quam improbant,
declarant: Ac tandem rogant atque obsecrant, ut
Remonstrantibus in legitimo liberōque conventu Sy-
nodico, sub Illust. Ordinum auctoritate, προεδείᾳ,
ductu, συμψηφισμῷ & moderatione habendo, ple-
nè auditis, ipsorumque rationibus expensis, dogma-
ta illa accuratiū inspiciantur atque examinentur:
Aut si nondum id commodè fieri possit, Fratres ta-
men interea se invicem in dilectione & pace ferant
& tolerent. Quod quidem ipsi ex animo optent,
modo interea temporis de iis ipsis articulis nihil docean-
tur, quod vel pietati officiat, vel bonis moribus adver-
sum sit, & ne quis posthac, vel in Ecclesiastica, vel in
Scholastica functione, neque præsentis statū neque
futuri respectu, neque eorum ratione qui jam nunc
illa ipsa munera obeunt, neque eorum qui in poste-
rum ad ea capessenda evocandi sunt, ob prædicta
capita (prout à Remonstrantibus explicata sunt)
suspectus habeatur, rejiciatur, aut ullo modo grave-
tur: fin ii qui secus sentiunt id facere recusant, ut
tunc saltem Remonstrantes ab iis ex Dei verbo me-
liùs doceantur. Aut si Remonstrantes depulsi omni
spe, præter opinionem atque exspectationem suam nihil
istorum possint obtainere, ac proinde publica sua mu-
nera diutiùs bona cum conscientia in pace obire de-
inceps non possint, paratos se profitentur, ad man-
datum Ordinum defistere à suis functionibus, ac
deinceps ita se componere, ut Deo & proximo, quām
scient poterintque commodissimè, ex conscientia jux-
ta verbum Dei inserviant, illæsa semper atque

intemeratā obedientiā, quam Ordinibus deberi intelligunt.

Lectâ hac Remonstrantiâ, major Procerum pars, quò certius ad pacem negotium regeretur, per homines æquos & extra studia positos, deligi à suo conventu cupiebant eos qui ad Synodum mittendi essent, non sine exemplo: nam & olim ab ipso Constantino in causa Donatistarum delecti erant arbitri; ut & à Bernatibus, in hac ipsa Prædestinationis controversia. Sed oppida nonnulla, non quòd hanc rem per se inconsultam ducerent, sed quòd metuerent ne id Pastores offenderet, petierunt Synodo convocandâ ad tempus supersederi. Quare statutum est, ut interim Classib[us] iungeleretur, ne Ministros, tam ministerio jam fungentes, quâm in posterum ministerio inaugurandos in dogmate Prædestinationis, illique annexis articulis, ulterius inquirerent, quâm juxta sententiam à Remonstrantibus in sua Remoustrantia expressam, & prout usus hactenus obtinuerat. Dissensere eadem oppida: pluribus tamen suffragiis consentientibus, decreti hujus apographa ad Clafses missa sunt. Harum quædam, decreto ipsi parere recusant. Itaque in Clafse Lugdunensi duo Deputati ex Collegio Ordinum Verlanus Harlemensis, & Sebastianus Egberti Amstelodamensis Consul comparuere; quorum præsentia refractarios, quorum præcipuus erat Festus Hommius, ad officium suum compulit. Inde ad Clafsem Woerdanam profecti, etiam in ea quo cumque ante ipsorum adventum decreto Ordinum se opposuisse invenierunt, & rationibus & auctoritate sua decreto illi morem gerere persuaserunt.

Mense Decembri, Deputati Synodorum in pleno Ordinum Confessu de variis, & præcipue quidem

quidem quinque articulis Remonstrantia comprehentis questi sunt, eamque obscuritates, ambiguitates, ac tandem sententias Scripturæ Sacrae repugnantes continere criminati sunt; omniaque hæc, tempore & loco opportuno, se probare paratos esse affirmarunt. Placuit Ordinibus Remonstrantium defensiones ad hanc crierminationem audire: &, ne quid in re tanti momenti temerè decerneretur, visum fuit, ut utriusque partis sex in conventum Ordinum comparerent, qui depositâ certandi cupiditate, amicè & placidè totam controversiam coram Ordinibus inquirerent. Hæc fuit celebris illa Collatio Hagiensis, cujus crebra passim mentio fit. A partibus Remonstrantium missus inter alios fuit Episcopius, & licet se ob juventutem, tum etiam quod non ita pridem muneri Ecclesiastico inauguratus esset, ac tandem quod Synodi Deputati magis se ei quam aliis adversos ostenderent, excusatum mallet, Remonstrantes tamen, quibus ingenium ejus perspicax ac solers & eruditio non vulgaris perspecta erant, nulli melius causæ suæ defensionem se committere posse judicarunt. In ipsa collatione, Episcopius tam lingua quam calamo ita se gessit, ut omnibus eruditione, iudicio & ingenio suo satisfecerit. Varia etiam scripta composita, quæ in Collatione à Remonstrantibus exhibita sunt; quorum quædam manu ejus exarata adhuc apud me supersunt.

Antequam Collatio inchoaretur à Delegatis Classium Hollandiæ & West-Frisiæ contraria Remonstrantia (unde Contraremonstrantes fuere dicti) oblata est, qua prolixè Remonstrantæ respondent; cui postea Remonstrantes, libello seorsim edito, titulo *Pressoris Declarationis*, fuisse responderunt. Post habitam Collationem de sibiendi hisce controversiis, utrique judicium

Illi adhibetur
Episco-
pius.

suum Ordinibus exhibuerunt : Contraremonstrantes quidem suum , his verbis : *Post longas ac maturas deliberationes , expensis omnibus modis possilibus & consuetis , non potumus in timore Domini comprehendere , commodiorem ullam viam posse deligi , aut in manus sumi , per quam difficultates istae penitus componi cum dexteritate possint , quam ut primo quoque tempore ex auctoritate Illustiss. & Pot. D. D. Ordinum Generalium evocetur & celebretur Synodus Nationalis , in qua controversie plenè aperiantur , examinentur , & ex verbo Dei dijudicentur ; atque in qua porrò talis mutua tolerantia & conversationis ordo de communi sententia sanctiatur , ut per eam tandem aliquando generalis aliqua ratio pacis ac concordiae stabiiliatur , exorituris porrò dissidiis , exacerbationibus , offendiculis , schismatibus , similibusque difficultatibus tempestivè occurratur.* Remonstrantes verò his verbis suum judicium expresserunt : *Rebus omnibus etiam atque etiam expensis , cùmque omnibus suis circumstantiis bene ac mature examinatis , profitemur , non habere nos in præsentiarum salubrius magisque idoneum consilium , quod Illust. D. D. Vestrīs suggeramus , consilio Beati Apostoli Pauli ad Corinthios Cap. III. 3 , 4. &c. ad vers. 15. Interea verò ex ejusdem Apostoli consilio , incedamus regulâ ad quam pervenimus , exspectantes dum Deus , si quis aliter sentit quam nos , hoc quoque iphi revelet , ad Philipp. III. 15 , 16. Et mox : Nulla nobis videtur ratio iniri posse concordiae certior , eâ ipsâ quam commendavimus tolerantiâ. Nulla certè hoc tempore , tantisper dum animi justo aquius incensi atque inflammati , imò & alienati à se invicem , paullatim defervescant , componantur , atque coalescant , ut habitâ hoc modo mutuâ communicatione , in libera , partibus minimè addicta , ac moderata Synodo Ecclesiastica , quæ sub Illust. D. D. vestrarum auctoritate , præsidio ,*

præsidio, judicio, moderatione suo tempore haberi poterit, tota res attentius introspici atque expendi possit; nōsque omnes vel in unam sententiam perducatur; vel, si ex usu ita videantur, judicetur utrā istarum duarum sententiārum veritati Scripturarum, & ædificationi quæ est secundūm pietatem sit convenientior: ut re cognitā is postea ordo instituatur, quem secundūm verbum Dei ad ejus gloriam, Republicæ incolumentatem & Ecclesiæ incrementum, maximè judicabunt Illust. D. D. Vestræ expedire. Utrique judicium suum variis allatis rationibus Ordinibus persuadere conabantur. Ordines neutri contendentium parti victorię palmam attribuerunt; sed utrique parti mutuam commendarunt tolerantiam, ac declararunt, prout numquam ipsis placuerat, ita nec etiamnum placere, ut ulti Ministrorum sententia Remonstrantium de quinque articulis obtruderetur, & ab altera, ut nemo ultra sententiam illam contra conscientiæ suæ dictamen gravaretur, sed ut utriusque partis tam qui ministerio jam fungerentur, quam in posterum illi inaugandi, tamquam fratres Christianā caritate multò se amplectantur, & in doctrina ac conversatione pacem sectentur.

Non tamen hoc decretum exacerbatos animos placare potuit. Rotterodam It ad compo- tantas turbas nenda excitaverat Geselius, ut res apertè schisma spe-
taret. Ad id impediendum, voluit Magistra-
tus, ut coram se disceptarent Geselius & Gre-
vinchovius; at se hoc solum facturum negante
Geselio, unicuique comitem adjungi placuit.
Grevinchovius, assumto sibi Episcopio, cùm
venisset, solus adfuit Geselius, nullum è Classe
comitem inveniri sibi potuisse dicens. Elapsa
hebdomade, unā cum Smoutio venit, sed multis
inanibus & quæstitis subterfugiis disceptionem
declinavit. Deinde palam seditiones in urbe

cum moveret, primò munere Ecclesiastico destitutus, & tandem ipsâ urbe exedere iussus est.

Ultraje-
ctum ad
functio-
nem Ec-
clesiaſti-
cam vo-
catur.

Magistratus ac Ecclesia Trajecti ad Rhenum quibus innotuerant cum eruditio, tum solertia Episcopii, eum ad ordinarium Ecclesiae suæ Ministerium obeundum, trigesimo Septembris, anno MDCXI. vocaverunt. Episcopius se vocacionem accepturum, modò & Magistratus Rotterodamensis, & sua Ecclesia assentirentur, pollicitus est. Magistratus Rotterodamensis primò planè recusavit, mox alliduâ postulatione Trajectinorum vicit, cōfensit: sed non nisi his conditionibus: 1. Si & Episcopius & ipsa Bleisvicensis Ecclesia rem probarent: 2. Si quandcumque Rotterodamenses egerent ejus Ministerio, Trajectini eum dimitterent: 3. Si uti eo liceret, in disceptationibus ac dissidiis & Rotterodami & Hagæ-Comitis: 4. Si Trajectini, si fortè Academia Leidensis eum vocaret, hominem dimitterent: 5. Ac denique si, antequām aliis in ejus locum suffectus esset, non abiret. Verū Trajectini cum quibusdam Magistratūs Rotterodamensis Deputatis Bleisvicum profecti, quum Bleisvicenses nullo modo ad assentiendum adduci posserent, re infectâ domum reversi sunt. Interim quoniam Episcopius in se id munus suscepisset, & Magistratus Rotterodamensis comprobasset, nec quidquam, præter Ecclesiam Bleisvicensem, obstaculo esset; sperabant adhuc Trajectini, se brevi Episcopium habituros. At majoris momenti res incidit, quâ hæc omnia irrita facta sunt.

1612.
Creatur
Theolo-
giz Pro-
fessor
Leidz.

In Academia Lugdunensi, cum vacaret locus Professoris Francisci Gomari, qui suo munere se abdicaverat, ac Joannes Polyander unicus esset Theologiae Professor, nuper ad id munus obeundum Dordraco accitus, Curatores ejus

Aca-

Academiæ , decimo quinto Februarii Anni MDCXII. in Francisci Gomari locum Episcopium Theologiæ Professorem crearunt. Sequenti hebdomade , vigesimo tertio , nempe , ejusdem mensis , postulantibus Curatoribus , *de optima regni Christi exstruendi ratione* , orationem suam inauguralem habuit. Ad orationem eam se parante Episcopio , Curatores Professorem Polyandrum certiorem fecere de Collega quem ei elegerant. *Ille se optasse respondit, loco Episcopii alium, vel saltem Joannem Arnoldi Corvinum, fuisse electum.* Quoniam tamen hoc ita Curatoribus visum fuerat , reputare eos semper apud se debere , rem se *inscio & inconsulto* , *cæptam & confectam fuisse* , ut *idipsum semper dicere posset* ; similque monere Episcopium , ut secum pacificè & concorditer vivere niteretur , quem parum sociabilem ac disceptationibus deditum audiverat. At viros litteratos contemtum ferre nequire. Vigesimo primo Februarii , ex sententia Classis Rotterodamensis , ab Ecclesia Bleisvicensi dimissus , & specioso admodum testimonio ornatus est. Orationem eo habente , fremitus Studiosorum quorundam exaudiebatur , sed nec diuturnus is fuit , nec in plures propagatus est. Festus Hommius Episcopium quoque salutatum venit , sibi gratum esse inquiens , hoc munus impositum ei esse , quoniam ipsum , fratresque ejus pacis amantes noverat. Triduo fermè post Consules Lugdunenses , convocato Senatu Academico , sese , Studiosos quosdam consilia agitare de explodendo Episcopio , atdivisse dixerunt , idéoque editio coercendos censuere , quod Senatus probavit. Vigesimo octavo hujus mensis die , coram Curatoribus , Rectore aliquique quibusdam Professoribus , dum primam iectionem in verba Pauli ad Romanos I. 16. haberet ,

beret, fremitus, haud magni tamen momenti, iterum orsus est. Duabus aliis lectionibus, quas in eumdem locum habuit, omnia tranquilla fuere, nec quidquam simile ei umquam postea accidit.

Quidam
ex Am-
steloda-
menibus
Ministris
ipſi in-
fensi.

Onus Professionis Theologicæ Episcopius sustinebat, cùm non ita pridem viginti novem annos attigitlet; onus profectò grave, si ad ætatem ejus respicias, sed quod deerat annis, id eruditio & acre ingenium satis supérque compensabant; quibus imperterrita accedebat constantia, quâ omnia in se tentata parvi faciebat; præterquâm enim quòd eo vivebat tempore, quo non solum magna cura & sollicitudo adhibendæ, verùm etiam magna prudentia ad Ecclesiā administrandam erat, maximè ei Adversarii, utpote ad superiorem dignitatem evecto, infensi erant. Tempore Paschatis, cum Nicolao Grevinchovio & Joanne Corvino quum profectus esset Amstelodamum, illico adventus eorum rumor per urbem sparsus fuit. Plancium concionantem audivere, deinde Triglandium. Magnus circa eos siebat hominum concursus, aliorum attentè eos intuentium, aliorum verò cùm in Ecclesia, tum in plateis convitiis laceſſentium. Biduo fermè pòst Amstelodamum quoque venit Joannes Uytenbogardus. Vocati omnes ad epulas fuerunt à D. Brassero, invitatis quoque Ministris Plancio, Roelando, & Le Maire. Roelandus ab alio jam vocatus venturum se illico negavit. Plancius & Le Maire primò polliciti postea recusarunt, causati, *se cum ejusmodi perturbatoribus, absque magno Ecclesiæ suæ scandalo, epulari non posse.* Sub idem ferè tempus, in Synodo Gallica propositum quoque est, num Studiosi Galli ab audiendis Episcopii prælectiōnibus arceri deberent. At hoc negotium prudenter

dentiæ Danielis Colonii Gallici Collegii Regentis mandatum est.

Episcopius verò obire suum munus pergens, ex secundo & tertio Capite Apocalypseos Joan-
nis, quatuor Epistolas ad Ecclesias Ephesiam,
Smyrnensem, Sardensem, & Philadelphensem scri-
ptas exposuit. Dum autem Epistolam ad Eccle-
siam Smyrnensem scriptam explicare inciperet,
Studiosus quidam Gallus in Academia rumorem
sparsit, Episcopium illa verba, *ego sum primus*
& *ultimus*, & alia quædam secundum Socini
sententiam exposuisse; omniaque decem com-
prehendit articulis, quibus Episcopium suspe-
ctum facere conabatur, quod iisdem, quibus
Socinus, loquendi modis uteretur, & Scriptu-
ram prout Socinus explicaret. Horum articu-
lorum apographum nactus Episcopius, singilla-
tim eos refellit, in animo habens hanc refuta-
tionem prælo subjicere, si rumor latius serperet.
Jam hæc ad aures Abrahami Sculteti Professoris
Heidelbergensis, qui Comitem Palatinum in
Angliam proficiscentem comitabatur, perve-
nerant, quod familiari colloquio, quod Hagæ-
Comitis cum Uytenbogardo & Episcopio habuit,
satis indicavit; sed statim ac fese purgantem au-
divit Episcopium, *magis se ei credere dixit, quo-*
niam lectiones dictatæ non essent & quod suspicaci-
bus difficulter satisfacere quis possit, ut & fibi ante
decem annos Heidelbergæ acciderat. Reliquus ser-
mo inter eos erat, de dissidiis Ecclesiarum in
Provinciis Fœderatis componendis, ac omnibus
ad pacem dirigendis; cui rei se enixè operam
dedisse, & adhuc ad idem faciendum paratos
esse Uytenbogardus & Episcopius prædicabant;
at Contraremonstrantes à pace alienos esse ostен-
debant. Haud multò pòst huic Gallo Studio
obviam fit Episcopius, & postquam multis cum

eo de hisce articulis egisset, monuit eum pacem
sectaretur, leves ejusmodi suspicione paci repugnare,
illis minimè indulgendum esse; officium ejus postu-
lasse, ut antequām hæc temerè vulgaret, se priùs
conveniret. Ille verò sese errasse fateri, nec sine
dolore agnoscere se eâ ratione pacem non quæsivisse;
attamen prudentiorem in posterum se futurum, &
pravam suspicionem, quâ quosdam imbuerat, pro
virili iis ademturum polliceri.

Collo-
quium
cum
Flandris
quibus-
dam.

Eodem anno, duo primū, deinde quatuor
Flandri Lugduni degentes Episcopium conve-
nere, inhumanè admodum rogantes eum, di-
xisséntne circa omnia se eadem sentire quæ novi Je-
suitæ, exceptis duobus articulis, cærimoniis, nempe,
& Transubstantiatione? Hoc quidem negavit
Episcopius, sed fassus nihilominus est, se circa
dogma Prædestinationis in eadem esse sententia,
quâ quidam Jesuitæ: ut contra alii ex Catholi-
cis circa id dogma eadem, quæ Contraremon-
strantes, sentiebant. Fortè quis crederet exigui
hæc nimis esse momenti, quām ut in medium
proferantur; sed post elapsos fermè quatuor an-
nos, rumor hic palam iterum editis epistolis,
libellisque, per totum Belgium, sparsus fuit;
imò Plancius Amstelodami, è cathedra pronun-
ciare non dubitavit, Episcopium coram octo testi-
bus dixisse, se in Jesuitarum stare partibus, ac cum
Antwerpiæ, Bruxellis & Lovanii esset, admodum
bene sibi cum illi convenisse. Quum à Plancio exi-
geretur ut hæc aliáque his similia, quæ dixerat,
probaret, libellos hac de re editos, tamquam
fidos testes, adduxit. Sed hæc majorum solum-
modo certaminum proliudia fuere.

Episco-
pius fra-
tris sui
infans
in baptis-
mo su-
ceptio
nē

Anno millesimo sexcentesimo decimo tertio,
rogatus fuit Episcopius à fratre suo Joanne, ut
susceptor in baptismo esset primogenitæ filiæ.
Episcopius hæsitabat, considerans, id quod
nuper

nuper Joanni Uytenbogardo acciderat. Mensē Februario. Uytenbogardus tamquam susceptor baptismō infantis uxoris suæ filii , Guilielmi Lindemannī , interfuerat ; ubi cùm Plancius ad secundam interrogationem pervenisset , rogassetque eum *annon doctrinam in Vetere Novoque Testamento , & Christiane Fidei articulis comprehensam , ac quæ hic in Ecclesia docetur* (cùm ex decreto Synodi anni M D L X X X VI , consuetudinémque , quæ ubique invaluit , & secundūm formulas in libellis , è quibus præleguntur , editas . rogare eum oportuisset , ac iis consentanea in Christiana Ecclesia docetur) veram & perfectam salutis doctrinam esse confiteretur ; Uytenbogardus , haud animadversâ illâ mutatione , incautè prout mos erat , hæc se fateri dixerat. Postea autem publicè per plateam incidenti objec̄tum est à plebe , Remonstrantium eum sententiam abjurasse. Quare deinde epistolâ cùm ad Magistratum , s̄tum ad Plancium , distinctiūs mentem suam explicuit. Episcopius hoc motus exemplo ac metuens ne quid tale sibi accideret , non audebat interesse baptismō fratrī sui filiæ. Attamen quoniam infans baptizanda erat , non concionante Plancio , sed Caspero Heidano , qui consueverat semper usitata formula uti , & , ut animadverterant quidam , etiam post Plancii mutationem ; vinci se patitur Episcopius , atque Heidanum , de creatione hominis è terra , concionantem audit. Finitâ concione , ut infans baptizaretur , Episcopius ad Ministrum propriū accessit , qui lectâ formulâ , interrogaciones non ut solebat , ex edito prælegit libello , sed eodem modo , quo Plancius , eas proposuit. Episcopius , auditâ hac in rogando mutatione , quæ me rogas , inquit , confiteor , sed secundūm formulam , quæ habet , ac iis consentanea. Sub hæc quærente,

Inde orta
conten-
tio.

te Heidano quid diceret? Sua verba Episcopius repetiit. Tum ille: *pudeat te, inquit, quod quum sis juvenis, ita in Ecclesia Christi te geras: si quae dicenda habes ea mihi dicere domi meae debuisses, sed non palam in Ecclesia Dei, scis ubi degam; reputes oportet, quidnam in concione dictum sit, praeter terram & pulverem te nihil esse, ideoque tam elatum & superbum esse non debere.* Ad ea Episcopius nihil aliud, nisi, *si frater hoc responso contentus non esset, se abiturum.* Baptizata tamen fuit infans. Episcopius, dum templo egredieretur populus, Heidanum alloqui in animo habuit, at illum in baptisterio remanentem convenire non potuit. Interea Episcopius à muliere convitiis lacefuitur, *si verus Christianus esset, ac in Ecclesia contradicere vellet, ipsum Heidanum alloqueretur, eique suas rationes exponeret.* Episcopius, *hoc equidem se facturum ait, sed ne tumultus excitaretur, jam omittere.* Ambulantem interea in Ecclesia nunc hic, nunc ille probris petebat, tandem ipse Janitor venit, clamitans *velle se illum videre hominem, ubinam esset? hiccine esset?* Episcopiūmque pallio apprehendit; frater tamen ejus hominem lenibus verbis sedavit. Plures interim dum undique concurrerent, visum fuit Episcopio iterum ad Ministros nondum egressos regredi, quos in hunc modum alloquutus est. *Video, fratres, magnum necopinato hic excitari tumultum: haud credideram Heidanum mihi talem propositorum questionem, sed usitatam secuturum fuisse formulam, cui respondere paratus eram, ac satisfacere sperabam.* Ad huc Heidanus mirari se ejus audaciam ait. Rogans Episcopius, *quanam in re audacia usus esset?* dixit, *eum potius esse audacem, quoniam novis ejusmodi formulis causam tumultus praeberet.* Tum Heidanus: *quid tibi in Ecclesiar negotii erat? Hoc quidem nosti, inquit,*

Episco-

Episcopius, frater ad baptismum filię suę me vocavit. Heidanus iterum: extra Ecclesiam remanere debuisses. Huc visum non est, ait Episcopius. Heidanus deinde cùm qua sivislet, ejēine Profesor Episcopius? ac ille se eum esse affirmaslet; decreto Ordinum te impetam, inquit. Regessit Episcopius: rectè, videbo quid contineat. sed ego tuę formulae in Synodo constitutam formulam opponam, cui adversari Ordinum decretum haud puto. Ac se se ad Ministrum Hallium convertens, Frater, inquit, quinam hi agendi modi sunt? an ita Ecclesiæ membra formulas sequi parata, peculiari quadam ratione interrogabuntur? Potuine illasā conscientiā aliter respondere, quam feci? Annon notum satis erat me palam sententiæ Ecclesiæ hujus contradixisse? Quomodo autem ejusmodi interrogatis assentiri possem, cùm præter unam, aut alteram, eāmque obiter auditam concionem, nihil audiam eorum, quæ hīc docentur? Ad ea Hallius: nōnne recta tibi videtur doctrina, quæ hīc docetur? Hac est cum verbo Dei conveniens doctrina. Nostrāne Ecclesia igitur Christiana non est? Reliqui, qui baptismo quoque adfuerant, cum aliis Ministris colloquebantur; quibus salutatis cùm abirent, à variis laceffiti sunt, ac præcipue ad fores à turbulentis quibusdam feminis, quibus se adjungebant viri objicientes Episcopio, seditionem eum esse, puerique dicentes: nulline lapides hīc sunt, itote & colligate saxa. Atque hoc modo multis clamoribus, minisque exagitati domum tandem pervenire. Hoc quidem secundo die Aprilis anni MDCXIII contigit.

Postridie ad Consules Episcopius venire jussus, Quidnam monitus est ab iis imprudenter se eum egisse, quod cum sciret Uytenbogardo nuper tale quid accidisse, atque ex eo facile colligere posset, sibi simile quoque accidere posse, ad Ministros non ivisset, ac ab iis pertiisset,

ipſi in
conclavi
Contul-
lum ob
hīc acci-
derit.

*tūfset, ut uterentur formula, cui respondere non grā-
 varetur; deinde quōd ita necopinatō interrogatus,
 ut omnem vitaret tumultum, non potiū tacuisset.*
 Ac primūm respondit Episcopius, se quidem ma-
 ture omnia priūs perpendisse, ac ejusmodi rationibus
 fuisse impulsū, ex quib⁹ crediderat fore ut sibi,
 quod Uytenbogardo contigerat, non accideret; quo-
 niam audivisset multos ē Magistratu Plancii actio-
 nem ægrē tulisse, eum ideo ab Ecclesiastico Synedrio
 fuisse increpitum, ac unum ē Magistratu, qui hac
 de re quemdam Concionatorem allocutus erat, respon-
 sum tulisse, quamvis semel hoc contigisset, non fore
 ut iterum accideret: sese tamen, animadverso irre-
 quieto Plancii animo, tempus elegisse, quo Heidanus
 concionaretur, qui moderatiūs semper se gesserat, ac
 postquam Uytenbogardo id acciderat, formula recte
 usus erat. Ad secundum quod attinet, si tacuif-
 sem, inquit, annon tamen infans baptizata fui-
 set? tum igitur nostro silentio, interrogationem com-
 probassimus; vel judicantne Consules infantem
 non baptizatam domum fuisse reportandam? Tum
 unus ē Consulibus oportuisset, inquit, te postea
 ad Concionatores ivisse, atque ab iis postulasse, ut
 usitatam legerent formulam, alioqui te respondere
 nequire. Ad hęc Episcopius: Reputate, Con-
 sules, an verisimile quidem sit Concionatores, ut
 mihi fratrisque meo satisfacerent, formulam præ-
 Eturos fuisse, cùm quotidie in me invehantur, & ē
 Cathedra me probris petant? Me quoque, sicut
 Uytenbogardum, mutum canem appellassent, qui,
 cùm tempus postulat, loqui, & cùm interrogatur
 respondere non audet; praterquam quōd ejusmodi
 publica respondendi recusatio non minorem excitasset
 tumultum. Tamen, inquit Consulum quidam,
 ex tuo responso ortus est tumultus. Verum quidem
 est, ait Episcopius, sed hęc omnia unico verbo vi-
 tare potuisset Heidanus, modò se talem interrogatori
 subjecere

Subjicere sensum dixisset. Hoc verum est, inquit Consul, utinam factum esset! Alius vero aiebat: Haud sane scio an rectum quidem esset, tui gratia, formulam mutare. Respondit Episcopius, nullam se velle mutationem aut novationem, nec petere ut Heidanus aut contra conscientiam suam, aut statutum Ecclesiae, vel adversus id, quod semper consueverat, quidquam diceret vel ageret, sed solummodo ut formulam sequeretur, vel eo sensu acciperet, quem Synodus anno MDLXXXVI expressit, & sicut in libris propterea in Cathedra positis habetur. Cum tamen a sententia non recederent, nempe, Episcopium ad eam interrogationem tacere debuisse, haec ait: Quoniam hoc silentium, Consules, tantopere vos urgere animadverto, quaso reputate, an respondendo eo modo, quo feci, tanta noxa sit admissa? Potueritne quisquam magis Christiane, vel aequius respondere? Annon talis sit interrogationis sensus, vel saltem in Ecclesia Reformata esse debeat, ut id quod ex Dei verbo docetur, unicè ut verum agnosciri oporteat? Si vero hic sit sensus, quare responsum eum sensum complectens agrave ferunt? Præterea aliter respondere mihi haud licuit, utpote qui palam prædicaverim multa me doctrinæ, quæ a quibusdam huc docetur, contraria credere. Consul dixit, formula quidem usum non esse Heidanum, sed Episcopio dixisse, se ea usum credidisse. Recte, respondit Episcopius; sed quare igitur agrave tulit equum meum, & cum ejus opinione conveniens responsum? Ille, inquit Consul, mihi te sibi non fuisse notum testatus est. Ad ea Episcopius, se judicare, ait, ex composito & de industria hoc ita factum esse, quoniam se in urbe esse Heidanus sciret, fratreque suum probè nosset, uxoreque ejus non ita pridem peperisse; ac verisimile esset se, primo quoque tempore, susceptorem baptismo interfuturum; item quod præter confuetudinem tot adfuerant Con-

cionatores ; & præcipue quidem quòd Heidansis , etiam postquam tale quid Uyttenbogardo à Plancio accidisset , tamen non ita interrogationem proposuisset ; ac demum licet Heidansis se non nosset , ob id responsum tam malè se excipi non debuisse . Sub hæc de dissidiis Ecclesiasticis collocuti sunt , & quonam maximè modo componi ea possent . Tandem ab Episcopio unus è Consulibus petiit , ut quod ab Heidano factum fuerat , æquo animo ferret , nec ejus meminisse vellet , omnésque simultates depone-ret , atque res Ecclesiasticas eò dirigere niteretur , ut tranquillè , pacificeque una Ecclesia remaneret . Ad quæ Episcopius : naturā sibi insitam non esse ultio-nis cupiditatē , atque ut ab ea re abstineret mune-re suo se moneri ; ac se potius , sicut caritas postulat , omnem suspicionem dimittere velle , quam adversus ingenuam Heidani declarationem , ipsum ex composito hoc non fecisse , eam retinere ; promisitque , quantum in se esset , annisurum ut pax atque quies in patria florerent . Rectè facturum cuncti dixerunt , atque his dictis Episcopius abiit .

Quid-nam ei à turbu-lentiis ho-minibus in platea factum. Post meridiem egresso obviam venit in Tem-plo Veteri quidam faber ferrarius , clamitans : *boccine est tumultuator ?* Adjiciebat ejus hominis uxor , *jamdudum in ergastulum conjectum esse credidi :* sub vesperam inā cum Werfio Consule Lei-densi prætergreitus hujus fabri domum , iterum ab eo probris laceratus fuit . *Simon , boccine de te credideram ? Vah ! tu ne Professor es ? imò vero nebulo potius ac verbero &c.* Tanto furore percitus homo erat , ut Episcopum prætereuntem conspicatus , manu adhuc tenens candens fer-rum , quod super incide singebat , officinā eruperit , cūmque sit insecurus . Fabri uxor clami-tabat interea , *suspensa quāmodi homines , ut in aëre putreficerent .* Alius post cœmeterium ad-modum ferociter clamavit : *progrediaris modò extra*

*extra portam, scelestē. Nemo tamen manus in
eum injecit.*

Anno MDCXIV. præstantis suæ explicatio-
nis *primæ Epistolæ Apostoli Joannis initium fe-
cit. Antequam in lucem prodiret, varii de ea
rumores sparsi sunt. Joannes Hoornbekius
Professor non solum sèpè dicere, verùm etiam
in editis libris scribere non dubitavit, *Episco-
pium cùm Leidæ Epistolam Joannis, vel alia publi-
cis lectionibus explicaret, dictata Socini tradidisse,
non adeò cognita tum temporis vel trita, quæ postea
patuere.* Post editam autem à me, dum viveret
adhuc Hoornbekius, hanc Episcopii explicatio-
nem, criminatio hæc planè evanuit. Ex colla-
tione enim Scriptorum, magnum inter ea
discrimen deprehenditur, non modò ad rerum co-
piam quod attinet, verùm etiam circa tracta-
tionis rationem, adeò ut Episcopius multis in
locis Socini explicationes vehementer refellat.
Itaque vera, falsa, omnia congesta sunt, ut
Episcopius hæreseos suspectus fieret. Hoc eo-
dem anno Hollandiæ ac West-Frisiæ Ordines de-
cretum edidere pro pace Ecclesiarum, quo ex-
rema quædam circa doctrinam de Prædestina-
tione publicè pro concione doceri vetant, ad-
duntque: *Qui verò suprà nec docent nec sentiant,
quæm à Deo omnipotente ab æterno ad salutem per-
petuam electos, pro benevolo affectu voluntatis ipsius
fundato in Jesu Christo Redemptore & Servatore no-
stro, eos qui per impromeritam gratiam & Spiritus
Sancti operationem in Jesum Christum Dominum no-
strum credunt, & in fide per similem impromeritam
gratiā ad finem usque perseverant; contrà verò ad
damnationem rejectos eos qui in Jesum Christum non
credunt, & in incredulitate ad finem perseverant; hos
nolumus eo nomine molestiam pati, aut urgeri ut
suprà doceant aut sentiant: quum eam ipsam docen-**

^{1614.}
Incipit
explica-
tionem
suam
*primæ
epistolæ
Joannis.*

disformam judicemus ad salutem sufficere, & ad Christianam instructionem esse idoneam. Hoc decreto Ordines mutuam sancivere in negotio Prædestinationis tolerantiam. Remonstrantes se illi decreto morigeros præbuerunt. Verum Contraremonstrantes, editis libellis, illi se opposuerunt: decreti autem defensionem suscepserunt Remonstrantes: atque ita per contentiones istas finis ille Ecclesiæ maximè salutaris, quem Ordines intendebant, obtineri non potuit.

1615. Sequente anno M DCXV, in Consessu Magistratus Lugdunensis, consilium initum est, ut Episcopius in ea urbe ordinario munere Ecclesiastæ quoque fungeretur. Hac de causa, ad Syndicum Urbis accitus sese huic Ministerio, quo unaquaque die Dominicâ concionandum erat, suscipiendo paratum non esse dixit, hisce allatis rationibus; nempe, ad obeunda quæ ad Academiam pertinerent munia, præter alia plurima negotia, satis occupatum se esse, ac præsertim quod tunc aliquot Flandrorum & Ecclesiastici Syndrii Censuræ subjicere se deberet, qui perpetua fortè negotia sibi faceſſerent. Attamen ut aliis adjumento effet, sive alia quacumque occasione, interdum concionari quidem se velle ait; sed ordinarium Ministerium, sicut reliqui, obire, nisi hoc Magistratus enixè à se exigeret, vel tempus hoc ita postulare videretur, se gravari. Ad ea responsum à Syndico est: quamquam Magistratus admodum cupiebat eum hoc suscipere Ministerium, non tamen reluctantem ad id impellere velle. Licet res non processerit, aliquando tamen Episcopius non tantum Lugduni, verum etiam aliis in locis concionatus est.

Recrea-
tionis
causâ

Lute-
tim pro-

heſſetur.

Eodem anno, quiddam accidit, quapropter Episcopio negotium iniquè faceſſitum est, ac si-
nisti

nistri rumores in existimationem ejus spargebantur. Diebus Canicularibus, dum per aliquot hebdomadas Academicæ cessant exercitationes, Parisios, ad urbem eam visendam, se contulerat. Dum illic erat videns inopinatò Concionatorem Cloppenburgum, qui ipso inscio illuc quoque protectus erat, ingeniumque ejus noscens malignum, illico animo præfigit multos sinistros rumores de hoc suo itinere in patria sparsum iri. Jasonemque Bylandium Concionatorem Legati Illust. Ordinum in Galia hujus sui præfigii partipem fecit. Docuit postea eventus probè eum divinasse. Vix enim domum reverso, sermonibus hominum id iter proscindebatur: in Plancius palam divulgabat, Episcopum clandestina cum Jesuitis, ac cum Petro Cottonio eorum principe, in damnum Reformatæ Religionis, habuisse consilia; eumque Petri Molinæi Rumores pro-
congressum de industria vitasse; vel, ut aiebant pterea
alii, Molinæum Episcopii colloquium declinas-
se, quoniam vidisset ille, nimis familiariter ini-
micis patriæ, Religionisque Reformatæ eum usum esse. Episcopius sibi conscius vanum hunc esse rumorem, utpote qui per paucos dies sub-
stiterat Lutetiæ, Cottoniumque semel omnino, idque obiter venientem à Rege, ad scendentemque currum viderat, numquam autem ad loquitus erat, Molinæum verò bis quidem in ædibus ejus quæ-
sierat, ad Ministrum Jasonem Bylandium, ad falsum hunc extinguendum rumorem, scripsit, testimoniumque ab eo petiit. Sed legatus ipse Episcopio patentes litteras suóque munitas sigillo, dedit, sequentia habentes. *Nos Gedeon à Teili-*
Boetseler & Asperen, Dominus Langeraci, Neo-
porti, Carnis, &c. Illustrium ac Præp. Ordinum,
Generalium fœderati Belgii in regnum Galliæ legatus
comptum habentes è quibusdam litteris ad domesti-

res pro-
pterea
sparsi.

monium
à legato
Episco-
pio tra-
datum.

cum nostrum Ministrum Dominum Bylandium ex Hollanda scriptis, malevolos & mendaces homines divulgare illic, reverendum, doctissimumque Dominum Episcopium Theologiae in Universitate Lugdunensi Professorem (qui mensie Augusti Lutetiae fuit) se se Jesuitis quibusdam, & praesertim Petro Cottonio adiunxisse, atque cum eo in damnum Patriae occulta habuisse colloquia, item Dominum Episcopium Petri Molinæ vitasse ac fugisse colloquium; ideo, ad veritatem in lucem proferendam, ac bonam Episcopii funam ab omni suspicione, ac falsis calumniis vindicandam, unicuique, qui hasce patentes litteras vel videbit, vel legi audiet, testamur ac bona conscientia profitemur, falsum pluie esse rumorem ac figmentum, eumque Dominum Episcopium numquam vel cum Jesuitis, vel cum Sacerdotibus, Monachis, aliisve Catholicæ Religioni addictis congressum esse; sed è contrario prudenter admodum & cautiè in omnibus secessisse, immo eorum Ecclesiæ & Collegia frequenter gravatum fuisse. Quæ Dominus Bylandius Concionator noster, eum exiguo, quo hic fuit, tempore, ubique comitatus, testatur; qui & insuper declarat, Episcopium non solum Domini Molinæ domum & colloquium non fugisse, verum se eum ad ipsius aedes bis deduxisse, sed domi non reperiisse; ideoque Episcopium cum intellexisset ad prandium apud nos vocatum quoque esse Dominum Molinæum, admodum gravissimum fuisse, utpote in eam spem erexitum, fore ut occasionem videndi & alloquendi Molinæum semel nanciseretur. At cum is, propter incidentia quædam negotia, ad epulas tunc temporis venire non potuerit, Episcopus illum non allocutus, tandem postridie hinc profectus est, quoniam tempus, ac praesertim turbæ & intestinum bellum, eum amplius hic commorari vetabant. Ad fidem veritatis solito nostro chirographo hancce subscripsimus, sigillisque munimus. Datum Parisiis VI. Novembris an-

no MDCXV. Subsignatum erat, G. à Boetseler & Asperen. Postulante Legato, epistolam ad Polyan- drum Molinæus quoque adjecit, quâ testatur, audivisse se Episcopum Charentonii sua concioni ad- fuisse, sed antequam Episcopius profectus iterum esset, sibi hoc non innotuisse; quod si id scivisset, se eum post finitam concionem, in ejus diversorio fuisse quæsitusrum. Addit præterea ad epulas ab illustri Legato se unda cum Episcopio fuisse vocatum, at quo- niam & ipse ad convivium quosdam invitarat, venire non potuisse; item Legati Concionatorem dixisse sibi, bis cum Episcopio ipsum se quæsivisse, at domi non re- perisse. Ostensis hisce litteris, falsus rumor illi- co evanuit. Haud diuturna tamen Episcopio quies fuit. Festus Hommius, qui illi, post habitam Orationem inauguralem, gratulatus fue- rat Professionem, eamque Episcopio delatam esse gaudere se testatus, quia ipsum fratrésque ejus homines pacis amantes esse noverat, jam aliquoties rumores de Episcopii heterodoxia spargere conatus est: sed quoniam pluribus testibus con- vinci non potuit, verba sua uni tantum dicta negavit. Tandem anno CIO CXVI Festus, quod diu celavit, aperuit, occasione Disputationis ab Episcopio habitæ de Convenientia & Discrimine Veteris ac Novi Testamenti, in qua Festus multa ab Episcopio dicta ac defensa aiebat, quæ Socini doctrinam redolebant. Episcopius vocatus fuit à D. D. Curatoribus, ac D. Mylius causam cur vocatus esset exposuit; quod D. D. Curatores pridie ex ore viri cuiusdam eximii intellexerant, in ipsius Thesibus ante biduum ad disputandum pro- positis, & in ipsa Disputatione, aliena quædam ac inaudita fuisse defensa, & ubique novas loquendi formulas, & nominatim Socini phrases usurpatas; unde facile colligi possit, alia longè quam quinque articulos inter Remonstrantes latere, Academiām-

que intra quatuor vel quinque annos , planè Socinianam futuram . Nominatim etiam in ea defendi , posthac nullam fore resurrectionem mortuorum , sed resurrectionem mortuorum esse resurrectionem è morte peccati in novam & sanctam vitam , quod etiam ex Thes. IX. colligi poterat : Eaque de causa Episcopium citatum , ut ex ipso rei veritas cognoscatur . Respondit Episcopius : se nullius horum sibi consicum , neque divinare posse , unde ejusmodi rumores orti sint . Disputationem suam publicè esse habitam , præsentibus multis doctis & Ecclesiasticis viris ; optare se audire aut videre quempiam , qui ipsi in faciem audeat dicere , se in ea quicquam defensisse , quod novitatem aut falsitatem sapiat . Quod postremum attinet , nullam posthac fore mortuorum resurrectionem , meram aiebat esse calumniam , crassam nimis , quam ut illius suspectus possit haberi Christianus . Socini phrasibus se neutiquam in Academia usum : Theses à se non esse conscriptas , sed à respondentे , qui eas non ex Socini , sed potissimum ex Arminii Thesibus desumferat . Quod Thesi IX. dicitur , Gloriosam resurrectionem Iesu Christi esse causam moralem efficacissimam regenerationis nostræ , dicebat apud omnes Theologos esse in confessio , quia causa moralis nihil aliud est , nisi ratio sive argumentum suadens & inducens ad aliquid faciendum : inter argumenta autem suadentia pietatem & sanctimoniam , præcipuum atque efficacissimum est , resurrectionis Christi gloria : sicut id clare ex variis Scripturaræ locis liquet , præsertim 1. Pet. 1. 3. regenuit nos in spem vivam , per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis . Sed ipsi hoc adeò evidens videbatur , ut desideraret videre ac audire virum , qui ita de Thesibus suis judicasset . Et cum D. D. Curatores crederent hosce rumores primò à Festo sparso , decretum fuit rogatu Episcopii , ut Festus citaretur , & de hisce interrogaretur . Itaque Festus

Festus primò seorsim est auditus , postea etiam vocatus Episcopius , cui D. van der Myle præsente Festo dixit , Festum esse qui cum D. Grotenhusio , Scabino ac Senatore Amstelodamensi , de Thesibus ac Disputatione ipsius locutus esset , Festumque D. Grotenhusio declarasse , se *Disputationi Episcopii interfuisse* ; & cùm intellexisset ipsius declarationem & interpretationem *Thes. IX.* in ea acquievisse : quod verò *Theses spectat* , sibi in stylo & phrasibus , & quibusdam aliis non satis clarè expressis , quædam displicuisse ; se putare eas *Theses* nimis esse doctas , quàm ut à Studio compositæ sint. Sed ut Episcopius omnia ex Festore audiret , mandatum fuit Festo , ut in ipsius præsentia ipse omnia exponeret. Festus narrabat sermonum suorum occasionem. Cùm à D. Grotenhusio mentio facta esset hodiernarum controversiarum , quæstumque an nullum inventari posset remedium controversiis hisce sopiendis idoneum , ut rursus optata quiete fruamur ; ipse responderat , posse , si solummodo quæstio esset de *Praedestinatione* , aut quinque articulis in *Collatione agitatis* , nihilque ulterius inter Remonstrantes lateret : quòd antehac magnas habuerint rationes de Remonstrantibus contrarium suspicandi , quòdque in suis suspicionibus quotidie confirmarentur , præsertim ex *Thesibus Episcopii VII. die Maii disputatis* , in quibus facile observari poterat alium stylum aliasque phrases usurpatas , quàm à Doctribus nostris usurpari solent , & plerasque esse phrases Socini : in illis inter alia etiam reperiri , causam moralem efficacissimam regenerationis nostræ esse gloriosam Christi resurrectionem : quòd non parum in suspicione sua per hasce *Theses* confirmaretur ; attamen in *Disputatione ipsa ea* audivisset , quibus ipsi satisfactum esset ; quod , inquietabat , expressè addidi ; & quia audivi aliquoties , patribus in Veteri Testamento promissiones

vitæ aeternæ esse factas, sed obscuras, typicas, verbis illis, Ego sum Deus tuus & seminis tui, comprehensas, etiam si non disertas, aut in terminis, cum expressâ mentione vitæ aeternæ.

Episcopius ad hæc respondit: Primò, Se operasse, Festum, si quid in Thesibus suis vidisset, per quod in suspicione sua, quam de Remonstrantibus habebat, confirmaretur, priùs secum id communicasse, nec statim aliis revelasse, præsertim talibus, qui propter suam, quā pollut, auctoritatem & eminentiam, laetione haud exiguâ famæ ac Ministerii sui id possent Amstelodami ac alibi narrare: Caritatem id exigere: potuisse enim evenire, ut se ita explicuisse, ut Festus acquevisset, quemadmodum in Disputatione factum erat. Verùm cùm hoc non fecerit Festus, ad rem ipsam ita respondebat. Certum esse, Theses à respondentे esse conscriptis, sc̄que posse ostendere ipsum exempli; sibi à respondentе oblatum, in quo pauca admodum correxisset: priores Disputationes à se esse scriptas, hanc verò à respondentе, idque se liquidò ostendere posse: nihilominus tamen se credere nihil eas continere veritati adversum. Jure non posse dici novas & antehac inusitatas loquendi formulas iis contineri, quoniam Theses ex D. Arminii p. m. Thesibus de eadem materia potissimum desumptæ sint, in quibus nihil hactenus à quoquam reprehensum fit. Phrases Socini in illis reperiri, se ignorare, neque credere posse à respondentе usurpatas, quoniam advertisset ipsum potissimum Arminii Theses imitatum. In Thesi IX. quòd causa moralis efficacissima regenerationis nostræ sit resurrectio Christi gloriofa, mortem ejus consecuta, nescire se quid reprehendi aliqua cum specie possit. Nam inter rationes, quibus homo ad vitam Christianam excitatur, præcipuam ac efficacissimam esse continuam considerationem resurrectionis Christi ex mortuis, tanquam principis & capit is, cum quo tandem omnia membra corporis Christi unientur, ac proinde etiam post hac ex

morte in vitam æternam suscitabuntur : Se per vocem , Moralis , evidenter distinctionem fecisse inter causas morales & physicas : has circa ipsam potentiam immediatè versari , eique vires novas & gratiam sufficientem imprimere atque indere : illas obiectivè tantum movere & actum elicere ex potentia , per actionem gratiae physicam disposita & preparata. Inter has , quibus homo ad sanctè ac Christianè vivendum permovetur , præcipuam esse resurrectionem Christi , idque Scripturam passim docere. Inde concludebat , se manifestè discedere à sententia & phrasibus Socini ; quoniam ille causam physicam regenerationis efficientem planè rejicit , si que sit terminus planè scholasticus , quo Socinus uti non videtur. Ut dicta sua confirmaret rogavit Festum , an posset afferre validiorem ac efficaciorem rationem , quâ homines ad piam ac Christianam vitam invitentur ? Negavit Festus ; sed addebat , aliter se intellexisse , ac putasse Episcopium voluisse dicere , nullum alium nos ex resurrectione Christi percipere fructum , quam ut per eam excitemur ad peccato valedicendum & justitiae vivendum. Cùm Episcopius diceret , verba sua istum sensum admittere non posse ; dixit Festus , se acquiescere in illa declaratione ; addebaturque , non tam se , quam affinem suum Hermannum Kuchlinum illis verbis offendit ; se tamen aliquid Episcopii dictis responsurum. Ac primò , se sermone suo cum D. Grotenhuis nihil peccasse contra caritatem : nam licet ipsi suspiciones suas ex Thesibus conceptas significasset , nihilominus expressè aliquoties addidisse , sibi in Disputatione plenè esse satisfactum. Et cùm D. D. Curatores dicerent , D. Grotenhuis nullam illius fecisse mentionem , ipse nihilominus dicebat , se id expressè , & quidem aliquoties , dixisse. Quod Theses attinet ; non sufficere eas ex Arminii Thesibus desumptas , ut inde concludatur , nihil novi aut alieni iis contineri ; quoniam

niam Arminius quædam scripserat, in quibus varia defiderabat, quæque magnam ipsi suspicionis causam dederant. Cùm Episcopius responderet, id sibi neutiquam verisimile esse, quoniam omnia quæ colligi potuerant ad gravandum Arminium, & per eum Remonstrantes, jam aliquoties collecta & typis edita fuissent, nihilque fuisset omisso, sed omnia diligentissimè investigata, ut aliquid reperioretur, quo vir ille post obitum suum posset crimine aliquo adspicgi: si itaque quidpiam in Theſibus hinc reperiiri potuiffet, illud etiam jam olim adnotatueros fuiffe. Dixit Festus, nisi ipſe ſuafiffet à ſcribendo eſſe abſtinentum, quia oportet aliquem reliquias eſſe meliorem & moderatiorem, multò plura ex Arminii libris potuiffe proferri. Ad hæc respondit Episcopius, mirum ſibi videri, Festum aliis diſuafiffere ſcriptio- nem, cùm ipſe abundè ad ſcribendum inſtructus eſſet: rogapátque, annon ipſo auctore edita eſſet Collatio Delphenſis, in qua omnes nominibus expreſſis eſſent publicè indicati, qui putabantur aliquid peculiare ultra quinque articulos fovere, ſpeciatim nomina Armi- nii, Borrhii, Joannis Arnoldi, aliorūque eſſent nominata, omniāque quæ ex eorum libris corradi po- tuerunt eſſent prolata?

Hic D. Syndicus interloquebatur; *D. Feste,* tu ſciebas quidem *D. D. Ordines* illius editionem ve- tuiſſe. Festus id intelligens de pleniore illius Col- lationis declaracione, Enchusæ edita, aiebat, ſe haētenus nescire, qua ratione illa edita eſſet. Cùm responderet Episcopius, ſe de Collatione ipſa loqui, non de preſſiore declaracione, nihil Episcopio Festus respondebat; ſed aiebat, in Arminii Scriptis alia reperiiri reprehendenda; cùm primò audi- rentur Arminii orationes, non animadverſum fuiffe quicquam iis contineri quod ſuspicionem parere poſſit, ſed id posteri demum eſſe animadverſum. Cùm ro- garet Episcopius, an ergo quicquam in Arminii Scriptis

Scriptis reperisset, quod esset extra hos quinque controversos articulos, aut causam praberet suspicandi, multò plura latere. Affirmavit Festus, si inspiceretur *Oratio de objec̄to Theologiae*; in ea quippe Arminium objectum Theologiæ constituere Deum & Christum, quod perinde etiam à Socinianis statuitur, et si, inquietabat, sciam quosdam nostrorum Theologorum etiam ita loqui. Respondebat Episcopius, mirum esse, quod Festus ejusmodi verba allegaret, ad colligendum Arminium jure Socinianismi fuisse suspectum, cum non tantum Scriptura idem statuat Theologiæ objectum, Joan. XVII. 3. Hæc est vita æterna, ut te cognoscant illum solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum; sed &, fatente Festo, non pauci Doctores, qui propterea tamen Socinianismi minimè suspecti sunt: Si Christum à Deo ita contradistingueret, ut negaret ipsum esse Deum, suspicionem hanc justam fore; sed expressè Christum considerare tanquam Mediatorem inter Deum & homines. Scio quidem, aiebat Festus, sano sensu posse accipi, nihilominus suspicionem parere potest, præsertim si addatur, quod in Oratione de certitudine Theologiæ omnia Scripturæ loca, quibus nostri Doctores & Theologi divinam Christi naturam & cum Patre ὁμοσίᾳ adstruunt, alio sensu explicantur; ut, quando Christus imago Dei, character hypostaseos ejus, &c. Hebr. 1.3. appellatur, quæ ab Arminio in hunc sensum accipiuntur, quod Iesus Christus imago Dei & character hypostaseos nostri respectu vocetur, quia in ipso omnia divina attributa, sapientia, potentia, bonitas &c. expressa & exhibita sint. Respondit Episcopius: Malè Festum colligere, omnia Scripturæ loca quæ pro Divinitate Iesu Christi communiter allegantur, ab Arminio alio sensu explicari, quia quædam aliter explicuit: Quoniam enim præter pauca hæc alia, multa reperiantur quibus articulus hic adstruatur, quæ ratio,

riorum est, cur propter diversam quorumdam locorum interpretationem aliquis statim suspicetus habeatur, quasi omnia loca aliter interpretetur & porro Thesin ipsam neget? Arminium dicebat sententiam suam de Thesi ipsa plenè ac aperte declarasse, in Thesibus de persona Patris & Filii, ex quibus de sententia ipsius iudicium fieri oporteret; non verò ex interpretatione quorumdam obscurorum locorum, quæ semper libera fuit in Ecclesia Christi, & in qua nemo majore libertate ius tuisset quam Calvinus, qui aliquot centena loca aliter interpretatus est, quam Patres, & quidem loca quæ Trinitatem & Divinitatem Filii spectant: imò ipsum hunc locum ad Hebr. ob cuius interpretationem Festus Arminium Socinianismi suspectum haberet, planè in eundem sensum accepit; expressè dicens, non debere verba hæc adhiberi ad frivolas speculationes, sed omnia hæc Christi elogia in usum nostrum esse applicanda, ebsque qui hac relatione non observata altius philosophantur frustra se macerare, quia non tenent Apostoli consilium. Si id tolerari posset in Calvino, quidni in Arminio? Cum annuerent D.D. Curatores, aiebat Festus: Attamen, D. Episcopi, tu negare non potes te in lectionibus tuis in Academia pleraque loca Scripturæ more Sociniano explicare. Respondit Episcopius, mirari se hoc à Festo dici, qui hactenus ne unam quidem ipsius lectionem audivisset: an ergo id haberet è relatu quorumdam Studiosorum? Oportere ergo illos diligenter Socini libros legere, qui tam exactè ejus phrases discernere queant. Suas lectiones se aiebat satis purgaturum, ostensurūmque omnes fermè suas explicationes nostris auditoribus posse confirmari; addebátque, se cupere ut Festus quandoque suus sit auditor. Respondit Festus, se ordinariè ipsius Disputationes audire. Rogavit Episcopius, an audivisset in iis quicquam defendi receptæ Ecclesiæ sententie adversum? imò annon è quadam Disputatione

tione mea exiens dixisti D. Borrhio, me caput de Divinitate Filii Dei contra objecta argumenta egregie defendisse? Non dixi, ait Festus, de Divinitate Filii Dei, sed de Trinitate, me non credidisse, quod adeo rotundè mentem declaraturus fuisses. Et cùm responderetur, eumdem esse articulum de Trinitate & Divinitate Filii Dei, quia Trinitas sine Divinitate Fili Dei defendi nequit; dixit Festus, Domini, adeò sincerus sum, quando mihi satisfactum est, ingenuè istud profiteor, & statim acquiesco. Sed tamen, D. Episcopi, videmus te aliisque nunc plura moveare & apertius loqui quam in Collatione: nam de perseverantia, de qua antea dubitanter & hæsitanter loquebaris, nunc aperte & planè loqueris. Respondit Episcopius: in Remonstrantia ipsa quidem hæsitanter locuti sumus, quoniam in quibusdam nobis nondum plenè satisficeramus; verum in Collatione declaravimus, omnibus expensis & examinatis, nos magis in sententiam affirmativam propendere; uti liquet ex omnibus Syllogismis, quos ad Sententia nostræ defensionem protulimus, quorum conclusio semper est affirmativa. Cùm D. D. Curatores hic interloquerentur, dicerentque, Perseverantium necessariam esse, & si quis non perseveret eum salvari non posse; item: qualis Prædestinatio, talis perseverantia; dixit tandem Festus, etiam in Thesibus Episcopii satis alienè quædam dici de promissis Veteris Testamenti, perinde ac si nullæ vitæ æternæ promissiones fuerint sub V. Testamento; etiam si, addebat, mihi declaratione in Disputatione facta satisfactum est. Respondit Episcopius: nullum isti suspicioni posse esse locum, quoniam in Thesibus distinguueret Veteris Testamenti acceptiōnem, quatenus videlicet oppositè sumitur, & rigidam tantum illam legislationem separatam à promissionibus complectitur: & compositè, quatenus has etiam includit, at non nudas, claras aut apertas; sed obscuras, generales,

rales, typis, umbris, figuris involutas; ut distinguiatur à Novo Testamento, quod umbris & figuris caret. Sed, inquiebat Festus, aliquoties de Novo Testamento dicas, quod melioribus promissis sanctum sit: Respondit Episcopius, hæc esse ipsius Scripturæ verba, séque cùm istud ait, Vetus Testamentum semper accipere oppositè. Sed, inquiebat Festus, dicas differre materiâ & substantiâ ipsâ. Nequaquam, aiebat Episcopius, dico enim convenire substantiâ promissorum, sed eam in Veteri Testamento fuisse involutam umbris, & generalibus promissis, quibus vita æternæ promissa etiam comprehendendi possunt, & revera comprehensa sunt; uti clare apparet ex Novo Testamento, ubi hæc promissa ita explicantur. Sed substantia eorumdem clare & in terminis in Novo Testamento expressa est. Verum est, inquiebat Festus, te ita rem declarasse, vocibusque expresse, & in terminis, sæpius usum, & sic sensus est bonus: attamen obscurum est quod de materia dicas, sicut etiam Studiosus in Disputatione indicabat, dicens se ita accepisse mentem tuam. Respondit Episcopius: non est obscurum quod de materia dicitur, si materiam vocemus promissa prout proposita & concepta sunt; nam in Veteri Testamento, proposita sunt obscurè & typicè: in Novo Testamento, clare & perspicuè. Materia ibi fuit velata, tecta, obscura: hinc clara & aperta. Quod Studiosum attinet, ille satis indicabat se exiguo cum iudicio de materia loqui: quod ex ipsius oppositione liquebat. Sed, inquiebat Festus, suspectum est quod in Thesibus dicas; Fideles omnes Vet. Testamenti non intellexisse typos & umbras, quod videlicet typi & umbras essent rerum earum quæ in Novo Testamento apparent, sed paucos tantum, Prophetas videlicet & alios nonnullos. Episcopius hinc prælegit Thesin, in qua Festus id existare credebat, statimque apparebat contrarium in ea disertè affirmari;

firmari; nimirum, omnes fideles sub Veteri Testamento notitiam quidem habuisse, sed obscuram aut tenuem, juxta obscuram revelationem tunc factam, quia secundum modum revelationis est modus scientiae; sed Prophetas & quosdam alios claram & apertam illius habuisse notitiam; nam, inquietabat, distinguo in Thesi inter claram & apertam notitiam, & inter obscuram & tenuem. Ita, aiebat Festus, hinc sequeretur, fidem sanctorum V. Testamenti aliam suisse, quam fidem sanctorum Novi Testamenti. Hoc negabat Episcopius; nam eadem fides propterea esse debet, quia in eadem promissa tendit: Promissa autem eadem sunt, licet ibi generalia, obscura, typica, hic clara & aperta sint: haec enim substantiam non variant. Verum est, inquietabat Festus, idque mihi mirificè in tua Disputatione placuit, quod promissa, Ego ero Deus tuus & seminis tui, &c. etiam dices comprehendere, etiam in terminis & expressè vita aeterna mentio non fit; interim videatur id aliquatenus labefactari, quando dicis, fideles non habuisse notitiam typorum & umbrarum. Nequaquam, aiebat Episcopius, quia totum hoc ex œconomia illa dispensatione & adumbratione, qua Deus in populo isto usus est, peti & intelligi debet. Ut autem ad rem ipsam perveniat, quæ sivit Episcopius; an Festus auderet dicere, omnes fideles Veteris Testamenti claram & apertam typorum & umbrarum notitiam habuisse? Respondit, non claram respectu nostri. Hoc idem est, inquit Episcopius, quod ego dico, illos habuisse obscuram & tenuem notitiam, cum nos claram & apertam habeamus. Hic D. D. Curatores dicebant, eos consentire.

Cum ad haec nihil responderetur, rogavit Episcopius Festum, an inter alia etiam de te distisset, quod resurrectionem mortuorum negaret, eamque nihil aliud crederet, nisi resurrectionem è

morte peccati in vitam justitiae? Respondit Festus, id procul à se esse, neque umquam sibi in mentem venisse, sed longè aliam opinionem se de Episcopio habere.

Hisce ita pertractatis, dixit Dominus Mylius nomine D. D. Curatorum, Festum recte facturum, si D. Grotenhuisum, sive coram, sive per epistolam moneat, sibi in habita cum Episcopio Collatione de scrupulis, quos ex Thesibus Episcopii conceperat, ita satisfactum, ut omnes suspiciones deposuerit, rogétque ut ipse simili-
ter eas deponat, nec aliis divulget. Hic Festus multis suam erga Episcopium benevolentiam de-
prædicavit, nihil sibi gratius esse dicens, quām cum Episcopio amicè vivere; ipsum scire, quod omne, quæ Theologiæ Professori debetur, reverentiam illi exhibuerit; quod omnes occasionses contendendi præcidat; quod multa de ipso dicantur, quorum neutiquam reus sit. Hic nar-
rabat rumores quosdam de fœsparsos, quod Episcopium & Grevinchovium Socinianismi accu-
sasset, quos falsos aiebat. Occasionem eorum dicebat fuisse, promotionem Statii ad Ministerium per Episcopium & Grevinchovium procuratam; qui cùm Socinianus esset, inde multis suspicionem ortam, ipsos simili opinione imbuto-
tos. Quod cùm diluisset Episcopius, Festus aliud movebat de promotione Welfingii. Cùm D. D. Curatores dicerent, hæc nihil facere ad causam præsentem, adderentque, si ad omnia tam rigidè respiciatur, contentionem non mi-
nuendam sed augendam; respondit Festus, se in illa esse sententia, oportere ut denuò convenient, ut in posterum omnes contentiones præcaveantur, nec spem deesse, aliquid boni effici posse: addens, D. Uytenbogardum, in responsione sua ad Pleniorum Col-
lationis Delphenfis declarationem, quidem dixisse,

Contra-

Contraremonstrantes malo proposito ad eam accessisse; ego verò, inquietus, declaro non esse verum, & etiamnum credo, si Remonstrantes in illa Collatione aperte egissent, quod de pace conventum fuisset. Episcopius dixit, Ut tenbogardum sua quidem defensum; quod verò Collationem Delphensem attinet, Festum probescire, per Remonstrantes non stetisse, sed paratos ipsos fuisse, ad mentem declarandam super omnibus sibi proponendis, modò Contraremonstrantes priùs declararent, articulos hosce de Prædestinatione esse tolerabiles: idque jure postulatum esse, quoniam quinque hi articuli causa essent hujus dissensionis, & ob quos Collatio hac erat procurata: sed Contraremonstrantes id declarare noluisse; ipsos ergo suâ negatione & tergiversatione causam fuisse, cur unitas & pax obtenta non fuerit. Respondit Festus, nos satis mentem declaravimus, super capite de mutua tolerantia. Sed quomodo? aiebat Episcopius; quod velitis solummodò homines tolerare, & illos tantum qui jam Ministerio funguntur, additâ conditione, ut sententiam suam premant, neque alios illius sententiæ ad Ministerium promoveant, vel, sicut alibi propositum fuit, cum aperto schismate. Sed & contrarium apparere ex libro Jacobi Triglandii, & judicio Ministrorum Amstelodamensium, qui declarant, sententiam Remonstrantium non esse tolerabilem. Nos, aiebat Festus, libro Triglandii aut Amstelodamensium judicio alligati non sumus; neque ego Triglandii librum per omnia probo. Tandem dicebant D. D. Curatores, se jam satis audivisse, iterumque monebant Festum, ut D. Grotenhuis coram, si nondum discessisset, aliàs per Epistolam, indicaret, sibi in Collatione ab Episcopio satisfactum, oraréisque ut similiter de Thesis Episcopii sentiret & loqueretur. Hic Festus tergiversabatur, dicens, Domini mei non est neesse, jam id feci. Cùm D. D. Curatores

res dicerent , hoc sibi ita placere , respondit Festus , sc facturum.

Postridie Episcopius à D. D. Curatoribus obtinuit hoc testimonium. *Domini Curatores Universitatis & Consules Civitatis Leidæ , cùm intellexissent Festum Hommum Ministrum Leidensem D. Joanni Grotenhuis Scabino Amstelodamensi dixisse , in Thesibus de Convenientia & Discrimine Veteris & Novi Testamenti , sub præfilio D. Simonis Episcopii Professoris Theologiæ in dicta Universitate VII. Maii præterito disputatis , usurpatas fuisse quasdam phrases seu loquendi formulas , quæ suspicionem pariebant auctores & defensores earum vergere ad Socinianismum : & judicarent interesse honoris & existimationis tam Universitatis , quam suæ , illud exactè inquiri , ut Universitas ab ejusmodi criminatione liberaretur ; consulum duxerunt prædictos D. Episcopum & D. Festum Hommum citare , ut ex ipsis rem totam pleniùs cognoscerent. Atque post aliquam super hisce habitam Collationem & factam declarationem , prædictus D. Festus declaravit , se quidem aliquam de prædictis Thesibus suspicionem concepisse , sed sibi in Disputatione à D. Episcopio ut Præside esse satisfactum ; quod dicebat se etiam prædicto D. Grotenhuis declarasse ; & etiamnum pleniùs sibi esse satisfactum. Quod cùm audiuerissent D. D. Curatores & Consules , voluerunt ut D. Festus Hommius , quoniam ipse acchieverat declarationi D. Episcopii , idem scriberet ad prædictum Grotenhuisum , simulque rogaret , ut etiam suam ministram suspicionem deponeret : Quod prædictus Festus recepit se facturum. Et quoniam D. Episcopius horum aëtorum requisivit testimonium , D. D. Curatores & Consules præsens hoc testimonium illi periberi ac tradi decreverunt , ut ipsi , ubicumque necesse sit , inservire possit. Ita actum per prædictos D. D. Curatores & Consules x. Maii anni 1515c xvi.*

Manda-

S I M O N I S E P I S C O P I I . 69
Mandato D. D. Curatorum & Consulatum prædi-
& torum Nicolans Zeyftius.

Festus tamen postea eosdem & atrociores rumo-
res primò clam, mox apertius disseminare cœpit,
adeò ut Episcopius coram D. D. Curatoribus qui
Leidam convenerant, VIII. die Augusti rursus
comparens dixerit, *varios de se sparjos rumores,*
quod in Collatione nupera cum Festo coram ipsis effet
convictus Socinianismi & acriter reprehensus, quin
*& sibi mandatum effet, caveret sibi ne in Universi-
tate istiusmodi doctrinas doceret, aut male hoc sibi*
cessurum; & tales rumores, quoniam ab ipso
Festo primùm orientur, à plebe credi, in scaphis
& curribus personare. Itaque rogavit, ut D. D.
Curatoribus placeret sibi testimonium veritatis
perhibere; & quoniam Festus tam confidenter
affirmaverat, *se probaturum, imò se desiderare oc-
casionem probandi, quod in Episcopii Thesibus dicantur*
*Patres V. Test. nullum vitæ aternæ habuisse pro-
missum,* petebat, ut denuò contra Festum audi-
retrur. Utrumque concessum, Festusque fuit
citatus, coram quo Episcopius eadem repetiit.
Respondit Festus, *verum esse, se ante aliquot*
menses D. Grotenhufio dixisse, apparere nunc plura
inter Remonstrantes latere quam quinque articulos,
& quidem ex Thesibus Episcopii; se id dixisse, cum
*Theses nondum accuratè perlegisset, sed obiter tan-
tum inspexisset; postquam citatus esset & accuratiū*
eis expendisset, in suspicione sua magis confirmatum:
dixisse quidem, sibi satisfactum in Disputatione,
*& declaratione ab Episcopio coram D. D. Curatori-
bus facta, semper autem addidisse, alium esse*
sensum Thesum, quam declarationis. Rumores
hosce novos dicebat ortos ab Episcopio; adfui-
se sibi quosdam, qui dixerant, se audivisse quod
ipse culpam esset confessus coram D. D. Curatoribus,
idque dictum esse à Borrio & Duinglone, quos

oporteret id habere ab Episcopio; ego enim, inquietabat, ipse non dixi; neque id credo de D. D. Curatoribus; ergo necesse est Episcopium dixisse. Et hic narrabat quid inter se & Flandros aliquot actum esset.

Episcopius respondit: *Notandum hoc esse, Festum D. Grotenhuius planè affirmasse, plura latere, idque liquere ex Thesibus Episcopii, cùm tamen, uti hic fatebatur, Theses nondum accurate perlegisset, sed obiter tantum inspexisset; quod videbatur magnum esse confidentiæ indicium.* Cùm Festus diceret, non esse captanda sua verba, perrexit Episcopius; mirum sibi videri, Festum dicere, se coram D. D. Curatoribus quidem acquieuisse mæ declarationi, sed quod semper scrupulum retinuerit de Thesibus: non dubitare se, quin D. D. Curatores adhuc meminerint, ipsum declarasse, se penitus acquiescere; quod aliás D. D. Curatoribus imposuisset: nihil enim declaraslet, si dixisset se acquiescere declarationi, non verò Thesibus: *hoc oportuisse clarè dici, aliás malitiosè fuisse actum.* Assentiebantur omnes Curatores, rem ita fuisse gestam. Addebat Episcopius, nimis esse manifestum, hosce rumores à Festo primū ortos: nominabātque rumoris illius disseminatores Festi amicos. Cùm Festus se excusaret, eum Episcopius pressit suo argumento: qui id disseminavit, à me non habet, neque, uti credo, à D. D. Curatoribus: ergo necesse est à Festo habuerit, juxta ipsius Festi argumentationem. Addebat Episcopius, Borrhium & Duinglonem negare se quicquam de culpæ deprecatione dixisse; sed credere se id à Flandris quibusdam prodiisse, qui auditis aliquid addiderint; quod aliis eorum narratiunculis confirmabat. Hic etiam dixit Festus, D. Curatorem Mylium Grotenhuius dixisse, se effeturum, ut Festus verba sua revocet: quod Mylius aliter interpretabatur. Dicebat porrò Episcopius, optare se ut ad causam principalem veniant

niant, quod cùm approbarent D. D. Curatores, dixit Festus: *quoniam controversia in eo versatur, utrum Remonstrantes præter quinque articulos alia habeant, recipio me probaturum ipsos plura habere, paratusque sum id scripto ostendere: proposueram jam aliquid scribere, sed morbo uxoris meæ impeditus sum.* Cùm diceretur, illud de Episcopio nominatim probandum esse; dixit Festus, etiam de *Episcopio probabo, & si D. D. Curatoribus placet, rem cum duobus aut tribus è meis Collegis defendam.* Cùm Episcopius diceret, hæc effugia esse, nunc verò probandum, quod in Thesibus extare dixerat; addidit D. Syndicus, periculose esse talia scripto comprehendere, quoniam scripta ejusmodi aliis communicata facilè edantur, uti antehac factum est: atque ita contentiones hasce Academicas reddi manifestas: quod omnino caveri oporteat. Ad hæc Episcopius: *Se id non metuere; verum impræsentiarum oportere ventilari, quod nunc quærebatur, & de quo ipse apud Flandros accusatus fuerat, nimirum, utrum in Thesibus suis extet, Patres nullas habuisse vitæ aeternæ promissiones;* & petebat, ut D. D. Curatores illius probationem Festo injungerent, séque paratum dicebat in aliis Festo satisfacere.

Dixit ergo Festus, quædam aliquando ita ambiguè à Remonstrantibus dici, ut sàpè longè aliud dicant, quām dicere videantur; ex. gr. de fide in Christum, Thes. 21. fidem patrum Vet. Test. spe-
Etasse ad Jesum Christum, quia crediderunt umbris & figuris secundùm Dei intentionem respectum ha-
bentibus in Christum: & híc valdè paratragœdia-
batur. Respondit Episcopius, Festum malè in-
telligere Thesin; se dicere, fidem illorum respexisse
ad Christum, quoniam umbræ ad Christum respexe-
rint; & quod ideo umbras tamquam umbras & ty-
pos respexerint. Secundùm intentionem divinam,
dicebat Festus: non solam, respondit Episcopius;

nam ex Thesibus liquet, ipsos intentionem divinam
 intellexisse. Itaque hoc missus, Festus aliam
 vellicabat Thesin, ubi dicitur, Legem oppositè
 sumtam promissionem vitæ aeternæ continere, ut pa-
 tet ex Matth. XIX. Luc. XVIII. Marc. X. ex re-
 sponsione Christi qua adolescenti respondet, quaren-
 ti, quid faciendo vitam aeternam possidere possit.
 Respondit Episcopius, ea nihil ad rem hanc per-
 tinere, quod & fatebatur Festus; nihilominus
 addebat Episcopius, legem à se considerari, prout
 à Mose lata est. Sed regerebat Festus, etiam lex
 moralis per Mosen lata est. At illa, ait Episco-
 pius, convenienter fæderi ipsi intelligenda est, dici-
 tur enim habuisse umbram futrorum bonorum: sed
 quoniam in eo cardo quæstionis non verteretur,
 petebat ut quæstio principalis ventilaretur. Er-
 go Festus aggressus est Thesin XX. Socinus di-
 cit, alia promissa in V. Fædere quam in Novo data
 esse; alia & plura præcepta. Utrumque tu dicis.
 Respondit Episcopius, quod promissa attinet, se
 scire non solum Socinum, sed Erasmum, Patres,
 aliisque Doctores, etiam omnes Anabaptistas & Pon-
 tificios, ante Socinum idem statuisse. Quoad præce-
 pta, negabat tale quid in Thesibus existere. Tu
 dicis, aiebat Festus, speciali materiâ præceptorum
 differre. Respondit Episcopius, se specialem ma-
 teriam præceptorum appellare, quia præceptum fidei
 quam credere debebant typis & umbris specialem mate-
 riâ habet, distinctionem specialiter ab objecto Evan-
 gelii, quod est vita sine umbris. Hinc Festus per-
 rexit ad promissa, que in Thesibus dicuntur mate-
 riâ differre. Respondit Episcopius, debere addi,
 speciali; in eo enim emphasis esse. At, inqui-
 bat Festus, specialis materia aliud est quam modus.
 At idem intelligo, dixit Episcopius, & intelligen-
 dum esse ostendo ex Thesi XLIX. unde argumentum
 formabat. Sed, regerebat Festus, tu intelligis
 conveni-

convenire in materia , quatenus in pacto illo & hoc
promissa sunt atque præcepta , ut dicitur *Theſi III.*
Hoc refutabat Episcopius initio Thes. XIX. ubi
dicitur, *præter ea ferè omnia , &c.* ita ut hic Festus
conſtrictus teneretur , & D. D. Curatores oſten-
derent ipsum malignè agere : nihilominus aie-
bat : *dicis materiâ differre.* Sed id ita intelligen-
dum est , respondit Episcopius , prout dico ; &
proposuit argumentum in forma , rogavitque ,
annon omnes Theologi ita hoc argumento ute-
rentur. Festus iterabat , *ſed ſpecialis materia.*
Hic interloquebantur D. D. Curatores , *tu alio*
ſenſu verba Epifcopii intelligere viſ , quām ipſe in-
telligit. Unus Consulū Leidenſium addebat :
Si olim hæreticorum verba ita ſunt ventilata &
detorta , dubitari poſſet , an vera ſint quæ de iis dicun-
tur. Imò , aiebat Festus , Domini mei , aliud ſub
voce materiæ latet. Sed Episcopius ita mentem de-
clarat , dicebant Curatores , an hoc non ſufficit ?
Festus nihilominus perſiſtebat , & rurſus op-
pugnavit Thes. XXI. hæc verba : *Patres in V.*
Teſt. exſpectaſſe cœleſtia & aeterna , & credidife non
tantum bona animaliſ vita hujus ad ſe pertinere ex
promiſſo. Respondit Episcopius , *verba ex pro-*
miſſo ad posterius membrum referenda eſſe , quia ,
(ut additur) intellexerunt bona iſta animaliſ vita
typos eſſe aeternorum. Festus ait , *hoc non dicis tu ,*
neque decidere audes. *Falſum eſt , dicebat Epi-*
ſcopius , & minùs notorium. *Imò id quidem , ait*
Festus , apparebat ex respondentē tuo , cùn de po-
nitentia diſputares , & opponeretur locus Hebr. XI.
6. respondit ille , non agi de fide in Chriſtum. *An-*
non id correxi ? ait Episcopius. *Dixisti , ait*
Festus , de fide agi quæ respicit ad Chriſtum. *Dixi ,*
ait Episcopius , de fide in Jefum Chriſtum ; & li-
cet dixiſsem , quæ respicit , an non idem eſt ſenſus ?
Sed cur illud de respondentē allegatum ? annon plu-

respondentes sub Collega meo audivisti sapientia dicentes, quorum te puderet? Hic D. D. Curatores non levem ostendebant indignationem: addebatque Episcopius, cum quadam indignatione, haec minimè decere, & indicium esse, quo animo accedat. *Imo*, aiebat Festus, inde apparet quid ipsis privatim instilletur. Hic Consulum unus valde indignabatur: negabatque Episcopius se id fecisse, nec defendere velle quæcumque à respondentibus suis dicantur, cum expressè dixerit, de fide iustificante agi. Sed, aiebat Festus, aliud est dicere de fide iustificante agi, aliud, de fide in Jesum Christum: quod confirmabat ex colloquio habito inter Arminium, se, & Egbertum Aemylii. Respondit Episcopius, satis notum esse quid ibi actum sit, ex articulis ab Arminio scriptis ad Hippolytum à Collibus; se verò aperte declarasse, de fide in Christum agi. Hic multa dixit Festus, de respondentis fratre, qui esset Socinianus: de Socinianis explicationibus quæ in Collatione existent, in qua dimidiæ paginæ è Socini prælectionibus descriptæ sint. Ad hæc Episcopius dixit: ad primum: Festum multa affirmare de absentibus, quæ præsentibus dicere non auderet: & nullo modo sequi, frater ejus est Socinianus, ergo & ipse: multos enim esse Reformatos, quorum parentes, fratres & sorores sint Pontificii. Ad secundum: Festum id neutiquam probaturum: & licet verum esset, nihil id obesse, quia nos non negamus Socinum in hisce articulis idem sentire nobiscum: multumque id differre ab ipsis, qui in Collatione constriteri loco 2. Pet. II. 1, 2. plenè Socinianam explicationem adhibuerunt, qua Socinus uitetur ad Divinitatem Christi negandam. Hic quædam intermiscebatur Festus de Pelagianis & Semipelagianis erroribus; sed tandem relabebatur ad accusationem de Sociniana sententia. Episcopius demonstrabat, octo capita contineri Thesibus contra Socii sententiam

tentiam directè pugnantia; addebátque, se nunc Socinum contra Palæologum, & Smalcium de Divinitate Jesu Christi attenius legisse, ut Socini sententiam intelligeret: Et cùm Festus diceret, Socinum dicere, Prophetus etiam intellectus, sed tenuiter, typos continere vitam æternam: respondit Episcopius: non intelligis sententiam Socini: contrarium est verum: negat intellectus; imo Sociniani dicunt, quod de rebus illis locuti sint, veluti Cajaphas de morte Christi. Hic dicebat D. Mylius: Si quis mihi diceret, hoc dicit Socinus, illud Episcopius, dicerem esse pugnantia. Imo & plura dicunt, aiebat Episcopius: negant in Vet. Test. promissa ista typum continuuisse. Sed video Festum Socini sententiam non intelligere. Imo aiebat Festus, non tam bene, quam tu. At respondebat Episcopius, oportebat te rectius eam intelligere, qui me Socinianismi accusare vis. Et ut videas contrarium esse verum, responde mihi ad hoc argumentum: qui sciverunt Deum sub promissis bonorum temporalium adumbrasse promissa bonorum æternorum, illis promissa vita æternæ in typo sunt facta. Atqui omnes fideles Vet. Test. id sciverunt. Ergo. Respondit Festus: ad majorem aliquid responderi posset. Cùm id miraretur Episcopius, addidit, minorem tu non affirmas. Episcopius contrarium demonstrabat, hominemque penitus confundebat.

Hisce ita gestis, jussi sunt uterque exire: cùm rediissent, dixerunt Curatores, audivisse se ipsorum Collationem, optasseque ut privatim inter se contulissent, neque rem hanc inter Flandros divulgassent. Se judicare, oportere Festum acquiescere iis quæ ab Episcopio ad sui purgationem & Thefum defensionem dicta essent: Et peterese, ut mutuam caritatem, amicitiam & concordiam colant, & quantum fieri potest, salutem & incolumentatem Universitatis promoteant & defendant.

Postea

Postea intellexit Episcopius , Festum postridie à D. D. Curatoribus fuisse citatum , qui interrogaverunt , quoniam obtulisset se scripto probaturum , Episcopium Socinianos errores , aut plura quam in Collatione agitata sunt , docere , ne videantur id ipsi velle impedire , atque ita occasionem dare mentem suam finistrè interpretandi , an aliquid haberet unde id constaret , rogabantque ut id ipsis aperiret . Dixit , se impeditum morbo uxoris aliisque occupationibus , sed se paratum ad scriptum ejusmodi concinnandum . Cùm quereretur , an non statim aliquid posset proferre , & ut saltem atrociora indicaret : nihil aliud dixit , nisi , causas esse suspicandi ex responso quod Episcopius cùm quinque Remonstrantibus dederat , super Vorstii declaratione ; ex promotione Slatii ad Ministerium Bleisvicense , ex Electionibus & Thesibus ejusdem . Tandem D. D. Curatores vetuerunt aliquid hisce immisceri extra personam Episcopii : quia se nolebant immiscere controversiis , de quibus jam Ordines disposuerant : ipsique permiserunt , ut ageret , prout consultum judicaret : mandabantque serio , ut de hisce aliisque rebus non loquereur , præsertim apud Flandros , nisi prout oportebat , & quieti Academiæ conducebat . Et sic dimissus est . Verùm Festus non multis post D. D. Curatorum abitum diebus , Episcopio absente , iterum inter eosdem Flandros disseminavit , se Episcopium coram D. D. Curatoribus Socinianismi convicisse , & Syndicum Zeystium Episcopio in faciem dixisse , se jam videre ipsum jure à Festo accusatum , Socinianismum sub Episcopii verbis latere , Festoque hujus rei testimonium à D. D. Curatoribus oblatum . Sparsa hæc porrò editis libellis sunt in vulgus : quin & Triglandius eadem in libello quodam repetit ; cui cùm apologia brevis , per D. Uytenbogardum , opposita

ta fuisse, alium edidit libellum, in quo Collationem hanc prolixè, sed non ex vero narravit. Verùm D. Mylius Academiæ Curator, aliisque, quibus præsentibus Collatio hæc habita fuit, aperte, quandocumque res postulabat, testabantur quis Collationis hujus exitus fuisse. Episcopius etiam brevem contra Festi argumenta, quibus ipsum coram Curatoribus Socinianismi suspectum reddere conabatur, Apologiam scripsit, quam, si res exigeret, editurus fuisse: eam autem prolixitatis vitandæ causâ, hîc omittam.

Hæc prolixius fortasse narrata sunt, quâm rei Collatione hac ventilatæ momentum meretur. Verùm quoniam eam Triglandius, in historia sua Ecclesiastica repetit admodum vitiatam, truncatam, auctam, mutato sàpè sermonis ordine, falsaque multa veris permiscauit, hanc ex ipso Episcopii autographo pleniùs & prolixius fideliter expressam referre operæ pretium duxi. Quale Episcopii de Festo, qui eum ex ipsius actionibus propius noverat, fuerit judicium explicat ipse prolixius, in Responsione ad defensionem Cameronis, Cap. I. *Illi qui cum Festo Hommio pñè continuò luētati sunt, toto intestinæ litis tempore, qui consilia sua cum eo ad pacem, concordiam & tolerantiam mutuam fraternè communicarunt, qui pacis retinenda & ruptionis vitandæ causâ in gratiam ipsius nihil non tentaverunt, atque ita peccoris ejus arcana quasi oculis suis usurparunt; isti uno ore omnes virum eum fuisse dicunt, quantum ad causam hanc attinet, (de animo animique ipsius pietate Deus solus judicabit) cui robur & æs triplex circum peccatum erat, quique dolis instructus & arte Pelasgâ, ubi se vulgi ferocientis ac tantum non insanientis furore tanquam cataphracto equum globo circumvallatum vidit, ut tutò ac licenter omnia*

omnia agere posset, id unum sibi deinceps negotii datum credebat, ut pacis, concordiae ac tolerantiae mutuae consilia omnia turbaret; & quamquam semper aliter agere videri volebat, secretis nefandisque motionibus contra edicta, consilia, ac studia Procerum, contra preces optimi cuiusque, schismatis publici signum extolleret in ista urbe, ad quam ceterae pene omnes velut ad Cynosuram Hollandiae respiciebant. Nec destitit, donec consiliis ipsius respondit successus, luctuosissimo sanè exemplo & patriæ fato. Nec mirum: serviebat consiliis studiisque ejus famæ populi, apud quam ut in gratia & admiratione esset operam dabat. Ceteroquin optimi quique, & pacis patriæque amantissimi eum ut vafrum, versipellem, & Proteum aversabantur, cuius dicta & facta admodum erant inter se dissimilia: qui non magis erubesceret deprehensus convictusque, quam si elephanti corio tectus fuisset, pertinax & negren̄ d̄p̄s n̄e c̄d̄n̄e & (sicut valida quercus aut ferrum.) Et hoc nomine, aliisque apud omnes pene Proceres in odio erat. Nemo non in eo fidem, candorem & integritatem desiderabat; sed ille vultus & plebis zelo se tegebat; quam si sufflaminare voluisse, actum fuisset. Hæc una & communis optimorum omnium de Festo querela erat, atque etiamnum est. Cum Polyandro pacatius, saitem quoad externa humanitatis officia, vixit: tribuit tamen illi Episcopius simulatam, clandestinam, & nullis rationibus subnixam in Remonstrante, tetricam & amarulentiam, in Antidoto, Cap I. Quandisque blandum se & comem exhibebat, quandisque austерum, tetricum, animique amplexantis.

Quomo-
do Epi-
scopius
cum Pro-
fessore
Polyan-
dro vixe-
rit: An-
t. ad. p. II.

Anno MDCXV. Episcopium cum assidet Polyander, ut de rebus ad Academiam & canticis cum ipso conferret, in sermonem de: ratio- versis dogmatibus incidere. Polyander j. j. cu-
pue,

pere, ait, ut parcè de iis disputaretur, concordia-
que, sicut hucusque factum erat, servaretur; qua-
propter, inquit, apud Curatores aliosque te perpe-
tuò laudavi. Hoc verò se annisurum dixit Episco-
pius, nec se discordiae inter ipsos fore causam; séque
potius quibusdam occasionibus priùs consulturum Col-
legam, quam quidquam facturum, quod ei indigna-
tionis præberet materiam. Imo sanè, inquit Po-
lyander, sic nos facere par est ut Academiam no-
stram augeamus, atque in eodem statu, quo nunc est,
retineamus; ne quid ab Academia Groningana, ubi
jam est Gomarus, detrimenti patiatur. Quare
maximè necesse est, ut ab iis articulis, de quibus ho-
die disceptatur, nos abstineamus: cuius rei cùm Aca-
demicum munus ei deferretur, admonitum se fuisse
aiebat à Curatoribus, séque id adhuc necesse ducere.
At licet Polyander coram sese amicum Episcopio
simularet, subinde tamen, eo absente, animum
suum aperiebat ab eo alienum, adeò ut & semel
adversus ipsum Episcopium stomachatus sit.
Anno M D C X V I. Polyander, Episcopius, Hein-
sius, Jacchæus, & Quæstor Lugdunensis, alií-
que vesperâ diei Pentecostes unâ ad convivium
vocati convenerant. Ibi Episcopius ex occasio-
ne ejus quod in Actis Apostolorum habetur,
Apostolos Pentecostes festo concordes congrega-
tos fuisse, cum Heinsio de concordiâ in Reli-
gione in colloquium inciderat. Inter alia, dum
sermo esset de Reformatione Lutheri, inquire-
returque in causam propagationis doctrinæ Lu-
theri, Episcopius magnam Pontificis ejusque se-
ctatorum rigiditatem, qui ne minimum quidem
remittere volebant, ac quòd ii, quorum inter-
erat Theses Lutheri damnari, turbas ciebant,
non levem ejus rei fuisse causam existimare se
aiebat. Dicebat interim Polyander, primò sub-
missâ, postea verò clarâ voce, idque sæpiùs,

Qui

Qui mutationem aliquam h̄ic aggrediuntur, non sunt nisi nebulones, verberones ac homines nibili. Episcopius quasi id non animadvertiset, colloquio cum Heinsio haud destitit. Postea autem iterum, cum magno animi ardore, eadem verba repetentem audivit Polyandrum. Neque hoc quidem motus, confabulari cum Heinsio perrexit. At Jacchaeus, interrupto sermone eorum, Heinsio dixit: *Vellem quidem ad unum te mihi respondere. Quid tibi videtur melius esse, Rempubli- canam tranquillam mendacio, vel turbatam veritate habere?* *Hac alia est quæstio,* inquit Heinsius. Polyander illico post adjecit: *Quænam h̄ec est percunæatio? quid h̄ec ad rem? ego aio eos, qui in Reformatione aliquid mutare conantur, esse nebulones ac verberones.* Tum vero non amplius tacere Episcopius, sed dicere: *Domine Collega, hoc jam s̄apiùs dixisti, hac autem ratione mihi aliisque injuriam facis: ferre possem si dices errare eos, vel rectam non esse ingressos viam; at intolerandum est te eos vocare nebulones ac verberones.* *Dictamea defendam,* inquit Polyander. Tum omnes convivæ interfati dixerunt Polyandrum *in culpa esse*, utque Episcopium nullam ei ista dicendi præbuisse occasionem. Novimus quidem nos invicem, ait Polyander, dicam tibi opportuno tempore quid privatim, quid publicè feceris. Episcopius, quando veneris, tecum colloquar. Cum majus inde oriretur certamen, nec Polyander indignationem deponeret, omnes convivæ s̄apiùs sese interpouebant, Polyandrum *in culpa esse* dicentes. Hic vero se nihil minus pati posse, quam contemtum, aiebat. Tandem tamen reconciliati sunt, amicèque discesserunt. Hoc pacto comperit Episcopius, quo animo erga se esset Collega. Nihilominus tamen cum eo amicè vixit, omnésque litium causas studiosè vitavit; adeò ut quamdiu una munere Academico functi sunt, nulla inter eos discordia apparuerit.

ruerit. Circa finem anni 1595. in conventu Ordinum Hollandiae propositum est, ut decerne-
retur Hollandiae & West-Frisiae Synodus, in qua pio
animo ad sensum divini codicis expendenterentur atque
explorarentur quinque controversa capita, operaque
daretur constituenda Christianae paci, illas veritate
salvoque unitate cum his qui ejusdem Reformatae re-
ligionis participes essent: similque ab Hollandiae &
West-Frisiae Proceribus per litteras edocerentur vici-
narum nationum Proceres, quo loco ac tempore, &
quorum Hollandica illa Synodus celebranda esset:
& quod in ea Synodo cuncta cum consilio ac consensio-
ne Pastorum ex vicinis nationibus transigi possent, ro-
garentur dicti Proceres piis, eruditos, & pacis
cupidos e suis Pastoribus, suorum Ecclesiasticorum con-
ventuum bona cum gratia, ad Synodum mittere, qui
ad pacem constituendam opem, consilia, sententiā-
que contribuerent. Putabant Ordines, absque
ullo periculo viam hanc tentari posse, præsertim
cum constaret, sèpè antehac usitatum, ut ad
unius nationis Synodum vicini auxilio vocaren-
tur. Verum nec hac ratione Contraremonstrantib-
us, qui Nationalem, uti vocant, Synodum
spectabant, & in ea sibi triumphum polliceban-
tur, satisfactum est.

Jam res ad manifestum spectabat schisma. Con-
traremonstrantes enim variis in urbibus, pagis-
que à Remonstrantibus secedebant, separatos.
que celebrabant conventus. Anno M DC XI. Contrar-
remon-
strantes
ad schis-
ma ten-
dunt.
Hillenius Alcmariæ jam schisma fecerat, tota-
que Alcmariensis Classis in duas partes divisa
erat; ut & operâ Geselii, Acronii, aliorumque,
Classis Rotterodamensis; ac quamvis Remon-
strantes Rotterodamenses Ministri omni huma-
nitate eos compellarent, peterentque ut fese
Classi iterum jungerent, aversis tamen auribus
rem audiebant. Hagæ-Comitis aperte quoque

se ab aliis segregaverat Rosæus, ac primò Rijsvi-ci, postea Hagæ-Comitis in privata domo, tandem verò Templo Claustralí cum suis occupato, separatam Ecclesiam & Ecclesiasticum Synedrium constituerat, adeò ut ad integrum schisma nihil deesset. In Schielandia, aliusque locis, eadem fiebant; ex urbibus pagisque conveniebant, mittebantur in loca vicina Ministri, qui in hisce separatis congregationibus concionarentur.

Tandem ut hoc schisma speciem quamdam publicæ auctoritatis præ se ferret, ac ii, qui concordes adhuc cum Remonstrantibus vivebant, ad talia quoque impellerentur, mense Januario anni CICICXVII. Amstelodami clam cœtus est habitus, ubi Pastores quidam ac Seniores professi sunt, *fratres illos*, qui à Remonstrantibus (quos Ecclesiæ perturbatores & vexatores vocant) se separant, reclè facere juxta verba Apostoli Rom. XVI. 17. & 2. Joann. vers. 10. 11. quandoquidem nulla communio esse potest veritati cum mendacio: præterea se ex officio teneri, ut ejusmodi Remonstrantes, quandiu se sanæ Doctrinæ & Ecclesiastico Ordini opponunt, ac noxios quinque articulos, & quos prætendunt Ecclesiasticos Canones tueri student, agnoscant pro iis, cum quibus licitum sibi minimè sit conventus ullos celebrare, & pro membris suorum cœtuum non habeant. Cum verò, in multis conventibus vicinis, viri probi idem cum illis de dogmatibus sentientes tamen istud divortii chirographum (id namque nomen chartæ dederant) signare cunctarentur, missus est à signatoribus primis, qui ad subscribendum ceteros urgenter, & qui pro afflictis Ecclesiis (id est, segregibus) stipem colligerent. Secutus deinde est sociatorum conventus clandestinus Hagæ, atque ibi Scriptum concinnatum, in quo aiunt, *se Remonstrantium sententiae addicatos habere pro falsis Doctrinibus,*

ribus & tantummodo Synodum Nationalem exspectare, cuius nunc magna spes esset, ut in ea facta à Remonstrantibus secessio legitimè & præunte Ecclesiastico judicio, executiō mandetur: promittentes, etiam si Synodus Nationalis primo non procedat tempore, se unā cùm aliis fratribus, qui jam secessiō nem fecere (quam ipsi judicant gravissimis & insufficientibus de causis factam) deliberaturos de idonea ratione & modo universalem & unanimem secessiō nem formandi. Hisce rebus sex Remonstrantes, qui in Hagensi Collatione exhibiti fuerant, permoti sunt ad Hagam- Comitis conveniendum, ubi nomine Remonstrantium libellum supplicem conventui Ordinum obtulere. Complectebatur is prolixam narrationem causarum & originum malorum in Ecclesiasticis rebus in Belgio Fœderato ortorum; simūlque petitionem ut Ordines omnes ejusmodi secessiones præverterent, ac suum Decretum de mutua tolerantia tuerentur; alioquin, inquietabant, Ordines ex summa sua sapientia facile intelligunt Remonstrantes hoc Decreto obstrictos, aliis interim id non curantibus, intra præteritæ suæ moderationis limites continere sese non posse; sed coactum iri, ut salvam coram Deo haberent conscientiam, veritatēmque tuerentur, Christianas Ecclesias, tam privatim, quam publicè monere, ut à nova & jam gliscente Ecclesiastica tyrannide sibi caverent; ac porrò id facere, quod munus ab ipsis, (semper tamen Illust. Ordinibus parentibus) postulabat.

Dum interim Episcopius hoc modo Remonstrantium causæ interviret, in majorem dolorem mense Februarii incidit, cùm à fæce vulgi Amstelodamensis ædes fratris Remberti direptas fuisse acciperet. Hoc facinus cùm esset momenti haud exigui & cum magno conjunctum periculo, paullò accuratiūs describam. Remonstrantes

^{1617.}
Quid impulerit Remonstrantes ad separatum Amstelodami conuentus celebrandos.

Amstelodamenses nullum habebant in Ecclesia Ministrum, ipsorum addictum doctrinæ. Contraremonstrantes verò variis in locis, imò etiam in iis, in quorum Ecclesiis Ministri suæ doctrinæ fautores non deerant, separatos cœtus habebant, atque ad id tendebant unicè, ut secessiones illæ publicâ auctoritate firmarentur. Ob hæc Remonstrantes Amstelodamenses opportunum tempus advenisse credidere, quo ipsi quoque in lucem prodirent; ut si fortè Ordinum Decreto, ubicumque Remonstrantes ac Contraremonstrantes essent, utrisque libera Religionis exercitia concederentur, ipsi quoque jure ejus Decreti fruerentur, néve propterea quòd Amstelodami nulli Remonstrantes Ministri essent, communi illa libertate destituerentur. Initium à Gallo-Belgis factum. Simon Goulartius Gallo-Belicæ Ecclesiæ illic Concionator anno MDCXV. publicè è cathedrâ refutaverat sententiam reprobationis infantium, è fidelibus parentibus natorum, ac in infantia mortem obeuntium. Ob concionem hanc, primò ab Synedrio Ministerium ei ad tempus, postea verò à Magistratu planè admvtum est. Quidam Gallo-Belicæ Goulartii sententiæ addicti, quibus Conciones aliorum Ministrorum minimè placebant, quoniam omnes acres Contraremonstrantium doctrinæ defensores erant, separatos celebrabant conventus; in quibus conciones aliquot habuit Jacobus Batelerius, munieris Ecclesiastici candidatus, ac Remonstrantium sententiæ addictus. Quoniam congregations hæ admodum tranquillè habebantur, inter Gallo-Belgas & Remonstrantes Ecclesiæ Belicæ convenit, ut hi in iisdem ædibus, antemeridiano, illi verò pomericiano tempore, concionarentur. Remonstrantes nihilominus palam & disertè professi

fessi sunt, se nullo modo in animo habere ab Ecclesia publica secedere, simulacra ad mutuam tolerantiam colendam parata esset. In horum numero, bini Episcopii fratres erant, Rembertus, ac Joannes. Habita prima est concio, quinto Februarii, cuius cœtūs numerus erat circiter <sup>Primus Convener-
tus.</sup> trecentorum hominum. Convenerant quoque ad videndum & audiendum acres quidam Contraremonstrantes, inter quos faber erat ferrarius, qui tumultum ciere nitebatur; cum enim Concionator in concione citaret verba Domini nostri Joan. V. 40. *ad me venire non vultis ut vitam æternam habeatis: magnâ voce clamavit, mentiris.* At sedatus illico est, cum dictum esset, si cui concio displiceret, post meridiem ad statutum quemdam locum se conferre oportere, ubi Minister rationem unicuique suæ doctrinæ redditurus esset. Compertum autem tunc est, multò plures adfuturos fuisse auditores, si amplior fuisset locus. Quare postridie Remonstrantes magnam Apothecam, in vico vulgo vocato *Dwarsboomslot*, conduxerunt, quæ supra mille quingentos homines continere poterat. Hanc illico purgari, cathedralm, scamna ac sedes fabricari curarunt. At ante diem Dominicam Scripta à malevolis quibusdam hominibus per totam urbem spargebantur, & porticibus Byrsæ, Templorum valvis ac alibi affigebantur, quibus se invicem ad oppugnandos Remonstrantes incitabant. Hæc Scripta cum Rembertus Episcopius quibusdam è Magistratu ostenderet, suum ut civis officium esse, dicens, rem Magistratui patefacere; ut ne quid detrimenti cives patenter, inter alia responsum tulit, *Magistratum orasse eum qui locaverat Apothecam, ut Remonstrantes à conductione solveret.* Ad id Rembertus: *non potest hoc: attamen si Magistratui tantopere res displaceat,*

ceat , vetare potest ; nullus enim dubito , quin ei
 obediatur ; modò Magistratus caveat ne , si fortè ge-
 nerale decretum fiat , quo , ubicumque Remonstran-
 tes & Contraremonstrantes sint , utrisque liber Reli-
 gionis cultus concedatur (sic enim fama tunc tene-
 bat) nos eo jure excludamur , quasi nulli h̄c essent
 doctrinæ illi addicti . Remberto responsum : Ma-
 gistratum vetare nolle . Remonstrantes itaque ,
Secun-
dus con-
ventus.
 duodecimo Februarii die , secundâ vice congre-
 gati sunt maximo numero , ac prout conjicere li-
 cebat octingentorum hominum , inter quos multi
 honesti locupletésque cives erant . Inter concio-
 nandum omnes lapidibus confractæ fuere vitreæ
 fenestræ , adeò ut ii , qui paullò remotiores à
 cathedra erant , lapidibus ferirentur . Sub con-
 cionis finem , quidam Anglus , qui propè ca-
 thedram federat , surgens magnâ voce in hunc
 modum locutus est . Audite atque attendite . Num
 aliter docetur in Veteri , Novâque Ecclesia , ubi Pa-
 stores nostri Plancius , Hallius omnēsque alii concionan-
 tur ? Ad hæc cùm septem , octōve Contraremon-
 strantes vociferati essent , Non , non ; iterum dixit ,
 quare igitur dissidia , turbasque ciemus , in Ecclesia &
 Republica , & majore voce clamare institit : O Amste-
 lodamum , O Amstelodamum ! coronam gestare consueve-
 ras ? quodnam malum tibi jam accidit ? ad Deum sanè
 querelæ deferenda sunt . Concionator filium merca-
 toris cuiusdam baptizare volens , in cathedra ad-
 hic remanebat , silentium postulans ; at tanta ho-
 minum turba supervenit , ut se loco movere nemo
 posset . Quidam usque ad cathedram perrupe-
Facinus
in eum
conven-
tum.
 runt , clamitantes : interficie schismaticos hosce .
 Quare nonnullæ mulieres , dejectis suis sellis , ut
 vociferatores hi in eas impingerent , ad cathe-
 dram ad defendendum Concionatorem illico cu-
 currere . Quidam ingressorum nebulonum ad
 fenestram tum se contulerunt , dixeruntque
 aliis , qui foris adhuc erant : irrumpite , impetum
facite ,

facite, nunc tempus advenit. Hic reclamabant: cædite, occidite. Pueri ac inter eos viri nonnulli non solum omnes vitreas, verum etiam ligneas fene- stras interea confringebant. Qui in superiori ædificii parte erant, arroganter admodum ac ferociter loquebantur; Remonstrantibus contrà quām lenissima adhibentibus verba, ac nunc ad hanc, nunc ad illam euntibus turbam, ut homines sedarent. Cùm autem abire vellent, incitabantur pueri ad majorem tumultum, adeò ut gradus interdum occuparent, ut nemo descendere posset. Imò testati sunt varii se vidisse viros pueris pecuniam dantes, ad emendos clavos, quibus postea ligneam trabem transver- sim januæ, per quam transire oportebat, affixe- runt, atque ita ostium occluserunt; credentes, eos, qui intus erant, hominibus pallia, mulie- ribus sua ornamenta ac quæcumque alia, interim ademturos. Probi quidam homines Concio- natorem, alii feminam cum infante qui baptizan- dus erat, in tutum locum deduxerunt. Alii cæ- dem timentes, per fenestras, foras se proripie- bant. Tandem magnâ vi aperta denuo janua est, at qui exierunt luto conspurcati, contume- liis appetiti, probris lacefitti sunt, quidam in fu- gam conjecti, alii pulsi ac verberati. Aderant quidem fermè mille homines hanc inspectantes tragœdiam, qui potius quām laborantibus opem ferrent, eos irridebant; imò etiam inter eos quidam erant, qui alias ad Remonstrantes malè multostados incitabant. Si quis vel leviter hæc facinora improbat, illico Arminianus vo- cabatur, qui nullum Deum, nullam resurrectio- nem esse docebat. Interim Minister, unà cum quinque vel sex honestis ac locupletibus civibus, quoque egressus est. Statim ac notus fuit, in eum impetus factus est, atque sordibus fœdatus, &

scopis madefactus; quidam tuſtibus eum ferire volebant, clamabant alii, *interficide*, *occidite*. Tandem lapides in eum jecerunt, verū neminem laſere. Hoc modo, usque ad vicum **vulgō** vocatum *Boomſloot* actus est, ubi eum, ſicut poſtea gloriati ſunt, in aquam dejicere in animo habebant; at fugiendo in officinam cereviſiarium, cuius iſigne gailus gallinaceus erat, ſaluti ſuā conſuluit. Hic conglobata iterum hæc turba nebulonum eſt, atque vi hanc quoque domum ingredi voluit: jam nonnulli fenefras vitreas lapidibus confringere inceperant, ſed auxilio aliquot famulorum repulsi ſunt. Nihilominus permulti circa domum remanferunt, quorum nonnulli uſque ad uesperam januam obambulauunt. Compertum poſtea eſt, conſilium eorum fuiffe, (quod jam die Saturni præcedente decretum erat) Concionatorem prium tranſeunteſ pontem cum duobus, qui latera ejus claudebant, in aquam impellere, ac porrò eum dejectum lapidibus conficere. Epifcopii fratres Rembertus ac Joannes, unā cum aliquot aliis, ultimi egressi ſunt, ac diſſiculter admodum per puerorum turbam in plateam pervenerunt, Apothecāmque, remanente intus uno viro, occluſerunt. Vixdum in platea erant, cùm multis probris vexati ſunt, atque adeò pulſi ut à ſe invicem diuulſi fuerint. Rembertus fraterque ejus, unā cum Jacobo Laurentii Realio, Collegi quod rei maritimæ præſt Secretario, tantopere petebantur lapidibus, ut in pitoris domum auſuſerent, ubi per ſemihorium remanferunt. Plebs eos inde extrahere volens fenefras confringere minitabatur. Quapropter quidquid danni acciperet domus, dum in ea eſſent, ſoluturos ſeſe promiferunt. Cùm autem homines ex Ecclesiis publicis egressi magnā frequentiā per

Forum Novum incederent, sperarunt se latentes in ea multitudine incolumes domum perventuros: sed ab omnibus in foro tunc circumdati, derisi, ac pulsì, ut cum turba hominum velut undæ maris trecentos fermè passus veherentur, usque ad vicum vulgò dictum *Barndestee*; ubi nunc ab hac, nunc ab illa vici parte in domos pellebantur, adeo ut ægrè sese domum quamdam reciperent; in qua dum quadrantem horæ morabantur, totum nebulonum agmen ad Apothecam, ubi concio habita erat, cursu contendit. Illic perruptâ januâ frequentes ad superiorem partem ædificii cucurrere, ac cathedrâ scannisque confractis, omnia è fenestrâs ejecerunt, sumtâsque secum tabulas palam per urbem quasi in triumpho tulerunt, imò quasdam vendiderunt. Quin & plumbum à canalibus, quibus aqua pluvia defertur, abstulerunt. Cùm autem nihil reliqui esset, quod furarentur, post meridiem omnes tegulas à tecto dejecerunt, ac nisi Magistratus intervenisset, totum ædificium funditus evertissent. Imò quidam publicè profiteri non dubitabant, se incensuros fuisse Apothecam, si paullò remotior fuisset, ut sine danno aliarum ædium fieri potuisset. Huic itaque nequitiae cùm nullus imponeretur finis, duo præclari locupletésque cives, qui Concionis adfuerant, circa horam quartam ad templum Novum se contulerunt; ubi antequâm inciperetur Concio, Consuli Pavio facinus in Apothecam commissum exposuerunt, simûlque petierunt, ut Consules hujus rei curam haberent, ut damnum vitaretur, ac ne majus malum à tumultu oriretur. Ad hæc asperè eis responsum est: *Ipsi ejus mali causa estis; vestra est culpa; quare id fecistis?* Unus ex iis respondit: *rationem eorum quæ feci, reddam.* Intercea cùm quidam in Ecclesia ambulantium cir-

ca eos confluere inciperent, dixit Consul: *vultusne hic quoque excitare turbas?* Ad quæ unus eorum: *meliorem spero, inquit, mentem nobis dabit Deus.* Alius è Magistratu ait: *cum hoc negotium inceperitis, ipsi ad finem perducatis.* Quapropter tacentes discesserunt, etiam timentes multitudinem, quæ jam clamitabat, *venistisne huc, ad interficiendum nostrum Consulem?* Tandem congregati sunt Consules, ac circa vesperam horâ sextâ Prætorem misere, qui seditiosos submovit. Biduo pôst, refecta iterum est Apotheca, & locator conductórque ad Consules acciti se invicem à locatione solverunt. Quamvis, qui hujus facinoris participes erant, satis noti essent, nullus tamen totâ sequente hebdomade vel punitus, vel in carcerem conjectus est; & cum hoc facinus præclarus quidam Civis Consulibus in Curia ob oculos poneret, rogaréisque *quid, si quid mali accidisset?* respondit Consul Pavius: *non alia ejus fuisset habita ratio, quam morsus canis haberi solet.*

Direptio
edium
Rember-
ti Bis-
chop.

Hoc scelere absque punitione prætermisso, in sequentem diem Dominicam Scripta denuo sparfa & affixa sunt. Die Sabbathi decimo octavo Februarii, Jacobus Batelerius unà cum Remberto Episcopio in conclavi suo, quod plateam spectabat, prætereuntes quosdam nebulones dicentes audiebant, *cras hanc domum aggrediemur.* Eodem die Petrus Ruttenus Notarius, in officina Cornelii Ludovici Passei Bibliopolæ, stans & de affixis Scriptis sermonem habens, ait quosdam pueros iis excitatos congregandos, & dixit Bibliopolæ famulo: *si velis illorum puerorum agmini te jungere, solidum tibi dabo.* Quapropter Passeus eum castigabat. Remonstrantes exiguum à Magistratu earum rerum rationem haberi, neque iis obviā iri, ac sibi in diem Dominicam

nicam in sequentem magnum imminere periculum cernentes, concionem non habendam iudicarunt; antequam libellum supplicem Consulibus obtulissent, quo postularent ut in tutelam suam ipsos reciperent. Consules futuram tempestatem animo quoque prospicientes, Senatum die Saturni, convocarunt, ad consultandum quidnam in hocce rerum statu agendum esset. Quidam, quibus publica tranquillitas cordi erat, aperte profitebantur, magnâ curâ huic negotio provideri debere; ne si fortè alicubi haberetur Concio, eam plebs ferociens seditiosè turbaret. Id itaque Senatus decrevit, ac decretum porrò fuisse, quibus maximè modis hæc facinora comprimerentur, nisi rem in se suscepissent Consules. Præfectum Cohortium Urbanarum jusserunt, ut die Dominicâ ad omnem cohibendam vim, milites suos instructos, paratosque haberet; ac quod promtiūs orientibus turbis occurreretur, placuit ut unus è quatuor Consulibus die Dominicâ domi remaneret, ut statim præsto esset. Hanc curam in se suscepit Consul Pavius, tunc temporis Præses.

Dies Dominicus, decimus nonus Februarii, non minori tumultu, quam libelli præcedentis septimanæ minitati erant, advenit. Matutino tempore, paullò post horam sextam, nebulones in aliquot divisi agmina varia in loca conveniebant, ac dolia lignea adepti, quibus vice tympanorum utebantur, ab hora septima totam percurrebant urbem, unoquoque agmine quinquagenis, centenis, ducentis hominibus constante. Unum agmen comitabatur Prætorem, ad inquirenda, turbandaque Pontificiorum sacra; donec speculati quasdam, quas præteriebant, ædes, relicto Prætore, qui domum se conferbat, circa horam nonam domum Remberti Episcopii

Episcopii ad *Cingulum*, vel *Regalem fossam* sitam, prope vicum vulgò vocatum *Bergstraat*, magno impetu adorirentur. Priùs fores proximi ejus vicini pulsabant, sed inde ad ædes Remberti mittebantur. Illic statim maxima vi cùm pulsassent ostium, clamitantes h̄ic *Arminianos concionari*, lapidibus confregere fenestras vitreas. Erat in suo Conclavi Rembertus, cùm paullò antè deliberasset, utrum iret ad Concionem, quæ habebatur in Ergastulo publico, cuius directio- ni cum aliis præcerat: at domi remanserat ob magnum, qui per urbem erat, tumultum. Nam jacerent lapides, pulsaréntque perpetuò ostium, vociferabantur: *aperite Arminiani, vos h̄ic concionamini.* Quamvis verum non esset, nec ita compertum fore multū affirmaret Rembertus, ac ipsis offerret, in suam domum aliquot eorum admittere, quieam accuratè inspicerent, nihil promovere potuit. Illi contra suribundi, vociferantésque ac tumultuantes, lapidibus quibus strata erat platea, quām maximè poterant, domum impetebant, præcipue verò duas vitreas fenestras inferiores, quorum ligneæ illo die apertæ fuerant; in quas statim irruiscent, ni à famulo Remberti, uxoreque repulsi fuissent, qui illico arreptis armis è pariete pendentibus, fenestras tuebantur, donec ancilla vicinorum per medium turbam sibi viâ factâ, ligneam fenestram tam prope pelleret, ut Rembertus eam postea ipse ad se attractam occluderet, lapidéque in manum ejus incidente, paululùm etiam laceraretur. Quoniam autem semper crebros lapides mittebant, ad summam ædium partem se contulit Rembertus, ubi aëncum lebetem tundens, usquedum frangeretur, quām maxima potuit voce *incendium clamavit*, sperans, (sed frustra) se auxilium aliquod adepturum. Hoc itaque nihil prodesse cùm videret, ancilam

lam ad Prætorem per posticum misit, petens ut à tanta calamitate se liberaret. Non multū videbatur moveri Prætor, querelis, lacrimisque ancillæ, sed cùm illico pōst ad eum quoque venisset Hermannus Tholingus, affinis Hoofdii viri Consularis, in eadem degens vicinia, ac sese ad id ab insigni quodam viro impulsu[m] esse dixisset; Prætor circa horam nonam, per nebulonum agmen, cum Tholingo domum Remberti venit, eámque unā cum aliquot aliis ac suis lictoribus ingressus est; qui & unum è præcipuis jaculatoribus comprehensu[m] in domum captum secum induxerunt. Simul ac intus fuit Prætor, à jacendis lapidibus cessaverunt. Paullò pōst Prætor, apertâ januâ, illos cùm rogasset, *quid vellent?* responderunt, *Arminianos illic concionari, séque eos exturbare velle.* Ad hæc Prætor: *nullus h̄c est conventus, suprà, infrà, atque ubique quæsivi.* Ii iterum *vicini proximi eos h̄c esse oportere dixerunt.* Rembertus furibundos quoque allocutus percontatus est: *Quare hæc mihi facitis? aliquémne fraudavi? an cuipiam litem movi? an alicui, qui pro me laboravit mercedem non solvi? an trientem subtraxi? annon æquè inculpatus Civis sum, ac alii? quodnam crimen commisi, cur aedes meas ita oppugnetis?* Sub hæc illi clamarunt omnes, *nullam aliam ob causam, quam quod Arminianus sis.* Statim ac ab janua recedebat Prætor, lapides iterum jaculabantur; dum verò apertæ januæ adstabat, nullos vel paucos jaciebant. Illac fortè transiens alias Sub-prætor, cum suis lictoribus, domum quoque ingressus est; quoniam autem & à postica ædium parte lapides mittebant, verbis eos sedarunt. Interim Overlander Scabinus ac proximus Remberti vicinus, qui & ob hunc tumultum ex Ecclesia accitus fuerat, unā cum alio vicino ad Consulem Pavium se contulit, qui haud procul

procum inde eodem in vico degens omnem tumultum à suis ædibus prospicere poterat, & antemeridiano tempore, domi remanerat, ut omnibus esset intentus, ac si quis tumultus alii cubi oriretur, eum comprimeret. Overlander eum allocutus, nesciue, inquit, quantus hic sit tumultus? hæc cne illa est cura, quam Consules se adhibituros heri in Senatu polliciti erant? prospctu-rōsque ne quid mali, juxta minaces libellos, accideret? Pavio, inconsultis aliis Consulibus, quidquam facere visum non est; sed sese cum aliis Consulibus collocuturum, atque sedando tumultui operam diligenter daturum (ad quod sese jam accingebat) promisit. Prætor ac Sub-prætor, ad fallendum tempus, nunc in ædibus, nunc in horto ambulabat, ut dispicerent inter se quid agendum esset; quos nebulones simul ac à janua digressos sensere, absque intermissione lapides jejerunt, & vociferati sunt, si captivus ipsis redderetur, sese domūs obsidione abituros. Hisce aliqua spe erectus Rembertus, ut dimitteretur captivus, ipse oravit. Prætor se hoc facturum, injussu Consulum, cùm primò negasset, tandem tamen hominem dimisit; quo dimisso, non tantum non contenti fuere seditionis, verùm majore impetu lapides jaculati sunt; adeò ut Prætorem, qui in superiora Conclavia ierat ut clam despiceret per fenestras, dignosceretque nonnullos, ob incidentia saxa, redire oportuerit. Tandem ambo Prætores abire decreverunt. Tum verò Rembertus ejusque uxor vehementer, ut remanerent, orare; quòd si abeatis, inquietabant, tum nos quasi dediti sumus: idcque remaneatis vos quæsumus. Prætores ad hæc negare, se per totum diem, illic manere posse, aut id à Consulibus sibi imperatum esse. Quibus Rembertus iterum, sese putare, inquietabat, eos ea mandata semper habere, ut

ut omnem injuriam prohiberent, ac eos, quibus vis inferretur, pro virili tuerentur. Si verò hoc fieri nequiret, petere se, an igitur viginti milites, suis impensis, quantacumque tandem essent, nancisci posset? Prætores denuo, sine Consulum jussu eos acciri posse, negarunt: sed se quidem per posticum exituros, ut pueros ante domum congregatos fugarent. Hoc licet Remberto non placeret, tamen exiere, ac per vicum vocatum Bergstraet ante ædes venerunt. Multitudo sedari aliquantum primò videbatur, at Prætore Hanio in nebulones quosdam ferrum stringente, lapidibus aliqui eum impetierunt; tunc cum omnibus suis lictoribus abidere. Vix discesserant Prætores, cùm scelestæ plebs vociferata abiisse Prætorem, dominum & quidquid in ea erat in prædam sibi concedi, tanto impetu saxa immisit, ut in anteriore domus parte absque vita, incolumitatise discrimine, nemo remanere posset. Milites procul inde aberant, missique ad alteram urbis partem, ubi nullus planè erat tumultus.

Tum verò Rembertus ac ejus uxor sese libidi ni furorique plebis expositos videntes, animum desponderunt, ac sua omnia, quæcumque possent, in tutiorem locum deferre decreverunt. Quidquid potuerunt in hortum detulere ac in vicinorum hortos dejecere, ut in ipsorum ædibus servaretur. Libri, pretiosissima quæque & pecunia, quæ tunc sat magnâ copiâ in ædibus erat, ferè omnia servata fuere; nisi quod summa circiter mille florenorum è pecunia postea desiderata est. Horum plurima, operâ aliquot mercenariorum famulorum, in tutum locum delata sunt, qui per posticum intromissi, non sine magno vita discrimine, saxonum grandinem sustinuerunt. Post domus direptionem, cùm iterum purgaretur, circiter sex millia lapidum in ea

ea inventa fuere. Qui auxilium cerebant libenter eam turbam vi submovissent, si modò hoc permisisset Rembertus, qui cædem timens eos orabat, ut solummodo sua bona servarent. Cùm jam pretiolissima quæque in loca tutiora delata essent, Scabinus Overlander vicinus ipsum in horto ita allocutus est: *Video, vicine, tibi nullas ut oporteret, pro ratione periculi, suppeditias ferri; præterea adversiorum tuorum in tuam januam imperum facientium furorem audio, qui si te apprehenderint, vitam tibi adiment* (qui enim foris erant, clamabant: *si capiamus Arminianum, cum trucidabimus*) *quæso, fugâ saluti consul:to.* Itaque ad Overlandrum transcendit, ibique in summam ædium contignationem se contulit, scalamque ad se attraxit, ne ipsum persequerentur. Verum antequam domo egrederetur, ablata à pariete arma abscondidit, ne vulgus, occupatis ædibus, majore violentiâ arreptis armis uteretur. Uxor tamen adhuc remansit, ac quæcumque sine periculo projectorum saxonum, auferri poterant, in tutum locum deferri curavit. Qui per posticum ingressi erant, eam adjuvabant ad transferenda bona supra duo horitorum sepimenta, quoniam ab altera parte proximi vicini nihil omnino abscondere volebant; porrò anteriorem ædium januam quam maximè munierunt, factisque in pariete foraminibus trabes transversim ostio objecerunt. Obsessores interim à jaciendis lapidibus quatiendâque domo nihil remittebant. Nulla vitrea fenestra, præter exiguum quamdam summo positam in loco, in tota anteriore ædium parte, integrâ remansit. Arrepto deinde è nave assere, quæ forte illuc ad oram fossæ jacebat impetum in januam fecere; quæ quoniam intrinsecus probè munita erat, saxis & impulsione asseris parum cominota est.

est. Hisce igitur nequidquam tentatis , exte-
riora claustra cellæ , in qua merces condi-
solent, & quæ plateam spectabat, fregerunt, iis-
que ejus ostium perruperunt, quamvis sex do-
lia mercibus maximi ponderis impleta ei oppo-
sita essent. Occupatâ jam cellâ, nondum tamen
domum intrare potuerunt ; itaque priusquam
id aggredierentur, omnia quæ potuere, illinc
abstulerunt : ac inter alia duo vasa præstantissi-
mis libris referta, tam Theologicis, quam Ju-
ridicis, qui Remberto ex Anglia missi fuerant,
ut eos usque ad dominorum adventum servaret.
Hosce aut discerpserunt, aut dilaniarunt, aut
in aquam conjecterunt ; quæ facinora quibus-
dâ castigantibus, illicò objiciebatur : *Eftisne*
quoque ex Arminianorum grege? ut nemo hiscere
auderet. Porrò vasa mercibus plena aperuerunt,
cùm autem in iis , nihil quod placeret , inve-
nissent, ea statim reliquerunt. At in penuariam
cellam ubi ventum est , omnia quæ illic erant
corruperunt. Quidquid butyri, carnis, laridi,
vel similium auferre nequierunt, pedibus con-
culcarunt; sibi invicem lascivientes ora lucani-
cis contuderunt, apertis cerevisiæ vasis è pileis
suis biberunt, reliquámque in cellam effuderunt;
vasculum vini humeris in plateam exportarunt,
ibique tandem ebiberunt. Dum in cella essent,
saxis eos petebant, qui per hortum transeuntes
facultates iis ereptas in tutum locum deferebant.
Hoc uxor Remberti videns, admodumque tre-
pidans, ad ambos suos liberos, qui paullò an-
tè per posticum è domo educiti fuerant, aufu-
gere decrevit ; imperavitque famulis , atque
ancillis, aliisque, qui ad eam adjuvandam illuc
venerant, ne quisquam suam valetudinem ad ser-
vandas facultates in discriumen adduceret, sed
solummodo quod sine periculo poterant, serva-

rent, & promisit si quid salvum præstaretur, hoc se se remuneraturam, ac postea plusquam centum floreni persoluti in servationis præmium. Verita autem ne, post spoliatam domum, eam quoque incenderent, hydriâ aquæ ignem primùm extinxit ; posteaque per posticum in plateam *Heere-Graft* vocatam, & in qua mariti sui frater habitabat, aufugit. Ante hasce ædes, matutino tempore, magna quoque hominum puerorumque turba congregata steterat, variisque lapidibus jam vitreas fenestras confregerat; attamen tanto impetu eam domum non adorti fuerant, forte quod tam acres non aderant incitatores, & Joannes Episcopius cum duobus infantibus ad januam perpetuò staret, quorum misereri videbantur, ac quod subinde pecuniam quibusdam dando eos sedaret. Opinatos etiam eos esse, à domo fratris maximam peti posse prædam, colligere est ex quorundam vocibus invicem quærentium : *Quid in parva hacce faciemus domo? ad alteram nos conferamus, plus illic est, quod rapiamus.* Remberti itaque uxor per posticum trepidans, in plateam seu fossam Dominorum egressa, nequidem planè vestita, & cubiculari induita stolâ ad suos liberos, qui non procul inde aberant, ire perrexit. At cum turba sensisset alterius domi matremfamilias esse, altâ voce clamitans, *En Arminianam meretricem, interficienda est;* eam est infecuta, lapidibusque impetiit, ac tantoperè pepulit, ut in scrinarii cuiusdam domum profugerit ; in quam ubi magno tumultu fugata erat, lapidibus vitra quoque fenestrarum confregerunt, vociferati *illic esse Arminianam meretricem;* que nisi sibi dederetur, totam se eversuros domum. Scrinarii uxor miserata quidem ejus, sed tamen sibi timens ei exponit quantum malum ipsi domuique minitarentur.

Illa ad tam ferocem turbam exire verita, quæ occidendam clamabat, à scrinarii uxore veterem pallam petiit, sperans se haud notam ita elapsuram. Dum autem id animo agitaret consilium, vidi ponè domum se evadere posse, conspectamque illic scalam ascendens ex pariete in hortum Consulis Gerardi Jacobi Witsen delapsa est, ac præ stupore nescia ubi esset, deliquum animi passa, visa tamen cùm esset à quodam è Consulis familia, in ejus domum delata est, ibique à Consulis uxore magno studio recreata, ac refecta est. Interim nebulones nescii quò fugisset, eam adhuc ex scrinarii domo extrahere volebant, nec sedati sunt antequam ejus uxor aliquot in ædes intromissos ubique scrutari permisisset. Cùm verò ad se uxor Remberti Episcopi re-diisset, Consul illi dixit: *Vicina, quomodo hæc accidere? cui illa admodum adhuc pavens regessit: hi sunt, Domine, zeli vestrorum Concionatorum fructus, qui plebem ita in nos incitant.* Trepidatione aliquantum remissa, cùm perpetuò suos liberos postularet, clàm ad eam adducti sunt. Post ædium direptionem, in eas etiam Rembertus rediit, cùm in iis jam Consules Scabinique essent, atque ita ipse & uxor post quatuor horarum spatiū denuò convenerunt, gratias agentes Deo, quod omnes corpore illæso illas turbas effugissent. Dum pars tumultuantium uxorem Remberti per plateam *Heere-Graft* vulgo vocatam persequetur, altera jam confringebat domum, quod inventis in occupata cella trabibus perfecerunt; iis enim tamdiu ac tantâ vi januam quasserunt, ut tandem disrupta sit. Hoc modo domum ingressi, cistas, serisque saxis aliisve sibi obviis instrumentis confregerunt, & quatuordecim quidem seris vi apertis omnia abstulere, nec quidquam reliquerere, quam quod exportare nequierunt, vel ad

quod auferendum tempus defuit, imò ipsam fu-
mo induratam carnem è camino detraictam ra-
puerunt. Omnia linteal tam immunda quām
munda ablata fuere, ut præter indusia, quibus
induti erant, nihil reliqui ædium domini ha-
buerint. Arca ferrea, in quam, ut videtur,
aliquot inciderant nummi, qui magnum in ea
edebant strepitum, sumnum fuit prædonibus
ad eam aperiendam irritamentum; at quacum-
que eam inverterent, nihil præter ferrum cùm
esset, aperiri ab eis non potuit. Ideoque eam
in plateam, ac deinde in pontem vicinum de-
tulerunt, è quo illam in canalem dejicere cogi-
tantes, à transeunte illac Petro Matthæi Scabi-
no prohibiti sunt; adeoque servata, in domum
postea delata iterum est. Quodcumque præda-
tores auferre non potuerant, corruperunt, & ali-
quot tabulas pictas cultris dissecuerunt; imò
è vicinorum hortis quæ illuc ad servandum por-
tata erant, nec, præ angustia temporis, intra
domos ferri potuerant, rapuerunt. Jactura
quinque millibus florenorum æstimata est; non-
nulli tamen obtrectatores dicere non dubita-
bant, Rembertum nullum passum esse detri-
mentum, ac quamvis solo aquata fuisse domus,
pecuniam quam à Barneveldio, Regéque Hispaniæ
aceperat, satis supérque huic damno resarcendo
sufficere. Domus oppugnatio ante horam nonam
inchoata est, & usque ad semiduodecimam conti-
nuata antequām caperetur, inspectantibus eam
quinque aut sex millibus hominum, quorum ali-
quot, utpote primū Ecclesiæ egressi, pendentia è
suis brachiis habuere Biblia. Compertum est ordi-
nis non infimi homines pueris, ut tumultum
augerent, pecuniam divisisse, &, si strenuam
operam navarent, duplam promisisse. Non-
nulli tam acerbo perciti erant zelo, ut quibus-
dam

dam facinus damnantibus dicerent : *Recte fieret, si tuae ædes ac multò plures præterea eo modo diriperentur.* Circa horam decimam , ad Ecclesiā Veterem se contulerat , præ studio in Rembertum , vir quidam honestus , ad conveniendum aliquem Consulem , quem oravit ut huic malo prospiceret ; quoniam ita comparata urbs esset , ut magna inde seditio oriri posset. Consul cùm ad Prætorem eum rejiceret , iterū ille dixit : *Fuit illuc Prætor , at abiit ; militibus ibi opus esset.* Cùm non exaudiretur , ac durius redderetur responsum , ad Consulem Rudolphum Egberti , qui in alia erat Ecclesia , perrexit. Æditui uxori cum primò intromittere noluit , dicens : *Hoc meretur scelestus ille , hoccine tam novum est ? scivi heri id nunc futurum.* Attamen ad Consulem ivit , eique cùm facinus commemo raslet , statim ad Curiam cum eo processit. Finitis interim Concionibus , Scabini aliique è Magistratu , quibus jam in Ecclesiis hæc exposita fuerant , unà cum Consule Pavio , qui cunctatus hucusque erat , versùs direptam domum se contulerunt. Pavius cum reliquis ad vicum vocatum *Bergstraet* constitit , excepto Petro Matthæi Scabino , qui credens alios se sequi , per omnem turbam usque ad domum perrupit , sed se se convertens , neminemque aliorum cernens regressus est. Seditiosi interim , prout libuit , domum diripuerunt ; donec Consules Senato résque circa horam duodecimam frequentes , nullis obstantibus , inermes per totum latronum agmen domum pervenerint. Tum verò qui intus erant , in fugam se conjecere , verùm jam omni prædâ ablatâ ; exceptis aliquot , quæ nimis altè suspensæ erant , tabulis pictis , iisque quæ erant in Rationum Conclavi è quo excuslo uno vitro , aliquot tantùm nummos , quos mar-

nu attingere potuerant, abstulerunt. Furum nullus qui ingredientibus domum Consulibus, Scabinisque obviam fuerant, captus est. Cùm jam igitur Magistratus in ædibus esset, venit quoque illuc Rembertus, cui Consul Pavius lachrymas non tenens, se ejus vicem summopere dolere ait. Tunc statim ut majori malo prospicerent Consules, manipulum militum, qui toto matutino tempore circa S. Antonii portam sub armis steterat, domum immiserunt, qui januam vacuam direptamque custodirent. Porro Magistratus in Curiam reversi, post campanæ sonitum, edictum promulgari curarunt, quo unumquemque domum suam sese recipere sub poena jubebant arbitaria. Nihilo tamen rarer facta est ante domum turba, remanentibus, ut verisimile est, multis præ curiositate, quam eis rei novitas injecerat. Fures, quorum prædæ aviditas non interruptâ Remberti ædium direptione admodum erat inflammata, postridie iterum convenire cœperunt. Matutino tempore, horâ septimâ, Joannis Episcopii domum adorti, jam aliquot vitra lapidibus excusserant; at à militibus, à Remberto fratri suo in auxilium missis, summoti denuo sunt. Nebulones attamen hi toto illo die magnis agminibus per totam urbem cucurre-re, prædicantes varias se ædes, quas jam in schedula descriptas habebant, aggressuros. Ubi cumque eximia, præstantiaque cernebant ædificia, ea omnia haud curantes quorum essent, in numerum Arminianarum domuum redigebant. Fortè ædes viri cujusdam primarii, Contraremonstrantibus addictissimi, & à Remonstrantibus quam maximè aversi, prætereuntes, nil nisi rapinas & furtas spirabant: dum filia viri hujus cum quodam adstante colloquens, furorem illum laudans, ecce, inquit, zelum populi. Vix hæc proloqua-
erat,

erat, quum prætereuntium nebulonum unus, oculos in domum splendidam conjiciens, ad socium suum inquit, *Hæc etiam egregia Arminiana domus foret.* *Audin' matrona,* regessit alter, zelum populi? Illa pudore suffusa occluso ostio se in ædes proripuit. His atque aliis plurimis moti Consules Senatum convocarunt, ut Reipublicæ prospicerent. Die Martis pulsatâ campanâ Remonstrantium cœtus, omnésque præterea libelli famosi, puerorum conventus, ædium direptiones, aliisque similia interdicta fuere. Inter alia, continebat id Senatusconsultum, *velle Magistratum inquirere in eos, qui vim domo intulerant, monebâtque unumquemque qui quospidam nosset raptores, aut ubi erepta quædam reposita essent bona, ut rem ad Magistratum deferret.* Præ se ferebant, quasi in omnes noxios, etiam duodecim annis post, quām severissimè animadversuri essent. Attamen varii in carcerem conjecti nunquam propterea vel minimam pœnam luerunt. Quidam, è quorum ædibus rapta bona extracta sunt, postquām per aliquot menses in carcere inclusi fuerant, constituto vadimonio centum quinquaginta ducatonum, ac trecentorum florenorum, cuius vadimonii sponsores ejusdem ordinis homines erant, dimissi iterū sunt. Fuere inter eos duo, unus capsarius, alter ferrarius, qui fassi sunt sese trabem in januam impegisse, quibus tamen nulla est inficta pœna; quoniam è Magistribus quidam dicebant, *hoc è Religionis studio ortum esse, ac res ad Religionem spectantes cautè tractandas.* Imò nonnulli dicere non dubitabant à Remberto impensas carceris solvi oportere. Res tunc incidit memoratu digna; cùm enim hic faber lignarius à Scabinis interrogaretur, negaretque se quidquam à Remberti domo furatum esse (quamquam alias coram Scabinis testatus fuerat se vidisse hunc fabrum

Senatus-
consul-
tum ad-
versus
Remon-
stran-
tium
congre-
gationes
promul-
gatum.

Quidam
è dire-
ptoribus
rapti, fed
iterum
dimissi.

varia linteā è cista, in anteriore domūs parte posita, auferentem, ac se decem ex ejus fasciculo carentia mantilia sublata domino custodiisse) quæ rereturque ab eo, quare ergo domum esset ingressus? reposuit: *præ bono zelo ad impugnandos, qui forte congregati illic forent, Arminianos.* Rogatus porrò, quamobrem tantopere Arminianos odio haberet, respondit: *Tolerandine essent ejusmodi homines tam falsam prædicantes doctrinam, Deum, nempe, alios, ut eos damnaret, alios ut eos ateruâ salute bearet, creasse?* Hinc cernere est, quānam Religione impulsi fuerint ii, qui suæ Ecclesiæ doctrinam Arminianis criminis dabant. Tulit Rembertus hanc calamitatem æquissimo animo, ejusque postridie fratrem suum Episcopium epistolâ certiore fecit; quæ tantâ animi tranquillitate firmitatéque scripta est, ut alienas potius, quām suas ærumnas, describere videatur. Quamquam Episcopius ex fratribus calamitate gravissimum caperet dolorem, omnes tamen ejus epistolæ hac de re ad fratrem missæ, & quæ adhuc extant, scatent exhortationibus ad patientiam, constantiāque, nihilque iis incit, quod ullam vindictæ cupiditatem redoleat. Mirum multis visum est, dum omnium aliarum Religionum Ministri in suis Concionibus id facinus castigarent, ac suos auditores dehortarentur à talibus, in Ecclesiis publicis nullam adhibitam fuisse castigationem.

Die Jovis post direptionem ædium Remberti,

Rember-
to Bis-
shop
facia
Cœna
interdi-
ctur.

ad eum duo venere Seniores, mandatum ab Sy nedrio sibi dicentes, ut ei denunciarent, ut ipse ejusque uxor à sacra Cœna, proximâ die Dominicâ celebrandâ, se se abstinerent. Cum Rembertus, quānam esset causa? percunctaretur, quæreré que, an dum vidisset diripi, spoliarique sua bona, haud sine suæ uxorisque vitæ discriminine, tam parum Christianè se gessisset, ut propterea moderato sibi sacra

crâ Cenâ interdiceretur? responderunt, nullomo-
do: Christianè ac moderatè te gessisti: at quoniam in eo
mœrore nunc versaris, posthac tibi rationem reddet
Synedrium, nec alia nos mandata habemus.

Sub idem fermè tempus, Adolphus Venator,
Alcmariensis Concionator, libellum edidit, præ-
fixo hoc odioso titulo; *Theologia vera & mera in-
fantium & laetantium in Christo: quæ à Christiana
Ecclesia per quatuordecim quidem sacerdota desiderata,*
nunc primùm in lucem protracta est. Hocce de li-
bello graves ad Ordines delatae sunt querelæ, ut-
pote res continentे Divinitati Christi, aliisque
fundamentalibus Christianæ Reformatæ Religio-
nis dogmatibus contrarias, adeoque magnum
scandalum præbente, ac in ea Religione intole-
ribili. Ordines, misso eo libello quarto Maii
ad Lugdunenses Theologiæ Professores Polyan-
drum & Episcopium, eorum de illo rogarunt
sententiam. Hi judicium in hunc fermè modum
conscriptum decimo ejusdem mensis ad Ordines
miserunt: *Verissimile esse (ni Scriptor clarius, aper-
tiusque mentem suam explicet) id quod de Christo
scripsit contrarium Divinitati Christi esse; quod ad
alios Religionis Christianæ articulos Formulis Unio-
nis comprehensos attinet, quosdam eorum planè silen-
tio prætermitti, alios verò per interrogata & respon-
sa ita esse propositos, ut non parum suspicionis præ-
beat, nisi clarius opinionem suam proferat, eum aliam
souvere sententiam ab ea, quam articuli antedictarum
Formularum continent; quosdam tam nudè propositos,*
*ut cum veritate doctrinâque antenominatis Formulis
comprehensa nullemodo congruant; tandemque gene-
ralia jaci fundamenta, quibus absoluta Religionis
Christianæ necessitas ad salutem aeternam adipiscen-
dam planè subruitur, ac ampla patet janua, per
quam omnis generis sectæ, cuiuscumque tandem Re-
ligionis fint, modò Deum colant, ejusque præcepta*

Judi-
cium
Professa-
rum de
libello
quodam
Venato-
ris.

sequantur, tam *Judæi*, *Turcæ*, *Ethnici*, quam
omnis generis *Christiani*, in vitam æternam intro-
mittantur. Ordines acceptâ hâc Professorum
sententia, ubique hunc libellum conquisitum
aferri curarunt; Venatorémque præterea jusse-
runt, ut decimo septimo Martii Hagæ-Comitis
præsto esset, ut utriusque Professori propterea Ha-
gam accito, coram duobus è Confessu Ordinum
Deputatis, Hugone Muysio ab Holy, nempe, &
Hugone Grotio, rationem sui libelli redderet, ac
cum iis de eo colloqueretur. Longum tunc ha-
bitum est cum Venatore colloquium, quo nec
Deputatis, nec Professoribus ullomodo satisfe-
cit, sed contrâ judicium, quod de ejus libello
tulerant, confirmavit. Venator tamen petiit, ut
si fortè Deputati hanc collationem Ordinibus
renuntiarent, tria disertè exprimerent: nempe,
credere se se *Iesum Christum esse Deum*: secundò, eum
æternum esse Deum: tertio, exsistisse eum antequâm
è *Maria virgine* nasceretur. Cùm postridie in
Confessu Ordinum id renunciaretur, ac Advocatus
Oldenbärneveldius primò percontaretur,
utrum Deputati, an verò Professores rem expo-
situri essent? statim id in se suscepit Polyander,
fuséque quod tractatum erat, commemorare
cœpit; at multa immiscuit, quæ aut acta non
erant, aut ad rem nihil faciebant, ut cùm dice-
ret, se, quod ad se privatim attineret, multa adhuc
adversus eum dicenda habere: iisque præterea alia
adjecit, quæ haud parva à Venatore alieni animi
indicia erant. Attamen negabat, se præ odio in
illum quidquam facere, séque permotum dicebat,
veritatis & tranquillitatis Ecclesiæ amore, quæ ejus
libello admodum perturbabantur. Sub hâc exortus
Grotius ostendit, quanam in re Venator non
satisfecisset. Postea verò libellum supplicem à
Venatore compositum, traditumque Grotio,
Muysius

Muysius ab Holy Confessui obtulit, acceptumque cum perlegisset Advocatus, in hunc modum orsus est Episcopius : *Si Venator, Illustrissimi Ordines, initio collationis nostrae hesternæ talia circa dogma Divinitatis Christi esset professus, qualia sub finem quidem declaravit, ac jam fusi sicut suo libello supplice, magis nobis satisfecisset, suspicionesque ex ejus libro ortas haud parum minuisset.* Etenim heri nos discedentes hortatus est, ut cum collationem commemoraremus, tria vobis exponeremus, quæ vera esse profitetur, atque à meo Collega dicta quoque sunt, *Jesum Christum esse Deum, eum aeternum esse Deum, atque exstitisse antequam è virgine Maria natus esset.* Nunc & in supplice libello, præterea adjecit, *increatum eum esse, quod sententia Arii planè repugnat, neque heri dixit.* Hæc si in tempore ab eo dicta fuissent, magis, inquam, satisfecisset : at, cum tam serò prodeant, extorta videntur, suspicionesque non omnes tollunt. Hæc fuit causa, quæ nos de hac re heri decernere quidquam prohibuit. Post habitam deliberationem, traditus est supplex libellus Deputatis & Professoribus, ut egressi sententiam suam scripto comprehendenderent, posteaque afferrent. Sententia eorum fermè hæc erat : *Venatorem suo quidem libello supplice satisfuisse, librum tamen ejus ab illis declarari scandalosum, periculosumque, atque ipsos petere ut Ordines eum supprimerent.* Postularunt deinde Ordines, ut ea sententia scriptis mandaretur. Hujus itaque cum argumentum scripsisset Polyander, rogassetque Episcopius, *cui rei id inserviret ? Nulli alii, inquit Polyander, nisi ut inde depromamus id quod Ordinibus tradetur.* Episcopius hisce dictis fidem habens, credensque alterum fore conventum, quo unà scriptum conficerent, argumento illi vigesimo primo Martii cum Polyandro subscripsit. Polyander autem, cum id illico Prætori

Dordraceno Muyfio ab Holy , hic verò Grotio tradidisset , scriptum brevi pòst , inscio ac invito Episcopio , in vulgus emanavit . Delatumne sit ad Ordines certò affirmare nequeo . Venator verò Gravesendam relegatus , cùm post menses tres ampliorem iterùm opinionis suæ expositionem obtulisset , Professorum denuo de ea rogata est sententia . Quid responderit Polyan der non rescivi . At Episcopius vigesimo primo ejusdem anni scripto declaravit , *suo quidem iudicio Venatorem circa fundamentalia Religionis Christianæ dogmata , quæ præcedenti subiecta fuerant censuræ , ac in collatione cum eo habita ex communi sententia non explicuerat ; hæc suâ confessionis expositione conscriptâ , Ordinib[us]que traditâ planè satis fecisse ; quippe cui conveniret cum sacra Scriptura , antiquis Doctrib[us] tam Latinis , quam Græcis , Confessionib[us]que omnium Reformatorum , ac imprimis Fœderati Belgii Ecclesiarum.* Hisce præterea adjecit , *si expositio hæc ederetur , ejusque libellus secundum eam intelligeretur , scandalum inde ortum non solum tolli , verum etiam quodcumque aliud in posterum vitari posse.*

Hagæ-Comitis dum adhuc essent Professores , in Conclave Ordinum venire jussi sunt , ut de edicto , quod promulgare Ordines in animo habebant , sententiam suam dicerent . Cùm illuc venissent , quosdam invenerunt è Conventu Ordinum Deputatos , qui cum iis colloquerentur . Ex his unus , posteaquam Ordinum sententiam exposuisset , editumque prælegisset , dixit Polyander Ecclesiarum Ministros audiri oportere : se se solum haud libenter quidquam in damnum Ecclesiarum Edicto . facere velle , se enim facillimè displicitum quibusdam , qui ipsius actiones reprehenderent , ac tandem se utrique parti placere cupere . Ad hæc ait Episcopius , nullo modo se gravari , verum officium suum

Eorum sententia
rogatur de componendo
Edicto. eff: 2

esse, cùm non solum esset subditus, sed etiam Ordinibus operam suam collocasset, sententiam dicere, quandocumque postularent Ordines: idque nulli, nedum juri Ecclesiae, ullum damnum afferre posse; nec, si hæc impedimento semper forent, quemquam sententiam suam facile dicturum. Cùm Polyander ad ea iterum respondisset, se haud libenter limitibus sua professionis egredi, Ecclesiāque damno afficere; Grotius quælivit, qui igitur vocandi sunt? Accersere oporteret, inquit, Uytenbogardum, Festūmque. Tum percontatus denuo est Grotius, sūntne ergo illi Ecclesia? Imò, ait Polyander, repræsentant Ecclesiā. Cujus nomine? inquit Grotius, ac quisnam titulum Ecclesiæ Repræsentativæ ipfis concessit? Episcopius verò: Oportuisset igitur multi magis gravatos nos fuisse condemnare Venatorem. Nullomodo, inquit Polyander, libenter id feci. Attamen, subjecit Episcopius, majoris id est momenti, quām hoc: pergēnsque dixit, quod ad me attinet, haud gravor sententiam dicere: quæsiverim tantum an huic edictō parere quoque Professores oporteat; quibus major libertas quām Ministris concedenda esset, quoniam in Academia disputantes pro & contra, pressique argumento, interdum aliquid proferunt, quod alioqui non dicerent: ac jam ex decreto anni MDCXIV. majore fruerentur libertate. Ad ea responsum: minimè id Professores spectare, quos tantopere constrictos non esse oporteret. Polyander autem de sententia non deceasedns, cùm à Grotio urgeretur, Nolo, inquit, ulterius procedere; Festus ac Uytenbogardus accersi possunt. His ergo accitis, Polyander cum Festo, Episcopius cum Uytenbogardo sententias scripto comprehensas Ordinibus tradiderunt.

Mense Augusto ejusdem anni, Episcopius Hagæ-Comitis, postulante Magistratu & Syndrio illius Ecclesiæ, concionatus est. Postridie unà

Collo-
quium
Episco-
pii cum
Principe
Mauri-
tio.

unà cum Uytenbogardo ad domum Domini Mylli vocatus est, qui iis dixit, *sibi à Principe Henrico fuisse dictum, audivisse se à fratre Mauritio, rescivisse eum, Episcopium Hagæ-Comitis concionatum esse, ipsique admodum id placuisse, quoniam intellexerat eum de controversiis non scripsisse, ac valde esse pacis amantem, magnaque ornatum eruditione; séque cum eo colloqui velle, ut videret, num aliqua esset via ad componenda Ecclesiæ dissidia; sese enim hâc curâ anxius, nec dies, nec noctes quiescere posse. Advocatum Ordinum suum sacerorum . cum quo hac de re consultaverat, judicasse rectè facturum Episcopium, si Mauritium inviseret. Quærentibus quâ ratione id fieri posset ? respondit Mylius, sub salutationis prætextu ; quasi, nempe, noluisset Leidam regredi, antequam Mauritiæ manus esset osculatus , ab eoque mandata accepisset, & Academiam ei commendasset. Cùm objicerent, vereri se se ne compellatio hæc quæsita nimis videretur ; judicare se ait Mylius, è re tamen esse, adjecitque insuper : *Principem Henricum suasisse fratri, ut Episcopium acceret si curaret; eum verò non judicasse id esse faciendum, ne acerbi homines agrè id ferrent. Decretum tandem est, Episcopium atque Uytenbogardum colloquuturos priùs cum Principe Henrico , ut ex eo cognoscerent, quid faciendum esse putaret. Postridie itaque ad aulam Henrici se se contulere, quo domi non reperto, Principem ejus matrem Uytenbogardus adiit, cui suum consilium indicavit. Illa se quoque multa in laudem Episcopii à Mauritio audivisse dixit, promisitque, post meridiem , se certiores eos facturam, quando filius domi esset, atque opportunè conveniri potlet. Horâ ferme tertiam, cùm famulum misisset, ad Principem perrexere. Qui comiter admodum eos excipiens, Judicare sese, inquit, Episcopium fratrem Mauritium**

tium invisere debere, quoniam haud dubitabat, quin libenter cum Episcopio colloqueretur. Cùm percontarentur quomodo id fieret, idem quod Mylius respondit, *quasi salutationis causâ.* Quærentibus quem in finem? Princeps respondit, *putare se fratrem ex Episcopio cognoscere velle, utrum aliquam nosset viam ad tollenda hæc mala, vel ut ei scriptum aliquod traderet, ex quo intelligeret quid faciendum censeret.* Illi cùm dicerent se omnia quæ ad componendas controversias apta erant, adhibuisse, nec aliud superesse, quâm ut se invicem dissentientes tolerarent: *id novi*, ait Princeps, *attamen invisiſſe fratrem nihil nocebit.* Hæſitans adhuc Episcopius compellarétnne Mauritium, nec ne, cum Uytenbogardo ad Oldenbarneveldium, ut ejus audiret sententiam, se contulit. Hic, licet sententiæ Principis Henrici adſentiretur, monuit tamen Episcopium, ut animo reputaret eā opinione esse imbutum Mauritium, cui tenaciter adhæreret, Remonstrantes, nempe, supplantare Contra-Remonstrantes, veterémque Religionem subvertere velle. Poſtridie itaque ad Mauritium Episcopius ſe contulit, qui præbitâ ipsi humanè admodum comitérque manu, gratum ſibi eſſe ait illum videre, ſe ſequē cùm eo colloqui jam diu cupiiffe. Dicenti Episcopio, ſe auſum non fuifſe urbe egredi, antequâm Mauritii manus eſſet osculatus, gratias egit, ipsūmque reteſto capite loqui volentem, pileo caput tegere jussit, non aliter inquiens ſe cum hominibus loqui eſſe ſolitum: quibus ſtatiſ pòſt ſubjecit: *Libenter ſe ſe de diſſidiis circa Religionem ortis loqui velle, ut quid ipſi de iis videretur, intelligeret, ac numquid ad tollenda illa mala aptum remedium noſſet?* ſe ſe enim ſuſpectum eſſe, ac ſi quidpiam moliretur, ac alteri partium ita faveret, ut alteram deprimeret, à quo

quo tamen planè abhorrebat, utpote qui ambas defendere tuerique vellet; sed in illorum se esse sententias, quos solos antiquam Religionem conservasse crederet. Hucusque in privatis Episcopii adnotationibus id colloquium invenio; cùm sequentia non compererim, illa hīc memorare non potui.

Expositio-
nationem
suam
Matthæi
incipit.

Sub exitum mensis Aprilis ejusdem anni, egregiam suam explicationem primæ epistolæ Apostoli Joannis Episcopius ad finem perduxit, ac haud multò pōst explicationem Evangelii Matthæi inchoavit; at quoniam sub finem insequentis anni ad Synodum vocatus est Dordracenam, ut posteā dicemus, absolvere eam non potuit. Jam in Hollandia magis magisque omnia ad schisma spectabant, quia Contra-Remonstrantes omnes pacis, tolerantiæque rationes aspernabantur, ac palam se se à Remonstrantibus segregabant. Mense Januario hujus anni, Schiedam conventus habitus est, cujus acta ita sonant. *Vixum quoque fuit ad tollendam, &c. ut testentur fratres, usque adeò sibi displicere quinque Remonstrantium articulos, ut eos omnes ac singulostales esse judicent, qui gloriæ divinæ derogent, & veram conscientiarum tranquillitatem perturbent & tollant; ideoque etiam promittant, se pro captu Auditorum quinque istos articulos Remonstrantium seriò in Concionibus suis refutaturos; & porrò se obligent ad instituendos ex communi consilio (si quando non procedat Synodus Nationalis) contra Remonstrantes processus, idque gradatim, juxta ordinem in Ecclesiis Reformatis semper observatum. Hagæ, ut dictum jam est, duas in partes divulsa erat Ecclesia, Rosæusque cum suis nactus Ecclesiam peculiare Synedrium jam constituerat. Uyttenbogardus, cùm eum harum tæderet contentionum, missionem, quam jam diu flagitarat, à Magistratu Synedrioque adeptus cst. Cùm non multò*

multò pòst, in carcerem conjectis Advocato Joanne ab Oldenbarneveldt, Syndicis Hogerbeetsio & Grotio, quæreretur etiam, ut in carcerem conjiceretur; infortunium, clam in Brabantiam fugiendo, vitavit. Episcopius verò, unà cum aliquot aliis, à Synedrio Hagienſi vocatus, ut vices Uytenbogardi supplerentur, decimo sexto Septembriſ in verba Domini Matthæiv. 6.

*Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur, in Templo majore concionatus est. Hacce de Concione quidam Zelotæ, quibus, ut videtur, non placuerat, graves ad Ordines detulerunt querelas. Quapropter Ordines, hac de re, in hunc modum conscriptam epistolam ad Synedrium Hagienſe misere. Erudi-
ti, probi, cari, plurimum dilecti. Quoniam ad aures nostras pervenit Professorem, Eccle-
siæque Ministrum Episcopium, proximè præcedente die Dominicâ, hic in majore Hagienſi Templo, Con-
cionem aptam magis ad seditionem movendam, quam ad Ecclesiam ædificandam habuisse, quæ & multorum pacis amantium animos offendit; hanc ad vos scribere visum nobis est, ac præterea vobis imperare, ut cra-
stinâ die verum hujus rei statum, ac quæcumque ipsi fortè audieritis, plenè & clarè nobis exponatis,
idque absque ulla dilatione vel mora, siquidem hoc futurum exspectamus, vösque tutelæ Dei commen-
damus. Scriptum Hagæ-Comitis XVIII. Septembriſ anno MDCXVIII. Fussu Ordintum. Subscriptum erat A. Duyck. Quid Synedrium responderit Ordinibus, non comperi: at ejus testimonium Episcopio de hac Concione traditum hoc est.*

Quoniam D. Episcopius in Universitate Lugdunensi Professor XVI. Septembriſ à Synedrio rogatus hic Hagæ-Comitis est concionatus, atque aliqui, ut videtur, quibusdam ordinis amplissimis viris ejus Concionem ita exposuerunt, quasi in ea Concione pravas quas-

Hagæ-
Comitis
concio-
natur,
ideoque
scribunt
Ordines
ad Syne-
drium.

dam adhibuisset propositiones, magis ad ciendam seditionem, quam ad ædificandam Ecclesiam apias, adeò ut Ordines Hollandiæ Westfrisiaeque permoti sunt ut scriberent ad Synedrium, ut verum ipsis rei statum patefaceremus; ac antedictus Professor, cum id rescrivisset, nostram sententiam testimoniumque à nobis petuit, nos subscripti Ecclesiæ Ministri, atque Seniores testati sumus, testimoniisque hoc scripto ejus Concionem nobis omnibus, ut & Diaconis variisque Membris, hac de re interrogatis, admodum placuisse, nec in Concione, nec in Precibus ante, vel post Concionem habitis, ullam nos periodum vel verbum ullum quod vel minimum offendere, vel scandalum creare posset, audiisse: sed contrà tam antedictam Concionem, quam preces, doctrinas, monitiones, castigationesque in ea factas, summoperè pias nos reperisse, aptasque ad inculcandam omnibus veram solidamque pietatem Actum in Synedrio Hagæ-Comitis xx. Septembri, anno M. DC. XVI 11. subscriptum erat Bernardus la Faille, Hagæ-Comitis Minister. Joannes Taurinus, Minister ibidem. Seniores Quirinus à Stryen, J. à Duynen, Franciscus Crip, Joannes Joannis Cocq, N. à Sorgen.

Jam omnia præparabantur ad Synodum Nationalem. Ordines Hollandiæ maluerant viam concordiæ tentari per Synodum Hollandicam, ad quam & vicinarum Nationum Deputati invitarentur. Cum verò alii isti decreto reluctarentur, mense Februario anni 15. DCXVI 11. testatis sunt, sibi non displicere, ut benignis suasionibus & pacatorum hominum consilio propriū negotium expenderetur, concipereturque formula aliqua pravis antè decretorum interpretationibus vitandis, & regendo eorum usui, secundum quam orationes ad populum à Pastoribus dissentientibus animo non relutante haberi possent, ad pacem simul emendationemque populi. Idem testati sunt in decreto quod ejus-

eiusdem anni mense Augusto evulgarunt, in quo, postquam actum esset de Synodo Hollandica convocanda ad inveniendas pacis rationes, additum est: *Si post eam Synodum deprehenderentur capita quædam decisionis egere, id negotium per Synodum communem è Fœderatis Nationibus ad universalem deferretur, quæ non tantum de veritate, sed & de necessitate eorum capitum ex verbo Dei cognosceret: atque Hollandiæ Proceres paratos esse eò conferre quidquid suæ esset opis.* Interim & contentiones quædam politicæ exortæ sunt, inter Principem Mauritium, & Ordines: ac ipse Princeps quorundam impulsu decreta Ordinum pro ferenda sententiarum diversitate improbare incepit, desertisque Templis publicis aggregare se iis qui secesserant. Etiam Proceribus Hollandiæ ignaris, præcepta dedit ordinariis militibus ne se moverent in negotiis quæ ex controversiis illis orirentur. Proceres autem sentiebant, suis decretis obsequium à milite deberi, & tutelam oppidorum Rectoribus, locisque publicis adversus vim quamcumque ac seditiōnem. Quare nonnulli oppidorum Magistratus, ubi aut nulla, aut suspecta Rectoribus præsidia erant, ex decreto Ordinum Hollandiæ, oppidi sui custodias auxere atque ordinavere. Feerunt idem, in sua terra, Ordines Trajetini; & tam hi quām illi professi sunt, habituros se hunc militem suis impendiis extra communia rei bellicæ onera. Quamquam eo jure & antehac sæpius usi fuerant, nihil contradicentibus Proceribus Fœderatis; aut Præfecto, qui idem ordinariorum militum est Magister; id tamen suæ præjudicare auctorati contendebat Princeps Mauritius. Itaque Nationes nonnullæ, Principis auctoritate suffultæ, Synodum Nationalem Fœderatorum nomine indicunt. Opponunt

se huic molitioni cum Hollandi, tum Trajectini Proceres testati, negantque licere Fœderatis ex majoris partis sententia, se se intercedentibus, iis in rebus quidquam constituere. Pergunt illi Synodum indicere, vocatis etiam aliarum gentium Theologis; nec aliis tamen quam quos constaret illius esse sententiae, cui victoria destinabatur. Interim Princeps Mauritus cum nonnullis ex conventu Fœderatorum (quos vulgo Ordines Generales vocant) Legatis Trajectum proficiscitur, invitisque Nationis illius primoribus custodiam exarmat. Mox octo viri ex Ordinum Fœderatorum Confessu, assumto Ordinum Fœderatorum nomine, à quibus tamen mandatum ad eam rem nullum habebant, capi jubent Oldenbarneveldium, Hogerbeetsium, & Grotium; & non multò post Trajecti, nec non per omnes Hollandiæ Civitates pulsis Magistratibus, alii in eorum locum à Principe Mauricio subrogati sunt: adeò ut nova Reipublicæ facies subitò apparuerit. Jam consenserant Hollandiæ Proceres in convocationem Synodi Nationalis.

Provin-
ciales
Syno-
di ce-
lebran-
tur.

Provinciales itaque Synodos, per omnes Provincias, convocari prius placuit, ut omnia ad Nationalem Synodum celebrandam disponerentur. Litteræ ad convocandas utrasque circumquaque interim mittebantur. Remonstrantes verò, qui ad Collationem Hagensem convererant, libellum, quo legitimæ Synodi leges proponebant, Ordinibus Hollandiæ obtulerunt, qui vigesimo Septembris Epistolam ad Remonstrantes Ministros in Collatione adhibitos in hunc conscriptam modum miserunt.

Ordi-

Ordines Hollandiæ Westfrisiæque.

DOCTI , cari , plurimùm dilecti . Postquam libellus vester huic nostræ Congregationi oblatus , perfectus est , argumentumque ejus & postulata in eo comprehensa ponderata fuere , placuit uestrum illum libellum à Deputatis nostris ad Borealis , Australisque Hollandiæ Synodos euntibus secum ferri , ut posteaquam in iis diligenter , ut par est , examinatus erit , tum fiat quod è commodo Belgii , Ecclesiæque , utque vobis satisfiat aequum vi- sum erit ; cuius rei vos monitos hinc litteris voluimus . Monemus præterea , cupimusque , & imperamus vobis , ut prout Synodales Classes judicarunt , in Borealis Australisque Hollandiæ Synodos , Delphis ac Enchusæ VIII . & x. Octobris proximi celebrandas , vestros mittatis , quoniam id oportere visum est ; certoque sciatis eos , qui vestro venerint nomine in modò dictas Synodos , liberos tutosque futuros : ne itaque hoc prætermittatis ; quod à vobis exspectabimus , ac vos tutela omnipotentis Dei commendamus . Scriptum Hagæ-Comitis vigesimo Septembris , anno MDXVIII . Subscriptum erat . Ordinum Jussu . A. Duyck .

Litteræ ad celebrandam Synodus Nationalem ab Illust. ac Præp. Ordinibus Generalibus ad omnes Principes , Magistratusque Reformatos , etiam missæ sunt , ut aliquot ad Synodum Dordraci primo Novembris celebrandam , Theologos mitterent . Professores item Academicarum ab Ordinibus ad Synodum litteris accercebantur . Epistola ad Episcopium missa hæc est .

Epistola
Ordi-
num ad
Remon-
strantes.

Edicitur
Synodus
Natio-
nalis,

Ordines Hollandiæ & Westfrisiæ.

Ad quam
Episco-
pius epi-
stola ab
Ordini-
bus vo-
catur.

Vir doctissime, & plurimum dilecte. Quoniam præpot. Dom. Ordinibus Generalibus Fœderati Belgii placuit, ad extictionem tristium harum de Religione controversiarum, ex omnibus Fœderati Belgii Provinciis indicere Synodum Nationalem Dordraci celebrandam, in diem primum instantis mensis Novembris, præsentibus aliquot piis, pacis amantibus, doctis ac moderatis Viris è vicinis Regnis, Ditionibus & Rebus publicis, hunc in finem à præpot. Ordinibus evocatis, sicut non dubitamus, quin R. T. id jam antehac intellexerit; per hasce præsentes iterum R. T. etiamnum significamus, similque monemus, & mandamus, ut te ad hanc rem debitè præpares, tēque primo dicti Novembris die, in Civitatem Dordracum fistus, ut in prædicta Synodo Nationali etiam compareas, illi adfistas, & consilio sententiaque tuâ adfis, absque ulla tergiversatione, aut mora; quoniam id à te expectamus, & R. T. Dei Omnipotentis tutelæ committimus. Scriptæ Hagæ 20. Septembris 1618. Suberat Ad mandatum Ordinum. Subscriptæque, A. Duyck.

Actiones
Synodo-
rum Pro-
vincia-
lium.

Jam Provinciales Synodi statuto tempore conveniebant: verum omnia ita componebantur & dirigebantur contra Remonstrantes, ut jam ex eo tempore, qui exitus Nationalis Synodi futurus esset, prospicerent. Ut pluribus suffragiis in Synodis Provincialibus prævalerent Contra-Remonstrantes, omnes Classes, in quibus numero inferiores erant, in duas dirimabantur, atque unaquaque Deputatos ad Synodum mittebat. At eas Classes, in quibus numero erant superiores, dividi haud patiebantur. Hoc modo necesse erat Remonstrantes in Synodis

dis suffragiis vinci. In litteris, quibus indicebatur Synodus, Remonstrantes fratres non vocabantur. Lites quoque movebantur de litteris fidei, quibus instruēti erant Remonstrantes; aliquot eorum ob quæsitas causas è Synodis excludebantur, atque hac ratione Contra-Remonstrantes, quales volebant, Deputatos ad Synodum Nationalem mittebant; omnes, nempe, Contra-Remonstrantes, omnes verò Remonstrantes ab ea arcebant. Tandem quoque constituerunt quosdam, qui aliquot Remonstrantium Ministros, haud exspectato Synodi Nationalis judicio, variis prætextibus exauditorarunt, ac inter eos Joannem Uytenbogardum Hagensem, & Nicolaum Grevinchovium Rotterodamensem Concionatorem, qui erant inter notissimos Remonstrantium. Cùm in Provincia Ultrajectina quinque solummodò Contra-Remonstrantium Ministri, reliqui autem omnes Remonstrantes essent singularis Synodus iis quinque concessa est, eaque à Remonstrantium Synodo secreta, ut ad Synodum Nationalem duo Contra-Remonstrantes ex ea Provincia mitti quoque posseint; è quibus unus tamen Hollandus fuit, illic ad tempus missus, ut iis Ecclesiis inserviret. Remonstrantium Synodus duos etiam ad Nationalem misit Deputatos; at ii cùm Remonstrantium res tractanda fuit, ut postea videbimus, Synodo quoque exclusi fuere. Sub idem tempus Festus Hommius edidit, in usum Synodi Nationalis, *suum specimen controversiarum Belgicarum.* Querebantur Remonstrantes suam sententiam malâ fide ab eo esse expositam, eoque scripto conari eum peregrinorum Theologorum animos præjudiciis in Remonstrantes occupare. Episcopius contrà brevi scripto, cui titulus, *Optima Fides Festi Hommii*, varia loca

è privatis suis Thesibus malâ fide Festum citasse ostendit. Festus iterùm ut se bōnâ fide egisse demonstraret, Collegium privataram Episcopii disputationum præfixâ præfatione, quâ suam fidem tueri nitebatur, edidit. At hæc Editio tot scatet mendis , & aliquot etiam tam crassis ac manifestis , ut Episcopius secundo ostenderit scripto , *Festum, si malâ fide non egerit, saltem turpem admodum adhibuisse incuriam, quæ cum vi-ri probi officio nequaquam congruat.* Est mihi earum disputationum exemplar, quod Episcopius à qui- busdam è suis discipulis ad exemplar suum manucriptum conferri curavit , ac cuius margini ab initio usque ad finem menda sunt adnotata, eaque tam multa ac tam crassa. ut sine admiratio- ne legi non possit. Quisquis illum in se suscipiet laborem , ut eam Felti editionem cum disputationibus , prout in secundo Operum Episcopii volumine editæ sunt , comparet , illico ea men- da deprehendet.

Initium
Natio-
nalis Sy-
nodi
Dordra-
ci.

Jam Dordracum Synodus conveniebat , pa- rabantürque omnia in præcipuum finem, in quem convocata erat. Quotidie exteri adveniebant Theologi , qui ostensis , quibus instructi erant, fidei litteris , in Synodum admittebantur. In- terim , antequâm ad Synodum exteri venissent, à Provincialibus Præses Synodi electus est Ioannes Bogermannus Leowardiaæ Minister, adseflo- res Jacobus Roelandi , & Hermannus Faukelius, Amstelodami ac Medioburgi Concionatores: Scribæ Festus Hommius , ac Sebastianus Dam- mannus Lugduni ac Zutphaniæ Ministri. Ex hacce electione nihil boni ominabantu Remon- strantes , cùm hi omnes infensissimi eorum ad- versarii essent.

Episco-
pius
Acade-
mia va-
ledicit
brevi
oratio-
ne

Episcopius auctoritate litterarum Ordinum Hollandiæ ad Synodum iturus , decimo tertio No-

SIMONIS EPISCOPIL.

Novembris brevi oratione Academiæ valedixit, ac ultimâ vice discipulos suos est allocutus; quam orationem, cùm breviter complectatur ea, quæ in suo munere obeunda spectaverat, contineátque, quâ ratione eo funditus sit, fortémque significationem ejus propositi, quo secum statuerat pro confessione veritatis, quæ secundùm pictatem est, omnia quæ sibi evenire possent perpeti, hîc apponendam judicavi.

O R A T I O

H A B I T A

A Simone Episcopio, cùm ad Synodum Dordracenam evocatus discederet.

Hesternâ lectione absolvimus examen signorum illorum, quæ illustrem adventum Domini nostri Jesu Christi præcessura dicit Servator noster. Restabat, ut ad glorioſi & desiderati illius adventū ūltimi deſcriptionem accederemus. Et certè constitueram, ſi fieri potuifſet, totum illud, quod de illo agit, pertractare, & ad umbilicum perducere; neque enim quidquam eſt, cuius conſideratio & memoria gratior aut acceptior eſſe poſſit, aut debeat, quâm hujus unius glorioſiſſimi adventū & diei cogitatio. Sed quia aliis curis ac negotiis hoc tempore occupari cogor, ne telam, quam abſolvere non poſſem, exordiar (durat enim ejus textura ab hoc verſu uſque ad Cap. 26.) malui hîc me ſiftēre, at alii fortassis tempori hujusce rei tractationem reſervare. Verumtamen, Audī-

ditores Humanissimi, quia subsisto nunc in consideratione magni & tremendi illius diei, quo Filius Hominis in nubibus apparitus, cum gloria Patris sui, & de omnium mortalium operibus & actionibus irrevocabilem sententiam pronunciaturus est; non possum, quin occasione hac, discessurus aliquamdiu à vobis, & causa Jesu Christi vacaturus, aliquantulum vos, ex hoc loco, alloquar. Sinite me paullisper, & fortasse ultimum vos affari, vos, inquam, quibus meæ viæ in Domino perspectæ sunt. Quamdiu in hac Academia Professionem publicam sustinui in id unicum fateor, me totâ animi contentione collineasse; non ut hominibus placarem, si enim id studuisse, servus Jesu Christi non fuisset; sed ut & ego in extremo isto die insons & innoxius coram Filio Hominis periri, & Domino meo Jesu Professionis bene gestæ, & fidelis ministerii testimonium reportare possem; tum ut vos doctrinâ & exemplo meo concitatos ad idem stadium ingrediendum & decurrentum impellerem, atque ita mecum ejusdem præmii ac gloriæ, quantum in me, confortes facerem, saltem ut vestri sanguinis & vestiarum animarum reus non depositeret. Hic fuit scopus & hæc meta meæ Professionis, consiliorum, studiorum, & laborum omnium meorum. Hanc ut attingere & consequi possem, quæso vos, quid egerim, paucis accipite. Videbam in affecto & cacoehymico Ecclesiarum Christi Corpore medicina non levi opus esse: eam experiri periculosum fore, & sine maxima humorum omnium perturbatione, quin & manifesto lethalis alicujus paroxysmi periculo remedium tentari non posse; alterutrum itaque faciendum, aut sibi relinquendum tam ægrum corpus, & ferendum, ut morbus magis magisque

que ingravesceret: aut medicam manum adhibendam, & silentio præferendum remedii experimentum. In utramque partem erant argumenta & rationes. Ego perpensis omnibus, in hanc partem inclinandum putavi; nimirum, jaciendam esse aleam, & vel invito Orbi propinandum remedium. Id autem ut fieri à me posset, tria utilia admodum & salutaria esse iudicavi. Primum est, ut veritatem rerum Scripturis comprehensarum, quantum à me fieri posset, nudam, apertam, & planam vobis facerem; nullo ceromate, nullâ purpurissa adulteratam, nullis cincinnis incrustatam, nullis fucis aut adscititiis coloribus pictam. Enim verò interesse putabam, ut qui veritatem cum ipse scire, tum alios docere véllet, eam ita sciret, tamquam si Solem ipsum manibus suis gestaret, & quidem ideò magis, quod videbam veritatem multarum & maximarum rerum in ipsa Scriptura sacra, elaboratis humanâ industriâ phrasibus, ingeniosis vocularum fictiōnibus, locorum communium artificiosis texturis, exquisitis terminorum ac formularum inventionibus adeò involutam, perplexam & intricatam redditam esse, ut Oedipo sàpè opus esset ad Sphingem illam Theologicam enodandam. Ita est, dilecti Auditores, & hinc primæ lacrymæ. Artem & facultatem quamlibet obscuram sàpè faciunt quæsti termini, non res ipsa; unde fit ut ii, qui in terminos ejusmodi incident, licet alioquin animum suum planè composuerint ad eam addiscendam, pedem statim ab ipso limine revocent, quos rerum ipsarum nudâ gratiâ in sui amorem protinus possit pellicere. Malum hoc in Theologia maximum putabam: hinc miserebat me non rarò, cùm videbam avidam illam & docilem juventutem, ingenia ista magnis

gnis rebus gerendis nata, in frivilis istis minutisque, & pñè nihili terminorum obscuriorum enodationibus, veluti in mæandris & gyris quibusdam ac vorticibus detineri, & tantum non absorberi, in primis cum eam post longos labores, pro scientia opiniones, & pro Junone sñpè evanidam aliquam nubem amplexari videbam. Reducendam itaque terminorum Apostolicorum, & cuivis obviorum simplicitatem semper esse putavi, & sequestrandis, quas Academæ & Scholæ sibi tamquam proprias vindicant, Logicas Philosophicasque speculationes ac distinctiones. Nulla siquidem Oratio magis efficere solet, quam nuda, cointa vero plerumque, ut ait ille, solet esse Cynæda. Hæc causa etiam fuit, cur numquam quemquam vestrum inconsultus vel consultus ad alios, quam ad ipsos veritatis fontes ablegaverim, nullique locorum communium lectionem suaserim, priusquam ex ipsis Scripturis veritatem, & de veritate conceptus saniores hausisset; ne, videlicet, cum præjudicio ad Scripturas legendas accederet, in easque, ut fieri solet, talem inferret sensum, qualem antea ex Scholis hausisset, atque imbibisset. Ceterum, quia veritatem multarum rerum alicubi Metaphoris, figuris ac tropis implicitam in ipsis Scripturis videre est, alicubi etiam ex profundo allegoriarum aut prædictionum, veluti ex puteo quodam Democriti hauriendam & eruendam esse, omnemque veritatem non æquè necessariam judicandam esse, in necessariae tantum veritatis inculcatione steti; additâ interim, quantum fieri potuit, luce omnibus illis locis, quæ momenti aliquid adferre poterant ad necessariae veritatis intelligentiam. Eam autem quia practicam esse judicabam, consultò semper abstinui ab omnibus specula-

tionibus (nisi cum animi gratiâ speculari libe-
ret) quæ aut cum praxi ipsa commune nihil
haberent, aut ad eam nihil saltem omnino aut
parum conducerent: quapropter quaestiones
supervacaneas, leves, fuitiles & varias, quæ sæ-
pè magnis animis urgentur, tamquam litium
omnium seminaria, discordiarum cotes ac fla-
bella, cruces ingeniorum, profanitatis latibu-
la, ac schismatum & secessionum faces ac fomi-
tes procul habui; ratus, id quod res est, in
stadio pietatis, in quo ad vitam immortalem
curritur, nihil nisi serium, necessarium atque
utile tractari ac suscipi debere. Qua de cauia,
numquam vos abducere conatus sum ad adyta
illa, ad ambages, ad labyrinthos, & impedi-
tos flexus controversiarum; quæ nec scienti
prodest, nec ignorantis nocere aut obesse posse
certò credebam. Enimverò prudentis esse pu-
tabam consultò ab iis supersedere, in quibus
prora & puppis Religionis sita non est; probi
verò & Deum timentis esse, ea fastidire, respue-
re & ad ea tantùm non nauseare. Neque verò
etiam in indaganda hac veritate ulli interpreti
impensiūs hæsi. Etsi enim meæ mihi infirmita-
tis probè conscius sim, numquam tamen ab
animo meo impetrare potui, ut ulli Auctori,
quocumque tandem titulo veniret, fidem &
conscientiam meam obstringerem. Non esse
religiose & Deo devotæ animæ putabam, ab
homine ullo pendere, sed in eam partem incli-
nandum esse judicium, pro qua ratio ipsa mihi
stare & militare videretur. Evidem ita sem-
per credidi eos omnes, qui commentariis qui-
busdam, aut commentatoribus certis, tam-
quam hirudines & sanguisugæ mordicùs adhæ-
rent, neque vel hilum ab illis recedendum pu-
tant, eos mancipiorum instar & bubalorum

naso facilè duci in omnem partem, alienisque tantum judiciis, veluti trusatiles quædam molas, circumgyrari. Hos verò, qui omnium ac singulorum judicia expendunt, quos ab hoste etiam suo discere non pudet, imò qui à quolibet, Tros Rutilus fuat, veritatis solidam scientiam venari non erubescunt, eorum similes esse qui gemmas non repudiant, eo quod in capite bufonum repertæ fuerint, aut odoramenta, eo quod sint bestiarum retrimenta, in pretio habere non desinunt. Hęc prima fuit cura mea, à circulatoria, scholastica, & sophistica illa Theologia ad Apostolicam simplicitatem vos, veluti ad carceres primos, revocare & retrahere, in qua tantum momenti positum esse semper existimavi, ut omne mihi punctum tulisse visus fuerit is, qui tantum illam unam didicisse potuerit. Credite enim mihi, quisquis ab hac simplicitate semel divertere animum cœpit ad inania illa Scholasticorum sophismatum, fieri aliter nequit, quin semetipse in labyrinthos inexplicabiles, in retia & casles ac compedes induat, & quod magis ac magis sese ex illis eripere conatur, eò magis magisque gallinæ instar iis intricetur, atque impediatur. Neque verò credendum est, distinctionum quarumdam subtilium ope facilè se quemvis expedire posse. Ea enim distinctionum natura est, ut ubi post factum à veritate sive re ipsâ divertium adhibentur, aranearum telæ ac retibus non absimiles sint, quibus muscae, & minuta animalcula harrere solent, at quæ robustiora facilè perrumpunt, atque effringunt: & ferax earum & fertilis indoles est; cum enim frivole sèpè sint, rancidæ ac arundineæ, novâ rursùm distinctione tamquam tibicine ad sui ipsius fulcimentum indigent, & eâ corrueute alio rursùm fulcro, donec tandem suâ

suâ vanitate atque inanitate veluti rupti utres concidant ac flaccescant. Quisquis rectè ac solidè philosophari, & θεολογεῖν voluerit, ab illis tamquam Harpyis quibusdam abstineat; simplex enim est veritatis Oratio.

Alterum quod mihi propositum semper habui, hoc fuit, ut sanctimoniam jam ferè Orbe reformato proscriptam, & nescio quâ fortè propriâ nostrâ culpâ in exsilium actam; vobis commendatam redderem, & ad vos veluti postlimnio revocarem; quippe sine qua nec veritatis Theologicæ notitiam quidquam prodesse, nec pacem aut concordiam, Christiano Orbi necessariam, sperari posse animadverterem; & cùm viderem fieri id vix posse, nisi errores quidam, qui impietatis illecebræ quasi quædam & fomenta sunt, detegerentur, in eo totus fui, ut velum istud errorum unâ cum aliis levarem, & lemas istas oculis, si fieri posset, vestris aliorūmque Christianorum eximerem. Ac tres quidem præcipuos esse semper credidi hujusmodi errores Reformationis nostræ maculas ac vices. Primus est, quo creditur certas quædam personas nominatim æternæ saluti destinatas esse irrevocabili decreto, adeò quidem, ut nullis peccatis suis iram Dei æternam in se concitare possint, sed omnia ipsorum licet gravissima delicta venialia ipsis sint, eo quod Deus ea iis non imputare, vel in iis illos nolit relinquere & deserere. 2. Quo statuitur fidem solam, quâ creduntur remissa nobis esse peccata omnia, tam futura quam præterita, tam quæ ante fidem commisimus, quam quæ post fidem commissuri sumus in infinitum usque, ad justificationem hominis coram Deo satis esse. 3. Quo fidenter afferitur, sanctimoniam veram in solo animi affectu, & sterili atque infœcundo

do bonorum operum studio, sive potius velleitate nudâ sine ullo effectu positam esse, eumque, in quo ille affectus est, etiamsi in mediis sceleribus & flagitiis hæreat, regenitum tamen esse ac dici meritò posse. Hæc tria semper esse judicavi profanitatis ac dissolutæ, quæ inter nos viget, vitæ fulcra atque fulcimenta, & fieri non posse quin ipsa impietatis arx inconcussa & illæsa subsisteret, quamdiu hisce vetibus, ferramentis ac cardinibus, quibus libratur & sustentatur, aries non admovetur, & in hæc ipsa impetus atque impressio non fit. In hos itaque errores ivimus non semel, & quo zelo, quâque animi contentione, Deus novit, vosque ipsi meminisse potestis. Nec mirum, nusquam non nova suppeditabantur in Scripturis arma, quibus impelli muri eorum poscent. Enimverò Scripturæ passim pro pietate, tamquam pro Palladio aliquo, pugnant, & utut id fortè animus non omnino probus, aut opinione perversâ quâdam de probitate imbutus non videat aut observet, pius tamen & religiosus ubique reperit. Tener enim est, oculi instar, probus animus, & vel à scrupulo, qui obstare potest probitatis studio, afficitur, non aliter quâm à spina impacta pes, aut à pulviculo oculus.

Hanc curam secundam exceptit tertia: quod Pacem semper vobis & concordiam, quæque utriusque coagulum est, mansuetudinem suaserim; enimverò ita cum animo meo reputavi semper, fieri facile posse ut in maxima ingeniorum varietate, rerum diversissimarum obscuritate, quæstionum perplexitate, divortia quædam sententiarum ac judiciorum nascantur, quæ falsis semper caritatis auspiciis in medio relinqui, & infirmitati humanæ condonari queant. Proinde

de à tribus hisce quantum potui, abducere vos conatus sum; à præfracto contendendi studio de rebus leviculis & nihili, aut parvi admodum momenti, quo sàpè fit, ut unà cum veritate caritas amittatur; neque enim contentionibus cedere vult præfractus animus, nec afficitur docilis. Pius animus placidè docentem haud gravatè admittit, altercantem verò & litigantem respuit, atque aversatur; adeò quidem, ut ipsa etiam veritas seditionis displiceat. Suada adhibenda est, ad errorem eximendum; suada tamen non lenta, nec frigida, sed zelo veluti spiritu quodam animata, quæque ipsum docentem tangat atque afficiat. Deinde à facili ac lubrica aliorum errantium *condemnatione*, ne videlicet, veluti Minoes aut Radamanthi quidam, de plano sententiam in quoslibet errantes feratis, & Dictatoriâ auctoritate, quid vobis de veritate & necessitate cujusque dogmatis videatur, confidenter statuatis. Etenim intam difficili & gravi negotio, cùm de capitibus multorum millium agitur, cùm sententia æternæ vitæ ac damnationis ferenda est, si umquam, tum verò in primis ἐπίχνῳ aut modestia necessaria est; in primis juvenibus & tironibus, qui exercitatos sensus ad dijudicationem veri à falso nondum habent, & impotentia animi laborare ferè solent, quâ fit, ut momenta cujusque dogmatis, & opiniones ponderare & exigere non valeant. Denique à secessionibus ac schismatis, quibus veluti unguibus quibusdam ac dentibus in partes ex facili discerpitur ac distrahitur, non aliter quam diabolus quædam tunica, Jesu Christi Domini nostri Ecclesia. Neque enim tam facile consolidari posse vulnus videbam, quam infligi, & plerumque divertias ejusmodi post se trahere immortalia partium odia & æterna dissidia, ut non sine causa gravi hu-

justi modi schismata inter damnata opera carnis recensuerit Apostolus. Enim verò ita ferè credi, quamdiu salvis pietatis & caritatis auspiciis, sola tantum sententiarum bella sunt & divortia, tamdiu fraternitatis jura ac vincula salva esse debere. Inscitiam verò & ignorantiam, sive errorem ex illa profectum, quamdiu aliud nihil quam error est, aut commiseratione exaucto-randum, aut instru^cione corrigendum, aut patientiâ & tolerantiâ supportandum esse; ab iis verò qui secūs faciendum esse existimant, & à dissidentibus, licet alioquin piis & Dei timen-tibus, quinimò pacis & concordiae studiosissi-mis secessionem faciendam esse judicant quavis ferè ex causa, tamquam libertatis & pacis Chri-stianæ hostibus, longissimè recedendum esse.

Hæc fuit Professionis, & votorum omnium meorum summa, scopus & meta; ad quam dum contendi & adspiravi hactenus, non potui ef-fugere odium illorum, qui nihil, nisi quod ipsi putant, rectum censem, extráque præscriptas suorum doctorum & commentatorum formu-las aut non sapiunt, aut sapere saltem nolunt; quique adeò, ne *ἰδίογνῶμοις* videantur, veluti ligna alienis nervis duci solent, & proinde con-tra dissidentes suspicionibus mirum in modum indulgent; adçò ut sub quovis novitio verbo, veluti saxo, anguem latere, & sub qualibet in-solita phrasí, venenum propinari existiment. Hinc sparsum in vulgus, veteres omnes hæreses hac ratione novo paxillo suspendi, miscellam re-ligionem adornari, & damnata jam pridem do-gmata, veluti postliminio in lucem revocari, aliaque ejuscemodi multa, de honestandæ tan-tum existimationi meæ inventa. Quibus om-nibus, quid præter innocentiam meam, ve-stramque conscientiam opponere possim, non repe-

reperio ; ratus id quod res est , nec satisfieri posse tam pertinaci calumniæ , nec opus esse, ut calumniæ satisfiat , ubi satisfactum est conscientiæ , ut ait Augustinus. Ita velim de me statuatis , me id operam dedisse, ut intra modestiæ & sobrietatis terminos meipsum vósque discipulos meos continerem , cùm de arcanis & mysteriis religionis quæstio incideret ; tutum non satis esse curiosè alia scrutari, audacter definire , & mordicùs tueri , quàm quæ Magister noster optimus nos docuit. Et sanè nisi ita animati simus , si libidini , si curiositati nostræ frenum laxemus , futurum tandem est, ut nuspian consistamus , & carceribus semel effusi ad metam nullam perveniamus ; exemplo eorum, qui semper discunt , ad cognitionem autem veritatis numquam perveniunt. Rem testem daremus , nisi experientiâ id plusquàm abundè confirmasset haec tenus. Posteaquàm enim quidam temporis atque otii sui prodigi mortales , Theologiam totam in speculationem vanam & curiosam convertere cœperunt , adytáque mysteriorum divinorum illotis, quod aiunt , manibus adire ausi sunt; quis nescit quàm multa quæstionum agmina in Christianum orbem proruperint, quàm profunda & vasta curiosarum speculationum maria , veluti ruptis verecundiæ & modestiæ cataractis , Rempublicam Christianam inundarint. Pudet profectò me sàpè ac tædet , cùm in Scholasticos illos gurgites veluti per naufragium aliquod temporis mei delabor, inque scopulos illos & mæandros incido , apud quos febriculosos illos mortales hærere & consenescere video ; tam frigida pleraque sunt & pituitosa , ut nihil nisi tussim adferant , tabémque & senium creent lectoribus , quódque navatae in illis diligentia præmium aliquando esse solet, de-

mentiam & insaniam. Et ne nos eadem illa lues infestaret, existimavi optimum fore obicem illum, si effusam contemplandi libidinem & impetiginem, ad principia & carceres modestiæ, quantum possem, revocarem; id est, sapere vos dedocerem supra & ultra id, quod scriptum est. Nec poenitet me instituti mei. Scio enim quam facile, & quam graviter erretur aliquando in capitibus illis, quæ *ἀκροθίνια* Theologiæ esse creduntur, nisi freno coercentur contendendi licentia. Et hanc eamdem docendi rationem secutus sum quam publicè, quam privatim. Nec enim is fui, qui in occulto, & secreti quasi licentiam natus, quidpiam docui, quod in publico & teste cœlo docere erubuerim; utut enim non pauca sint, quæ examen justum requirere, & fortè ferre non posse existimem, tamen ea veluti axiomata, & theorematata quædam certa adserere, veluti extra dubium omne posita, imprudentis & præcipitis ingenii semper esse putavi; quin iñò satis semper ad fidem, vitamque formandam superesse credidi, etiamsi confessa & certa illa Theologorum axiomata non convellerentur aut laceferentur; silentio potius premendam esse non necessariorum ventilationem ad alendam concordiam, quam cum discordiæ periculo ac metu eam urgendam; cum malum majus adferre queat læsa concordia, quam professa veritas emolumentum aut commodum. Si qui sint, qui aliter de nobis sentiunt, judicant, & scribunt, næ illi magnam nomini nostro injuriam faciunt, séque magis affectu & odio, quam judicio certo ferri ostendunt.

In quod ne quid gravius dicam, ad vos redeo, Auditores Humanissimi. Audivistis scopum & finem, quem propositum mihi fuisse ab initio dixi; equidem si assecutus eum sum, apud quosdam saltem

saltem vestrum, est quod gaudeam; si minus,
 est quod doleam, & contrister, quamquam sufficiat mihi testimonium conscientiae meae, quod
 per me non steterit, quominus assecuti sitis
 quod volui. Curare ut possetis quod desideravi,
 officii mei fuit, vestrum ut assequamini.
 Sola haec conscientia mihi clypei instar est, &
 muri aheni, quo me tueor contra omnes male-
 valorum susurros & iniquas suspicione. Scio
 enim, cui sistendus aliquando sim, & quid a me
 exacturus sit magnus ille βερβετης & αγωνθέ-
 της Dominus ille vivorum & mortuorum Jesus,
 & quod non modo hanc vitam, hoc corpus,
 hanc animam, hunc spiritum, quem nunc tra-
 ho, sed vestrum etiam omnium animas & san-
 guinem reposciturus sit e manibus meis; quin
 omnium eorum, qui per vos, mea culpa, in avia
 & præcipitia abduci possent. Parum equidem
 mihi videtur ab humano die judicari; odia & invi-
 diam summorum & imorum sustinere gloriosum
 duco, calumniis, mendaciis mactari & obrui in lu-
 cro pono, dummodo & conscientiam illasam, &
 a vestro sanguine impollutam sistere possim ei, qui
 solus justè judicat, & occulta cordium revelabit,
 cum admirandus fiet in sanctis & gloriosus in fi-
 delibus suis. Neque tamen tam suffenus sum,
 quin credam fieri potuisse, ut alicubi cespita-
 verim, & humanitas aliquid passus sim, sed id
 mihi condonaturum benignum illud Numen
 spero & confido. Vos interim, devotæ Deo ani-
 mæ, si quid mei vobis carum fuit, id unicum
 mecum agite, ut conscientiam vestram illasam
 custodiatis in adventum Filii hominis; eam enim
 repulsam, nonnulli fidei naufragium passi sunt; &
 quæ jactura esse potest, quæ hanc æquare aut
 superare possit? Habete itaque reverenter veri-
 tatem, quam accepistis, & in nullius gratiam

de re ulla, aut nobis aliter judicate, quam ratiō & conscientia vestra vobis permittit. Politicorum est sententiam suam, tamquam aliquod navigium, ex tempestate Reipublicæ moderari: Theologorum est, constantiam servare in omni statu, & tergiversationem hæsitationemque ex omni occasione procul habere. Sanctimoniam etiam & pietatem æmulamini, luceat lux vestra coram hominibus, ut videntes opera vestra bona glorificant Patrem vestrum qui in cœlis est: mansuetudinem, lenitatem sectamini; pacem colite cum omnibus, quantum fieri potest; moderatio vestra innotescat orbi universo; denique ostendite vos regi spiritu Domini illius, qui jus vitæ ac necis in vos & nos omnes habet. Si id impetravero, si id obtinuero, nihil mihi tam grave, tam difficile accidere poterit aut evenire, quod non lubens feram ac perferam; hæc enim erit gloriatio aliquando mea, quod non contentiosas, non profanas, non schismaticas, sed placidas, sed probas, sed pacificas animas obtulerim in odorem bonæ fragrantiae Domino meo, id est, homines verè Christianos; in hac spe, in hac fiducia vel mori sustinuerim. Vos interim, dum pro veritate & causa Jesu Christi militabimus, dum à vobis absimus, hoc unum in gratiam nostram facite, hoc unum mihi date tamquam aliquod propempticum, ut precibus vestris supremum illud Numen dies noctesque fatigetis, ut mihi & causæ, quam tuemur, propitius esse velit; si annuat gratiam, si renuat patientiam mecum spondete. Tu verò, Domine Jesu, qui corda & conscientias nostras perspicis & penetras, judica causam tuam, & Academias, Ecclesias, ac Patriæ nostræ fave. Amen.

Duobus diebus antè , undecimo , nempe , Novembris , variis è locis Ecclesiisque Remonstrantes frequentes Lugdunum convenerant, ut consultarent , decernerentque quod ad tuendam bonam ipsorum causam aptum videretur.

Uno suffragio decreverunt omnes tam bonam divinamque causam haudquaquam deferendam esse, sed potius pari, immo majori animo, diligentiaque defendendam, quam adversarii opprimere eam conabantur :

& justitiam bonamque conscientiam Deo, Ecclesiae ejus , omnibusque piis in defendenda hacce causa testatam facere oportere , ac pro viribus omnes niti, ut recte officio suo fungerentur, porrò autem exitum Deo commendare debere. Judicarunt itaque tres hosce, Joannem Arnoldi Corvinum ; Philippum Pynackerum , Assuerumque Matthi- sium, Lugduni, Alcmariæ , Campisque Ministros , Dordracum esse mittendos , cum Professore Episcopio illuc eunte, ut loco suo in Synodo pro Ordinum litteris federet, à ut Synodo, aut à Deputatis Illust. ac Præp. Ordinum Generalium , nomine Remonstrantium omnium postularent , ut sibi liceret ad tuendam Christianam suam causam, justo numero tutò & cum salvo conducedu, in Synodo Nationali comparere ; adeoque illos è suis intra statutum tempus mitttere ad Synodum, quos ad tuendam suam causam aptos judicarent. Decimo sexto Novembris, Dordracum hi venere,

quam urbem simulac ingressi sunt , Episcopius Deputatis Illust. Ordinum Hollandiæ nuntiavit; se pro Ordinum litteris, ut loco suo in Synodo federet , venisse; excusavit seruum suum adventum , exposuitque , quinam & in quem finem cum ipso venissent. Deputati ad se hisce Ministris accitis, postulatisque eorum cognitis , responderunt in Synodo pridie fuisse decretum, ut quidam Remonstrantium coram Synodo ci-

tarentur, eos autem jam designatos nominibus esse, litterasque citatorias tam nomine Deputatorum Ord. Gen. quam Synodi Nationalis paratas jam esse. Simul ostendentes ipsis apographum citatoria Epistolæ, plurimos eorum qui è Remonstrantibus citarentur, nominarunt. Ii, auditis hisce, enixè, ut id Synodale decretum mutaretur, postularunt; *iniquum esse*, dicentes, eos qui sponse ad veniendum parati essent, citari; præcipue verò Episcopium inter citatos numerari non debere, cum litteris Ordinum Hollandiæ ad Synodum accitus esset, jámque ut unà cum aliis Professoribus in Synodo loco suo federet, venisset: ideoque si à citatione nihilominus Synodus desistere nollet, tum non solum ipsis, verùm etiam omnibus bonis, Synodi actiones admodum fore suspectas. Cùm indicasset Deputati operam eos ludere, neque id à Synodo impetraturos; secundò petierunt, si itaque Synodus Remonstrantes non aliter se se purgantes audiire vellet, quam ut Citatos, ut tum saltē non unus, aut alter nominatim, sed cuncti Remonstrantes simul citarentur, Remonstrantibusque post eam citationem cunctis significariam, eos mittere liceret, quibus doctrinæ suæ defensionem, totamque causam optimè ac tutò committere possent, nec eos, quos adversarii eligerent, sed quos ipsimet ei negotio apertos judicarent. At haud obscurè iterum innuerunt Deputati nihil impetraturos. Remonstrantibus tamen enixè potentibus consilium dedere, ut postulata sua toti Deputatorum Ordinum Generalium Collegio scripto comprehensa exhiberent; quod Remonstrantes postridie fecere, finique libelli sui adjunxere, se petere, ut omnibus & unicuique, nullo excepto, salvus conductus ad tutò ad Synodum eundum, posteaque ad suos revertendum daretur. Post habitam deliberationem, responsum iis: *Illust. Ord. Deputatos non*

mutare decretum nuper in Synodo factum, nec paſſuros Remonstrantes ullum confidere corpus, vel aliquot deputare, qui cunctorum nomine causam age-rent; quoniam Ordines Generales nullum aliud cor-pus Ecclesiārum fæderati Belgii agnoscēbant, præter id, quod in Synodo erat congregatum. Neque eſſe permisuros aiebant, omnes Remonstrantes in Hagiensi Collatione adhibitos liberè in Syno-do comparere, cùm Joannes Uytenbogardus, & Nicolaus Grevinchovius à Synodo Delphensi exauctorati eſſent. *Quod ad salvum conductum,* attineret, eum illis non defuturum, & certò crede-re posse, inquiebant, se liberos illic futuros, nec quemquam ob Ecclesiasticas res retentum, vel alia-quālibet ignominia, pœnāve affeſtum iri: imò Cita-tis ipſis nullam pœnam propterea iri infiſtum, quid-quid inter agendam suam causam, prout res poſlu-laret, vel dicerent, vel facerent: quamvis ipſe Uy-tenbogardus, vel Grevinchovius, vel quicunque alius eſſet; ſed potiū promiſſum iis iri tutos eos fore. At ſi quis forte politicum aliquod commiſſiſſet crimen, adeò ut Prætores in jus eum rapere poſſent, tum De-putatos nolle ejusmodi homines tueri; ideoque unum-quemque apud ſe reputare debere reiſne eſſet, nec ne.

Citatis
promi-
titur fal-
lus con-
ductus.

Remonstrantium Deputati mutari non poſſe decretum videntes, ſe ſe statuto tempore Synodo ad futuros, pro citatione, promiſerunt. Imò Episcopius ipſe, licet inſtar membra ad Synodum Illust. Ord. Hollandiæ litteris vocatus eſſet, ad rem ſe accinxit. Igitur decimo octavo Novem-bris, Dordraco iterum diſcēſſere. Conſensā jam nave, allatæ ſunt iis litteræ citatoriæ: qua-rum una Deputatorum quatuor ſimul, alia ver-o nomine Synodi scriptæ, ſingulos citabant. Traditæ quoque illis ſunt litteræ ad alios Re-monstrantium Miniftrōs, qui unā cum iis quo-que

que citabantur: ut transeuntes per ea, in quibus degebant, loca, illis traderent, vel tradicurarent. Politicorum Epistola hæc erat.

Litteræ
Civitatis
Politici
Deputati
ad Re
mon
strantes
misce.
Reverendi atque eruditissimi viri. Quandoquidem, quod nemini latere potest, Illust. ac Praepot. harum Fœderatarum Provinciarum Belgii Generales Ordines in primum diem hujus mensis Nationalem indixerunt Synodum, ad quam celeberrimos quosque è Magna Britannia, Gallia, Palatinatu, Brandenburgica ditione, Hassia, Helvetia, Geneva, Brema, Embda, & aliis, quæ Reformatam Religionem profitentur, Ecclesiis jam pridem advocarunt Theologos; quò tristissimæ hæc ac cùm publicè, tum privatim noxiæ, in negotio Religionis, examinentur controversiæ, atque hac ratione sua Reipublicæ salus, Ecclesiæ reddatur tranquillitas, exulcerati utriunque atque exacerbati leniantur animi, omniaque in posterum ad unius immortalis Dei gloriam, & communis Patriæ dirigantur incolumitatem: cùmque in eo conventu ad decimum tertium hujus mensis diem ritè atque ordine præsentibus Illust. & Præp. DD. Ordinum Generalium Delegatis, celebrato primum ac bonis auspiciis inchoato, reliqui etiam externi nullâ aut molestiarum aut itinerum difficultatis ratione habitâ, se se stiterint Theologi, sibi autem Ultrajectinorum huic actioni interfuerint, ut nunc loquuntur, Remonstrantes; nos Illust. ac Præp. DD. Ordinum Generalium Delegati, ut omnia ordine, decenter, ac quemadmodum in domo Domini oportet, transfigantur, eosdem citari jussimus (quemadmodum hac ipsâ R. V. citamus ac vocamus) ac significari non tantum omnibus, verum etiam singulis ex præcipuis atque eruditissimis, quos stare ex ea parte novimus, & ad quinque quos vocant articulos, de quibus proximè agendum erit, aliquid mouere possunt, ut intra diem decimum quartum ab hac insinuatione, in conventu hoc legitime

mē ac cum plena ab Illust. ac Præp. D.D. Ordinibus potestate indictō, sese fistant, ut in timore Domini sententiam suam de dictis articulis liberè propo-
nāt, explicent, ac quantum esse necessarium exi-
stibunt, defendant, & si quæ ulterius habeant su-
per doctrinā, quæ in Catechesi & Confessione Ec-
clesiarum harum comprehenditūr, de quibus dubi-
tent, ea, eorumque rationes scripto comprehendant,
ut maturius atque accuratiūs examinari queant; ne
quid sit, quod actionem hanc sanctissimam moretur,
animos in posterum distrahat, aut Reipublicæ tran-
quillitatem turbet. Quod ut reliquis, ita peculiariter
R. V. significare placuit, ne quis ignorantiam in
posterum prætexat, aut à nobis quidquam, quod ad
pacem & ædificationem spectat, prætermis-
sum queratur. Qui autem huic citationi nostræ intra dies
quatuordecim, postquam has acceperit, morem
non gesserit, desertoris atque contumaciæ reus habe-
tur. In posterum autem disputandi, dubitandi, aut ali-
quid apud alios, cum vulnere ac ruina Ecclesiaz, in du-
biūm vocandi, controversias movendi, aut postremo
quidquam, quod S. S. Dei Verbo nititur per lubidinem
impugnandi, postquam aliquid legitimè constitutum
fuerit, ipse sibi ansam præcidet. Valete, Reverendi
atque eruditissimi Viri, Datum Dordraci anno
MDCXVIIII. Novembris 16. stylo novo. Illust. ac
Præp. D. D. Ordinum Generalium Deputati, &
eorum nomine Daniel Heinsius. Epistola Synodi
Nationalis hæc erat.

Reverende ac doctissime Vir. Synodus Nationalis
Reformatarum Ecclesiarum Belgicarum in nomine
Domini, auctoritate & mandato Illust. ac Præp. D.D.
Ordinum Generalium Fœderati Belgii, in Civitate
Dordracena legitimè congregata, ad controversias in
dictis Ecclesiis exortas examinandas, & tollendas,
intelligens hanc esse dictorum Illust. Dominorum vo-
luntatem, ut primo loco examinentur, ac dijudicen-
tur

Litteræ
citatōris
Synodi
ad Re-
mon-
strantes
misit.

tur quinque articuli Remonstrantium , quandoquidem ex illis hæ controversia potissimum sunt exortæ , & quum & necessarium judicavit ex Remonstrantium numero, præter eos qui huic Synodo intersunt , ex Geldria Henricum Leonem , Bernerum Wesekium , & Henricum Holdingerum , ex ditione Gravien-
si ; ex Hollandia Australi Magistrum Simonem Episcopium , Bernardum Duinglonem , Joannem Arnoldi , Eduardum Poppium , & Theophilum Ryckewaert ; ex Hollandia Boreali , Philippum Pynackkerum , & Dominicum Sapma ; ex Provincia Transsilvana Thomam Gofwinium , Assuerum Matthiisium , & ex Ecclesiis Gallo-Belgicis Carolum Niellum , ut maxime in hac causa exercitatos ad hanc Synodus vocare & citare , ut in eadem dictos articulos liberè proponant , expli-
cent , & defendant , quantum possunt & necessarium judicabunt ; ac simul etiam huic Synodo scripto exhibeant omnes , si quas habent , considerationes suas , super doctrina in Confessione & Catechesi harum Ecclesiarum comprehensa , earumdemque considera-
tionum rationes , ut dicta Synodus omnibus auditis , & expensis , maturius de singulis in timore Domini judicare queat . Quapropter dicta Synodus , acce-
dente Illust . & Nobilissimorum D. D. Delegatorum aucloritate , & consensu , te N. N. per praesentes vocat & citat , ut ad finem prædictum in Synodo te praesentem , una cum reliquis ad eundem finem citatis & vocatis sis , intra quatuordecim dies post acceptionem harum praesentium litterarum , fine ulla tergiversatione aut exceptione , ne negligentia aut contumaciæ culpa in te inveniatur , aut causæ ve-
stræ defuisse videaris . Data in Synodo Nationali Dordracena xvi . Novembris anno MDCXVI 111 . stylo novo . Nomine dictæ Synodi , subscriptum erat Joannes Bogermannus Synodi Præses . Jacobus Roe-
landus Adseffor , Hermannus Faukelius Adseffor , Fe-

Festus Hommius Synodi Scriba, Sebastianus Damman Scriba. Ejusmodi litteræ argumento, omnibuscque partibus consentientes, nisi quod in quibusdam nomina, numeruscque Citatorum aliter erant posita, unicuique Citatorum missæ sunt. Hi autem tredecim Citati solummodo sunt, nec ad ullos alias litteræ missæ.

Jam instantे statutorum quatuordecim die-
rum exitu, Citati unà cum variis aliis Ministris
sub initium Decembris Rotterodamum convene-
runt, decreveruntque illic leges legitimas Syno-
di, comprehensas libello Remonstrantium in
Collatione Hagienſi adhibitorum, de quo antè
diximus, ut & memorabilia quædam Reforma-
torum Doctorum scriptis loca, firmisque cor-
roborata argumentis, opportuno tempore Syno-
do offerre, atque enīx ab ea postulare ut Sy-
nodus illas leges ad ponenda utilis tractationis
fundamenta, observaret. Lecta itidem in eo
conventu est Episcopii Oratio, quam, intro-
ductionis instar, in Synodo habiturus erat. In
chartam quoque conjectus est status quætionis
inter Remonstrantes ac Contra-Remonstrantes,
super doctrina quinque notis articulis compre-
hensa, ne suā culpā Synodus morarentur.

Hoc factō decreto, Citati Remonstrantes quinto
Decemb. Dordracum, sub seram appulerunt ves-
perām. Eodem die pronunciaverat Præses palam
in frequente Synodo quatuordecim dies, intra
quos adesse oportuisset Remonstrantes, elapsos
esse: eosque omnes, singulis prænomine, cognomi-
nēque appellatis, vocavit, citavitque, ut com-
parerent. Remonstrantes postridie quatuor e suis
prīmō ad Præsidem Delegatorum, deinde ad
Bogermannum Synodi Præsidem miserunt, qui
eos certiores facerent, antecedente vespere se
advenisse; nondum quosdam sibi comparasse
hospitia, alios adhuc arcas, chartasque suas ex-
spē-

Citati
cum ali-
quot
aliis Mi-
nistris
Rottero-
dam.

5. De-
cemb.
Dorda-
cum ad-
veniunt.

5. De-
cemb.

spectare; ideoque æquum esse, diem unum aut alterum sibi concedi, ut res suas explicarent. Ad ea Bogermannus, se quidem id æquum censere, ait, verum sibi soli illis concedere non licere, oportereque id ipsos à Synodo petere. Si nullam dilationem se petere responderunt, at solummodo adventum suum indicare; sed velintne sibi, ut ab itinere quiescerent, aliquod tempus concedere, quoniam id æquum esset, arbitrio D. D. Delegatorum se permettere. Præses cum rem Synodo renuntiasset, visum est à Remonstrantibus ipsis eam in Synodo peti debere. Ingressis dixit Præses, tempus intra quod comparere eos oportuisset, antecedente jam die fuisse elapsum; se vero illorum postulatum dilationis, in unum alterumve diem, Synodo proposuisse, eique visum, ut ipsi suam petitionem in cœtu proponerent. Episcopius cunditorum nomine, Congregationi gratiam, pacem, communicationemque Spiritus Sancti comprecatus, dixit se Magistratum jussu statuto tempore illic comparuisse, quippe cum post novissimarum litterarum acceptionem quatuordecim dies nondum elapsi essent. Exposuit porro quidnam petiissent, æquum censentes sibi exiguum concedi dilationem; se se tamen hac in re nullas Synodo leges præscribere, sed totam arbitrio D.D. Deputatorum permettere; verum si aliter jubarent, tum ipsos statim ad inchoandam collationem, paratos fore. Sub hac egredi jussis, ac paullò post revocatis, dixit Præses Bogermannus, Synodo, post auditam illorum petitionem, eamque perpensam, placuisse dilationem in sequentem diem iis concedi. Subjunxit porro, visum fuisse Veneranda Synodo moneri illos super voce Collationis ab ipsis adhibitā, ad quam se se venisse dixerant: Quæ vox amplissimum obtinere significatum sibi videbatur,

In Syno-
do com-
parent.

Qualis
collatio
ipsis
conce-
datur,

adie-

adèò ut & complectetur Collationem, quæ inter adversarios habetur, quales in Hollandia aliquot fuerant habitæ. Illust. autem & Præp. Ord. Generalibus in animo non esse, ut ejusmodi haberetur Collatio, nec illos existimare debere, Synodum de doctrina talem secum inire velle Collationem, disceptationemve, quales in scholis haberi mos est; sed exspectare Collationem, quâ potestas Synodi judicandi de controversiis nullo modo imminueretur, adeòque litteras citatorias attendere, nec quidquam præterea sperare; ex iis enim intelligere illos posse vocatos, accitósque se se esse, ut sententiam suam proponerent, explicarent, tuerentürque quantum possent, ac necessarium judicarent, dein Synodi judicium exspectarent: déque ea re admonere eos Venerandæ Synodo visum esse, ut eam memoriæ infigerent, nec Collationem, ut antehac in Hollandia habitæ fuerant, fore crederent. Respondit Episcopius: Quod ad vocem Collationis attinet, non opus esse de ea litem moveri, non alio se venisse animo, quam ut agerent de doctrina, ad quam tractationem vocati quoque essent; sed quod ad modum tractandi attineret, postea sermonem de eo fore, cùm ad rem ipsam ventum esset. Pergens porrò eamdem, quam antea Deputatis, proposuit petitionem, ut Grevinchovium, nempe, Goulartiumque ad defendendam suam causam accersere liceret: testatúsque simul est, nolle se hoc modo differre rerum tractationem, verùm ad illico eam inchoandam, dum eorum interea adventus exspectaretur, paratos esse. Responsum Synodi in posterum dilatum est diem, jussique horâ nonâ, autem eridiano sequentis diei tempore, Remonstrantes redire. Eodem die, post meridiem, Remonstrantes exterios Theologos, quos domi invenierunt, salutarunt, bonámque suam causam iis commendarunt, & petierunt, ut defensionem suam

Salutant
exterios
Theolo-
gos in
eorum
ordibus.

suam haud præoccupatis animis audirent , &
 acerbitatem Contra- Remonstrantium , ut ad
 moderationem dirigerentur omnia, mitigarent:
 útq[ue] Delegatos Synodumque eò adducerent,
 ut Provincialium Synodorum Deputati , & qui
 totum pervagabantur Belgium , ab una Ecclesia
 contendentes ad aliam , ad fratres suos va-
 riis quæsitis prætextibus exauctorandos, sisleren-
 tur , omnésque ejusmodi actiones è controver-
 sia de doctrina ortæ differentur , quamdiu in
 tractanda re ipsa occupata foret Synodus. Ab
 omnibus fermè Exteris comiter excepti fuerunt,
 qui & admodum improbabant , quòd eorum
 fratres, cùm res ipsa tractanda adhuc coram Sy-
 nodo esset , ubique jam exauctorarentur , ejer-
 centurque Ecclesiis. Quosdam etiam admo-
 dum sibi jam infensos invenere : exprobravit
 illis inter alia Deodatus Genevensis , quòd Cal-
 vinum contempsissent , ac , si Magistratus pro eis
 stetisset , eodem modo habituri fuissent adversarios ,
 quo jam ipsi ab iis habebantur. Alii arcanis consi-
 liis adfuisse , ideoque interiora rerum scire se nega-
 bant. Cùm autem Exterorum plurimos admo-
 dum ignaros omnium eorum , quæ hisce in Re-
 gionibus ab aliquot retrò annis , circa dissidia
 accidissent Ecclesiastica, deprehenderent , tra-
 diderunt illis Scriptum quoddam nuper editum ,
 & simul manuscriptam narrationem , quâ expo-
 nebant , quomodo se se semper gesſissent , quo-
 modo ab adversariis habiti essent , ac quæ pœ-
 næ jam ubique per Belgium suis infligerentur.
 Indignè tulit Synodus Exteris hæc Remon-
 strantes exposuisse , quasi ante collationem Ex-
 terorum animos præjudiciis occupare , eōisque à
 Provincialibus abalienare voluisserent. Censebant
 contrà Remonstrantes , si contra se Synodo pa-
 lām & clām omnia dicere liceret , sibi quoque
 se

se defendere, prout possent, jus & fas esse. Postridie septimo Decembris, intrò vocatis Remonstrantibus prælectum Delegatorum decretum fuit, quo illorum de Grevinchovio & Goullartio petitio negabatur ; sed tamen concedebatur , ut iis liberè Synodum ingredi, citatorumque Remonstrantium causam privatim tueri liceret. Prælecto hoc decreto , Episcopius, ad dicendum, proponendūmque aliquid petitā veniā , orationem habuit summā animi libertate , quæ magno cum silentio , & attentione est audita.

Episco-
pius in
Synodo
oratio-
nem
pronun-
tiat.

O R A T I O

H A B I T A

In Synodo Dordracena.

Non possumus quin in ipso , quod aiunt ; limine atque aditu ante omnia, Apostolorum exemplo , & prout Christianos decet , vobis omnibus ac singulis precemur à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo gratiam & pacem , Sanctique in primis Spiritū communionem, ut ille ejusmodi vobis consilia suggerat atque insperiet , quæ Ecclesiæ Jesu Christi mœstæ atque afflictæ , Reip. ac Patriæ nostræ, nimium, proh dolor ! turbatæ , utilia & salutaria esse queant. Amen.

Hoc voto, hâc prece ex animo usi , ne prorsus ab ægypciis simus, pauculis, si ita placet, vos affabimur ; obnoxè rogantes , ut exigui & pauxilluli temporis usuram concedere nobis ne gravemini. Inter omnes curas, quæ multæ ac variæ mortales ab omni retrò ævo hodiéque

exercent, nulla prior potiorve esse debet homini Christiano, quam ea, quae de Religione recta ac salutari promovenda suscipitur. Ceterarum enim omnium curarum ea est ratio, ut aut infra dignitatem hominis, in primis Christiani, longe positae sint, aut eidem cum illis etiam animantibus communes, quibus anima, quod dicitur, pro sale data est: sola Religionis pietatisque cura hominem terris brutisque eximit, adeoque ei propria est, ut non tam ratione aferis brutisque, quippe cuius lineamenta ac vestigia quedam iis ipsis impressa sunt, quam Religione secerni videatur; & quod caput rei est, hujus unius opera atque auxilio, aditum sibi faciat ad beatam immortalitatem & aeternitatem. Quare recte atque ordine facere judicandi sunt, non ii tantum, quos alia nulla, quam sui ipsius cura ferè exercere solet, sed Principes in primis Rectorésque Populorum & Ecclesiarum Ephori & Antistites, quibus id negotii ab Altissimo datum est, ut non suis tantum, sed aliorum etiam multorum commodis & utilitatibus inserviant, atque invigilent, qui in hanc præ ceteris omnibus curam toti ac proni incumbunt, ut se ipsis populósque sibi subjectos ac concreditos Deo & Filio ipsius Iesu Christo sistere possint, quam religiosissimos: aliis enim rebus omnibus exigua & perfundatoria cura sufficit, hujus unius cura totum integrumque hominem sibi jure quodam suo ac merito vendicat.

Hæc causa fuit, Reverendissimi, Clarissimi, Dottiissimi Domini, ut nos etiam quibus non nostri tantum, sed Ecclesiarum etiam nostrarum cura a Domino nostro Iesu Christo demandata atque imposita est; officii nostri esse semper crediderimus, ut hanc, quam nacti eramus Spartam ornaremus, diligentérque adeò atque accura-

curatè provideremus, ne sancta atque immaculata Servatoris nostri Religio per nostram culpam detrimenti aliquid caperet, id est, ejusmodi quædam Auditorum nostrorum animis non infarerentur atque instillarentur Dogmata, quæ indole atque genio suo sanctissimæ Religionis amori paulatim eximendo & labefactando apta nata videbantur.

Religionem cùm dicimus, rectum de Deo, Christóque Mediatore sensum, & qui sensui inædificatur, legitimum ac genuinum utriusque cultum atque obsequium intelligimus: ut enim alter sine altero esse nequit, ita utriusque simul cura Ministris Jesu Christi imposita est, etsi non pari necessitate: etenim cultus vix ignorantiam aut vitium ullum admittit, quia necessum est, ut occasione alterutrius obsequii ipsius sinceritas violetur, id est, in mandatum ipsum impingatur, cui vitæ æternæ promissio adjuncta est. Sensus errorem aut ignorantiam aliquam ferre potest, quæ cultui atque obsequio prorsus nihil officiunt. Enimvero sensus quidam ejus sunt naturæ atque indolis, ut ad cultum ipsum nec necessarii sint, nec per se utiles: & in his quidem ignorantiam simplicem aut errorum purum putum si quis calumniari voluerit, & odiosè traducere, næ ille convitum mortalitati faciat necesse est; hallucinamur enim & hæsitamus omnes ex facilis in rebus illis divinis atque cœlestibus, alii gravia, alii leviora; neque quisquam umquam tam subductâ ratione fuit ad omne verum, ut non aliquando eum quidpiam aut effugerit, aut refellerit. Ex alia vero parte alii quidem sensus sunt, quibus veluti fulcris quibusdam ac fundamentis cultus universus innitur ac sustentatur, aut saltem qui ad cultum ipsum persuadendum, confirmandum, &

stabiendum per se non parum ponderis ac momenti habent : quos convelli atque labefactari æquo animo non potest, nec debet ferre is , cui sacrosancta Servatoris nostri Religio curæ ac cordi est. Tenerimè enim afficitur Christianus animus oculi instar, cui minimus etiam pulvisculus officere solet , quippe eumdem protinus cum dolore impactum sibi sentit & excutere satagit.

Ut intelligatis , quorsum hæc dicantur , Viri Clarissimi, nos ii sumus , qui videri nobis videbamur ejusmodi quædam placita à nonnullis magni alioqui nominis & famæ viris , quos eruditio atque auctoritas sua in excelsò jure meritóque collocavit , magno molimine adseri atque adseverari ; quæ cum gloria bonitatis , sapientiæ , ac justitiæ Divinæ Salvatoris nostri φιλανθρωπίας , satisfactione ac meritis , verbi ministériique sacrosancti naturâ , Sacramentorum usu , denique cum officio Christiani hominis constere non posse videntur ; quæ cum ingenti bonorum offendiculo , indelebili Reformationis nostræ maculâ , incredibili pietatis jacturâ conjuncta esse videbantur ; denique quæ adversariis nostris ad unum quaquaversum omnibus luculentam materiam præbere videbamus , suggillandi atque obtrectandi laudabilem illam , & felicibus adeò auspiciis institutam Reformationem.

Neque hoc tantùm , sed quod omnium maximum est , ea omnia Doctorum placita tamquam confessa & indubitata Ecclesiarum nostrarum axiomata ab Adversariis illis nostris traduci atque impeti , in illis veluti in propriis & genuinis Ecclesiarum noltrarum ulceribus ungues , dentes , linguas , calamos omnium passim hostium imprimi atque infigi .

Quæ res cum malè nos haberet, enixissimè pro se quisque conati sumus injuriam istam corpori toti temerè impactam ab Ecclesiis amoliri, neque permettere, ut labes & macula ista pulcriterimæ & nitidissimæ Ecclesiarum faciei inureretur, quæque peculiaria tantùm quorumdam in Ecclesia Doctorum placita erant, ea toti atque universæ Ecclesiæ impingerentur. Sed, proh dolor! malè admodum & infeliciter cessit nobis hoc piūm propositum atque institutum nostrum: dum enim benè de Ecclesia mereri volumus, sensimus eā parte nos applicuisse medicinam ac remedium, quā, veluti in affecto corpore fieri solet, humores omnes funditus nimium quām vehementer exacerbati & perturbati sunt, adeò ut inde corpori toti tantùm non lethalis paroxysmus obortus sit, & incubuerit.

Invitis profectò ac nolentibus, imò non opinantibus nobis, hæc res accidit, nullo merito ac culpâ nostrâ. Quid enim criminis ac non potius laudis in eo esse poterat, quòd Ecclesiis nostris suam existimationem salvam, & à criminibus temerè ac sine causa impactis sartam tētam cuperemus? Vitione quisquam vertet, aut crimiñi dabit fideli Jesu Christi servo, quòd pro virili quā admittatur ne Ecclesia tota, ob paucorum quorumdam peculiaria placita, malè audiat? Evidem si quis hanc rem ex æquo & bono putabit, iniuriam & injuriam temporum, non nos, in culpam vocaturus est.

Nos verò tantùm abest, ut cœpti institutique nostri pœniteret, ut pulcrum gloriósūmque judicaremus tam præclara de causa invidiam sacerdoti nostri sustinere, officiūque nostri esse duxerimus, nisi transfugæ ac desertores bonæ causæ haberi vellemus, à Domino nostro, in laudabili proposito persistere ac perseverare: etenim est

etiam aliquid magnis & per se pulcris ausibus excidere, & utut non succedat, quod consulis, velle tamen consulere, quod in rem Ecclesiæ est, remediisque necessaria ac utilia etiam sine successu tentare saltem atque experiri.

Neque verò causa aut ratio ulla erat, cur aliter agendum putaremus: majora enim & graviora erant, quæ amoliri cupiebamus, quam ut ad ea tacitè conniveremus. Neque enim existimare debetis, verum esse id quod hactenus in vulgus, magno cum causæ nostræ præjudicio, sparsum est de nihilo, & unguium retrimenti aut segmentis à nobis litem esse motam magnis illis & celebratis nominibus; ne sicut umquam Deus, Deus ille, cui nos in spiritu servimus, ut in negotiis Religionis de rebus frivolis, minutis, ac pñè nihili controversiam alicui temerè moveamus, ut volupe ducamus, de lana, quod aiunt, caprina rixari, & ferram contentio- nis reciprocare! Enimverò seria, augusta, solida, & quæ pendus ac momentum habent, curat verè Christianus animus: leviculis etiam non afficitur. Prudentis viri est de umbra, quod aiunt, asini nonnisi cum molestia posse digladiari: boni viri etiam digladiari nolle. De aliis, quam necessariis aut apprimè ad salutem utilibus contendere operæ pretium non est.

Quare cùm hæc sententia imis animis nostris sederet, incidimus in duram admodum, & quam minimè commeriti eramus, fortem, id est, in publicum ferè omnium odium atque invidiam. Adeò difficile est opinionibus inveteratis & inolitis, in primis quas excellentis atque egregii alicujus viri auctoritas stabilivit, manum admoveere, & malum benè, aut potius diu firmitérque positum loco movere!

Quid enim? exinde non aliter in nos tamquam

quam in professos Religionis ac Reformationis hostes , veritatis inimicos, tranquillitatis publicæ perturbatores , Patriæ perduelles , novatores, hæresium omnium fautores ac patronos (utar duro vocabulo) sævitum est: urnæ omnes convitiorum & atrocissimarum criminationum motæ sunt ac concussæ; in famam & existimationem nostram quæfisis, & ad odium compositis vocibus ac scriptis incursum est, tantis animis, tanto molimine , tantis conatibus, ut, verbis Apostoii dicemus, *πείθημα καὶ κάθαρια ἔνστρους* facti simus. Non opus est , ut commonestrem verum esse id , quod per decennium integrum , teste cœlo & universo Orbe Belgico, gestum est , neminemque latere potest ; ipsi Templorum parietes, ambones , pulpita, porticus , fora , compita, convivia non loquuntur, sed clamant: lippis, quod aiunt, & tonsoribus ipsis notissimum est.

Etenim principio clanculariis suspicionibus, veluti cuniculis & suffosionibus animi plerorumque alioqui minimè malorum præoccupati & circumventi sunt , ut ab iis , quos antea præ corde suo dilexerant , alieniores fierent. Venenum enim amicitiæ primùm suspicio est. Inde manifestariis & apertis criminationibus, licet vanis & falsis , veluti pestifero quodam halitu adflatæ mentes, in odia irásque exarserunt : accendentibus verò tandem tribunitiis Concionibus, veluti flabellis & follibus quibusdam , adeò inflamatæ sunt & accensæ , ut in convitia , scommata , opprobria , dicteria , maledicta , aliisque odii excrementa effervescint ; donec tandem ruptis omnibus honestatis, æquitatis & modestiæ repagulis , quisque id omne, quod animo suo collibitum esset, in nos veluti publici odii victimas impunè effutiret &

evomeret. Bone Jesu , quid non intentari nobis immerentibus & innoxii de throno tuo vidisti & audivisti? Quoties adscenderunt gemitus & suspiria nostra ad te, in cœlum usque? Quàm crebrò , quàm ardenter effudimus animas nostras coram te , cui uni innocentiam nostram perspectam esse sciebamus? Testamur te, Domine Jesu , qui judicaturus es vivos & mortuos, si umquam cuiquam justam causam tantarum querelarum, offendionum, injuriarum & criminationum dedimus.

Neque tamen, Viri Clarissimi , hæc ita à nobis dici existimetis , tamquam si à nobis nihil prorsus in calore hoc contentionis designatum, dictum , scriptum , gestumve esset perperam , quodque aliquam reprehensionem mereretur; absit! Etsi enim de cause ipsius bonitate, æquitate & veritate prorsus apud animum nostrum persuasissimi sumus: novimus tamen quàm sit difficile tantis animorum motibus ac tempestatibus clavum semper rectâ tenere , & mentem prorsus æquam atque ab omni vitio integrum sustinere: homines sumus, humani nihil à nobis alienum esse putamus. Sed id tantum volumus , nihil nobis propositum fuisse , nihil nos cupivisse, nihil optasse, nihil tentasse, quod odium hujusmodi publicum mereretur.

Quare etiam cùm hunc consiliorum, studiorumque omnium nostrorum scopum ob oculos haberemus, in alteram priori succedaneam curam omnibus etiam viribus incubuimus; obnientibus licet, & obluquantibus non paucis, ne florentissimæ Ecclesiae nostræ compages , sanctumque illud Domini nostri Jesu Christi Corpus, quod post tot sudores, post tot labores, inter tot difficultaria bella , in mediis Reipublicæ motibus , inter innocentissimorum hominum cædes

cædes & lanienas, ex sanguine & cruore martyrum, quasi coaierat, novo schismate dehonestaretur & dissolveretur, funestoque & lacrymabili divertio inter ipsa ferè incunabula in partes distraheretur. Fatemur libentes: in hoc steterunt, & quasi trabali clavo fixæ fuerunt diu admodum curæ, cogitationes, consilia, preces, & suspria nostra apud Deum Optimum, Maximum. Quidquid potuimus unà cum Heroibus Patriæ nostræ, eò industriam ferè omnem & operam nostram contulimus, ne vulnus novum Ecclesiæ infligeretur, cui deinde medendo nullus sufficeret Hippocrates: docuerant quippe nos multa præteriorum temporum, omnisque adeò prisci & nostri ævi exempla, levi brachio, nulloque negotio vulnera infligi posse, inflictæ verò difficillimè curari, quoque diutiùs hiant labia, eò ægriùs, nec nisi cum fœda cicatrice conglutinari & coalescere: imò non rarò supra omnia remedia ire ac consistere.

Huic itaque malo, ut, quantum in nobis erat, occurseremus, aliquoties repræsentavimus Patriæ nostræ Proceribus, ut unum horum trium concedere nobis dignarentur, vel ut Synodus eā, quā ab ipsis statutum erat, lege indiceretur, ac convocaretur; vel si illud ex re Reip. esse non videretur, propter nimios recentésque adhuc animorum motus, qui judicii sinceritatem turbare & vitiare solent, mutua ad tempus sanciretur Tolerantia, id est, sua cuique sententia in hisce c̄apitibus controversis, certis tamen reverentiæ, modestiæ, & pietatis limitibus circumscripta, salva relinquetur usque dum aliter constitutum foret; vel si nec id consultum videretur, Reipublicæque sua tranquillitas & incolumentis, nisi nobis ejus, constare non posset, cedere juberemur functionibus locisque

publicis, résque nostras nobis habere: malle nos
damno nostro redimere patriæ nostræ pacem,
quam committere ut propter nos, publicum-
que Templorum usum, vel minimum aliquod
incōmodum ad Rempublicam Patriāmque
rediret.

Obtestamur vos, Reverendi, Clarissimi, Do-
ctissimi Viri Fratres, potuítne quidpiam aut re-
ctius, aut utilius, aut optatius illo rerum statu
à nobis fieri? Ut cederemus sententiis nostris,
liberáque illarum professione, non sinebat nos-
tra conscientia: ut ministeriis nostris publicis
abiremus injussi, desertionis mercenariæ crimen
habuisset: ut Synodus indicaretur, non permit-
tebant ii, qui clausulam revisionis sive resum-
ptionis Confessionis & Catecheseos, rescripto
Ordinum insertam, approbare gravarentur.

Quid restabat amplius, quàm Tolerantiæ mu-
tuæ consilium? Enimverò, qui per nos stetisse
affirmant, quo minùs multos ante annos Sy-
nodus convocaretur, næ illi magnam nostro
nomini injuriā faciunt. Nos enim ii fuimus,
qui rescriptum DD. Ordinum cùm Hollandiæ,
& Westfrisiæ, tum Generalium, deinde omnium
laudavimus, probavimus, commendavimus,
nihilque prius aut antiquius duximus, quàm
ut illâ lege Synodus convocari posset; & eo
quidem tempore, quo animi à contentionibus
ac rixis nondum incaluerant, quo judicia non-
dum erant perturbata, quo sola tantùm senten-
tiarum bella ac divortia erant: ad tristes verò
has ac deplorandas animorum dividias, quæ-
que ex illis nasci solent, factiones, schismata &
secessiones nondum ventum erat. Sed cùm isto
tempore Synodus remorarentur ii, quos id mi-
nime, nostro quidem judicio, decebat, quippe
causam nullam gravem ac justam habere nobis
vide-

videbantur, in Tolerantiae mutuae proposito stetimus; nihil dubitantes, quin ubi animi à contentionum fervore ac vehementia non nihil deferbuissent, commotæque ac turbatæ judiciorum fæces tractu temporis resediscent, concordia & conjunctioni iterum litari facile posset. Suadebant nobis hoc ipsum non maximorum tantum virorum, sed integrarum etiam Ecclesiarum exempla, quæ jura fraternitatis & communionis, mutuae in maxima harum aliarumque multò plurium sententiarum diversitate, salva atque illæsa non sine magno Ecclesiarum emolumento & incremento conservarunt: Quinimò non à Theodoro Beza tantum, ac Jacobo Andrea, sed & à nobis ipsis concordia, fraternitatisque dextera & tessera Lutheranis oblata: Denique Serenissimi Regis Magnæ Britanniæ consilium, aliaque clarissimorum hujus nostri ævi Doctorum & Pastorum judicia.

Sed nec hac viâ successit res: quinimò quantum benignius placidiusque à nobis, pro Tolerantia mutua, actum laboratumque est, tantò acrius animosiusque contrà itum est. Sparsum quippe in vulgus est, & panegyricis Concionibus, libellis famosis assidue populo inculcatum Tolerantiam *περιφασσων* tantum & larvam esse, quâ incautiorum oculis veluti *γλαυκωμα* aliquod obducatur, ne viderent quid post siperium agerent, & in sinu foverent Remonstrantes. Eos quorundam Politicorum instar, sententias suas veluti navigia quædam ex tempestate Reip. moderari; & prout ventus ex alto flaret, ita vela vertere, conscientiae illos suæ imperare, quidquid vellent: quo crimine atrocius nihil graviusque dici aut scribi potuit. Nec tamen ullam justam tantæ criminatioi causam umquam dederamus; sed hac ratione fax contentionum mul-

multò magis ventilata est , & oleum , quod dicitur , camino additum . Usque adeò enim animi plerorumque , qui hactenus extra partium studia se se continuerant , ab alienati sunt , ut tandem , post omnia frustrà tentata à nobis remedia , res in nervum eruperit ; id est , publicum & apertum schisma , quasi dato signo & manu factâ , in Ecclesiam introductum sit , secessionesque in pagis , oppidis & civitatibus passim , invitis & nequidquam reclamantibus & resistentibus Patriæ pacisque amantissimis Proceribus , factæ sint : & ne privatâ quorumdam auctoritate atque arbitrio ea geri viderentur , advocati ab omnibus ferè Provinciis præcipui , qui schisma illud recens natum veluti abortivum aliquem fœtum gremio suo exciperent , foverent , educarent , auctoritate insuper & operâ suâ tamquam publico quodam suffragio stabilirent & confirmarent . Verum enim verò ne quis vestrum hæc existimet populo tantum auctore facta esse , foedera , consociationes initæ , & congressus clandestini habiti sunt , in quibus fide & tesserâ datâ se se non pauci Pastores obstrinxerunt , eò quòd omnes & singulos Remonstrantium Articulos divinæ gloriæ , & veræ conscientiarum tranquillitati noxios esse judicarent , ad secessionem hanc faciendam ; & quidem cā mente atque animo , ut secessio ipsorum in hac ipsa Synodo Nationali , communi totius Synodi consensu , auctoraretur . Et certè , si rem rectâ ratione estimare velimus , non capit tam ingentes motus promiscua plebs & vulgus hominum , nisi sint qui auctoritate & exemplo suo incitent , atque impellant ; maris instar , quod nisi venti commovcant , atque conturbent , tranquillum ac placidum stare solet . Nec leve hujuscce rei indicium illud fuit , quod numquam ferè

ferè quisquam eorum, quibus hæc agendi ratio displicere videbatur, schisma auctoresque schismatis aut publicè reprehenderit, aut censurâ ullâ notare iustinuerit. Sed qui prudentiores paulum videri volebant, alium huic tam fœdo operi colorem quærendum esse putaverunt; & sanè quærentibus non defuit: scilicet, persuadendum erat populo alia adhuc latere, quæ in controversiam publicè vocata essent; horrenda, videlicet, & damnata olim Dogma-ta; veteres omnes hæreses novo paxillo suspen-di, & quidquid uspiam ferè errorum pestiferorum fuit, id omne veluti postliminio in lucem revocari. Hinc protinus in formulas loquendi, & phrases cujusque inquisitum est; de syllabis & apicibus tantum non comitia habita & in consilium itum est; ad minutas quasque controversias & dissensiones veluti ad ingentes scopulos hæsitatum est; post singulas, præruptos errores & hæreses infandas abscondi; sub phrasibus singulis, veluti sub saxis, serpentes latere, aliisque id genus plurima dicta indicta, colloquia privata conquisita, corrasa & conveftata sunt, ut quæ mole suâ & pondere levia erant, ea numero gravia redderentur. Sicubi forte vel filerent Remonstrantes, vel moderatiū sentirent ac loquerentur; in suspicionem id protinus & calumniam vocatum est, odiosaque Hyperbole exaggeratum.

Nolite mihi credere, utroque tantum oculo legitime specimen illud controversiarum nuperum, quæ parte Remonstrantes tangit; aut nos vehementer fallimur, aut palpare poteritis verum esse, quod dico, & dies ipsa aliquando clarius docebit.

Interim id persuadeatis vobis, certum esse, fucum & fascinum tantum esse, quidquid illud est, quod obtenditur atque præfertur. Enim-

verò

verò lustrate, lustrate, inquam, scripta omnium nostra privata, publica, uspiam nec volam, nec vestigium reperietis, cui tam dira & acerba criminatio superstrui possit. Ecquis enim nostrum est, qui Theologiae ipsius ἀρχόντια vel levi dito attigit, nedum labefactare & convellere sustinuit? Immota, inconcussa steterunt nobis hancenū ea omnia, quæ Catholico consensu approbata sunt. Credite nobis, commenta tantum hæc quorumdam ingeniorum sunt, eo fine adinventa; ne schismati color deeslet.

Neque tamen diffitemur, ut fortè quæ hujus criminacionis species sit intelligatis, ita nos ferre semper judicasle de magnis arduisque Theologiae capitibus longè supra nos positis, sive de Religionis nostræ verè mysteriis tutissimè agere eum, qui nonnisi sobriè ac parcè, quantumque fieri potest cum Scriptura loquitur: rati, id quod res est, in tam abstrusis abditisque mysteriis proclivem errorem esse, & leviculam sàpè hallucinationem in tantis rebus magno errori ansam praebuisse. Disputationes de iisdem ex professo vitavimus, quippe experiundo didiceramus, nonnulla tutius certiusque credi non ventilata, quam excusa: mysteria summa nonnisi reverenter & lotis, quod aiunt, manibus, tractanda esse: evanescere & deleri eorum augustam Majestatem, si levibus rationum subtilitatibus tamquam purpурисло & ceromate aliquo incrustentur, ut augustam mysteriorum quasi speciem habere videantur: simplicitate suâ se magis illa commendare, quam coloribus adscitiis: & plerumque fieri, ut ratio, ubi semel in consilium adhibita est, luxuriare gaudeat, nec uspiam ferè subsistere, adeò ut nihil fieri credendum deinde reputetur, cuius ratio aliqua dari non possit: & hinc insanæ illæ quæstionum variarum circa hæc mysteria moles

moles ac farragines natæ sunt, quibus adeò indulatum est, ut si quis in eas incidat, in totidem labyrinthos, flexus, gyros, ac mæandros se tamquam per naufragium aliquod delatum credere debeat.

Præter hæc si quæ alia aliquando mota sunt, ea talia fuerunt, de quibus variè semper & sine periculo aut damno salutis jam pridem arbitrati sunt eruditiores; aut suo saltem jure in Academiis, Scholísque in primis publicis, ubi quæstiones in acie novaculæ, quod dicitur, collocandæ semper sunt, arbitrari potuerunt. Enim verò iniquum esse putamus, in omnibus minutis & apicibus, ipsisque adeò phrasibus, omnimo dum consensum postulare: arctis ejusmodi vinculis ac compedibus judiciorum libertatem ac varietatem adstringi non posse: quin jejunum plerumque ac frigidum esse quidquid ad arbitrium & placitum alterius creditur ac defenditur: sufficere debere, si capita ipsa Religionis integræ atque illæsa serventur.

Neque verò etiam ullum umquam tam felix, tam beatum fuit sæculum, in quo judiciorum sententiarumque discrepantia locum non habuerit: si à primis Christiani Orbis incunabulis, à beatissimis illis Patrum sæculis usque ad hæc nostra decurrere liberet, varia profecto, salvis Christianæ Societatis legibus, variè credita, defensa & adserta fuisse, ostendi posset. Vix unus est, qui ab altero non dissenserit in multis variisque. Sed ne longè abeamus, testamur vos Anglia, Gallia, Germania, imò hoc ipsum Belgium nostrum, & quidquid uspiam ferè locorum est, ubi, inquam, angulus ullus est, in quo omnes per omnia consentiant? Certè in tanta rerum varietate, judiciorum diversitate, quæstionum perplexitate, omnia ingenia ac judicia in

unam eamdemque sententiam compingere velle, tantumdem profectò est, atque cum Nerone Isthmum perfodere velle. Quinimò dicendum quod res est, cum Clarissimo Paræo, Majorem tam veterum hæresium, quam præsentium dissidiorum partem, in Ecclesia hinc præcipue natam fuisse & esse, quod Concilia, Episcopi, Doctores Ecclesiæ, nullo discrimine, quævis Scholarum Dogmata, & Cathedrarum placita pro articulis Fidei Catholicæ venditarunt, parique ad salutem necessitate credenda conscientiis imposuerunt, ex quavis verò Scripturarum interpretationis discrepantia nimis facile hæreses vel schismata fecerunt. Unde fieri necessum est, ut, quod Hilarius ad Constantinum Imperatorem agit, dum in verbis pugna est, dum de nominibus quæstio est, dum de ambiguis contentio est, dum de auctoritatibus querela est, dum de studiis certamen est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse incipit, nemo Christi sit.

Omnia hæc eò spectant, Reverendi & Clarissimi Viri, ut intelligatis, immeritò nos gravatos fuisse hactenus atrocibus illis suspicionibus; quasi sursum deorsum omnia movere, miscellam Religionem adornare, Pyrrhoniam & Scepticam Theologiam revocare, & temerariam quælibet pro arbitrio & ex privato sensu innovandi & effutiendi sub specie libertatis prophetandi, licentiam introducere in animo habuissemus; Absit! Nihil spectavimus, nihil optavimus, nihil quæsivimus aliud, quam auream illam, & quæ inter servitutem & licentiam media inter est, Libertatem. Sicut enim ii non sumus, quibus hæsitatio, tergiversatioque ex omni occasione placet: ita non minus aversamur eos, qui serviliter aliis se se mancipant, eorumque iudiciis, veluti hirudines, per omnia pertinaciter

ter adhærent, tamquam si piaculum secessione luſtrandum foret, vel latum unguem ab illorum placitis recedere: qui profecto non tam ex suo, quām aliorum ingenio ac judicio sapiunt; imò bubalorum atque ursorum instar naso circumducuntur in omnem partem ad aliorum arbitrium.

Hac animi fiduciâ rectique conscientiâ freti, sustinuimus hactenus quidquid nobis ingestum est calumniarum & injuriarum; rati cum Augustino, non opus esse ut satisfiat calumniae, ubi satisfactum eit conscientia.

Hac eadem susulti atque innixi huc accessimus ante aliquot dies non citati, non vocati, sed sponte nostrâ atque ultrò; ego verò jussu eorum, quorum imperium detrectare religio mihi erat. Impræsentiarum etiam rursus comparemus: citatine an secùs jam non moramur, dummodò bonâ fide agatur, & non tam victoria, quām veritas ipsa queratur. Et sanè fiduciam nobis non exiguum addidit hoc unum, quòd sciremus adesse jam, & ex omni ferè Orbe Christiano confluxisse, quos æquiores & benigniores causæ totius cognitores futuros sperare licebat; quām eos, qui hactenus, nullo præcedente judicio Ecclesiæ, suopte Marte ac consilio, nomina nostra ex albo Ecclesiæ sive expunxerunt, & secessionem à nobis manifestariam fecerunt. Ita enim ferè fit: æquiora & benigniora ferè solent esse examina eorum, qui extra partes partiūmque studia positi integros se judicio conservarunt, quām qui liti & partibus se se fervidè immiscuerunt, imò qui de lite tota in alteram partem pridem aliquid statuerunt ac pronuntiarunt. Quisquis enim alterutri partium impensis favet, certaque ac destinatae aliorum sententiæ ita addictus est & consecratus, ut cum

contraria nihil se commune habere velle profiteatur, hic judex non est duarum, sed vel auctor suæ, vel sectator alterius præeuntis.

Quod cùm ita sit, non possumus etiam, quin vos, Reverendi, Doctissimi Viri ac Fratres, quotquot ex remotis dissitisque locis ad hunc Confessum celebrandum, & consiliis, studiis ac suffragiis vestris piis ac prudentibus juvandum accedere non essetis gravati, obtestemur atque obsecremus per viscera Salvatoris nostri Jesu Christi, per sanctum illud & venerandum nomen, quod super vobis omnibus invocatum est, per si quid umquam animæ vestræ carum fuit, per omnia fraternitatis & societatis Christianæ jura ac fœdera, ut de nobis aliud nihil, quam id, quod impræsentiarum professi sumus, sentiatis ac statuatis. Si quid ab hoc aut illo, hac illave occasione dictum, scriptum, factumve sit, ejus culpam præstare nostrum non est. Quisquis de re ipsa rectè judicare vult, is in circumstantiarum superficie hærere non solet, sed in rem ipsam totam reique totius scopum & finem descendat ac penetret necesse est; si quid à principali linea aberraverit, id extra causam & rem esse credendum est. Eorum autem, quæ professi sumus, summa in compendio ad hæc tria capita redit. Primum est, quod apertè atque ex professio nos opponere conati sumus illis, qui horrida, ut ipsi loquuntur, & ut nuper Geldri, abominanda Doctorum quorumdam placita circa Prædestinationem & annexa, aut ipsi tantum se tenere profitebantur, aut quod magis est, ea pro genuina Ecclesiarum nostrarum sententia habenda & retinenda esse adserebant.

Alterum est, quod toto animo abhoruerimus, & palam proinde iis nos opposuerimus semper, qui propter quinque nostros, quos vocant, Articulos

culos, ante ullam Synodi latam sententiam ac decretum, propriâ auctoritate schisma & secessio nem vel absolutè, vel per provisionem fieri posse aut faciendum esse judicarent, vel silentio factòvē ipso id se adprobare demonstrarent.

Tertium est, quòd eorum semper rigorem improbaverimus, qui salvis manentibus veritatis, in primis necessariæ, fundamentis, dissensiones sàpè leviculas & non necessarias in suspicionem statim atrocissimæ hærefoos vocant, perinde ac si societate, si non Christianâ, saltē Reformatâ protinus indignus foret is, qui vel hilum ab his illisque Doctorum placitis disprepareret. Accessit ad hæc, occasione ferè harum controversiarum, enata quæstio, de jure & auctoritate Magistratū circa Sacra, nobis supremam ac summam Magistratui in publico de Religionis controversiis judicio adsignantibus ; aliis verò non paucis id juris Magistratui derogantibus, & cœcam nescio quam adprobationem Decretorum Ecclesiasticorum eidem tribuentibus.

Hæc ea fuerunt, quæ proposita nobis habuimus, quæ nos tanti momenti esse putavimus, & etiamnum putamus, ut muneri nostro nos neutiquam satisfacturos crederemus, nisi iis, quantum in nobis erat, obviām iremus. Fidelium enim Servorum Jesu Christi esse credimus procurare inter cetera, hæc in primis duo : Ne sanctissima Religio Christi eâ parte lædatur & vulneretur, quâ sanctimoniaz & pietati detrimentum aliquod inferri posset. Deinde ne quamlibet ob causam, sive ob leviculam, aut leviculas dissensiones secessio statim & schisma fiat in Ecclesia.

Pro hisce duobus capitibus velis remisque contendimus, pro hisce stetimus tamquam pro salvataribus & celo delapsis Ecclesiaz Christi ancili bus, certi ac persuasi salvis auspiciis Deoque fa-

vente omnia ea geri , quæ pro sanctimoniam
veræ & necessariæ pacis incolumente ge-
runtur.

Si aliis suspicionibus aut criminacionibus gra-
vati sumus apud Reverendas Dominationes ve-
stras, etiam atque etiam rogamus, ut fidem iis
deferre tantisper supersedeatis, donec alteram
partem audiveritis, & totam causam perdidisce-
ritis. Date nobis aliud nihil, quam quod vo-
bis ipsis plenâ manu dari cuperetis, si loco no-
stro essetis, id est, animum à præjudiciis vacuum.
Si accusasse sufficiat, quis erit innocens ? Non
prensavimus vos, non ambivimus gratiam fa-
vorémque vestrum, nec ambimus etiamnum :
nec enim causa nostra favorem cujuspam des-
iderat, nec favor hominum conscientiis nostris
ullatenus sufficere potest: Dei nostri unius, cui
tamquam summo Judici stamus, ac cadimus,
favorem quærimus, & hoc agimus ut innocentiam
nostram, si non adversariis, æquis saltem
hominibus adprobemus, & bonorum conscientiis
manifesti fiamus : scimus cui Judici sistendi
aliquando simus, qui occulta cordium novit,
& ea aliquando in lucem producturus est.

Nolite, quæsumus vos, respicere ad exiguum
hunc quem videtis numerum : bonæ causæ vel
unus patronus sufficit, malæ ne quidem infini-
ti : sed nec deesset nobis justus ad Synodus nu-
merus, si numero contendere Christianum vel
gloriosum foret, aut si æquo & pari Marte con-
gredi licuisset. Sed quibus artibus, quibus ma-
chinis, quibus studiis procuratum sit, ut ne id
fieret, Deus novit.

Nobis id certum est, ut numero multo infe-
riores redderemur, schismata & secessiones pas-
sim factas esse ad arbitrium sæpè paucorum; mu-
neribus atque Ecclesiis suis fidissimos, & Eccle-
siis

fiis suis acceptissimos Pastores ejectos paulò ante Synodos particulares, ut veluti rei sine suffragii jure accederent. Reliquos deputationibus ferè exclusos, ut vel nulli adesse possent, vel qui accederent, numerum fermè non facerent. Sicubi numerum maximum facerent Remonstrantes, uti in Ultrajectina Dicecesi nuper accidit, & pax atque concordia cum iis à Contra-Remonstrantibus semper culta & observata fuisset ; in ipso Synodi limine, secessio & apertum schisma factum est, ut ne pauciores numero Contra-Remonstrantes ad Synodum hanc ex Provincia illa accederent, quam Remonstrantes. Nota hæc res est, quæ pro se ipsa loquitur. Sed & hoc insuper habuimus. Unicum tantum & quidem præcipuum est, de quo non possumus non conqueri apud vos, & coram toto mundo conqueri non desinemus ; Antesignanos, Primi-pilos & Ordinis nostri ductores, apud quos Aquilæ nostræ hactenus steterunt, non qui munere isto inter nos functi sunt, sed quorum ætas, prudenter, eruditio illud nomen merentur, exauctoratos esse, & nobis quasi ademptos. Si quæritur, quando ? Paullo antè, imò pridie ejus diei, quo decretum hoc factum est, ut ad Synodum vocaremur, cùm jam in procinctu essemus, cùm de summa rei agendum esset, & manus conferendæ. Quam ob causam ? Nescimus. Imò si qua est, alia nulla est, quam ea quæ jam in disceptationem hac ipsa in Synodo ventura est. Addimus amplius : Dum ipsa causa disceptabitur, passim adhuc à Deputatis Synodi particularis & fortasse hâc ipsâ horâ exauctorantur, censuris Ecclesiasticis gravantur ii, qui à partibus nostris stant, sub variis quidem prætextibus, sed nostro iudicio prætextibus tantum. Ceteri omnes, tamquam scilicet nullius prouersus culpæ rei, immunes sunt ab omni cen-

sura. Sed nec hæc tamen tam importuna (ne quid gravius dicamus) agendi ratio permovere nos potuit, ut haltam abjiceremus. Ita enim decrevimus, prout Christianos decet, non numero, sed rebus contendere. Sola Scriptura, & quæ ei juncta est, veluti pedissequa, recta Ratio pro nobis agmen ductura est: quibus quamdiu aliud quid, quam Scriptura aut Ratio solidior, opponetur, pedem non movebimus: nec centumviralia judicia, nec cistas nongentorum, quod aiunt, reformidaturi. Sapiens non movertur numero judicantium, sed judiciorum pondere: & quod præcipuum est, conscientia suffragiis non acquiescit, sed, quibus suffragia iniiti debent, rerum ponderibus ac momentis. Non raro enim (ut rectè ait Seneca) argumentum pessimi turba est. Certare debet ratio cum ratione, causa cum causa, res cum re, ubi veritatis cognitio queritur.

Hoc si fiat, quod fieri æquissimum esse Vestræ Reverentiæ norunt, erit profectò, quod nobis atque Ecclesiis nostris gratulemur, occasionem nobis datam esse luculentam, quam cum Eruditissimis, Doctissimisque Viris examinare atque inquirere dabitur, pro qua parte Veritas & Ratio potissimum militet. Alterum enim duorum consequituros nos speremus, ut aut probemus causæ nostræ, quam hactenus defendimus, innocentiam aut: illâ cadente, reportemus veritatis viðtoriam. Tam enim accessimus parati vinci, quam vincere; utrumvis enim acciderit, sine fructu non erit. Non enim vinci pudet eum, qui pro damno erroneæ sententiæ veritatis lucrum querit, nihilque aliud sibi propositum habet, quam ex veritatis consequitione conscientiæ suæ solidam pacem & tranquillitatem. Quisquis non eo animo accedit,

ut quibus minimè favet , possit absolvere , & quos unicè amat , condemnare , næ ille indignus est, qui in hoc Confessu suffragium ferat. Amicus esse debet Plato, amicus Socrates, amica Synodus, sed magis amica Veritas.

Finitâ, quæ magnâ attentione audita erat, Præses Oratione, erectisque in exspectationem omnium increpat Episcopum, eò animis , quidnam ad id responderetur, surgens quid si Præses Bogermannus dixit: *Citatos Remonstrantes intelligere ex hisce posse, quantâ aquanimitate & patientiâ cum iis ageret Synodus, quod ante impetratam potestatem eos tamdiu loqui sivisset, quod nemini illuc liceret.* Episcopius , jam se antè potestatem loquendi sibi fieri postulasse , ait, cùm ipsum Orationis exordium ejus petitionem haberet. Regessit Præses, *Synodi responsum antequam perrexisset, exspectari ab eo oportuisse, quoniam nemini ita loqui fas esset, nisi impetrasset à Synodo potestatem, Præfidiique de arguento Orationis constaret; imò ipsis Synodi Membris id non licere, nedum iis, qui coram Synodo vocati citatique erant; ordini ac moribus receptis repugnare Citatos priùs loqui; illos de quo interrogentur, audire, & tum respondere par esse.* Ideoque , inquietabat, monendos ea de re Citatos esse, ut comitatem, patientiamque Synodi erga se agnoscerent, quod tamdiu sine ulla interpellatione dicentes auditii essent; ac eò magis quod unicè ad id ejus spectabat Oratio, ut animi eorum, qui illic sedebant, criminacionibus in Synodi Membra præoccuparentur, ac adversùs ea exacerbarentur; æquum proinde se se censere Orationem eam , cùm varia magni momenti contineret, Synodo tradi, ut constaret, quo spiritu & genio pronuntiata esset. Cùm respondisset Episcopius , traditum iri , primo quoque tempore , apographum, quoniam priùs describenda esset; non adquievit Præses , verùm acriter institit , illud illico tradi debere , sibique potiùs

Præses eam Orationem scripto comprehendit, idque illico nullà concessâ dilatione vel admisâ excusatione.

statim id exemplar dari , quod ante se Episcopius repositum habebat. At Episcopius dicere , nullum sibi satis bene descriptum exemplar esse. Secretarius interim Heinlius Delegatorum iussu dixit , quandoquidem in ea Oratione multa essent , qua tam Politicos , quam Ecclesiasticos spectarent , par esse à Citati ei subscribi , subscriptamque tradi. Petiere Citati , ut sibi tempus ad eam melius describendam conferendamque cum autographo concederetur , quo facto subscriptam tradituros se aiebant. Hoc negato , Apographo non satis bene exscripto , nec cum Autographo collato ac multis litoris conspurcato , quod ad manum illic erat , subscribere , idque tradere coacti fuere. Cùm verò id locum Autographi exemplaris vix ac ne vix quidem obtinere posset , ut sibi id ipsum , seu aliud Apographum ejus redderetur , stipulati sunt , ut quidnam tradidissent , scire possent. Prælecta fuit posteà à Præside Bo-germanno jurisjurandi formula , in quam , iussu Illust. ac Præp. Ordinum Generalium omnibus Synodi Membris jurandum erat. Primus ipse juravit , ac post eum omnia Synodi Membra jurijurando annuerunt , in quorum numero se- nior erat Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Amstelodamen- sis , Linguae Latinæ imperitus. Cùm verò ex ordine jurantium ad Ultrajectinorum Remon- strantium ad Synodus Deputatos ventum esset , præteriit eos Præses , aliquam inquiens esse cau- sam , quominus jurare possent , eosque spatium deliberandi in sequentem diem sibi sumfuisse. Post meridiem , Episcopius ad Delegatos Ordinum Generalium venire jussus est , interrogatusque , an Oratio illa ante meridiem habita extemp- ranea esset ; quia se se audivisse rebantur qui- dam , dixisse Episcopum in Synodo , se se in chartam Analysis ejus solummodo conjectisse ,

Ul-
traje-
ctinis
Remon-
stranti-
bus jura-
re non
est per-
missum.

respon-

respondit, Nullomodo: verum se omnia prius medi-
tatum esse, conscripsisse, ac Remonstrantibus osten-
diffe. Interrogatus porrò, utrum Orationis apo-
graphum tradidisset, prout eam pronuntiaverat? Episco-
pius ad
Politicos
arcessi-
que illic
de Apo-
grapho
suae Ora-
tionis
interro-
gatur.
Imo, inquit omnibus partibus congruens; atta-
men certò se affirmare nequire, hic illic vocem unam
aut alteram, plus vel minus dictam non esse, quām
in eo exemplari habeatur; quoniam id cum alio non
comparasset; verum argumentum ei totum inesse.

Illi rursus, se se facile intelligere Professores vocibus
non esse usque adeò adstrictos, sed percunctari, idém-
ne argumentum esset? Cū iterū affirmasset,
rogarunt, num aliud, quām quod tradiderat, ha-
beret exemplar? Ad id ille ait, primum sibi macu-
latum esse exemplar, sed hoc ab aliis legi non posse. Vi-
debatur iis satisficisse; hortatique hominem ad
pacem, comiter dimisere. Haud tamen multò
post, in ejus hospitium venit Heinsius, petiūt-
que nomine Artsbergenii Politicorum Præsidis,
ut sibi primum maculatum Orationis exemplar
cernere liceret, quod Episcopius (non ratus
infidias sibi strui quasi mendacium dixisset) con-
cessit eā lege, ut sibi redderetur; quod post
multas petitiones, factum tandem est. Omnes
de ea loquebantur, rumorēsque per urbem spar-
gebantur, quasi mira hæc contineret Oratio, &
proferebantur haud pauci articuli summi mo-
menti, ob quos censurā essent notandi Citati; Rumo-
res miri
de ejus
Oratione
sparsi.
ac præsertim Episcopius mendacii quoque cri-
mine insimulabatur, quod nullum aliud exem-
plar sibi esset dixisset, cū tamen contrarium jam
appareret. Vulgabatur etiam tradidisse eum
exemplar; cui neque cum Autographo, neque
cum iis, quæ ore dixerat, conveniret. Octavo^{3.} De-
Decembbris Remonstrantes Ultrajectinorum De-
putati, toto antemeridiano fermè tempore, Sy-
nodum occupatam tenerunt. Haud permit-

tebatur ut ii, unà cum aliis Synodi Membris jurarent; lis de eorum deputatione iis movebatur; eadem eorum quæ Episcopii causa esse dicebatur, ideoque eos se se Citatis adjungere debere. Urgebatur in primis eos adversarios esse, ideoque Judicium officio fungi non posse. Iis verò dicentibus Contra-Remonstrantes quoque adversarios esse, responsum, non esse; cùm non de Contra-Remonstrantium, verùm de Remonstrantium doctrina judicaretur, ideoque Remonstrantes in propria sua causa Judicium locum obtinere nequire, verùm eo officio Contra-Remonstrantes solos fungi debere. Præterea conditiones præscribebantur illis, quas iniquas judicabant. Cùm autem nihil promoverent, vi deréntque in Synodum se non admissum iri, tandem Citatis se se adjunxerunt.

Decimo Decembri ante meridiem, cùm Cittati in Synodo iterùm comparuissent, dixit Præses, quoniam Citatis se se adjunxisserunt Ultrajectini Fratres, rogare Synodum, placerétne eos quoque Orationi Episcopii septimo hujus mensis habitæ subscribere. De ea re, cùm priùs se se deliberatos, Orationémque examinaturos dixissent, perrexit in hunc fermè modum Præses. *Professorem Episcopium apographum Orationis ab ipso habitæ tradere jussum, nullum sibi aliud exemplar esse dixisse, præter id ex quo eam pronuntiaverat; compertum tamen fuisse postea, eum aliud habuisse exemplar, imò tradidisse aliud ab eo ex quo eam recitaverat: se se itaque nomine Synodi eum bortari, ut posthac majore sinceritate ac veracitate ageret, cùm nulla velcausa esset, velratio, ob quam ejusmodi dolo uti voluerit.*

Episcopius ob meudam in exemplarum pronuntiaverat. Ad id Episcopius gaudere se, inquit, Præsidem id monuisse, adeoque occasionem sibi præbuuisse, diluendæ, quæ totam urbem jam pervaserat, calumniaæ, quasi falaciter

laciter ac malâ fide egisset. Hac verò in parte insi-
gnem sibi fieri injuriam, cùm numquam animus ipsi
fuisse tam præclarum fallendi Confessum; numquam
se se negasse sibi adhuc unum exemplar esse, quin se se
suâ sponte ac haud coactum eodem die post meri-
diem fassum esse Delegatis, se primum adhuc habere
exemplar, at tantoperè commaculatum, ut nemo,
præter ipsum, id fortè legere posset, ac id ipsum
exemplar se se Secretario Heinsio tradidisse: verum
se dixisse solummodo, aliud sibi non esse exemplar satis
nitidè descriptum; ideoque se spatiū ad exscriben-
dum Apographum postulasse, ut collatum cum Auto-
grapho Synodo traderet, alterumque sibi retineret.
Quapropter, hac in re, magnam à Præside sibi fieri
injuriam. Idem quoque declaravit Eduardus
Poppius, se se aliosque Citatos ad testandum id cum
veritate consentire paratos esse, qui cùm proximi
Episcopio ad sedissent, ejus verba optimè omnium au-
dire potuerant. Præses se tamen Episcopio ullam
facere injuriam negavit, verum rem, prout evene-
rat, ac quam se certò scire aiebat, simpliciter com-
memorare; idque testaturos omnes ejus adhuc me-
mores. Cùmque Episcopius audiri testes desidera-
ret, ac Præses se ad eos qui præsentes illic erant,
interrogandos accingeret, Delegatorum Præses
satis ea de re dictum inquiens, litem diremit.
Sub hæc Præside rem ipsam principalem inchoa-
re volente, petiit Episcopius, ut priùs scriptum
ad sternendam sequenti Actioni viam, prælegere
liceret. Recusatum id primò, postea verò ægrè
concessum est. Scriptum id duo continebat,
declarabant primùm Remonstrantes, se se Syno-
dum pro legitimo causæ suæ Judice agnoscere non pos-
se, cùm maxima Synodi pars (Exteros excipiebant)
adversarii essent. Quod eò probabant, quia Pro-
vinciales schismatis rei erant, ac jam à Remontran-
tibus secessionem fecerant, ac ulla cum iis commu-
Remon-
trantes
scriptum
legunt de
constitu-
tione
Synodi
mia

nia sacra habere recusaverant : se se haud agnoscere pro æquis doctrinæ sua Judicibus eos , à quibus jam antè condemnati , & tamquam profani , atheique habiti , à quibus Ecclesiis ejecti , ac factis conventiculis ii declarati erant , cum quibus reconciliacionem inire non liceret ; ideoque se se pro Membris Ecclesiæ Reformatæ à Contra-Remonstrantibus non agnosci. Addebat , hæc omnia vel scripto , vel vivâ voce in Synodo probare paratos se se esse. Altera parte , duodecim leges in legitima postulatas Synodo proponebant , quæ si observarentur , Synodus cum fructu haberi posse aiebant. Adjecerunt Reformatos has leges à Pontificiis , Calvinistas à Lutheranis observari postulasle : eisque non rationibus tantum , verum etiam variis testimoniis è Davide Pareo , aliisque celebris Reformatis Doctoribus petitis confirmarunt.

^{Remonstrantes} Lecto hoc scripto , jussi sunt Remonstrantes nolunt id subscriptum tradere. Præses postea magnâ Contra-Remonstrantes , debere se judicio Synodi subjicere : Contra-Remonstrantes non amisisse jus suffragii , quamvis secessissent à Remonstrantibus. Ita in veteri Ecclesia fuifam , pro Judicibus se actum , ita in causa Coolhartii , Herberti , Wiggeri . agnoscere. Ad hæc Remonstrantium nomine respondit Niellius , eamdem esse rationem Remonstrantium ac Contra Remonstrantium , quæ in Germania erat Flaccianorum & Peuceri , aliorumque à Flaccianis discrepantium ; qui tantum abest , ut se Synodo Flaccianorum subjicere voluissent , ut in ea comparere detrectaverint , quoniam pars erant adversa. Præses ait , fuisse aliam rem , sub diversis enim illos fuisse Magistribus , Contra-Remonstrantes & Remonstrantes iisdem parere. At probavit contrarium Niellius , nempe , Duci Saxonæ omnes subjectos fuisse. Præfidi objecit Episcopius :

Si Remonstrantes ut Judices illic federent, an ipse & Contra-Remonstrantes pro Judicibus eos agnoscerent? Respondit Præses, si alea ita cecidisset, passuros se fuisse, nunc verò cum aliter Magistratui visum sit, Citatos id patienter ferre oportere. Episcopius regessit: Aliud est agnoscere Judicem, aliud est patienter ferre. Nos etiam feremus Judicem hunc: sed ab animo nostro impetrare non possumus, ut vos Judices legitimos agnoscamus sententiæ nostræ, cum sitis pars adversa, & diversas planè & separatus à nobis habeatis Ecclesias. Quod ad Magistratū autoritatem attinet, nos illam libenter agnoscimus, at ut nobis Judices ponantur, qui sunt adversarii, id pugnare cum naturali aequitate contendimus.

Quæfavit post meridiem Præses judicium Synodi, de scripto illo Remonstrantium, decretumque fuit illos serio esse castigandos, quod ausi fuissent maximam Synodi partem schismati-
cam vocare. Ingressos itaque Remonstrantes Præses acri Oratione increpitavit: dixitque inter alia, *nescire se se faceréntne id præ juvenili quadam prætervia, an verò imprudentiā?* Cùm absolvisset, Decretum DD. Delegatorum, prælegit Secretarius Heinsius, cuius erat finis, *Delegatos mandare atque imperare Remonstrantibus Citatis, ut citra tergiversationem, moram, aut dilationem ullam ad ulteriora, & præcipue hac Synodo agenda procederent, & quæcumque à Synodo hunc in finem decernentur, iis obedirent atque morem gererent.* Hoc lecto Decreto, ad censuram Præsidis Episcopius respondit, & quoniam Præses ipsis exprobraverat, eos schismatis criminis DD. Ordines Generales, Principemque Arausionensem insimulasse, insignem sibi fieri injuriam questus est; cum id, quod criminis dabatur, ipsis in mentem numquam venisset; se Ecclesiasticos solos schismatis accusasse, nihil verò quod Magistratus

Ob suum
scriptum
à Syno-
do casti-
gantur.

Ac se se
contra id
tueruntur.

gistratus spectaret in eo scripto posuisse. Hic plura dicere volentem interpellavit Præses, ac probare nitebatur eos schismatis accusasse Magistratus; nec Citatos respondere passus ad priorem suum sermonem iterum rediit, ut Synodum hujus causæ Judicem esse posse ostenderet, rogavitque Remonstrantes, *quos igitur vellent Judices? An Pontificios, Anabaptistas, Neutralistas, Coornhertistas, vel Davidis Georgii sectatores pro Judicibus agnoscerent?* Regesserunt Remonstrantes, non opus esse ipsos Judices eligere: sufficere se ostendisse hanc Synodum non posse esse legitimum controversiarum Judicem. Cùm verò Præses hanc eorum audaciam ac temeritatem (prout ipse vocabat) castigaret, juvenilémque lasciviam proterviámque appellaret, dixit Niellius, *Tædece jam se quod tam sapè contumeliosam exprobrationem temeritatis juvenilis ac protervia audiret, se se sponte illuc non venisse, verum citatos fuisse: neque ipsos tam juvenes esse, quin jam multis annis munere Ecclesiastico, imò quidam plusquam viginti annis funeti essent, quidam etiam Præsidem aetate superarent;* fuséque porrò omnia Præsidis dicta refutavit, ostenditque Synodum legitimum hujus causæ Judicem esse nequire. Cùm contentio inde esset orta, nec Remonstrantes à proposito recederent, finita est ea Synodi Sessio.

11. Decemb.
Remon-
strantes
iterum
s. ripum
legunt.

Undecimo Decembris, Remonstrantes in Synodum iterum vocatos rogavit Præses, paratine essent ad sententiam suam de quinque articulis scripto exhibendam, & simul considerationes ad Confessionem & Catechesin? Cùm Episcopius petiisset, ut sibi breve quoddam scriptum, videlicet, responsionem ad ea quæ ipsis proposita erant, prælegere liceret, quæsivit Præses, an tertia esset Oratio? Episcopius non Ora-

tio-

tionem, sed breve scriptum esse, ait, quo responderent iis, quæ proposita ipsis fuerant. Prælectum itaque fuit. Demonstrabant hoc scripto Præsidem non bonâ fide & conscientiâ cum ipsis agere, illum primò studuisse Episcopium adducere in suspicionem malæ fidei, accusando hunc mendacii; deinde eum falsò ipsis insimulare, quod Magistratus & Illust. ac Præpot. Ordines vocassent schismaticos, cùm Ecclesiasticos dixissent, non Ordines. Hoc non esse ex caritate agere, sed in eo totum esse Præsidem, ut in ipsis concitaret iram Ordinum & Magistratum. Scriptum id hac Protestatione finierunt: *Quamobrem ne diutiūs hac de re disceptemus, Quo nos omnes & singuli hac solenni & disertâ Protestatione, toti huic Synodo & universo Orbi Christiano testatum facimus nos præsentem Synodum, aut maximam ejus partem propter causas supradictas, & scripto à nobis exhibito comprehensas & rationibus munitas, non habere pro legitimo controversiarum nostrarum Judice; ideoque judicium ejus nullum apud nos, & Ecclesias nostras habiturum pondus.* Quia Protestatione præmissâ, ad rem præsentem & propter quam citatos nos credimus, nos accingimus, hoc petentes, ut hoc quoque scriptum nostrum & Protestatio Actis Synodalibus inferatur.

Hoc scripto jussu Præsidis ab omnibus subscripto ac tradito, rogavit eos Præses, an parere vellent Decreto DD. Delegatorum pridie ipsis præleto? Si verò nondum illius Apographum sibi esse traditum, reposuerunt. Quapropter exire jussis in Conclave Secretarii Heinsii, ipsis Decreti Apographum allatum est, imperatûmque ut quartâ post meridiem horâ redirent. Remonstrantes ad id Decretum scripto responderunt, quo declarant, se maximam Synodi partem pro adversariis habere, se si tamen patienter exspectaturos, quod

Decreto
Delega-
torum
respon-
dent.

quod Synodo visum erit de ipsorum sententia statuere, & totius rei negotium Deo innocentiae suæ futuro vindici commendaturos: se se cæcam Synodalibus Decretis promittere non posse obedientiam. Si tamen super sua sententia cum Synodo conferre, eam defendere, contrariamque refellere, quoad necessarium putabunt, liceat, nihilque quod conscientias suas gravet proponatur; Decreto huic morem gere, salvâ tamen semper suâ Protestatione, paratos fore. Responso huic ab omnibus subscriptum, idque quidam eorum domum Præsidis Delegatorum, antequâm ad Synodum iret, tulerunt, dixeruntque ei, se ulterius progredi non posse: *se in omnibus parere velle Magistratibus suis, dummodò suas conscientias non laderent; jam enim de veritate Dei agi, quam deserere non possent: petebant propterea ne magis urgerentur, néve suis conscientiis intolerabile onus imponeretur.*

Decretum
Synodi
contra
Episcopum &
Remonstrantes.

Interim dum Remonstrantes post lectam suam Protestationem è Synodo exivissent, dixit Præses, istâ Protestatione quâdam, quæ ad se pertineant, contineri, rogavitque suffragia Synodi, annon etiam audivisset Episcopum negasse, se aliud exemplar Orationis habere? Paucis exceptis, qui dicebant: *se non ita observasse verba omnia, respondebant omnes, se non aliter intellexisse, quam Episcopum negasse se aliud habere exemplar.* Judicatum quoque fuit à Remonstrantibus oblè notatos Magistratus. Post meridiem rursus hacce de Protestatione actum est. Remonstrantes, ut jussi fuerant, ad Synodum venientes, intromissi non sunt, verum inclusi in Conclavi, ut nemo alloqui eos posset.

12. Dec.
Id ipsi
in Syno-
do præ-
legitur.

Postridie, duodecimo, nempe, Decembribus ante meridiem, Remonstrantibus, simul ac mensæ suæ adsedissent, prælecta est, à Festo Hommio Scriba, acris censura; quâ primùm exponebatur,

batur, *Synodi Membra non aliter intellexisse, quām Episcopium Apographum Orationis suā tradere jūsum, dicere voluisse nullum sibi esse aliud prāter id, quod traderet exemplar; ideōque à Præside jure merito fuisse castigatum, iterūnque moneri debere, ut posthac majore cum sinceritate ac veritate in Synodo ageret.* Acriter porrò reprehendebantur, quod non reverenter satis nec de *Magistratu*, nec de *Synodo loquuti* essent. Prælegit posteā Sebastianus Dammanus Scriba judicia exterorum Theologorum, adversus Protestationem Remonstrantium, quæ pleraque eō spectabant; nempe, *Contra Remonstrantes, quamvis adversus Remonstrantium doctrinam concionati* essent ac scripsissent, posse quidem ad id legitimè convocatos *Judicū locum obtinere de eorum sententiis; Remonstrantes nullo modo eorum iudicium rejicere posse*, ideōque irritam esse eorum Protestationem. Hoc finito, prælectum illis à Secretario Heinsio fuit Delegatorum Decretum, ejusdem ferè cum censura Synodi argumenti. Eo lecto, petierunt Episcopius ac Remonstrantes, ut ad se se purgandos respondere aliquid liceret; verū effluxisse tempus dictum est; adeoque ei Synodi Sessioni finis impositus.

Post meridiem, horā quartā, Synodus iterū Scriptum ingressos hortatus est Bogermannus, ut, quoniam intellexissent jam exterorum Theologorum iudicium, suam Protestationem missam facerent, ac ad rem nem ipsam se se accingerent, primò sententiam suam de quinque articulis, ac postea considerationes super Confessione Catechesique traderent. Episcopius petiit, ut sibi prælegere prius liceret breve quoddam Scriptum, ad tuendam suam existimationem, questusque est antemeridianā censurā insignem sibi factam fuisse injuriam. Hoc illi concedere primò noluerunt, at post iteratas sāpius postulationes, id accepit Præses Bogermannus,

Ut &
Decre-
tum De-
legato-
rum.

obtulitque statim Delegatis, qui prius legerunt, ac illicò post palam prelegi justerunt. Hoc Scripto d monstravit Episcopius, se se cum Orationem suam traderet, nullo modo negasse sibi aliud esse exemplar, ostenditque nullam fuisse rationem, cur id dixisset, cum Orationem meditatus esset, communique ei Citorum consensu approbata esset; quin & omnia eo fine scripta, ut in Synodo, & tantum non coram toto Christiano Orbe dicerentur. Variis porro rationibus ostendit a se id non fuisse negatum, verum dixisse se se exemplar satis nitidè exscriptum sibi non esse; idque verum esse, quoniam exemplar, quod obtulerat, cum Autographo collatum non erat. Sequie ita esse locutum suorum fratribus testimonii testabatur, qui eidem mensæ assidentes, latera ejus clauerant, ideoque omnium optimè audire potuerant. Verum ea testimonia Praeses admittere noluit, haud par esse, inquiens, testimonia Remonstrantium testimonii Synodi opponi. Testimonia hæc sunt.

Nos infrà scripti Pastores, & Verbi divini Administri ad Synodum Nationalem ab Illust. D.D. Ord. Delegatis vocati & citati, serio & ex fide veroque testamur D. M. Simonem Episcopium S.S. Theologiae Professorem, dilectum nostrum in Christofratrem, postquam Orationem auspicatoriam de sententia, consensu & approbatione nostra, in Synodo recitasset, & a Reverendissimo D. Præside rogatus esset, ut orationem, quam recitaverat, ipsi exhiberet, disertè hæc ipsissima verba respondisse, non habeo aliud exemplar satis nitidè descriptum, nec aliud judicare posse, quam reliquis sermonibus, cum D. Præside ultrò citroque habitis, non hoc voluisse ac si aliud exemplar nullum haberet, sed quod nullum nitidè sat, & collatione faela accurate descriptum haberet; parati, ubi res exiget, & necessitas postulabit, solemniter huic rei pleniorum fidem facere. Actum

Dor-

Fedi-
monia
Citar-
rum in
granam
ad loco-
rum

Dordraci anno MDCXVIIII. 12. Decembris. Subscriptum erat Eduardus Poppius, Joannes Arnoldus Corvinus, Bernardus Duinglo, Carolus Niellius, Henricus Leo, Philippus Pynacker, Alsuerus Mathisius, Thomas Goswinus, Dominicus Sapma, Theophilus Ryckewaert, Bernerus Vezekius, Henricus Hollingerus. Huic testimonio adjunctum adhuc erat alterum. *Nec infrascripti Pastores ac Verbi Divini Administri, quorum alter proxime ferè latus Clarissimi Viri D. M. Episcopii, quo tempore Orationem in Synodo recitavit, clausi, alter verò eidem cum illo mensæ adsedi, bonâ fide & conscientiâ testamur D. M. Episcopium, cùm ab eo peteretur exemplar Orationis in Synodo recitatæ, inter varios discursus ultrò, citrōque cum R.D. Præside habitos, hisce verbis formalibus usum esse, habeo quidem aliud exemplar, sed non satis nitidè descriptum.* In fidem hujus manu nostrâ subsignavimus, parati ulteriùs & solemniter pleniorē hujus nostri testimonii fidem facere. Actum Dordraci anno MDCXVIIII. 12. Decembris. Subscriptum erat Dominicus Sapma, Henricus Hollingerus. Prætermittere hac occasione nequeo, quin notem Joannem Halesum Carletonis Angliae Legati Ministrum, qui & ipse Episcopium hanc recitantem Orationem audiverat, Epistolâ eodem die ad Legatum scriptâ, eam rem quām simplicissimè hoc modo commemorasse, postquām priùs argumentum Orationis Episcopii exposuisset. Hæc & quod excedit unius horæ spatio differuit, magnâ oris gratiâ & gestibus oratoriis. Significavit ei Præses, quoniam in ejus Oratione varia erant, quæ considerationem singularem postulabant, ut Apographum ejus traderet. Respondit Episcopius, non habere se satis nitidum exemplar, si aliquantum Synodus exspectare vellet, se curaturum, ut ipsi nitidum Apographum exhiberetur. At

Contra-
versia
inter
Syno-
duni &
Remon-
strantes
ob agen-
di mo-
dum.

*hæc neutiquam admissa est excusatio. Necesse erat ut traderet, seu nitidum, seu maculatum, & morem gessit. Testimoniis, quæ obtulerat Episcopius, rejectis, Præses iterum Remonstrantes urgebat, ut Protestationi suæ renunciarent, ac rem ipsam inciperent, hortatúsque eos est, ut felicem Synodi eventum expectarent, quippe cùm omnia Membra jurejurando essent obstricta, ut ex Dei verbo, atque ex suis conscientiis judicarent. Episcopius breve Scriptum prælegendi potestatem petiit; quam tandem impetravit. Postulabant eo Remonstrantes, ut sibi Apographa traderentur, 1. Censurarum, quæ in ipsos latæ erant in Synodo. 2. Judiciorum, quæ ab exteris Theologis de ipsorum Protestatione exhibita fuerant. 3. Ipsius Decreti Delegatorum, quatenus & censuras & ipsorum Protestationes spectabat, ut in timore Dei ea serio examinare possent. Postulato eorum haud examinato, nec rogatis Synodi suffragiis, illicò negatum est, iussique aliquoties statim parere Decreto; adeò ut eos interrogaret Delegatorum Præses, velléntne Decreto parere necne? Petierunt Remonstrantes, ut exire ac consultare sibi liceret. Quod aliquoties negatum fuit, verū post habitos ultrò, citrōque sermones, iteratásque postulationes, concessum est. Postquam essent reversi, Episcopius cunditorum nomine hisce verbis respondit: *Intelleximus mentem & sententiam Delegatorum Illust. D. D. Ordinum Generalium, & Reverendi Domini Præfdis. Respondemus itaque nos salvâ conscientiâ, & judicio nostro de hac ipsa Synodo, sententiam nostram de quinque articulis liberè proposituros, explicaturos, & quantum necessarium esse existimabimus defensuros, & si quæ ulteriùs habemus super doctrina quæ Catechesi & Confessione Ecclesiarum harum comprehenditur, de quibus dubitemus, ea eorumque**

que rationes scripto consignaturos. Præses, hoc auditio responso, Remonstrantes exire jussit. Iterum ingressis respondit, privatim ipsis de Synodojudicium permitti, nec eorum conscientias constringi; verum non concedi, ut publicum de Synodo judicium ferant consentaneum cum Protestatione, quâ Synodum adversam partem & schismatis ream declararant. Jussit porrò eos postridie, circa horam decimam, Scripto sententiam suam de primo articulo exhibere, idque eo modo, ut suam solummodò sententiam proponerent, non verò contrariam quoque rejicerent. Ad primum ait Episcopius, *ipso ut loquebantur sentire, ac ut sentiebant loqui.* Ad secundum verò, *non aliam ipsis fuisse mentem, quam ut legitimâ collatione inter partes in veritatem inquireretur; se se etiam non aliter intellexisse Citatorias Litteras, quibus permittebatur, ut suam sententiam proponerent, explicarent, ac defenderent, quantum possent, necessariumque judicarent; nullomodo verò esse monitos, Scripto eam exhibendam esse.* De hac re variis inter Episcopium & Martinium Gregorii, virum Ordinis Senatorii, ultrò citróque habitis sermonibus, Remonstrantes tandem sententiam suam de primo articulo postridie tradituros polliciti sunt, adeoque finita ea Synodi Sessio.

Postridie decimo tertio Decembris, simul ac ingressi essent Remonstrantes, rogavit eos Præses, suámne sententiam de primo articulo scripto consignatam haberent? Respondit Episcopius, *parati sumus, juxta ea quæ hesterno die dicta fuere, sententiam nostram de primo articulo prælegere.* Quæ prælecta & à cunctis subscripta Præsidii tradita est. Cui tamen hoc satis non fuit, verum voluit, quoniam nominatim unusquisque citatus erat, ut pro se quisque etiam singillatim

13. Dec.
Remon-
strantes
sen-
tientia-
m suam ex-
hibent
de primo
articolo.

responderet, hæc cine ejus esset sententia? Interrogati ergo ab illo omnes, singuli eam suam esse dixerunt. Decimo quarto Decembbris ante meridiem, Remonstrantes Synodum iterum ingressos monuit Praeses, ut sententiam suam de reliquis quatuor articulis in sequentem diem Synodo tradendam pararent. Adjecit insuper & hæc: Primò, suam proponerent, non verò aliorum, quam rejiciebant; Citatos eos esse, ut suam ipsorum doctrinam proponerent, tuerenturque; id in omnibus observari Confessionibus, in quibus solummodo quæ credimus, non autem quæ non credimus, poni mos est. Secundò, de materia Electionis agerent, quæ suavis plenāque solatii est, non verò de odiosa Reprobationis doctrina. Vos, inquit, quavis occasione ad Dogma Reprobationis deflectitis. Episcopius Remonstrantium nomine breviter respondit, paratos ipsos esse sententiam suam de reliquis quatuor articulis proponere, verùm se se justum ad id petere spatium; quod in proximum diem Lunæ decimum septimum, nempe, Decembbris concessum illis est.

Vetantur
Inqui de
Reproba-
tione.

17. Dec.
Senten-
tiam
suam de
quatuor
reliquis
articulis
exhibi-
bent.

Ipsorum
conside-
rationes
in Cate-
chesin &
Confes-
sionem
polcu-
ntur.

Statutâ die, Remonstrantes sententiam de reliquis quatuor articulis tradiderunt, eique subjunxerunt Scriptum, quo varias reddunt rationes, quapropter non tantum suam sententiam, verùm & contrariam, quam refellebant, proposuerint, ac in primis non solum de Electione, verùm etiam de Reprobatione loquerentur. Inter eas rationes hæc erat: *Difficultates quæ Remonstrantes, eorūmque Ecclesias angerent, præcipue è Reprobatione esse ortas.* Hoc lecto Scripto, monuit Praeses, ut illico, si fieri posset, eādem hāc Sessione, suas considerationes ad Catechesin Confessionēmque traderent, vel saltem sequente die. Judicarunt Remonstrantes, agendum prius esse de quinque articulis, dixerūntque se haud

haud alio sensu Litteras Citorias intellexisse.
 Hac de re ultrò citróque varii sermones habiti.
 Quum interim sèpiùs juberentur , ne recula-
 rent, nec tergiversarentur , dilationem in se-
 quentem diem ad deliberandum petierunt. Hoc
 negato, ut sibi in vicinum Conclave exire lice-
 ret, postularunt. Id ægrè impetratum, ac in-
 tra quadrantem horæ, bis ut festinarent, mo-
 niti sunt. Cùm iterùm ingressi essent , dixit
 nomine Remonstrantium Episcopius , æquum
 fuisse ipsis plus temporis concedi; quoniam au-
 tem tantopere festinare Synodo placeret , re-
 spondere ipsos , se se nullâ lege obstringi consi-
 derationes suas tradere , antequam de quinque
 articulis actum esset; defenditque se se cùm aliis
 rationibus, tum Litteris Citoriiis , Decretó-
 que Ordinum Generalium , de modo Synodi
 habendæ clarè & perspicuè præcipientibus, *ut primo loco de quinque articulis in controversiam vocatis agatur.* Longâ cùm hac de re inter Episco-
 pium,& Præsidem esset contentio, Præfesque pête-
 re quod cœperat non desisteret,dixit Episcopius,
se ea de re nondum esse colloquitos , nondum se se parata meam habere, neque aliam sibi fuisse mentem,
quam ut priùs de quinque articulis ageretur , ac postea ad suas considerationes deveniretur. Quum
 Præses à singulis , quænam eorum considera-
 tiones essent , quæreret, quidam se se aliquas,
 alii paucas, alii nullas se se habere fassi sunt; si
 tamen vellet omnino Synodus , ut suas consi-
 derationes traderent , spatiū sibi esse conce-
 dendum, ut è rudi Scripto eas melius exscri-
 ptas proferrent. In sequentem diem spatiū
 illis concessum est ; verùm post multos sermo-
 nes, quatriduum tandem impetrarunt. Polli-
 citi sunt se se operam navaturos , ut conside-
 rationes paratas ad id tempus haberent, sin mi-

Varii
sermo-
nes ideò
habitu.

nūs se se Synodum monituros. Post quatriduum Synodum iterūm ingressos rogavit Præses, paratasne haberent ad Catechesin & Confessionem considerationes. Ii se habere paratas ad Confessionem ac prælegere velle responderunt. Verūm cùm id negaretur, petierunt, ut Præfationem earum solummodo prælegere liceret. Præses autem, cum Delegatis loquutus, id quoque abnuit. Itaque iis exhibitis, exire jussi sunt. Absentibus illis prælecta est à Dammano Scriba Præfatio considerationibus eorum præfixa, quā exponebant, *se jam ante multos annos illas considerationes adnotasse, idque jussu Provincialium Syndicorum, ac postea ad D. D. Ordines, secundūm eorum mandatum misisse.* Nec iis considerationibus se quidquam decidere, sed solummodo proponere quædam problematicè, ut de iis in Synodo, si visum ei fuerit, copiosius agatur. Considerationes verò ad Catechesin se primo quoque tempore exhibitueros. Sub hæc quæsivit Præses Synodi judicium de ratione quā se gerebant Remonstrantes, cùm primò, non unā suas considerationes ad Catechesin tradidissent; secundò, non singuli suas seorsim, verūm conjunctim omnes exhibuissent; tertio, considerationes ii etiam obtulissent, qui priùs se nullas habere dixerant. Unusquisque ex ordine sententiam cùm esset rogatus, nemo erat, qui non aliquid in ratione qua se gerebant Remonstrantes, reprehenderet. Alii haud magni momenti quædam postulabant; alii graveriter eos contra auctoritatem Politicorum pecaſſe judicabant; alii plus temporis illis concedendum esse, ad conscribendas ad Catechesin considerationes, perindeque esse aiebant, sive simul, sive seorsim suas considerationes exhiberent. Festus Hommius, ad refutandam præfationem, fusè originem considerationum illarum

rum commemoravit. Ingressis iterum Remonstrantibus dixit Præses, *valdè mirari se, quod illi jam considerationes exhiberent, qui antea dixissent se nullas habuisse.* Responsum ei est, *ipso non suas exhibuisse, sed solummodo subscriptione suâ testatos, se lectis hisce considerationibus judicasse dignas eas esse, quæ à Synodo attentiùs perpenderentur.* Rogavit porro, cur considerationes ad Cathechesin non unà exhibuissent? Respondit Episcopius, *quia temporis statuti angustiæ id non permiserant.* Quæsivit & Præses, quare non singuli suas tradidissent? Episcopius, *se mirari, inquit, cur singillatim ea exigantur, cum non sententiæ decretave sint, sed quadam tantum consideratione digna.* Petuit iterum eadémne essent, quas ante aliquot annos exhibuissent? Episcopius ait, *se nullas considerationes alias exhibuisse, tum enim se se Ecclesiastico munere nondum fuisse functum.* Alii, *eisdem, sed adjectas esse quasdam* dixerunt. Præleatum sub hæc Delegatorum de illo Remonstrantium agendi modo decretum est, quo inter alia ipsis mandabatur, *ne posthac ad mandatum Ordinum, vel ad verba Litterarum Citatoriarum provocarent.* Ejus Decreti Apographum petentem Episcopium rogavit Senator ab Effen, *quem in finem id peteret, an ut obloqueretur?* Responsum ei est: *non solemus Magistratum nostrorum Decretis obloqui, sed Apographum petimus, quia ex unica prælectione mentem satis percipere nequivimus ad id examinandum.* Ad id Senator: *à te Decreta nostra examinari nolumus.* Episcopius, *nos iis obtemperabimus, inquit, quantum salvâ conscientiâ poterimus.* Putásne, ait Senator, *nos facere Decreta, quæ conscientiæ repugnant?* Respondit Episcopius; *perpendere id nos oportet, ut sciamus, an illæsâ conscientiâ eis parere possimus.* Tandem dixit Senator: *Dabitur vobis, ut pareatis, non ut examinetis.* Numquam tamen Remonstrantibus

strantibus traditum est. Denique injunctum ipsis fuit, ut in diem Jovis proximum suas considerationes ad Catechesin exhiberent.

27. Dec.
 suas
etiam
confide-
rations
in Cate-
chesin.

Statuto die, vigesimo septimo, nempe, Decembbris, suas considerationes ad Catechesin Remonstrantes exhibuerunt, quæ prout ex Scripti facie judicare erat, satis magno numero erant. Iis traditis, surgens Scultetus dixit: *Quandoquidem hæ considerationes pertinent ad Catechesin Palatinam, nos verò in mandatis habemus à Clementissimo nostro Principe, ut, si quid hujus rei in Synodo occurrat, diligenter curaremus, ne quidquam in detrimentum Ecclesiarum Palatinarum statueretur, petimus ut considerationes illæ nobis ad eas examinandas exhibeantur; nos eas refutabimus, & posteà quidquid erit judicio Synodi subjiciemus.* Regessit Praeses: *istam rem in aliud tempus differemus, nec quidquam hac in re statuet Synodus, absque Theologis Palatinis.* Séque ad Remonstrantes convertens subjecit: *Vos aliquoties repetiistis, libertatem vobis oportere concedi, ut sententiam vestram proponatis, explicetis, defendatis, quantum potestis, & necessarium judicatis; idque ita explicuitis, quasi proponere quoque & explicare liberè possitis vestram sententiam, quantum potestis, & ne-*

Synodus non vult concede-re Re-mon-stranti bus po-testati-m propo-nendi suam sen-tenti-am quantu-m ipse-ne-cessa-ti.

cessarium censemus. Synodus verò & D.D. Delegati judicarunt illam potestatem tantum ad defensio-nem, non autem ad propositionem & explicationem esse extendendam, neque esse vestro, sed Synodi arbitratui permittendam istam proponendi & explican-di potestatem. Respondit Episcopius: *numquam dubitavimus, quin in hac Synodo nobis concederetur potestas sententiam nostram proponendi, expli-candi, & defendendi, ac contrariam refellendi. In hunc etiam finem super Scripto exhibuimus rationes quindecim, quibus illud æquissimum esse demonstra-dicabuntur.* *Quamdiu verò circa illas nobis non est sa-tis-*

tis factum, non possumus impetrare ab animis nostris, ut aliam agendi viam ingrediamur. Rogante Praeside, aliasne haberent considerationes? Responde singuli, nullas se se alias habere. Iterumque Remonstrantes monuit, ipsis haud licere contraria- Neque
r iam refellere sententiam, verum suam ipsorum contrariam re-
tantum proponere; nihil præterea permisuram Sy- fallendi.
nodum. Regessit Episcopius: nobis certum est non aliter cum Synodo agere. Interest maximè causæ nostræ, ut ita agamus, nec conscientiis nostris satisfacere possumus, nisi & contrariam sententiam refellamus. Non adeò de Electione laboramus, sed potissimæ difficultates versantur circa Reprobationis doctrinam: Deum, nempe, maximam hominum partem absoluto Decreto ad æternum exitium reprobasse, idque ad suæ justitiae, supremaque potestatis gloriam: ideoque id à nobis refutandum est. Praeses regessit: Fideles de consolatione libentius agere, quam doctrina Electionis suppeditat. Reposuit Corvinus: gloriae Dei, ædificationisque Ecclesiae interest, ut de Reprobatione agamus. Idne ad Dei gloriam faciatis, inquit Praeses, an verò ut in odium eam doctrinam adducatis, suo patebit tempore. Dixit alias: si disputandum cum Lutheranis nobis esset, peteremusne nobis leges ab illis praescribi? si tamen ita Synodo videatur, filebo. Cavete, ait Praeses, ne occasionem detis credendi, vos subterfugia quærere. Ille, nullo modo subterfugimus, inquit, ad disceptandum parati sumus. An nemo hinc est ex Professoribus, qui nobiscum disceptare velit? Si in errore versemur, eo liberate nos. Hac contentione finitam, interrogavit singulos Praeses, an in sententia perstarent? Qui cum unâ voce perstare respondissent, ad anteriora sua dicta iterum regressus est; parendum, nempe, esse Magistrati. Ad id responsum est: Hac est libera Synodus, sententiam nostram liberè proponere, explicare,

ac tueri nos oportet. Adjecit & alias: primò de Reprobatione agendum est, quia inde malum in Ecclesiis est ortum. Quum ad id Præses dixisset, illum fore præpostorum agendi modum, ac prius de Electione esse loquendum, alter reposuit, suam fuisse sententiam, in primis ac præcipue de Reprobatione esse agendum. Alii, in utrasque doctrinas inquiramus, inquierunt, & tum nobis satisfactum erit. Absunto in hisce disceptationibus aliquo tempore, prælectum est Remonstrantibus Decretum, quo statuēbatur de Reprobatione quoque agendum, sed quatenus judicaret Synodus. Jussisse, sub pœna Ecclesiastica ac Politica, huic Decreto parere.

28. Dec.
Remon-
strantes
Scripto
suam li-
bertatem
tuuntur. Remonstrantes, cùm Decreto ipsis prælecto respondere sibi non liceret, Scriptum postridie ad Synodum misere, in quo multis probabant rationibus, concedendam ipsis esse potestatem suam sententiam proponendi, explicandi, defendendi, ac contrariam refutandi, quantum ipsimet necessarium judicarent; nullam tam malam esse causam, quæ istâ ratione non posset triumphare, nullam tam bonam, quæ sic non succumberet, si una partium præscriberet alteri, quousque sententiam suam oppugnatam vellet. Id Scriptum cum ad Synodum misissent, ad illam acciti sunt, prælectumque ipsis est Delegatorum Edictum, quo vetabant, ne ullum Remonstrantium Scriptum Decretis suis oppositum in Synodo posthac prælegeretur; jubebantque, ut ad rogata, quæ iis proponerentur, rotundè, sincerèque responderent. Hoc prælecto Decreto, eos statim interrogare cœpit Præles, *an articulos Hagæ-Comitis exhibitos pro suis, ac præcipue primum eti. unum agnoscerem? Regessit Episcopius, à sententia Scripto hodie tradito comprehensa recedere nego: cùmque inter alia diceret: aquum est ut potestas sententiam nostram proponendi, defen-*

dendique nobis fiat , non ut Synodo , sed ut nobis-
metipſis ſufficere videbitur , omnes fermè in Syno-
do hæc verba riſu excepere. Alii à Præſide quo-
que rogaſi eodem modo responderunt. Nullâ
tamen ratione impetrare potuere Remontran-
tes ut Scriptum ſuum exhibitum prælegeretur.
Cùm itaque cuncti idem omnes Præſidi respon-
ſum darent , exire jufſi ſunt. Mox iterū vo-
cati , rogaſique ſunt , an à ſuo reſpoſo non
diſcederent. Ii fe diſceſſuros negarunt. Itaque
in hunc modum eos eſt affatus Delegatorum
Præſes : Cùm in veſtra perſiſtatis contumacia , pro-
bibent D. D. Delegati , ne quis veſtrum abſque ſpe-
ciali eorum venia hāc urbe excedat. Vigefimo no-
no Decembris , cùm Remontrantes in Synodo
iterū comparuiffent , prælectum iſpis eſt Scri-
ptum à Festo Hommio Scriba , quo reponde-
batur ad rationes à Remontrantibus in Scripto
ſuo allatas. Remontrantes Apographum hujus
Scripti , ac tempus deliberandi poſtularunt.
Conceſſum eis eſt , ut ſumto Apographo in pro-
ximum Conclave ſe ſe reciperenr , ibique collo-
querentur. Ingressi denuò majus deliberandi
ſpatium petiere idque eò magis , quod ex illo ap-
pareret Scripto Synodus iſorum mentem haud be-
nè percepiffe , dixeruntque , ſibi libertatem debi-
tam non concedi , ſed additam eſſe limitationem de
Reprobatione ; nempe , agendum eſſe , quantum ad
Synodi informationem neceſſarium eſſet. Præſes
verò , ut verum , inquit , fatear , errorem puto
eſſe ; antea enim ſcriptum erat , ad Dei gloriam ,
informationem , ac ædificationem Ecclefia. Proba-
re tamen nitebatur , unum idemque id eſſe , ac
unum alterius tantum eſſe explicationem ; ac por-
rò dixit : vos perpetuò de ordine contenditis , ac
primò de Reprobatione agere vultis. Regeffit Epi-
ſcopius , de ordine non contendimus , ſatis erit si

Vetantur
Dordracō
egredi.

29. Dec.
Decre-
tum
Synodi
adverſus
hoc
Scri-
ptum.

modò de utroque agatur. Attamen , ait Præses, vestrūm aliquis dixit , primò de Reprobatione esse agendum: at ille , qui id dixerat , respondit, verba mea illicò explicui , mentémque meam fuisse præcipuè de ea esse agendum. Quum staret Remonstrantibus sententia , prælecta exterorum judicia ipsis fuerunt; quæ ad id ferè omnia tendebant , de Reprobatione sobriè , ac de Elec-

tione primo loco esse agendum. Hisce judiciis

lectis, dixit Remonstrantibus Præses, ipsos jam

judicia exterorum audivisse , ipsos declarasse suam

mentem non benè fuisse perceptam , quoniam non

primò agi de Reprobatione , sed suo tempore & loco

voluissent; ideoque non amplius de ea re esse contro-

versiam , verùm illud tantùm superesse , ne plenam

postularent libertatem , sed ut ea libertas Synodi ar-

bitratui permitteretur , quòd si eam à Synodo ex

æquitate limitari sinerent , tum rem fore confectam.

Quā na- Episcopius negavit ; *de ordine esse contentionem*
tionē *Synodus* *modò concedatur libertas , inquit , de ordine non*
Remon *laborabitur , talémque promisit moderationem , ut*
stranti- *questuri non essent ipsos suâ libertate fuisse abusos.*
bus li- *Præses , si vobis ea concedatur libertas , nullum*
beratam *velit. facietis finem , sed rem semper trahetis.* Licet illi
limitare se id non facturos pollicerentur , voluit tamen
Præses , ut Synodi judicio permitterent , ut ea
pronuntiaret , quando satis de aliqua re actum
eiset. Illi contrà id suæ causæ nimis noxiū
esse demonstrabant. Tandem post varios ser-

mones postulavit Episcopius , ut ipsis Scripto
respondere liceret , quia multa non rectè intelligi ,
ipsorumque mentem malè percipi animadverteret.
Concedere id noluerunt. Cùm tamen Remon-

strantes à petitione non desisterent , monuit Præ-
ses Politicus Ecclesiasticum Præsidem , ut quo-
niam ex Delegatis quidam , primo quoque tem-
poore , Hagam contenderent , ad deferendas

que-

querelas ad Ordines Generales , de Remonstrantium pertinacia , unumquemque rogaret, vellētne Decreto parere nec ne, ac ut unusquisque , ne detinerentur, qui profecturi erant Delegati , negando aut affirmando responderet. Quum itaque rogare eos cœpisset Præses , respondit Episcopius, *se se exiguum deliberandi tempus postulare, ut suum responsum Scripto exhiberent: se se haud illimitatam velle libertatem, verum tam talem, quā non impediretur causam agere, prout ipse necessarium judicaret.* Omnium aliorum idem fuit responsum. Præses Politicus Remonstrantibus spatiū concessit. Verūm ægrè id videbatur ferre Bogermannus; dixit enim, *Quoniam D. D. Delegatis visum ita est, ad mansuetudinem, patientiamque me componam; at videbitis vestram auctoritatē vos præstituisse.* Concessæ itaque ad Oblatio Remonstrantium tres horæ fuit Remonstrantibus. Reversi petierunt , ut responsum brevi Scripto comprehensum prælegere sibi liceret. Ab hæc nūt Præses , sibique id tradi voluit. Quo facto cum suis Adsefforibus id legit , exhibuitque postea Delegatis, qui id quoque legerent. Magnum interim in Synodo , plusquam per semi-horium , silentium fuit, dum legeretur. Argumentum ejus Scripti hoc erat : *Si nobis non nisi categoricè Decreto huic respondere licet, persistimus in responso hesterno. Si verò mentem nostram pleniùs explicare nobis permittitur, respondemus nos sententiam nostram explicaturos & defensuros primū de Electione, deinde de Reprobatione, & contrariam Contra-Remonstrantium, & eorum quos ii pro Orthodoxis habent, in singulis articulis, refutatuos. Tum si quid desiderabitur, respondebimus ad D. Præsidis questiones scripto, vel, si res patiatur, vivâ voce per eos, quos maximè idoneos judicabimus; & ne in longius tempus actiones protrahantur, D. D.*

Dele-

192 unà cum Sebastiano Dammano Scriba ex Ecclesiasticis. Sic clausus est annus millesimus sexcentesimus decimus octavus.

1519. 2. Jan. Anno MDCXIX. secundo Januarii convenit iterum Synodus, verum acciti Remonstrantes non sunt. Longam habuit Orationem Præses commemoravitque, quidnam præteritis Sessionibus cum Remonstrantibus actum esset; item aliquot Synodi Deputatos Hagam profectos esse, ut Ordinum Generalium judicium de Remonstrantium agendi modo audirent. Monuit porro Synodi Membra, ut è Remonstrantium libris excerpterent omnia, quæ præter quinque articulos displicerent, ac præcipue Theses Professoris Episcopii examinarent; quas Festus Hominius ediderat, ac quas revera Episcopii esse, prout eas suis Discipulis dictaverat, prò certo habebat, affirmavitque id pro explorato habere unumquemque posse. Postea hortatus est Præses Australis Hollandiæ Fratres, ut historicam expositionem ortus horum Ecclesiasticorum dissidiorum contexerent, ostenderentque, quinam schismatis causa essent. Deliberatum porro quo maximè modo Academiæ Collegiaque harum Provinciarum constituerentur, ut in posterum hæc mala vitarentur. Remonstrantes audientes Deputatos Hagâ rediisse, tertio Januarii matutino tempore, horâ fermè octavâ, ad Politicos se contulerunt, iis que Scriptum obtulerunt; quo rationes comprehenderant; ob quas in conscientia gravabantur id facere, quod ipsos jubebat Synodus. Demonstrauit hoc Scripto, casum hunc ad conscientiam pertinere, probaruntque primò jure naturali, deinde Scripturâ, omni æquitati repugnare, à Synodo quæ pars esset adversa, sibi præfigi lumen ad tuendam veritatem, ac oppugnandos Con-

*. Jan.
Remon-
strantes
Politici
Scriptum
exhi-
bent.*

Contra-Remonstrantium errores. Hoc modo Contra-Remonstrantes facilè victores fore, si præscriberent quousque sententiam suam oppugnatam vellent. Dixere præterea non conjistere cum fidelis Pastoris munere, ejusmodi legibus in damnum veritatis se se subjicere. Prophetas, Christum, & Apostolos numquam hoc modo se gessisse in refutandis erroribus, ut tantum dicerent, quantum adversarii necessarium judicarent. Nec potestatem esse Ordinibus præscribendi ipsis ejusmodi leges, quibus ipsorum conscientia ledentur. Ipsos potius omnia passuros, quam ut causam suam hoc modoproderent. Demonstrabant hoc eodem Scripto, quoniam Præses perpetuò dictabat ipsos de actionis modo tantum litigare, cum modum, quem præscribebat Præses, eò spectare, ut veritas, quam pro suis partibus stare censem, oppimeretur.

Eodem Ipsis in Synodo mandatum Ordinum Generalem tempore prælectum Remonstrantibus est Decretum Illust. ac Præpot. Ordinum Generum à Deputatis Hagâ allatum, quo omnia Synodi Acta probabantur, & Remonstrantibus hum præleguntur. injungebatur, ut Synodo parerent, ni vellent Ecclesiasticâ & Politicâ pœnâ multari, tamquam spretores publicæ auctoritatis; statuebaturque ex eorum Scriptis judicandum esse, ac tandem indicebatur Remonstrantibus, ut se intra urbem Dordracum continerent, nec eâ egredierentur, absque speciali eâque Scripto comprehensa venia à Deputatis Politicis impetrata; ac quoties accerserentur, parati essent, sine ulla subterfugiis, omnibus Synodi interrogatis rotundè, ac sincerè, vivâ voce, vel Scripto, prout Delegatis videretur, respondere.

Hoc lecto Decreto, rogare iterum coepit Præses, an quinque articulos, quales in Collatione Hagieni defensi fuerant, pro suis adhuc agnoscerent. Cùm respondere incepisset Episcopius, dixit Præses Politicus dictanda, ut conscribi possent, esse

Ipsorum responsum. Hoc itaque responsum dictavit Episcopius: *Omnibus in timore Domini expensis, & adjunctis etiam seruis ad Deum precibus, non possum impetrare ab animo meo, ut aliam agendi rationem sequar, quam eam, quæ ultimo nostro responso expressa est.* Aliorum omnium idem responsum fuit, præterquam quod quidam id aliquantò magis dilatarunt. Itaque denuò eos percunctatus est Præses, sed à primo responso non disceillerunt. Quoniam autem Remonstrantes sèpiùs ad id Scriptum ante meridiem Delegatis Politicis exhibutum provocarant, prælegi id est iussum, quod à Secretario Heinsio quam celerrimè factum fuit. Hoc lecto Scripto, Præses iterum eos interrogare cœpit. Verùm in priori responso persistiterunt. Objicienti ipsis sèpiùs Præsidi eos subterfugia querere, dixit Episcopius, *ut appareat nos non querere subterfugia, inspiciatur responsum nostrum, vigesimo nono Decembri exhibitum; quo promittimus nos sententiam nostram plenè ac planè exposituros, contrariam Contra-Remonstrantium, & eorum, quos illi pro Orthodoxis habent, refutatuos. Si quid verò in explicatione ac defensione desiderabitur, pollicemur nos cunctis quæstionibus à Præside propositis responsuros, vel Scripto, vel vivâ voce, vel per eos, quos ad id aptissimos judicabimus. Velimus hoc nostrum responsum toti Orbi Christiano innotescere, nobisque clarè indicari, quid ei desit, & quidnam à nobis amplius desideretur.* Ad id Senator Martinus Gregorii inquit: *Ordines hoc ipsorum responsum vidisse, ac tamen decreuisse id quod Remonstrantibus prælectum erat. Libertatem illorum non minui: verùm permitti ipsis suam sententiam proponere, ac alienam oppugnare. Quid amplius concedi ipsis possit?* Itaque querenti Episcopio, nobisne igitur id permittitur, quantum ipsis necessarium judicabimus?

Demonstrant se nulla querere subterfugia.

mus? regessit Senator, nullo modo; sed quantum Synodus necessarium censebit; ac ea Episcopi quæstio à cuncta ferimè congregazione irrisa ac contemta fuit. Præses Bogermannus, interpellato eorum sermone, *Remonstrantes, inquit, sibi objecere Contra-Remonstrantibus, eos portentosa, horrenda, ac pietati noxia dogmata habere; quomodo ergo antehac iis tolerantiam obtulerint?* Niellius dixit: *Contra-Remonstrantes ea pro suis tunc non agnovisse, verum simulasse quasi ea improbarent; quod si tunc dixissent se ea probare, ut nunc in suis Scriptis faciunt, non obtulissimus illis tolerantiam.* Provocanti Præsidi ad Ordinum Decretum de pace Ecclesiæ, regessit Episcopius, permitti illo Decreto ut ea dogmata in Academia tractentur, non autem, ut publicè, nedum ut necessariae veritates ab omnibus credendæ inculcentur. *Verum quod ad Piscatoris horrenda Dogmata attinet, apertè dicturus sum iis, qui ea tuentur: anima mea non sit in cœtu vestro.*

Post alios nonnullos sermones, egredi jussi Remonstrantes priùs Apographum Decreti Ordinum sibi prælegi poposcerunt. Negatum autem id fuit, sed dictum, si non satis percipisset, fore, ut ter quatérve prælegeretur. Egressi itaque sunt, adeoque finis huic Sessioni fuit. Dies aliquot elapsi sunt, antequam denuò ad Synodum Remonstrantes fuerint vocati. Quoniam verò quidam è Synodo Deputati Hagæ fuerant, ut de illis quererentur (uti dictum est) Epistolam ad Illust. ac Præp. Ordines Generales miserunt, quâ demonstrabant, quomodo ad Synodum vocati essent, quâ ratione secum egisset Synodus; quomodo ipsi se gessissent; quodnam inter ipsos Synodumque de libertate defendendæ suæ sententie dissidium esset; ostendebantque porrò, quanti eam liber-

tatem , quam petebant , concedi sibi inter-
eslet.

11 Jan.
iterum
Scripto
oblitione
nem
Synodo
exhi-
bent.

Quid hac
de re
porro
acciderit.

Undecimo Januarii , Remonstrantes ad Synodum denuō acciti sunt. Præses postquam commemorasset , quænam præcedentibus Sessionibus acta essent , iterum illos eodem modo , quo antè interrogare cœpit. Episcopius è Scripto responsum prælegit , sperasse ipsos aliquam conscientiarum suarum rationem habitum iri , atque ad rationes , quibus probassent negotium conscientiæ agi , responsum se accepturos . Remonstrantes non posse bonâ conscientiâ admittere , ut Synodus , cuius sententiam oppugnare debebant , præscriberet ipsis modum & limites eam impugnandi . Concessâ fibi potestate sententiam suam explicandi , prout ipsi necessarium arbitrarentur , responsuros ipsos ad omnes qua proponerentur quæstiones , si vel sexcentæ , vel millenæ essent ; se non quarere subterfugia , sed propteræ petere illam potestatem , ut liberè , rotundè ac perspicuè sententiam proferre ac explicare possent . Præses , accepto eo Scripto , dixit , Synodum summa comitate ac moderatione cum iis egisse , eamque eis potestatem , quæ Cittatis debetur , concedere . Quæsivit tum Episcopius : danürne ergo nobis libertas explicandi & defendendi sententiam nostram , primum de Electione , inde de Reprobatione , & contrarium Contra-Remonstrantium , & eorum , quos illi pro Orthodoxis habent , refutandi ? Si hoc conceditur , parati sumus ad rem venire . Ad id ait Præses : Sapientis jam hæc crambe est recocita . Responsum vestrum vigesimi noni Decembris lectum est , nec placuit ; dixi sapientis , idque iterum dico , vos libertatem illimitatam petere , non tantum sententiam vestram proponendi , sed & alienam exagitandi . Remonstrantes , cum omnes simul dixissent , eam suam mentem non esse , castigavit Præses , quasi nescirent , quomodo in ejusmodi Congre-

gatione gerere se se deberent, & quasi tumultuatim loquerentur; dixit porrò: *P. omittitur vobis, dabiturque etiam potestas, non solum vestram sententiam defendendi, verum etiam alienam oppugnandi, si quos in hoc Belgio proferre possitis Doctores, qui blasphemias, vel gloriae Dei noxias tuerentur sententias.* Si ex animo, inquit Episcopius, hoc nobis promittatur, cur istae proponuntur quæstiones, quibus nos limitari volunt, ne amplius respondeamus, quam ad ea, quæ nos interrogabuntur, qui non ita desipiunt, ut à nobis querant, quæ in ipsorum rem non sunt. Præses, se se animadverte quidem, ait, *Remonstrantes ideo respondere nolle, quia hac ratione se se in sua Protestatione perstituros putabant, nec Synodum, nisi pro parte adversa, agnoscerent.* Regessit Episcopius: *hoc sibi in Synodo proferre non licere, sed tamen ipsis in animis suis ita sentire.* Interfatus Senator Honerdus, qui non ita pridem Hagâ venerat, actum primâ vice in Synodo adeoque Actorum Synodalium ignarus erat, dixit: *Hac res sapientius jam pertractata est, omniaque intellecta satis, sit tergiversationi finis; eadem semper repetere ac tergiversari est fugientium; ad rem accedite; promittimus vobis potestatem loquendi vobis æquam fore, id vobis quoque pollicitus est Præses, hoc admittite; quare petimus à vobis, ut ad rem accedatis.* Prætor Dordracenus, Muysius ab Holy, quid, inquit, petimus? dicas imperamus, jubemus. Mutato itaque leni suo verbo, dixit Senator, *imperamus; ursitque eos, ut ad Collationem se se accingerent, quoniam ipsis satis libertatis daretur.* Episcopius respondit, *nihil magis se optare, quam ut Collatio institueretur, verum Synodum eam refugere, ideoque libertatem necessariam ipsis non concedere.* Judicabat Senator, eos non petitâ eâ potestate uti debere, *satis enim illis libertatis concessum*

sumiri. At postularunt Remonstrantes, quoniam aliud Illust. Ordinum decretum esset, ut certa ejus rei fides sibi fieret. Haud iniquum id esse putabat Senator; sed Bogermannus, interpellato eorum sermone, certis limitibus circumscriptam aiebat debere esse Remonstrantium libertatem, prout Synodo videretur, justumque esset; idque ursit, ut ad quæstiones respondeant. Dixerunt illi: Respondebimus ad interrogata: sed liceat nobis sententiam nostram explicare. Praeses nostram explicationem ad suas quæstiones adstringere vult: cum explicaverimus nostram sententiam, inutilia fortè erunt interrogata. Ad id iterum Præses: Totum, inquit, è redit dissidium, ut quid primò faciendum fit, vos primò sententiam vestram explicare vultis, Synodus verò contrà judicat, respondendum vobis ad interrogata priùs esse. E Remonstrantibus quidam dixere tum: cur non inhæretur ordini in Litteris Citoriiis præscripto, ut sententiam nostram explicemus, prout jam nuper proposuimus? Fortè nostrâ explicatione prævertemus omnia interrogata. At Episcopius, ut finem disceptationi imponeret: De ordine, inquit, contendere nolumus, si concedatur libertas, quam petimus, dentur nobis interrogata, respondebimus: ac ut appareat, de ordine nos non ita laborare, responsum ad propositas quæstiones explicationi nostrâ inseremus, vel saltem adjiciemus, vel primo quoque tempore, parata cum sit de primo articulo explicatione nostra, utrumque simul trademus. Hæc dicens manum Præfidi porrexit. Tum verò totus Conventus in eos conversus rem confectam esse credebat, quidam etiam surgentes Præfidi innuebant, ut quæstiones Remonstrantibus traderet. At ille, morisque est, inquit, ut Citaris quæstiones Scripto confignatae tradantur? Remonstrantes contrà æquum id esse, præsertim in re tanti momenti

menti putabant; ac quoniam Synodus spatium habuisset ad eas quæstiones componendas, iniquum esse, si illicè iis respondere cogerentur. Senator Martinus Gregorii, nimiùm temporis ipsos perdituros, inquit; Episcopius verò, præscribatur, ait, justum aliquid nobis spatium, ad id nos componemus, paratōsque fore speramus. Præses Bogermannus reposuit: eos nimis multa postulare, caritatis esse nihil mali suspicari; debere ipsos benè de Synodo sperare, si fortè angustiùs limitari antea videbantur, jam clarius se loqui, satis intelligi suam mentem, contentos eos esse oportere. Regessit Episcopius, caritatem, quæcumque ipsos juberet, postulare etiam à Præside & Synodo; se quoque nullius mali suspicatos esse debere, denique caritatem non tam cæcam esse oportere, ut prudentiæ serpentum propterea oblivisceretur. Finitâ hâc contentione, cùm Remonstrantes à Præside singillatim interrogati, idem cuncti respondissent, egredi jussi sunt. Iis egressis dixit Præses: Magis magisque jam apparet Proposi-tum
rere in hoc negotio procedi ulterius non posse, nisi abesse juberentur Remonstrantes; satis etiam perspicuū eis eos Anti-Synodum confidere, pertinaciāque continuam eorum esse manifestam, præstare ergo è Scriptis suis eos judicari; idque è magis, quod sapientius declarassent, se se è suis Scriptis judicari nolle; sed semetipos suam sententiam proponere, explicare, ac tueri velle, prout visum erit; id autem Synodo longum allaturum esse laborem, nec cum indictione Synodi consentire, in eum finem facta, ut de quinque articulis judicium ab ea ferretur, non autem ut in uniuscujusque privatas sententias inquireretur. Animadverterunt plurimi hæc Præsidis dicta antecedentibus ejus actionibus planè repugnare; tunc enim dixerat Remonstrantibus non licere, cunctorum nomine causam suam defendere, ipsos singillatim citatos fuisse, ideoque eos non de-

debere colloqui ac deliberare. Nunc verò plane aliter loquebatur. Hæc cùm latius persequutus esset Præses, rogavit Delegatorum judicium, qui rem in horam quintam pomeridianam distulerunt. Congregatâ iterum Synodo, Delegati antequām suum pronuntiarent judicium, Synodi judicium legi jusserunt. Prælecta itaque sunt Exterorum judicia, quæ omnia Scripto exhibita statuebant Remonstrantium postulationem concedendam esse, tradendásque iis quæstiones. Professores autem ac Theologi Provinciales inquirendum esse sentiebant in quinque articulos, è Scriptis Remonstrantium. Revocatis tum Remonstrantibus, prælegit Secretarius Heinsius Decretum D. D. Delegatorum jam Scripto consignatum, antequām Synodum ingressi essent; quo statuebant ex Scriptis Remonstrantium de eorum sententia esse judicandum, imperabāntque simul Remonstrantibus, ut quæ forte adhuc Scripta haberent, ea die Lunæ traderent, responderentque, an Synodi judicio parere vellet. Apographum petenti Episcopio negatum fuit, sed Decretum semel adhuc prælectum. Sub hæc Politicorum Præses dixit: *Quoniam dixerunt se Scriptum habere paratum, quo continetur sententia ipsorum explicatio, censemus id die crastino Synodo quoque esse exhibendum.* Episcopius, *Scriptum,* inquit, *nondum paratum est, sed propediem paratum erit,* hæc fuit mea mens. Præses verò Bogermannus, *dilectum est,* inquit, *paratum esse, Episcopiūmque in manibus habuisse.* Regessit Episcopius, male ipsius verba fuisse intellecta, neque se se id Scriptum habuisse, verum Apographum Scripti ejus, quod exhiberent; compositum quidem esse, at nondum relectum approbatumve, nedum nitidè descriptum. Propterea Episcopium secundi mendacii criminis insimulauit,

Episco-
pius
secundi
mendacii
insimula-
tatur.

runt, ac si, quod ante meridiem dixerat, tunc negaret.

Duodecimo Januarii, ad D. D. Delegatos ^{12. Jan.} acciti sunt Remonstrantes. Diu illic sermones ultrò citróque habiti de libertate quam postulabant, ac quo usque Magistratibus parere debarent. Jam aliquo tempore colloquendo absumpto, petierunt Remonstrantes, ut exire sibi liceret. Hoc concelum eis est. Iterùm ingressi Scriptum exhibuerunt, quo conditionibus suis Scripto vigesimi nono Decembbris oblatis declarationem adjiciebant, paratos ipsos esse ad interrogaciones à Præside jam propositas, & porrò de singulis quinque articulorum, proponendas planè ac plenè Scripto respondere, responsionesque suascum ipsorum explicatione in singulis articulis, prout illi à Je propositi ac traditi fuerant, intra justum tempus Synodo exhibere. Responsum id tulit Secretarius Heinsius ad Præsidem Bogermannum, ac posteaquam aliquoties ultrò citróque commeasset, iterùm vocatis Remonstrantibus Scriptum aliud exhibitum est, quo nullâ factâ mentione conditionum vigesimo nono Decembbris ab iis oblatarum, postulabatur, ut promitterent, se ad interrogaciones à Præside propositas, vel proponendas planè & plenè Scripto vel vivâ voce, prout res & occasio exigeret, responsuros, easque responsiones simul cum explicatione suæ sententiae, intra justum tempus Synodo exhiburos. Gravati fuere primò Remonstrantes ei Scripto subscribere, attamen ut quæcumque possent concederent, hanc adjecerunt conclusionem: *Ut apparent nos de ordine non contendere, subscribimus præcedenti formula, eâ lege, ut ne nobis denegentur reliquæ conditiones, responsione, quam vigesimo nono Decembbris exhibuimus, expressæ.* Verum ratio hujus nulla habita est.

14. Jan.
Synodus
ejicien-
dos de-
cernit
Remon-
strantes.

Decimo quarto Januarii, Delegati hæc Acta Synodo exposuerunt, volueruntque, ut tandem judicaret Synodus, annon Remonstrantibus per omnia plenè satisfactum esset, & an non etiam statim intrò vocandi essent; ac, si in pristina persisterent pertinacia, inquirendum ex solis Scriptis in illorum doctrinam esset. Dixit quoque Præses: *Faciunt h̄ic Remonstrantes mentionem conditionum exhibitarum Scripto vigefini noni Decembri; præcipua autem earum est, quod Synodum pro parte habeant adversa. Ideoque quantum alterā manu remittere videntur, tantum alterā retinent.* Hisce dictis, suffragia rogavit. Exterorum hæc erant, se liberali Remonstrantium oblatione undecimo hujus mensis eò adductos fuisse, ut aliquid melius de ipsis speraverint; nunc autem se deceptos videntes, Decreto D. D. Delegatorum undecimi Januarii ad sensum præbere. Scultetus, dum sententiam diceret, acerbè in eos invectus est, inquiens inter alia, eos nihil præter mendacia, dolos, subterfugia, seditiones, ac contemnum, tam legitimorum Magistratuum, quam Synodi, prodidisse. Dixit quidam, eos mendaciis incepisse, ac in mendacia definere. Alius, omnes ambiguitatum artes tam bene ac melius nosse, ac si diu in Jesuitarum scholis studuissent. Cum Exteri judicia sua pronunciassent, monuerunt Præsidem Delegati, ut suffragia rogare desineret, ac Remonstrantes intrò vocaret. Ingressos rogavit Præses: *Vellente simpliciter, ac sine ullis conditionibus, Delegatorum ac Synodi Decreto parere.* Episcopius cunctorum nomine respondit, ipsos paratum habere responsum Scripto confignatum, petiitque, ut sibi id legere liceret. At voluit Præses eos negatione, aut affirmatione respondere: ii verò ejusmodi responsum Scripto suo contineri aiebant. Hic longa orta est contentio. Mirari sese, inquietabant

bant Remonstrantes, rem tantillam in libera Synodo impetrari non posse. Acceptum tandem fuit. Expositio erat ipsorum sententiæ de primo articulo, cui præfixa erat præfatio, quâ demonstrabant, *se se Synodi Decreto parere non posse, ideoque in præcedenti suo responso persistere.* Cùm Præses rogasset singulos Remonstrantes, an in eo responso perfilterent? Ilique affirmassent, cunctos ei subscribere jussit. Dicentibus ei jam subscriptum esse, regessit se se velle, ut separatim præfationi subscriberent. Ad id se paratos inquietes petierunt, ut sibi penna & atramentum ad subscribendum traderentur. Præses autem surgere eos ac suam ad mensam subscribere voluit. Tum Episcopius, *quænam,* inquit, *est hæc servitus?* Surrexitque, ac ad Præsidis mensam subscripsit. Hoc facto, reliquis Remonstrantibus, ut ad suam mensam subscribebrent, traditum est. Peractâ subscriptione, Præses breviter commemoravit ea quæ cum Remonstrantibus in Synodo hucusque acta fuerant; qua in narratione magis magisque effebuit, ut tandem in hunc modum in illos invectus fuerit: Synodus, ut aiebat, *maximâ mansuetudine, comitate, tolerantiâ, ac patientiâ, rotundè, sincerè ac simpliciter,* cum ipsis eò usque egerat: *ipsi vero huic mansuetudini Synodi nihil aliud quam artes, fraudes & mendacia opposuerant.* Dixerant ultimo suo Scripto, *se se eo, quo inceperant modo, pergere velle, sed mendaciis inceperunt, & in mendacia desierunt.* Inchoaverat Episcopius actionem mendacio, eamque mendacio finierat: *prout enim initio dixerat falso, se se nullum aliud orationis sua habere Apographum, sic & ultimo conventu se dixisse negaverat, paratos ipsis esse expositionem primi tradere articuli, cùm tamen clare id dixisset, Scriptumque porrecto ostendisset brachio. Deum,*

qui

qui Ecclesiæ suæ defensor custosque est, nosse ac videre artes, dolosque, quibus Synodum decipere iuduerant: scire etiam Syndi sinceritatem ac candorem, cuius rationem habiturus esset, at contrâ Remonstrantium nequitias vindicaturum, quoniam eorum actiones, artibus, dolis, fraudibus, ludibriisque refertæ essent. Ut itaque Veneranda Synodus, juxta mandatum & animum Ordinum Generalium, tranquillè ac pacificè progrederetur, in examinanda ac judicanda doctrina, quod hic usque iis præsentibus fieri non potuerat, ipsos jam dimitti atque exire juberi; cum eo elogio ac testimonio, quod cum mendacio incepissent, in mendacia definerent. Interim si opus esset eorum præsentia, iterum Synodum certiores eos facturum. Judicasse quoque Synodum indicandum in esse, quoniam pertinacia eorum ac contumacia summa, ac multiplex esset, Synodum toto Christiano orbi eam patefacturam; scirent quoque non defutura Synodo spiritualia arma, quibus eam pertinaciam contumaciâque puniret suo tempore ac compesceret; & hanc suam censuram jure factam ostensuram ac defensuram. Simul eos contumeliosè admodum exire jussit, indignabundè dicens: Dimittimini, exite. Remonstrantes, auditâ hâc dimissione, nullo modo commoti sunt. Episcopius cunctorum nomine nihil aliud regessit, quam, ipsos ea omnia cum suo Servatore silentio prætermisuros; Deumque inter ipsos, Synodumque de artibus, fraudibus, mendaciisque iudicaturum. Similique omnes surrexerunt, & alii aliud, dum egredierentur, dixere. Nicilius se se provocare, ait, ab iniquitate hujus Synodi ad tribunal Jesu Christi. Næratus, vocare ipsos ad thronum Dei, ubi judicandi starent, qui hâc sedebant Judices. Dixit Hollingerus iis, qui ingrediendo ei præibant: exite è cœtu malignantium Jam fermè egressos revocarunt Delegati, iterum-

Præses
Remon-
strantes
dimittit.

Citato-
rum re-
sponsum
ad di-
misi-
onem
Præsidis.

rūmque prohibuerunt, ne quis ipforum absque spe-
ciali D.D. Delegatorum venia, urbe exiret. Subita
hæc ac violenta Remonstrantium dimissio à Præ-
side facta multis Exterorum displicuit, qui cense-
bant, secum iniquius agi, quoniam cùm toti Synodo
propositum fuisse, ut judicium suum deratione quâ se
gesserant Remonstrantes, interponeret; Provincia-
les ne semel quidem sententiam rogati erant; qua ra-
tione tota illius negotii invidia in Exteros devolve-
batur; cùm tamen contrà, quando similis quæstio
aliquot diebus antè proposita fuerat, & Exteri in
favorem Remonstrantium judicaverant, Provin-
ciales acriter in ipsos essent invecti, duriusque, con-
trà quam Exteri sentiebant, judicium proferri cu-
rassent; ita ut non multum curarentur Exterorum
judicia, nisi quando ita sentirent, ut visum erat
Provincialibus. Gualterus Balcanquallus, à Sco-
ticis Ecclesiis ad Synodum missus, vivide hasce
querelas in Epistola ad Legatum Carletonum
exprimit. *Quod ad Remonstrantium dimissionem,*
spero me sine offensione tua dicturum, eam ejus fuisse
notæ, ut inde multa sine dubio in Synodum redun-
daverit contumelia. Die Veneris, cùm remittere
viderentur, Exteri Theologi audiri non poterant,
contendentes, ut in Synodo retinerentur. Nec ne-
gari potest technam in eos structam nimis manifestam
fuisse ac palpabilem; nam Delegati Decretum de
dimittendis Remonstrantibus jam penes se Scriptum
habebant, antequam in Synodum ingrederentur, &
nihilominus sententiam nostram rogabant, sperantes
fore, ut ea cum suo Decreto, consentiret: at cùm
hoc feci eveniret, sine ulla hæsitatione vel ulterio-
re deliberatione, ita ut ne capita quidem vix com-
mitterent, promulgabant Decretum, quod jam an-
tè scriptum secum in Synodum attulerant. Die Lu-
næ, ultimis Actis de Remonstrantium incredibili per-
tinacia prælectis, Exteri Theologi de eorum dimissione
suf-

Judiciu a
Extero-
rum dehac di-
missione.Iohannis
Halesii
epistola.1619 16.
Januarii

13. Jan.

suffragia tulerunt; nemo, nisi unicus Steinius, acerbam ferebat sententiam. Ubi illorum tantum suffragia, qui ne tertiam quidem Synodi partem faciebant, essent rogata, intrò vocati sunt, ac dimissi Oratione tam furibundâ, ut nullus dubitem, quin Excellentia Tua eam non mediocri animi cum dolore intellexerit: me quod attinet, palam fateor, me summopere affligi, quoties eam ad animum revoco. Nam si Remonstrantes Scriptis suis evulgarent, sententiam quam Præses pronuntiavit, non fuisse Synodi, non mentirentur. Tam Juris Civilis Consulti, quam Canonistæ, qui multum circa formalia in Concilio Tridentino prætermissa scripserunt, minoris momenti exceptiones urgent, quam hæc fuit: nam nec tertia suffragiorum pars fuit rogata, ex quibus sententia ferri nequit, nec sententia Scripto erat comprehensa, & à Synodo approbata, & amarulentæ loquitiones in sententia expressæ nullius suffragantium verba fuere, si paucula quædam excipias ab unico tantum homine prolatâ. Excell. Tux censura in istam

J. Halefii epistola 1619. 16. Synodo præcedentis diei Acta prælegerentur, Jan. ventumque esset ad actum dimissionis Remonstrantium, dixit Ludovicus Crocius, Bremensis, se animadvertisse Præsidem in eo negotio fuisse paulò commotorem, & excidisse illi verba quædam acerba, quibus præstitisset abstinuisse: & in tanta re, quanta illa fuerat, majore consilio & circumspectione opus fuisse. Oportuisse Synodum primum ea de re consultasse, & dimissionis formam ab omnibus approbatam concepisse, nomine totius Synodi pronunciandam, atque inter Acta referendam; cum nunc tota Synodus rea habeatur omnis ejusmodi non necessariæ acerbitatis tunc temporis adhibitæ. Multò melius, inquit, cum decoro Synodi convenisset, si pacatiore multò, & ab omni affectu remotiore viâ processum fuisset. Purgavit se Præses, quod dimisisset

fijser Remonstrantes non avè conceptâ à Synodo formulâ, Politicorum mandato, qui cum absque mora eò procedere jufferant. Commissus hic error erat, nec corrigi poterat. Id, in sua Epistola ad An-
Epistola
glum Legatum Carletonum, indicat Joannes Ha-^{12.}
lelius. ^{1.22.} Errores publicorum actuum, si modum Januar. !
omnem non excedunt, minori cum incommode ferri,
^{1619.} quam emendari possunt. Periculum enim mutatio-
nis, vel auctoritati malam gratiam conciliandi
eāmque pessimandi, fecit ut hujusmodi actuum
sors nullum admittat regressum; sed cùm semel seu
benè, seu male processum est, oportet, ut in poste-
rum ii defendantur. Unusquisque, quamvis ma-
xime partibus addictus, Synodalium nostrorum ac-
tuum spectator cogitur sacerdi, in proxima Remon-
strantium dimissione tanta cum bile & fervore facta,
magnum esse errorem commisum; sive species com-
mune nostrum Christianum officium, quod nihil nisi
justum postulat & æquum; sive populi hujus indolem,
qui ob diuturnam libertatem ad seditionem facilè im-
pelli potest, nec imperiosè tractari adsuetus est; qua
in re Clericos maximè præcellere oporteret. Qua-
propter Synodus, cui iam integrum non est respice-
re, vel revocare gradum, & errata corrigere, co-
gitur nunc persequi transacta, eventum Deo com-
mittere, & quod consultissimum fieri potest, ad
conservandum decus actionum suarum, adferre. Id
probè se intellexisse Legatus Regis Angliae Car-<sup>1619.
24. Jan.</sup>
letonus indicat, in Epistola ad Archiepiscopum
Cantuariensem. Non est necesse, inquit, ut G.
T. perscribam, quid agatur in Synodo. Intelliges
Remonstrantes ob eorum contumaciam, ab omni dis-
ceptatione rejectos; & eorum Dogmata ex libris editis
colligi. Rem ipsam probarunt Ordines: at modum, quo
eos dimisit Præses Bogermannus, crudum & in-
humanum, quamquam haec tenus consecutus fuerat
famam modestiæ ac moderationis, omnes improbant.

O

Quamvis

Quamvis illi digni essent hac contumelia, locus tamen & causa Conventus alium agendi modum postulabant, qui eundem effectum poterat habere, & minus fuisset obnoxius reprehensioni. At non est ea res nunc in integro, nec sine maximo incommodo restituiri potest. Pergendum ipsis porrò est, & quam optimè poterit adornanda causa, ac eventus Deo commendandus. Ad benè itaque causam adornandam, Adseffor Faukelius & Scriba Festus Hommius, unà cum quibusdam è D. Politicis, Hagam missi sunt, ut Ordinibus Generalibus acta exponerent, corùmque consensum postularent. Remonstrantes, hoc comperto, breve Scriptum D. Politicis obtulerunt, quo petiere, ut sibi quosdam è suis Hagam mittere licet, ad rationem suarum actionum Ordinibus Generalibus reddendam. Verùm de die in diem dilatum illud est, donec Deputati Hagā redierent. Concinnarunt interim Remonstrantes responsum ad crudam dimissionem Præsidis Bogermanni, ac vigesimo primo Januarii ad Synodus miserunt; cuius inscriptio non erat ad Præsidem directa, verùm ad Doctores, Professores, ac Pastores in Nationali Synodo congregatos, ut id in Synodo saltem aperiretur, prælegereturque: intellexerunt autem postea Præsidem quidem nonnullis ostendisse, at numquam in Synodo prælegisse. Rationes reddunt hoc Scripto, ob quas ad furibandum eum Præsidis sermonem nihil reposuissent: commemorant deinde omnia Synodalia acta, demonstrantque quam iniquè & severè secum egerit Synodus; tuentur quoque omnes suas actiones, atque in primis Episcopium, qui initio injustè, ac postremò iterùm mendacii criminis insimulatus erat; sub hæc varias iniquas Synodi actiones exponunt, quibus hæc ultima dimissio planè

Delegati
Hagam
petunt.

Remon-
strantes-
Scriptum
Synodo
mittunt
ad re-
sponden-
dum di-
missioni
Præsidis.

nè fuerat similis. Claudunt tandem hoc Scriptum, seriâ alloquitione ad Synodum; eam, nempe, aliquando rationem suæ sententiæ Deo reddituram esse ; hortantur Exteros, ut paci Ecclesiæ studeant, ad quam adipiscendam sanguinaria illa quorundam de occidendis Hæreticis sententia ex Ecclesiis eradicanda est; petuntque, ut hæc omnia seriò expendant, atque ad animum revocent. Scriptum hoc à celeberrimo Viro Caspero Barlaeo compositum erat, qui tunc temporis Dordraci cum Remonstrantibus fuit, ut iis in componendis Scriptis auxilio esset. Paullò post missum id Scriptum, Remonstrantes in Consellum D.D. Delegatorum acciti sunt: & prælectum iis illic est Illust. Ordinum Generalium Decretum, quo omnia Synodi acta tum Ordinum
adversùs Remonstrantes, imò & hæc ultima ejus Genera-
etio approbabatur, Citatique Remonstrantes
jubebantur, *Synodo exclusi in pesterum manere, &*
in urbe Dordracena se se continere, donec à Politici-
cis, vel ab ipsa Synodo aliter esset mandatum. Pe-
tierunt tum Remonstrantes, ut aliquot è suis
Hagam, ad rationem Ordinibus suorum actuum
reddendam, mittere liceret: quod ubi negatum
esset, duo Scripta, unum ad Ordines Genera-
les, alterum ad Principem Auriacum compo-
suere: quibus commemorant, quæ in Synodo acta
essent, suumque agendi modum defendunt. Ha-
gæ-Comitis hæc Scripta sunt exhibita, verum
nullum umquam neque benignum, neque mi-
nus favens responsum acceperunt. Vigesimo
tertio Januarii, Politici ad se iterum accitos Re-
monstrantes jusserunt ea, quæ in defensionem
sententiæ suæ de quinque articulis proferre ad-
huc vellent, Scripto comprehendere, ac intra
quatuordecim dies Politicorum Præsidi exhibe-
re. Demonstrarunt Remonstrantes nimis ar-

Etum id esse spatium, ad Scripta sua componenda; at cum longius tamen impetrare non possent, se se operam ei rei navaturos polliciti sunt.

Clande-
stini
Synodi
conven-
tus.

Epistola
Halesii
1619.7.
Februar.

Joannis
Bergii
judicium
de A&tis
Synodi.
1619.23.
Febr.

Habiti interea sunt aliquot Synodi conven-
tus, ad quos admittebatur nemo: ac paucis die-
bus post, Sessionibus vespertinis, cum a Provin-
cialibus Professoribus, tum ab Exteris Theo-
logis, habitæ sunt coram Auditoribus Orationes
quædam, quibus Remonstrantium refellebatur
sententia; omnes autem res alicujus momenti
occlusis peragebantur januis, adeò ut Joannes
Halesius festivè ad Angliæ scribat Legatum, Sy-
nodum similem horologio esse, cuius præcipua rotæ,
in quibus cardo rerum vertitur, minimè palam oculi
expositæ sunt: præcipui etenim momenti res in
privatis aguntur Sessionibus, quæ publicè ostentan-
tur, dicis solùm causâ fiunt, & ne videamur nihil
agere. Joanni Bergio Francofurti ad Ode-
ram Professori, qui cum Collega Christo-
phoro Pelargo ab Electore Brandenburgico Dor-
dracum missus erat, ut Synodo adesset, quo-
rum tamen neuter, ob alia incidentia negotia,
in Synodo fuit, tam parum hæ Synodi actiones
placuerunt, ut ad Martinum Fusselium Aulæ
Electoris Brandenburgici Concionatorem in hunc

modum scribat: *Synodo Hollandicâ me abesse gau-
judicium deo, adeò nihil illuc, quod tanto molimine ac sum-
tibus dignum fuerit, gestum video. Perscripsit enim
furmè singula D. Agricola. Quinimò pro certo ha-
beo, non modò nullum inde fructum, sed majoris
mali incendium excitatum iri. Quod etsi nunc for-
tè adversariorum potentiam paullisper oppressum sub-
favilla delitescit, erumpet tamen haud multò post
majori imperu. Ac certè diffiteri non possumus ini-
quiūs paullò cum Remonstrantibus aetum. Et quis
illis vitio vertat, quod Bogermannos, Gomaros,
Sibrandos, quos præciuos & acerrimos adversarios*
sem-

semper habuerunt, Praesides ac Judices agnoscere noluerunt, cum id ipsum nos in Pontificibus & Cardinalibus non feramus? Quid autem magis ridiculum, quam illis exisse jussis, postea hosce Judices totos dies in illos declamare, & eorum argumenta fortiter refellere? Mihi quidem hoc tanti non videtur, ut propterea mediâ hyeme serum iter suscepisse cupiam; sed hoc illi viderint. Ego ad nundinas autumnales proximas exspecto Pontificiorum satiras, & Remonstrantium Protestationes, Synodique refutationes. Deus misereatur Ecclesiae! Una spes salutis erat, si Patres illi reconciliationi partium, ac coalitioni animorum studuissent. Ea postquam decollavit, nihil sani bonique exspecto. Prætermittere non potui, quin Apographum hujus Epistolæ, quam ex Germania paucos ante annos nactus sum, hic infererem.

Orationes memoratae habitæ sunt secundum ordinem quinque articulorum. Dum de primo articulo sermo adhuc esset, quæstio incidit, quo pacto Christus Electionis esset fundamentum? Gomari fuit sententia, Christum Electionis esse dumtaxat exsecutorem, quoniam Deus singulorum salutem primò decrevisset; ac deinde Christum, ut medium exsequendi Decreti illius, statuisset. Martinus Bremensis, cum ad ipsum loquendi vices pervenissent, iudicavit, Christum non tantum exsecutorem, sed & causam & procuratorem Electionis esse. Vix dum Martinus dicendi finem fecerat, cum protinus exsiliit Gomarus, dixitque: *Hanc rem in me recipio.* Hæc loquutus chirothecam projicit, & Martinum hoc adagio, *en Rhodus, en saltus,* ad certamen provocavit. Simul oravit Synodum, ut sibi cum Martinio certamen singulare concederet, addens, se exploratum habere, nihil prorsus Martinum contra hanc doctrinam proferre posse. Martinus qui

Certamen inter Gomarum & Martinium.

Joannis Halefi Epistola.
1619.
15. Jan.
1. 25.

(prout scribit Joannes Halefius) eruditione Gomaro nequidquam cedebat, studioque pacis multis illum parasangis antecellebat, facile hanc contumeliam concoxit. Paucis deinde verbis ultrò citróque habitis, hæc controversia à Præside direpta, & Seilioni more solito precibus impositus est finis. Ceterùm attentio in precibus requisita adeò Gomari excandescientiam non sedavit, ut iis vix absolutis, provocationem suam repeteret, & Martinium iterùm ad certamen provocaret. Videbatur Martinius quibusdam Remonstrantium sententiis addictus, de Reprobatione, extensione meriti Christi, salute infantium, ac aliquot aliis. Itaque ut ipsum in eamdem cum reliquis sententiam perducerent, postridie in ædes Episcopi Landavensis Exteri convenere Theologi; ubi, licet Martinius ad mutandam sententiam moveri non potuerit, eò tamen res est adducta, ut fidem dederit, se eam in proponenda opinione sua moderationem & prudentiam ostensurum, ut Synodo nulla de ipso conquerendi ansa futura esset. Dum singula Collegia incumberent concinnandis suis judiciis, magnum inter Anglos, circa secundum articulum, ortum est dissidium.

Martinio in quibusdam sententiis cum Remonstrantibus convenit.

Discrimen inter Anglos de secundo articulo.

Joannes Davenantius ac Samuel Wardus eadem, quæ Martinius Bremensis, sentiebant; Christum, nempe, pro cunctis, singulisque hominibus esse mortuum, quod & statuebant Remonstrantes. Reliquorum verò Anglorum, cum Contra-Remonstrantibus, sententia erat Christum pro Electis solummodo esse mortuum, qui à Deo ex omnis generis hominibus segregati sunt. Commune ergo & consentiens judicium componere non potuere; & quamvis hac de re aliquoties discepserant, unicuique tamen sua stetit sententia. Convenit tandem inter eos, ut, quoniam in

Sy-

Synodo essent ad proferendum non singulorum, sed Ecclesiæ Anglicanæ judicium, dissensum suum ad Archiepiscopum Cantuariensem scriberent, ab eoque responsum peterent, quâ ratione ipsos judicium, nomine Ecclesiæ Anglicanæ, de secundo articulo proferre vellet. Postea autem iterum collocuti sunt, iisque communi consensu placuit ita judicium concinnare, prout cum Ecclesiæ Anglicanæ sententia convenire judicarent.

Septimo Februarii exhibuerunt Remonstrantes Delegatis Politicis defensionem suam circa primum articulum, prolixo admodum Scripto comprehensam; cuius maxima pars ab Episcopo composita erat, exceptâ amplâ capitâ noni Epistolæ ad Romanos explicatione ab Adriano Borrio concinnatâ, ac tractatu de Reprobatione à Niellio conscripto. Indignati sunt Politici tantum id esse Scriptum, eosque non omnia exhibuisse, & in Scripti præfatione de Synodo esse questos. Remonstrantes reposuerunt, se id brevius facere non potuisse, nisi causæ suæ nocerent; temporis spatiū ad exutieidos omnes articulos angustum nimis fuisse, sique necessitate adactos ad querelas de Synodo, cùm eam iniquè secum agere censerent. Concessum iis adhuc fuit octiduum, ut omnia, quæ in defensionem suæ sententiæ componere vellent, parata haberent. Etsi autem demonstrarent id vires suas excedere, non tamen amplius spatiū impetrare potuere. Scriptum hoc à Præside Synodo fuit ostensum. Post unum verò diem, aut alterum, in Sessione, dimissis priùs omnibus Auditoribus, deliberatum est, quidnam exhibito Remonstrantium Scripto, quod nimis magnum erat, ut Apographa exscriberentur, faciendum esset. Præses se se id obiter

7. Feb
Remou-
strantes
defensio-
nem ex-
hibent
suæ sen-
tentia de
Primo
articulo.

Quomo-
do Sy-
nodus
cum hoc
Scripto
egerit.
15. Feb.
1619.

perlegisse ait, ac comperisse exiguum primo-
rum foliorum partem, confirmationem eorum
sententiæ circa primum articulum continere;
reliquum autem nihil aliud quam refutationem
sententiæ Contra-Remonstrantium ac exagita-
tionem personarum comprehendere. *Desidera-
bamus*, (scribit Balcanquallus) ut pars legeretur:
*cogor autem dicere Remonstrantes nullum obtinere
favorem; nam coram Excellentia Vestra affero Prae-
sidem excerptissime partem deteriorem. Vix quinque fo-
lia lecta sunt, quæ nihil aliud continebant, præter
acrem satiram contra Calvinum, Bezam, Pareum,
Piscatorem, Withakerum, Bogermannum, Festum,
& plurimos alios: sed, ut verum fatear, quamvis
imprudenter, scitè tamen scriptum: stylus mihi vide-
batur esse Episcopii. Circa hujus Scripti lectio-
nem variabant admodum Synodi judicia. Tan-
dem ex Politicorum sententia decretum est, ut
antemeridianis aliquot Sessionibus ea prælege-
retur Scripti pars, quæ confirmationem opinio-
nis Remonstrantium contineret, reliqua verò
ab ambobus Adsestoribus ac Scriba Dammano,
iisque ea exerceperent, quæ viderentur ipsis co-
ram Synodo lectu digna.*

15. Febr.
alia
Scripta à
Remon-
stranti-
bus ex-
hibita.
25. Febr.
Defensio
sententiæ
de se-
cundo
articulo.

Decimo quinto Februarii, obtulerunt Remon-
strantes Delegatis Politicis alteram suam decla-
rationem circa tertium, quartum, & quintum
articulos. Primum caput à Barlaō, ultimum ab
Episcopio compositum erat. Putaverant Delegati
paratas quoque fore defensiones reliquorum ar-
ticulorum; quod cum secūs esset, jusserunt Re-
monstrantes illico operi incumbere, dixerunt
que indicatum ipsis iri, quando paratum id
habere oporteret. Vigesimo quinto Februa-
rii, defensionem suæ sententiæ circa secundum
articulum exhibuere; ac in præfatione red-
idere rationes, ob quas reliquorum articu-
lorum

lorum defensiones unā non tradidissent. Dixere Politici, non licere sibi concedere illis majus spatum: biduo tamen pōst ad se accitos Episcopium ac unum vel duos alios rogarunt, suāne reliqua Scripta intra decem dies parare possent? Non quidem id tempus se se illis concedere, sed tamen si Remonstrantes intra id spatium reliqua omnia exhibere possent, se se visuros, an ipsi ea accipere, ac Synodus legere vellet. Regessere Remonstrantes, se nullam Synodi rationem habere, nec in animo ipsis esse eum laborem, Synodi gratiā, in se suscipere, quippe quæ eos ut mendaces ac nebulae tam fœdè ejecerat: Synodum etiam sua Scripta non exspectare, nec ipsorum ullam habere rationem; verū se ea tantū D. D. Delegatorum jussu compouisse, nec tam præproperè hanc rem conficere se posse: sibi aliquot hebdomadas concedi oportere, ut ē rem rectè peragerent, ē conscientiæ suæ satisfacerent: constitutum saltem tempus breve nimis esse, se tamen operam rei natuvros.

Dum occupati essent Remonstrantes conficiendis suis Scriptis, in Synodo à singulis Membris Remonstrantium sententiæ refutabantur. Parabantur etiam singulorum Collegiorum iudicia. Cùm ad tertii quartique articuli disquisitionem ventum esset, Martinus inter alios, undecimo Februarii, sententiam suam dixerat. Postridie vero Sibrandus, ubi ejus venissent loquendi vices, peroravit minimum per horam; habebat in eo sermone exceptiones quasdam, ad ea quæ Martinus pridie dixerat; præsertim ad hoc, *Deum esse causam Physicam conversionis*. Aliquot objectiones protulit, petebatque, ut Martinus illis satisfaceret. Martinus se se quidem defendit: at inter eos major erat de verbis, quam de re disceptatio, controversiam enim illam faciebant meram Philosophicam spe-

Cenamen inter Sibrandum & Martinium.

Epistola
Balcan-
qualli.
1619.15.
Febr.

cu-

culationem. Pro veritate adsertionis suæ, Martinus Goclenium appellabat, ut Principem Philosophorum. Goclenius, *varios eōsque præcipuos*, ait, *Philosophos*, quos nominabat, *pro Martiniū stare partibus*, *eorūmque opinionem veram esse in Philosophia*, *sed nolle se eam cuiquam præscribere in Theologia*. Tum verò Sibrandus in Goclenium inveni, ita ut post multa verba inania, Præses eos interpellarit. Decimo octavo Februarii, Gomarus, qui (ut Balcanquillus scribit) palam inimicum agebat Martiniū, loquendi potestatem petiit, statimque quæ Bremenses dixerant, refutare cœpit, adeò ut ipse ac Martinus turpiter se darent. Subjicit huic narrationi Balcanquillus hæc notatu digna verba : *Dicere cogor multos ex Provincialibus inhumaniter agere cum Martinio, quod omnes Theologi Exteri agrè ferre incipiunt. Ipse est vir doctus admodum & honestus, & aquè orthodoxus, ac ullus è tota Synodo in omnibus articulis, excepto secundo in quo, quando Canonones condentur, plures, ut videbis, habebit sibi assentientes. Nihilominus quoniam duros quosdam loquendi modos improbat, quos nemini cordato placituros existimo, adeò inhumaniter ipsum tractant; ut affirmare tibi possim parùm abfuisse, quin una cum suis Collegis Synodo abiret. Quantum decoris hoc allaturum fuisse auctoritati totius Synodi, facile quisque intelligit. Iniquius agunt Provinciales. Quamvis quis in fundamento omnium quinque articulorum cum ipsis contra Remonstrantes sentiat, tamen eum pro Orthodoxo non habent, si in loquendi modo dissentiat.* Postridie cum Martinio Sibrandus & Gomarus iterum disceptavere, de qua disceptatione ad Legatum Carletonum Balcanquillus hanc scripsit Epistolam, quam, quia multa continet notatu digna, hīc inseram.

Id po-
stridie
acriùs
renova-
tur.

Benignissime Domine,

„P Olt nuperas ad te datas, nihil in Synodo magni momenti peractum est, nisi id quod magnum, cum audiveris, tibi incutiet mœrorem; quod, nempe, lis magis magisque exardescens in flammarum videatur eruptura, nisi in tempore subveniatur: ex composito enim in contumeliam Bremensium concinnata erat ejusmodi propositio, quâ Synodum parvam gratiam inituram judico. D. Gomarum, ad cuius loquendi vices finierat ultimâ Sessione tertii & quarti articuli disquisitio, sententiam suam de iis articulis Praeses cum rogasset, Sibrandus veniam à Præside oravit, prius paucula illis, quæ pridie differuerat, adjiciendi. Quod addidit, nihil erat aliud, quam certaminis, quod ipsi in ultima Sessione cum Martinio inciderat, renovatio. Duas attulit res. Primò narravit se Goclenii hospitium adiisse, variisque cum eo sermones miscuisse de propositione illa, an Deus causa Physica humarum actionum dici posset: protulit in medium aliquot Goclenii Theses, quæ contrarium tuebantur. Cetera, ne fides ejus vocatur in dubium, ad Goclenium illic præsentem provocavit, qui testimonio suo ea confirmavit. Porrò cum Martinius locum ex Paræo citasset, ad probandum eo pacto fieri conversionem, Sibrandus ex eodem Paræo plurima loca pro contraria sententia citavit: ac Theologos quosdam Palatinos (quod jam antè sine dubio compositum ita erat) singulorum appellans nomina rogare cœpit, ut cum Paræi essent Collegæ, mentem Paræi de hac propositione aperirent. Ad hoc Scuitetus præmeditatâ Oratione, quam etiam in Scriptis habe-

„ habebat, respondit adeò virulentâ, ut meas jux-
 „ tà ac omnium, ut opinor, Exterorum aures ve-
 „ hementer offenderet, præcipue quod à viro
 „ tanti nominis pronuntiaretur. Argumentum
 „ erat, se probè nosse Paræo sententiam menti ipsius
 „ planè contrariam in Synodo affingi, ægro animo se
 „ audire carissimi sui Collegæ opinionem tantopere à
 „ nonnullis in Synodo detorqueri; præterea se gravis-
 „ sum suum dolorem dissimulare non posse, ex eo
 „ conceptum, quòd puram Theologiam tricis Scho-
 „ lasticis à quibusdam fœdari animadverteret; hoc
 „ eos agere, qui Deum (spectabat id Martinium)
 „ causam Physicam conversionis statuerent, illisque
 „ vocabulorum portentis uterentur, determinare & non
 „ determinare voluntatem, nonnullos è audacia pro-
 „ gressos, ut affirmare non vererentur, dubia quædam in
 „ quarto articulo superesse, quæ nec Calvinus ipse, nec
 „ alii eruditi Reformati Doctores planè solvissent; me-
 „ tuendum nunc, ne tales Theologiam Jesuiticam in Ec-
 „ clesiā Reformatam invehere, juventutēque ipso-
 „ rum fidei commissam perversâ Theologiâ corrumpe-
 „ re vellent. Verba hæc postrema Crocium spe-
 „ ctabant. Scultetus sanè mentem suam maxi-
 „ mè virulentis & odiosis verbis aperuit, ita
 „ quidem ut sententias, quæ acerbissimæ erant,
 „ bis repetierit. Postquam ille finem sermoni
 „ imposuit, Martinus summa cum modestia re-
 „ spondit. Primò, se ipsa Paræi verba legere vel-
 „ le, quod fecit; deinde quoad Sibrandum, se
 „ summopere mirari, quòd hæc in medium jam pro-
 „ ferret, cùm eodem ipso die studio pacis ductus, Col-
 „ legam suum Crocium ad Sibrandum misisset cum
 „ longa explicatione sensus, quo propositionem illam
 „ tradiderat, quâ explicatione Sibrandus ipse se se-
 „ planè & plenè contentum professus erat: sperasse
 „ se nullam amplius litem hac de re fuisse futuram.
 „ Nullum sub hoc tempus verbum Crocius pro-
 „ tulit.

„tulit. Gomarus inquirendo in articulum proceſſit: verūm ejusmodi protulit Orationem contra
 „Bremenses, quam à nemine nisi ab insano pro-
 „ficiſci posſe putem. Primò ad id quod dixe-
 „rat Martinius, ſe ſe poſt ſolutionem illius dubii po-
 „ſtulare, quomodo Deus ab homine, cuius potentia
 „finita eſt, fidem, quæ opus omnipotentiae eſt, exi-
 „gere poſſet, hūncque nodum nec à Calvinō, nec à
 „quoquam Theologorum plenè ſolutum fuiffe; primò
 „reſpondit, talia dicentem non dignum eſſe, qui
 „Calvini corrigiam ſolveret: deinde quòd ad nodum
 „ipſum attinet, adeò parvi momenti illum eſſe, ut
 „ipſi pueri in trivio ſolutionem ejus decantare poſſent.
 „Ad hāc verba unusquisque ſubriſit. Præter-
 „ea etſi Martinius, reſpondens Sculteto, ne ver-
 „bum quidem contra ipſum dixiſſet, niſi hoc
 „unicum, dolere quòd, qui jam per annos vi-
 „ginti quinque Theologiam professus erat, ob phra-
 „ſin Scholasticam, tam indignè exciperetur. Gomarus
 „ad id promptè ac eleganter, ut putabat, re-
 „ſpondit, ſe ſe jam indicere Synodo, quoniam non-
 „nulli annorum copiā certare vellent, ſe non tan-
 „tum per viginti quinque, ſed triginta quin-
 „que annos Professorem egiffe. Postea in
 „Crocium invectus, Synodum oravit, ut ſibi à
 „talibus caveret, qui hāc monſtra & portenta vo-
 „cabulorum & Jesuiticarum Scholarum barbariſ-
 „mos, Deum determinare & non determinare vo-
 „luntatem, inveherent. Hāc & similia oculis adeò
 „ardentibus, ſuperbāque pronuntiatione, ut
 „quisque miraretur, quòd ejuſ sermonem Præ-
 „ſes non abrumperet. Sponte tandem desit,
 „spiritūs, ut opinor, defectu. Præſes autem
 „celeberrimo Doctori Gomaro ſummas pro cru-
 „dita comtāque ea Oratione gratias egit: quod
 „Exteris mirum fuit viſum: tandem verò Epi-
 „ſcopus Landavensis gravi, ſuccinctā, ſuavique
 „Ora-

„Oratione (quâ, utpote optimâ, quam um-
 „quam protulisse mihi videtur, aternam apud
 „nostros omnésque Exteros laudem meruit) in
 „hunc fermè modum Præsidem est attatus: id
 „quod *Synodus hæc disquisitionem vocat, ædificationis*
 „*gratiâ institutum esse*, non verò ut aliquis conten-
 „tionis studium ostenderet, velle ideoque se se ut
 „caveatur ne concordia rumpatur vinculum. Ne-
 „minem Rever. Episcopus hâc suâ Orationeno-
 „natim perstrinxit: vix tamen dicendi finem
 „fecit, cum furibundus Gomarus criminis se
 „conscium intelligens, sapientia hæc eloquutus
 „est verba: *Reverendissime D. Præsul, agendum*
 „*hic est in Synodo non auctoritate, sed ratione: li-*
 „*citum sibi esse suo loco sententiam suam dicere, sé-*
 „*que ab hoc proposito nullius auctoritate absterri*
 „*se passurum.* Ad hoc Reverendo viro tacenti
 „dixit Præses: *Celeberrimum D. Gomarum nihil*
 „*contra Personas, sed adversus eorum opiniones di-*
 „*xisse, nullaque adeò hominem censurâ dignum esse.*
 „Justam id cuilibet ansam suspicandi præbuit
 „Præsidem in eodem negotio, cum Gomaro
 „conspirare. Martinus Gomari Orationi nihil
 „respondit, questus est solummodo, quòd hoc
 „longi itineris præmium referret. Thysius, ubi
 „ad eum ordo disquistendi pervenit, moderatè
 „Synodo animi sui dolorem testatus est, eò quòd
 „Martinum tam indignè exceptum vidisset, ob mo-
 „dum loquendi, qui juxta explicationem ejus ve-
 „ritati prorsus consentaneus esset. Hæc dicenti
 „Thysio Gomarus & Sibrandus, qui proximi
 „ipſi assidebant, pallium vellicarunt, iratoque
 „vultu, in conspectu totius Synodi, ob hæc dicta
 „eum increpuerunt. Inde Thysius magna cum
 „modestia Martinum oravit, ut sibi circa dubios
 „quosdam loquendi modos, quos protulerat, sa-
 „tisfaceret; quod Martinus actis ipſi pro hu-
 „ma-

„ manitate gratiis, abundè fecit. Præsidem hoc
 „ in composito negotio adversarium Martinii
 „ fuisse certum est, indéque colligi potest, quòd
 „ eodem illo tempore censuram omnium dura-
 „ rum phrasium, quibus usus fuerat Martinius,
 „ ex charta, publicè prælegerit. Admiratione di-
 „ gna per id tempus omnibus patientia Crocii
 „ videbatur, qui, etsi multis modis de honestatus
 „ ac lacesitus esset, suis affectibus tamen illud
 „ frænum injecerit, ut filuerit. Sub hæc cùm
 narrare perrexisset Balcanquallus, quænam ali-
 quot aliis Sessionibus evenissent, sub finem epi-
 stolæ ad hoc Bremensium negotium redit, ex-
 ponítque, quâ ratione processerit ea contentio.
 „ Bremenses ita læsos se existimant, ut jam in ani-
 „ mum induxisserent, domum proficisci, & jam
 „ parati essent apologiam pro se suisque actioni-
 „ bus, factæque sibi à Synodo injuriæ narratio-
 „ nem in lucem edere; nisi Exteri quidam Theo-
 „ logi se ad Anglos conferentes, opem illorum
 „ ad tollendam hanc controversiam implorassent.
 „ Exteri omnes hæc duo ægrè ferebant: primò,
 „ quòd peregrinos tantis contumeliis affectos
 „ viderent, ob duos loquendi modos, qui ambo
 „ in Scholis perquam usitati essent; deinde quòd
 „ Gomarus publicè in Synodo ausus fuisset tam
 „ irreverenter respondere Episcopo Landavensi.
 „ Quòd si hac de injuria Exteris omnibus (ex-
 „ cipio Palatinos) non satisfiat, metuo ne in
 „ Synodo turpis tumultus oriatur. Orabant
 „ Anglos, ut omnem operam navarent, ad Bre-
 „ menses cum Sculteto reconciliandos. In hoc
 „ opere, sunt hæc vesperâ occupati. Quid pro-
 „ fecturi sint Nobilitas tua brevi audiet. Mihi
 „ certè parùm spei de bono hujus rei even-
 „ tu restat, siquidem Bremenses nonnisi publicè
 „ satisfieri sibi cupiant, quoniam professio ipso-
 „ rum

„rum & Scholæ publicè corruptæ juventutis
 „in simulatae sunt. Scultetum autem ad publi-
 „cam satisfactionem tardum fore credo. Atta-
 „men Episcopus Landavensis, D. Goadus, &
 „egomet ipse Scultetum allocuti sumus, eūm-
 „que facilem invenimus. Doctores Davenan-
 „tius & Wardus Bremenses convenere, eōsque
 „valdè offensos iratōsque invenere. Martinius
 „ab illo tempore, quo tam inhumanè exceptus
 „est, numquam in Synodum venit; sed simul
 „cum Collegis suis querelam coram Delegatis
 „instituit, quos Gomarum in ordinem reda-
 „cturos puto. Nos Angli statuimus (an in
 „proposito persisturi simus, nescio) orare De-
 „legatos, ut in contumeliam à Gomaro Epi-
 „scopo Landavensi inflictam inquirant. Duo,
 „scilicet, in Synodo viri sunt, mi Domine, Si-
 „brandus & Gomarus in primis, ad omnia in
 „Synodo turbanda, dissidiisque replenda apti,
 „ni tempestivis remediis coercentur. Quin
 „Gomarus summam Bremensibus injuriam fe-
 „cerit, & Episcopum Landavensem in eoque
 „totum Collegium Anglorum summoperè læse-
 „rit, nullus, opinor, inficias iverit. Multū
 „proculdubio ad extinguendum incendium
 „hoc adferet tua Nobilitas, si consilio suo Præ-
 „fidem adjuverit.

Hisce Balcanqualli litteris permotus Legatus
 ad Præsidem Bogermannum epistolam scripsit,
 quæ ejus fuit ponderis, ut Præses initio sequen-
 tis Sessionis, moderatis adinodum humanisque
 verbis omnia Synodi Membra oraverit, ut, si
 quidem ad articulum quintum discutiendum se-
 accingerent, ab omni verborum acerbitate &
 censura aliorum abstinerent, legesque fraternæ
 caritatis ac mansuetudinis observarent. Dili-
 genter

Quemo-
 do hæc
 contro-
 versia sit
 compo-
 sita.
 Epistola
 Balcan-
 qualli.
 1619.2.
 Martii.

ter monitionem hanc Provinciales Professores attenderunt, adeò enim stylum suum mutarunt, ut facilè esset colligere, illis innotuisse Legati epistolam. Delegati quoque, unà cum Præfide, operam navarunt, ad tollendam, quam Bremenses cum Sculteto, aliisque duobus Professoribus, habebant, controversiam. Bremenses se pacis amantes, & privatâ satisfactione contentos se fore dixerunt. Reliqui tres professi sunt, *se minimè pravum de illis opinionem fovere, imò se illos pro eruditis, religiosis, & orthodoxis Theologis habere; se delicti contra ipsos commissi pœnitentiā duci, nec quidquam simile posthac commissuros.* Bremenses, ut ex Anglis aliquis satisfactioni illi præsens fuisset, optarant; altera verò pars neutiquam in id consentire voluit. Monitus fuit Gomarus, ut injuriam Episcopo Laudensi illatam repararet, séque dolere testaretur, quòd verba quædam sibi contra Episcopum in Synodo imprudenter excidissent: *attamen, scribit D. Balcanquallus, delirus senex ad Reverendum Virum nouum venit.* Hoc modo lis hæc auctoritate Superiorum sopita est. At Martinum adeò hæc actiones offenderunt, ut cuidam è Remonstrantibus, credo Poppio, clam dixerit, *se se hac in Synodo quædam Divina, quædam humana, alia verò Diabolica vidisse.*

„Traditis jam omnibus de quinque articulis
 „Membrorum Synodi judiciis, prælectum est
 „primò Paræi judicium Heidelbergâ missum.
 „Hoc lecto, dum alter Scribarum judicium
 „Anglorum Theologorum de primo articulo
 „prælegere inciperet, dixit Præfidi Davenau-
 „tius, non oportere Collegiorum judicia adeò clam
 „legi, sed videri sibi maximopere interesse gloriæ
 „Synodi, ut illa, quantum fieri poterat, publicè præ-
 „legerentur, omnib[us]que Auditoribus admissis: quia

„contingere posset, ut Remonstrantes vi argumen-
 „torum ipsorum pressi, & suas quasdam opiniones
 „rejicerent, & omnes itidem Auditores in veritate
 „corroborarentur; quoniam tot eruditorum vide-
 „rent consensum, qui alias à perversis hominibus
 „judicari possent in id conspirasse, ut nulla inter
 „sententias suas discrepantia esset. Non parūm
 „hæc inexpectata propositio conturbavit Præsi-
 „dem. Omnes præsertim Exteri satis mirari
 „nequivant, ipsum suopte judicio rem aggredi-
 „tanti momenti; antequam Synodum rogasset,
 „quomodo judicia sua legi vellet. Causa cur
 „hæc ab Anglis proponerentur, fuit, quòd uti
 „condemnarant Remonstrantes in omnibus,
 „quæ rejici debere judicarant: ita etiam curam
 „adhibuerant, ne plura condemnarent, quām par-
 „& æquum censerent: simùlque etiam duras
 „quasdam rejecerant Contra-Remonstrantium
 „phrases, præcipue circa materiam Reproba-
 „tionis. Sed hi solùm loquendi modi erant.
 „Sciebant quoque in condendis Canonibus, ne
 „verbum quidem illis simile expressum iri, quia
 „Provinciales in statuendis Canonibus suffra-
 „giis eos superabant: ideo desiderabant, ut ex
 „lectione judiciorum Auditores saltem ipsorum
 „sinceritatem nosse possent. Respondit ad hanc
 „propositionem Præses, se quidem ante aliquot
 „dies ejusdem fuisse opinionis: sed se jam accuratiūs
 „rem ponderasse, & post rogatam Adfessorum sen-
 „tentiam, censuisse legenda esse judicia nullis ad-
 „missis Auditoribus, præterquām paucis quibusdam
 „Orthodoxis Ministris, qui hic loci, dum coacta esset
 „Synodus, commorabantur. Rationes ejus hæc erant,
 „primò: quia hic agendi modus conveniat tum sco-
 „po mandati Ordinum Generalium, quo jubebatur
 „sententias Synodi clam, remotis arbitris, inquirere,
 „nisi Synodo visum esset Auditores admittere: dein-
 „de

„de quia in Synodis comitiisque mos ille hactenus ob-
 „tinuerat, ut sententiæ exquirerentur nomine præ-
 „sente. Terçò, quia tametsi omnes Collegiorum
 „sententiæ consentient in re ipsa, tamen in lectione
 „earum quisdam discrepantias in modis loquendi
 „deprehenderat; unde esset metuendum Remonstran-
 „tes, Jesuitas, & Dominicanos magni facturos hanc
 „verborum discrepantiam, eoque longè latèque
 „vulgaturos Synodum non esse concordem; aut Re-
 „monstrantes in lucem editiuros. Synodi sententiam,
 „antequam statuti essent Canones, atque illis in li-
 „bellis judicia iudicis opposituros, ubicumque vel
 „minimam discriminis speciem animadverterent.
 „Quarta ac præcipuaratio erat, quia per hunc agendi
 „modum Synodi sententia de quinque articulis in vul-
 „gus emanaret, priusquam ipsa Synodus quæ sua esset
 „sententia affirmasset, aut delata essent ad Ordines
 „Generales Collegiorum judicia: quos tamen juxta
 „Synodum primos scire oportet, quis omnium ejus
 „aetuum finis esset futurus. Addidit quoniam hæc
 „res solum ordinem spectabat, se sperasse Synodum
 „ipsi & suis Adsefforibus hujus rei directio-
 „nem permissuram. At cum videret magna Syno-
 „di parti sic non satisseri, paratum esse rem suf-
 „fragiis subjecere. Rogati sententias Deputati,
 „rem in pomeridianam Sessionem differri vo-
 „luerunt. Misit interea Praeses Scribarum al-
 „terum ad Anglos, qui illos oravit, ut in Prae-
 „sidis irent sententiam. Putabant Angli eos
 „hoc modo alia Collegia ad suas partes quoque
 „pertrahere studere. Credebant etiam se faci-
 „lē ad omnes Præsidis rationes respondere posse:
 „agendique modum à Præside propositum tu-
 „tiorem quidem, ipsorum verò honestiorem esse.
 „Post meridiem sententiam tulere Delegati,
 „quæ hæc fuit, ut, nempe, omnes Auditores
 „tam Contra Remonstrantes, quam Remon-

„ strantes exclusi essent , dum legerentur judiccia . Rogarunt præterea omnia Synodi Membra , ut , quantum fieri posset , ea , quæ in Synodo tractabantur , occultarentur . Huic Delegatorum judicio cuncta Synodi Membra nemine excepto adsentiebantur , adeoque occlusis januis judicia lecta .

19. Mart. Remonstrantes defensionem sententiae suæ de tertio, quarto, & quinto articulis exhibent.

Cùm absolvissent interim Remonstrantes tertii , quarti , quintique atticulorum defensionem suam , Episcopius unà cum tribus aliis , decimo nono Martii , eam D. D. Delegatis exhibuerunt . Quelти sunt hi nimis ampla hæc esse Scripta , Synodūmque nimiūm detineri . Regessere Remonstrantes , rei tractatæ pondus non permettere breviores ipsos esse ; nec à se detineri Synodum , cùm ipsorum Scripta non exspectaret , neque eorum rationem haberet , sed semper perrexisset , & singuli sua judicia Scripto exhibuissent ante traditam à Remonstrantibus suam defensionem ; adeoque sua Scripta dicis causâ in Synodo tantum fuisse prælecta : nec se hæc Scripta composuisse in Synodi gratiam , quæ non amplius cum Remonstrantibus agere se velle professa erat , sed D. D. Delegatorum , qui ipsos ea componere jussérant . Delegati cùm imperarent Secretario Heinsio , ut omnia hæc verba notaret , dixit Episcopius non necessarium id esse ; ostenditque omnia , quæ tunc dixerant , præfatione contineri . Dixere tandem Remonstrantes , non esse illa Scripta sibi oneri , sed se se ei tantum D. D. Delegatis obtulisse , ut parata ea esse scirent , facerentque quod ipsis videretur , seu ea accipiendo , seu recusando . Abire jussis indicavit post biduum Secretarius Heinsius D. Delegatos ea retinere velle .

20. Mart. Admissis vigesimo Martii , post meridiem , iterum omnibus Auditoribus , agebat Ludovicus Cro-

Crocius, Bremensis, de Justificatione, carpebat-
que inter alia Episcopium, contendens septimam
Theſin Episcopii diſputationis de Justificatione
tot continere errata, quot verba. Dixit & de Remon-
ſtrantibus: *invita produxit patria hos vermes, in eas*
que quæ matrem suam excedunt, viſceraque Ecclesia
conficiunt ac lacerant. Poſtridie hac de cauſa ſcri-
pſit ad Crocium Episcopius epiftolam, in qua
rationes poſtulabat, quæ eum ad ita judican-
dum adduxiſſent, eique amicam offerebat col-
lationem. Tradita ei eſt hæc epiftola, cùm unā
cum Martinio ante meridiem Synodo egredie-
retur. Audiens epiftolam hanc Episcopii eſſe,
expalluit, ſequē eam leſturm ait, & delibe-
raturum utrum ad eam responderet. Numquam
tamen respondit, verū Martinus aliquoties
quofdam ē Remonſtrantibus oravit, *ut ne Epi-*
ſcopius reponſum flagitaret: adjiciens Crocium ni-
mis longè proceſſiſſe; ſe autem ideò dolere ac optare
non accidiffe. Crocium verò à Sibrando eodem in
hospitio cum ipſo degentem iuſtagatum fuiffe, ſed jam
pœnitentiā ductum. Ideoque nullus de hac re
fermo poſteā fuit.

Remonſtrantes partibus ſuis jam defuncti,
nec videntes quid tibi agendum ſupereret eo-
rum, ob quæ Dordracum vocati erant, longam
ad Ordines Generales epiftolam, itidēmque
unam ad Principem Auriacum misere, petentes
ut diutinā detentioне liberarentur. Quod ne-
gatum iis eſt, juſſique denuò Dordraci rema-
nere, donec aliter Ordinibus viſum eſſet.

Omnibus Collegiorum judiciis leſtis, cùm
deveniendum eſſet ad componendos Canones,
Præſes jam aliquot conſlaverat articulos, quos
iſſicò poſt finitam judiciorum leſtionem, Syno-
do proposuit, exſcribique curavit; ut à ſingulis
Collegiis accuratiū perpendentur, poſteaque

Crocus
in Syno-
do ad-
versus
Episco-
pium
dicit, qui
ob id
epiſto-
la ad
eum mi-
tit.

Iterū
vetantur
Remon-
ſtrantes
Dordra-
co egre-
di.

Præſes
ſolus
Canones
conſlare
incipit.

tamquam Synodalia Decreta confirmarentur.

*Huic se
vani ex
peregrini
nis op-
ponunt.
Epistola.
1619.25.* Ob hæc ortum in Synodo murmur variorum indignantium, quod Præses rem tanti momenti privato consilio, absque jussu Synodi, in se suscepisset. Questus est hac de re apud Angliæ Legatum Balcanquallus hunc in modum. *Præ-*

Mart. *Præses plus sibi auctoritatis, quam ullus ante eum Præses, adrogavit, in conficiendis Canonibus; quos à reliquis approbari voluit per nudum placet, vel rejici per solum non placet. Tam multos autem ex Provincialibus addictos sibi habet, ut pro libitu omnia constituat. Fateri equidem cogor, me videre non posse, quo paecto dignitati cuiusquam convenire queat; quod certè Membro Synodali minùs, minimè autem Episcopo convenit; Præsidem solum dictare, ceterosque eum sequi; ipsum unum condere Canones, ac Synodum convocari non ad consilium, sed ad ad-*

26.Mart. *sensem. In Epistola verò sua ad Secretarium Nantonem. Præses, qui Synodum sententiam rogare non solet, pro auctoritate Canones concipere, eosque nobis præscribere voluit. Visum id nobis, à Rege Delegatis, quam maximè pugnare cum Synodi dignitate; ideoque quibusdam, qui consilium nostrum probabant, consultis ex re fore duximus, ut omnia publicâ auctoritate agerentur. Non parùm hæc conturbarunt Præsidem, à cujus partibus stabant Provinciales omnes, ac quidam Exterorum, præser-tim Palatini. Convocata itaque hanc ob causam est Synodus, in qua proposuit D. Delegatorum Præses, ut quidam è Synodo Deputati Præsidi & Adseffori-bus adjungerentur, qui tum unâ conflarent Canones. Magnum inter suffragia discrimin fuit. Quidam Præsidem, eo quo inceperat modo, pergere volebant. Inter Exteros Scultetus hujus erat sententia; Acta Præsidis probans rejiciebat novum id consilium à quibusdam suggestum, at neminem taxabat nomine. Sibrandus verò sententiam dicturus furiosi instar*

in eos invehebatur, qui propositi hujus Auctores erant: monebatque Exterorum non esse sibi de iis judicium adrogare, quæ saluti hujus Ecclesiæ conducerent, eosque, qui se illis adjunxerant Ecclesiasticâ censurâ dignos esse. Notabat, nempe, Hollandos Australes, quibus quoque actiones Præsidis valde dispicebant. Eò tandem provexit Sibrandum furor, ut ab utro- que Præside Ecclesiastico ac Politico moneretur, ut vel taceret, vel ea diceret, quæ Synodi pacem non turbarent. Hacce de Sibrandi Oratione hoc mo-

25. Mart.

do scribit ad Angliæ Legatum: Videtur mihi multò minùs turbarum in Synodo futurum fuisse, si duo viri absuissent, quibus præsentibus Synodo num- quam turbæ deerunt. Sibrandum & Gomarum in- telligo, qui alternas habent vices furendi ac tumul- tuanadi. Proxima procella à parte Gomari detonuit. Hodie Sibrandus invectus est in nostrum Collegium, tanta cum iracundia & impotentia, tantaque cum acerbitate verborum, ut nullâ re magis de ipso ultiō sumatur, quam nudâ relatione verborum, quæ pro- tulit. D. Davenantius vir ingenii sedati ac placidi, me invito respondisset, ac nemo id æquo animo ferre po- tuisset, nam ea verba Sibrandi erant, ut si à sa- no homine fuissent prolatæ, nemo ea tulisset: at Præses ei loquendi facultatem eripuit, quod fa- Etum gaudebam: quamquam Davenantii respon- sum, sat scio, fuisset moderatum. Quod ad Sibran- dum & Gomarum attinet, non magis eos ob furorem accusare possum, quam lapidem quod deorsum cadat: ita enim facti sunt à natura. Plurimorum tandem suffragiis Præsidi ac Adlessoribus tres ex Theo- logis Exteris adjuncti sunt, Episcopus Landau- venis, Scultetus ac Deodatus: tres verò ex Provincialibus, Polyander, Waleus, ac Tri- glandius, qui Canones componerent, compo- sitosque ad singula Collegia mitterent; ut si quid additum, demtum, vel mutatum cuperent, mu-

Præsidi
aliquot
adju-
guntur,

tarent, donec tandem ultimâ manu iis impositâ in Synodo confirmarentur, ac probarentur.

^{26. Mart.} At, scribit Balcanquallus, nisi Exterorum moderatio obstaret, sanè Canones conderentur, quorum similes conspicere non esset datum. Neque illum fermè Provincialem Ministrum reperias, qui ob rigidum aliquod effatum à Remonstrantibus reprehensus illud Canonibus immiscere non conetur, ut hac ratione dictum suum tueri possit. Ad Legatum verò:

^{25. Mart.} *Nisi tu, Domine, provideas, ut bonum consilium
huc afferatur, prout comparatum esse video, Syno-
dus erit res omnibus sacerulis deridenda. Præses &
Provinciales nullo modo consulunt dignitati aut ho-
nori Exterorum, ac flocci faciunt rationem, quam
reversi reddere tenebimus omnibus eam potentibus.
Volunt Canones suos ita turgere speculationibus è
Catechesi petitis, ut præ iis crepaturi videantur.*

^{26. Apr.} Usque ad sextum decimum Aprilis, hisce Ca-
nonibus condendis incubuerunt; eodem die,
<sup>Præle-
guntur
Canones.</sup> post meridiem convocata iterum est Synodus,
præleūque priùs primi articuli Canones, atque
ab omnibus probati. Dum secundi articuli Cano-
nes prælegerentur, quædam ab Anglis, Hassiacis,
Helvetiis, ac Bremensibus reprehensa fuere. In
<sup>Contro-
versia de
Canone
in se-
cundo
articulo.</sup> primis autem Angli ultimo articulo doctrinas,
quæ ut falsæ rejiciebant, comprehendenti ad-
versati sunt. Agebat hic ultimus articulus de Po-
tentia Dei, an Deus alium potuerit reconciliationis
modum, quam per Christum, acceptasse: dixerunt,
jam primum se se illum animadvertisse articulum,
ac videri sibi eum magis esse Scholasticæ speculationis,
quam disquisitionis Synodicæ. Petebant quoque,
ut quæ in illis articulis damnarentur pro Soci-
ianismo, possent ipsis ostendi ex Socino esse
depromta. Rem ipsam damnabant, sed à So-
cino profectum esse hoc Dogma nesciebant, cùm
ges. 129. in Scriptis Socini nondum sibi ostensa essem.

Post

Post biduum, convocatâ iterum Synodo, fusiùs de hoc ultimo articulo tractatum, qui rejicit opinionem eorum, qui statuunt, *non necesse fuisse Christum, ut sufficiens esset redemptionis nostræ pretium, naturam nostræ similem habuisse.* Quæsitum, an id memorari hîc deberet, tamquam Remonstrantium error, an verò omitti; & inter errores privatos Vorstii postea recenser. Dixere Angli, si intelligendus sit Canon de absoluta Dei potentia, id est, tali quæ removeret à Deo omnem potentiam aliter statuendi, antequam supponatur in Deo decretum, vel certa voluntas, temerè nihil definiendum esse de absoluta Dei potentia; Scholasticam potius id esse disquisitionem, ideoque Canonibus inseri non oportere; præsertim cum quidam Patres & nonnulli Doctores Reformati putent illam naturæ similitudinem hoc sensu non fuisse absolutè necessariam; si verò sit intelligendus Canon de necessitate ex hypothesi Decreti divini in Scriptura clarè nobis revelati (quo sensu putabant vocabulum necessitatis in hoc negotio in sacra Scriptura accipi) verum quidem esse Canonem se censere, sed nullo modo ferire Remonstrantes, utpote qui absolutam tantum necessitatem rejicant, ut patet ex ipsorum verbis in Declaratione suæ sententiæ ab ipsis exhibita. Judicabant ergo delendum esse hunc Canonem. Multis ultrò citrōque habitis sermonibus, decretum est plurimorum suffragiis, Canonem retinendum; dixitque Præses, eum ita esse concipendum, ut omnibus satisfacere posset. Balcanqual- 19. Apri. lus hanc rem Legato exponens, hunc in modum scribit: *Tanto fervore ad Remonstrantes opprimendos feruntur, ut omni operâ id agant, quo verbis ipsorum eam affingant sententiam, quam iis inesse nullus Grammaticus opinabitur.* Die Luna post meridiem fuit S-ssio, quâ lecti sunt Canones primi & secundi articuli, omnésque approbati, excepto ultimo secun-

secundi articuli. Qui qualesque hi Canones fuerint ex D. Davenantio intelliges. Ultimus ejusmodi erat, ut nemo sanæ mentis, meo quidem judicio, umquam sit eum approbaturus. Die Jovis ante meridiem aliam Sessionem habuimus, in qua nihil actum est, præterquam quod deliberatum fuit, an ultimus Canon de falsa doctrina retineretur. Nostrum Collegium, durante istâ, contra totam Synodus disputavit. Condemnabant rem ipsam, ut nimis curiosam, & nimis anxie quæsitam: & tamen retineri volebant, ut Remonstrantes odiosos redderent, quamvis verba eorum contrarium ejus, quod iis

Sess. 150. Angli quosdam duros loquendi modos rejiciendos proponunt. affungebant, præ se ferrent. Postea tamen illum Canonem omitti placuit. Canones reliquorum articulorum probati sunt ab omnibus. Postea legit D. Goadus phrasium aliquot duriorum Catalogum, quas rejiciendas à Synodo censabant Angli Theologi, eò quòd ex illis cùm Remonstrantes, tum Pontificii doctrinam Ecclesiæ Reformatæ calumniandi ansam sumerent. Vigesimo Aprilis, prælectus est Synodalium Canonum Epilogus, prout à Deputatis compositus erat; quo continebatur eti'm abstergio calumniarum quarumdam, quibus Ecclesiarum Belgicarum doctrinam petunt Remonstrantes. Aliquot alias phrases rejiciendas adhuc censuerre Angli, ac in primis hæc duas: *Deum movere hominum linguas ad blasphemandum, & hominem plus boni facere non posse, quam facit.* Hæsiaci ac Bremenses varios alios loquendi modos quoque collegerant, quos multis rationibus adjiciendos superioribus ostendebant. Rogationem suffragiorum Provincialium in actionem pomeridianam Præses distulit, quòd Exteri sententiis non congruerent; monuitque Professores Belgas, ut in horam quartam rationes utrimque allatas pcpenderent. Cùm convenisset

nisset post meridiem iterum Synodus, Præses, antequam in rogandis suffragiis pergeret, petiit à Synodo, ut audire velit quæ ipse unà cum Aduento-ribus interim de rejectione duriorum loquitionum conceperat: ac ut Synodus hæc duo ponderaret, primò neminem ex Theologis Belgis res istiusmodi umquam aut scripsisse, aut docuisse: ac proinde non spectare illas ad hanc Synodum, quæ tantum Belga effet. Secundò, Doctores illos, apud quos hæc duriora dicta reperiuntur, esse vel Theologos Anglos, vel Gallos, vel Germanos; qui cum à suis Principibus & Ecclesiis ob ea non essent notati, verisimile esse Principes illos & Ecclesias exteris aëgre laturas, si Synodus hæc Nationalis illis ob ea aliquam censuram infligeret. Sub hæc Epilogus denuò aliter conceptus prælectus est. Seriò ursere Angli plures loquendi modos esse rejiciendos ac in primis eos, quos ante meridiem memoraverant. Ad duas Præsidis rationes in hunc modum responderunt: ad primam quidem Remonstrantes in declarationibus suis Synodo exhibitis multa loca Contra-Remonstrantium, ipsos libros & paginas citare, in quibus res istiusmodi scripserint; nisi itaque Synodus talia dicta rejiciat, non posse Belgas ab iis calumniis liberari. Ad secundam, Theologos exteris non debere quidem in Synodo notari, verum si quid dixerint aut scripserint, quod cedat Reformatæ Ecclesiæ in contumeliam, illud posse Synodum, cuiuscumque demum sit, rejicere: neque hoc debere Synodum morari, quod forte non fuissent Belgæ; hac enim ratione Synodo nihil permitti in Socinum, cuius tamen dogmata sapientius quam semel in Canonibus damnabat; neque debuisse Regem Magnæ Britanniæ aliquid adversus Vorstium statuere, qui ipsius subditus non erat: nec posse aliquam Ecclesiam Reformatam id aëgre ferre, cum nihil rejici cupiant, quod consensu alicujus Reformatæ Ecclesiæ comprobatum fit,

Sess. 132.
Couten-
tio ob
id in
Synodo.

fit, cupere se tantum, ut illa sententia rejiciatur, neminem posse plus boni facere, quam facit, cum exinde nulli Reformato Doctori vita defuncto aliqua inferatur contumelia; siquidem sententia fit heri tantum nata, quae vix septimum aetatis suae numeret annum. Reliqui Exteri se, pacis causam, in praelecta formula acquiescere dixerunt. Provinciales autem omnes eam probabant. Contendebant multis rationibus Professores Belgæ, non debere Synodum dicta virorum, alioqui optimè de Ecclesia Reformata meritorum, ullâ censurâ notare. Aiebat tamen Sibrandus, negari non posse, quin aliqui in Belgio duriora quædam docuerint, quam essent illa, quæ Theologi Britanni in Catalogo suo annotaverant. Sub finem monuit Praeses, cum hæc eslet res ad ordinem spectans, non ad doctrinam solam, consulendos esse Delegatos; qui rogati sese deliberaturos, tuumque judicium incrastinum diem pronunciaturos dixerunt. Lectum postridie Epilogum D. Delegati probarunt, rogaruntque omnia Synodi Membra, ut, si fieri posset, in eo acquiescerent. Vehementer tamen flagitarunt Angli, ut aliquot aliæ loquitiones duræ rejerentur, ac in primis hæc, hominem non plus boni facere posse, quam ficit. Verum si hoc obtineri nequiret, ut darent hoc paci, aliquis ex ipsis monuit ampliandam esse illam sententiam, addendo, (*& quæ alia sunt hujus generis plurima;*) ut si quando reprobraretur illis aliqua horribilis sententia, quam non rejecerant, illâ parenthesi se excusare possent. Taque hoc modo acquieverunt, monentes tamen mutanda esse hæc, quæ in Epilogo habentur verba; doctrinam Requædam formatarum Ecclesiarum censendam esse eam quæ etiam in Epilogi hisce Canonibus continetur. A Rege suo se missos reprehendunt, non autem à suis Ecclesiis, nullam ipsis factam

factam potestatem, quā possent Ecclesiarum suarum confessiones explicare, se privata sua judicia tantum pronunciaisse, quae vera esse ipsi putarent: multis rebus in Canonibus tamquam veris ad sensos fuisse, de quibus ne verbum quidem in Ecclesiarum suarum habeatur confessionilus, quod non viderent quidquam iis contineri, quod illis confessionibus repugnaret. Reliqui omnes Epilogum probarunt. Relecti postridie Canones ab omnibus solemniter subscripti sunt. Sequenti die, proposita est Censura personalis, quae jam concepta erat, quā in personas de- Cen-
Citatis tam Ecclesiastica, quam Academica mune- cernitur.
ra adimebantur, donec falsarum suarum doctrinarum eos pœniteret, idque signis perspicuis coram Ecclesiis Belgicis testatum facere possent; ac reliqui Remonstrantes ad Synodos Provinciales rejiciebantur, ut ab iis eò adducerentur, ut à sua sententia desisterent, si minus eodem modo ac reliqui haberentur. Se se hisce immiscere noluerunt Angli, dicentes, se exposuisse sententiam suam de doctrina; at sibi de aliorum subditis judicium adrogare nolle. Idem sentiebant Exterorum plurimi.

Postquam sequenti Sessione prælecta iterum 25. Apr. esset, probata est. Anglis tamen sententia stetit Quid de ei Angli sentiant. Scripsit de hisce ad Angliæ Legatum Balcanqualius hunc in modum, tandem operi nostro de quinque articulis coronidem imposuimus. Quantum laboris in ultinis Sessionibus exantaverimus, nemini nisi experto constare potest, quāmque mirum in modum se gesserint, in primis Præses, vel cæcus sat viderit. Multum sanè spem omnium de se fefellit. De Censura personali, quod attinet, quae res est magni momenti, nihil nobis innotuerat, nisi eopse momento, quo prælegebatur; at quoniam Deputati, qui Hagam cogitabant, diutiùs detineri non debebant, tota Synodus Amen ad eam diccre necesse habuit.

Me-

Medio tempore, inter Sessionem antemeridianam & pomeridianam, valde apud Exteros adlaborabant, quod isti Censuræ suffragarentur ; sed nos quidem huic negotio non immiscuimus. Quod solùm possum dicere, hoc est : nimis mihi durum videtur, quemque, qui singulis Canonibus non vult subscribere, munere suo moveri. Numquam vetus Ecclesia, numquam ulla Reformata adeò multos articulos servandos proposuit, sub pœna excommunicationis. Nonne itaque crudele fuisset, si omnia, quæ illi volebant, pro Canonibus habita fuissent : exempli gratiâ, illud de absoluta necessitate æqualitatis naturæ, ad nostram redemtionem conficiendam ?

Post
quædam
alia acta
finis
Synodo
im-
positus.

Absolutâ hoc modo de quinque articulis tractatione, disceptata est quæ inter Sibrandum & Maccovium intercedebat controversia. Postea prælecta fuit Synodo Belgica Confessio ac Catechesis, quæ probatæ fuere. Voluerunt dumtaxat quidam de tribus Confessionis capitibus, quæ de regimine agunt Ecclesiastico, judicium non esse ferendum. Tandem quoque adversus Vorstium lata est sententia. Omnibus itaque transactis, sexto Maii Canones summâ pompâ & maximo concursu populi in magno Dordraceno Templo palam è pulpito promulgati fuere; denique splendidissimis epulis Synodo finis impo- situs, singulâque ejus membra Numismate do- nata sunt.

Remon-
stranti-
bus judi-
cium
Synodi
de suis
personis
prælegi-
tur.

Eodem die, ante meridiem prælektis palam in Ecclesia Synodi Canonibus, Delegati, ad se accitis Citatis Remonstrantibus, jussu Ordinum Generalium judicium à Synodo in illorum personas latum prælegerunt, quod hoc fuit. Synodus post invocatum sanctum Dei nomen, ex ejus verbo noscens quâ potestate sit instrueta, infestans etiam vestigiis omnium legitimarum, tam veterum, quam recentiorum Synodorum, corroborata itidem Il- lust.

iust. ac Præp. D. Ordinum Generalium auctoritate declarat, judicatque eos Ecclesiarum Ministros, qui fautores factionum in Ecclesia ortarum, errorumque Doctores existere, convictos rebusque esse corruptæ Religionis, schismatisque in Ecclesia, graviumque præbitorum scandalorum, ac præcipue eos, qui ad Synodum fuere citati, intoleranda præterea adversus Decreta Magistratum hac in Synodo promulgata, ac contra ipsam Reverendam Synodum pertinaciae reos esse. Has ob causas, interdictit Synodus antedictos Citatos illico omnibus Ecclesiasticis Ministeriis, eosque suis muneribus exauditorat, Academicisque officiis indignos judicat; donec seriâ conversione, quæ verbis, operibus, contrariisque agendi modo abundè probata fuerit, Ecclesiæ satisfiant, ac cum ea verè & plenè in gratiam redeant, atque ad ejus communionem iterum admittantur. Quod ad eorum commodum, totiusque Ecclesiæ gaudium, planè in Christo Domino nostro optamus. Hoc lecto jussi sunt nomine Ordinum Generalium intra urbem Dordracum remanere, donec aliter esset visum. Episcopius Citatorum nomine in hunc modum ad hanc respondit: *Deo Dominique nostro Iesu Christo gratias agimus, quod nos dignos* Ad id Episco-
pius re-
pondet. *judicet, qui ob ejus veritatem dedecus hoc patiamur. Quod egimus, bonâ egimus conscientia, sententiâque nostram ex Dei verbo sincere liberèque proposuimus: ejusque nobis conscientia testimonium reddit, in quo acquiescimus. Scimus à quibus, & quam ob causam hisce afficiamur: à manifestis nostris adversariis latum id esse in nos judicium ipsum et vos Domini nostis. Fit hoc ob veritatem, quæ secundum pietatem est, quam defendimus: candelabro lumen imposuimus, vestrisque mentibus id prætulimus, adeoque partibus nostris defuncti sumus. A vobis, Domini, atque à Synodo Deus id exiget, illustri illo die hujus judicii sui rationem reddere*

cogentur: ibi tota Synodus vōsque Domini singillatim comparere debebitis. Porrò quod ad id attinet, ut h̄ic adhuc remaneamus, conscientias nostras consulemus, quid hac in re facere nos oporteat. Utinam Domini talem numquam reperiant Judicem, qualēm se Synodus erga nos præbuit. Senator Martinus, hoc, inquit, numquam eveniet; alias autem, non veremur id judicium, bonam habemus conscientiam. Alii, est Synodi judicium, nos non judicamus. Flagitarunt Delegati, ut Remonstrantes se se remansuros illic pollicerentur. At ii à prioribus non recessere dictis, hujusque Synodalis judicii apographum postularunt, quod licet apertè non negaretur, impetrare tamen non potuere. Postea iterū id petentibus responsum traditum iri, cùm promulgaretur, non autem visum esse Delegatis nunc iis dari.

24. Maii, postulatur à Remonstrantibus, ut se abstinenter à Concionatorum muneribus. Post elapsas duas hebdomadas, vigesimo quarto, nempe, Maii, Remonstrantes ad D. Delegatos venire sunt jussi, quorum numerus tribus Deputatis ab Ordinibus Generalibus Hagâ missis auctus erat. Quæsitum ab iis, cùm à Synodo Nationali muneribus suis essent moti, an se nihilominus Concionatorum functiones h̄ic obire in animo haberent, vel privatorum instar civium, sub debita Magistratibus suis obedientia, vivere vellent; nulla exhibendo officia Ministrorum, seu magnis, seu parvis Congregationibus eorum, qui cum ipsis in eadem essent sententia. Addebat Ordines iis, qui ita se se tranquillè gererent, præbituros quo honestè vitam sustentare possent. Duodecim è Citatis unâ voce responderunt, se se in publicis Ecclesiis nullis futuros ministeriis; at polliceri non posse, se se nullum præbituros officium, seu magnis, seu parvis Congregationibus suæ sententiae addictis, extra publicas Ecclesias. Quod responsum rationibus confirmarunt. Dixere duo: propositum quidem sibi

Quid unusquisque ad id responderit.

effe

esse à Ministerio abstinere, sed à sua conscientia impetrare non posse, ut id promittant. Unus Henricus Leo rem promisit. Postridie iterum à Citatis id postulatum est, constantesque in priori responso perlitere. Singuli postea circa varias alias res interrogati sunt, ac in primis circa conventum aliquot Remonstrantium Ministrorum, præterito mense Martio Rotterodami celebratum; ad quæ cuncti ita responderunt, ut eorum responsa inter se consentirent.

Per eos dies variis è locis moniti sunt Re- 19. Maii.
monstrantes à suis amicis, rumores ubique esse,
eoque verisimiles, magnum illis imminere peri-
culum; adeoque in fugam, dum possent, se se
conjiccent, ut majus vitarent malum. In pri-
mis Uytenbogardus Antwerpiae commorans sol-
licitus admodum erat, ne Episcopius in carce-
rem conjiceretur, suasitque ei, ne, cum accer-
seretur, se fisteret. Constat, inquiebat, quanti Monen-
te faciant adversarii, nec dubium, quin in primis tur
et Grevinchovium vel carceri, vel exsilio devo- Remon-
verint. Si exsiliū solum metuerem brevi decernen- draco
dum, suaserim te sistas. Sed ut D. Advocatus per- discen-
sonam egit Crellei, sic vos Peuceri, Pierii, &c. nosti dant,
historiam non ita veterem. Post hanc actionem, Petun:
per aliquot iterum hebdomadas Dordraci relicti din issio:
sunt Remonstrantes. Decimo octavo igitur Ju- nem è
nii ad Ordines Generales libellum supplicem sua de-
misere, quo se ad liberam Synodum vocatos demon- tentione:
strarunt, sibique aliquoties salvum conductum fuisse promissum, ipsos nibilominis per multos menses arctè
fuisse detentos, detinerique adbuc, quamvis jam diu
finita separataque esset Synodus. Petebant propter-
ea, ut detentio suâ liberarentur, ad fruendum und
cum aliis Synodi libertate. Septem ex Hollandia
Citati libellum supplicem Ordinibus Hollandiae
inscriptum ejusdem argumenti alteri adjecerunt.

Q

Qui

Qui libelli variis erant confirmati rationibus, quarum inter alias hæc fuit: *Legitimas omnes Syndicos semper salvum conductum omnibus promisisse, idque præstuisse; immo Concilium Tridentinum id præbuisse Protestantibus.* Nihil autem Scriptis hisce profecerunt. Citati per aliquot adhuc dies æquè ardè Dordraci detenti sunt, donec tandem trigesimo Junii in secundum diem Julii, Hagam venire sint iussi. Illic tertio Julii postularunt ab iis Ordines Generales, ut huic instrumento

Actus cessionis ipsius exhibitus. subscriberent: *Ego subscriptus hocce instrumento bonâ conscientiâ sincereque promitto ac declaro, me ab hoc tempore & in posterum ab omnibus Ecclesiasticis ministeriis & officiis, vel eo quod ab iis pendere posset, abstenturum, tam clam, quam palam, directè, vel indirectè, tam intra, quam extra urbes, pagos, locaque Fœderatarum Provinciarum, aut eorum ditionis; sed prout civem decet, omni modestiâ ac tranquillitate, ut privatum vieturum, & que Magistratum jussa observaturum, iisque obtemperaturum. In fidem veritatis hoc à meiscriptum est.* Unus Henricus Leo huic instrumento subscripsit. Reliqui omnes unâ voce subscribere recusarunt, rationésque ob quas religioni ducerent subscribere tradiderunt.

Edictum contra Religiones. Promulgatum eodem die est Ordinum Generalium Edictum, quo omnes Religiosi Remonstrantium Conventus severè vetabantur, variæque pœnæ, multæque adversùs hujus Editus. Convenit, eti transgressores constituebantur; ut, nempe, ii, qui ut Auditores cœtibus hisce interessent, viginti quinque solverent florenos; qui dicere recusarent, quinam unâ cum ipsis cœtibus iis adfuissent, aut cœtus convocassent, viginti quinque florenos insuper solverent; qui tales convocassent Conventus, in iisve Seniorum vel Diaconorum munere functi essent, quotiescumque

„que id fecisse compertum esset, ducentos flo-
 „renos: similiter & iis, qui suas ædes commodaſ-
 „sent, ea multa interrogaretur, omniāque mu-
 „nera admirerentur; qui pecuniam colligerent
 „ad prospiciendum Doctoribus in exsilium mis-
 „sis, trecentos florenos; præter hæc arbitraria
 „infligeretur poenâ, &c. Permisere nihilomi-
 „nus unumquemque propria in domo, absque
 „aliorum, qui extra eam degerent, conventu,
 „pro sua familia vel legendō, cantando, vel
 „monendo, liberum Religionis exercere cul-
 „tum; censentes hoc modo eos libertate con-
 „scientiæ hucusque hisce in regionibus defen-
 „sa fruituros. Elapso post promulgatum hoc
 Edictum biduo, quinto Julii horâ sextâ post
 meridiem, ab Ordinibus Generalibus Citati ſin-
 gillatim iterū rogati sunt, an in sua recusatio-
 ne perſiſterent, ac ſe perſiſtere declarantibus,
 prælectum eſt hoc Decretum. *Ordines Genera-*
les Fœderatarum Provinciarum rectè ac ſeriò exa-
minatis iis, quæ tam Politici, quam Ecclesiastici ad
Nationalem Synodum Deputati, Illustribus ac Præ-
potentibus Ordinibus ſepiùs de tredecim Citatorum
Remonstrantium, ac duorum, qui ſe iis adjunxe-
runt, actionibus renunciarant, durante ejus Syno-
di celebratione; perpensisque in primis duobus De-
cretis, quorum unum primo, alterum verò decimo
octavo Januarii præteriti illic aduersus illos nomine
Ordinum Generalium promulgatum fuit; confidea-
tâ itidem ſententiâ à Synodo ſexto Maii ſequentis, in
ipſos latâ, eaque poſtea ab Ordinibus probata; pondera-
to quoque eorum reſponſo ad propositioſes quafdam,
ac interrogatioſes à Delegatis Ordinum Generalium
vigefimo quinto Maii, Dordraci iis propositis; exa-
minata etiam ipſorum declaratione tertio hujus men-ſis,
bodieque ab iis ſingillatim iterata, in Conven-
tu noſtro, in quo, tamquam Ecclesiasticis munerebus

Decre-
tum Or-
dinum
quo
Citati
Remon-
ſtrantes
Patriâ
ejiciun-
tur.

motis, adeoque privatis, instrumentum est propositum
 (ut, nempe, bonâ conscientiâ sincerâque promitte-
 rent ac declararent, ab hoc tempore ac in posterum
 ab omnibus Ecclesiasticis Ministeriis, & eo quod
 ab iis pendere possit, se se abstenturos clam vel palam,
 directe vel indirecte, tam intra quam extra urbes, pa-
 gos ac loca Fœderatarum Provinciarum, & earum
 ditionum: sed se se civiliter, omni modestiâ ac tran-
 quillitate adhibet, privatorum instar vieturos, jus-
 sique suorum Magistratum observaturos, iisque
 obtemperaturos) atque singuli, excepto Henrico Leone,
 qui instrumento subscriptis, disertè dixerunt, se se ob suas
 conscientias Illust. ac Præp. Ordinibus parere non
 posse, quasi ipsis non liceret dona sua communicare
 cum cœtibus sententiæ ipsorum addictis, qui hoc ex-
 tra publicas Ecclesias ab iis postularent; quod re-
 sponsum ac declaratio planè congruebat cum seditiosa,
 noxia, ac pernicioса conspiratione, & societate ali-
 quot Remonstrantium in modum Antisynodi, absque
 legitimorum Magistratum ad sensu, Rotterodami
 quinto Martii præteriti fæta, quem cœtum notum
 sibi fuisse vigesimo quinto Maii antedicti illi, vel eo-
 rum saltem maxima pars fassi sunt; adeò ut ex jam
 dictis, omnibusque aliis ipsorum actionibus clarè li-
 queat, ipso pertinaciter ac sine ulla mutatione con-
 tinuare in sua intoleranda pervicacia & inobedientia
 contra legitimum suum Magistratum; quæ nullum
 alium in fiem tendere potest, nisi in majorem ani-
 morum in regionibus nostris incolarum distractionem,
 & perturbationem tam Politiae, quam Religionis,
 quam ipsi haetenus omnibus artibus conati sunt, at-
 que etiamnum conantur alienare ab unanimi ac ge-
 nui omnium Reformatorum intra & extra regio-
 nes has Ecclesiarum sententiâ; declararunt & hoc
 præsenti Edicto declarant antedictos Citatos, &
 qui se iis junxerunt, utpote omnibus Ecclesiasticis mu-
 ueribus motos, ac proinde privatas tantum perso-
 nae

nas, nempe, Bernherum Verezium, Henricum Hollingerum, Simonem Episcopum, Joannem Arnoldi Corvinum, Bernardum Duinglonem, Eduardum Poppium, Theophilum Ryckewardum, Philippum Pynackerum, Dominicum Sapma, Isaacum Frederici, Samuelem Naranum, Thomam Gofwinum, Assuerum Matthiisum, & Carolum Niel- lium, per quosdam apparitores ab Illust. ac Præp. Ordinibus Generalibus ad id constitutes, educendos extra Fœderatas Provincias, earumque ditionem, neque illis in eas redire licere; antequam satis compertum habuerint Illust. ac Præp. Ordines illos velle ac paratos esse antedicto instrumento subscribere, ac postea ab Ord. veniam specialem impetraverint; quod si qui horum faciant contrarium, ii in exemplum aliorum, ut communis tranquillitatis turbatores, pœnam ferent arbitriam. Actum in Conventu antenominatorum Ord. Generalium, Hagæ Comitis quinto Julii anno MDCXIX. Lectâ hac sententiâ, abire eos jussit Præses, statimque campanulæ sonitu Janitorem accivit, qui eos educeret, dixitque, Ordines de reliquo prospecturos.

Petiere hujus Decreti sibi fieri copiam Cita-
ti, quæ illis promissa est. Dixit dein cuncto-
rum nomine Episcopius: *Domini, quamvis om-
nem, constituto Decreto ac latâ sententiâ, vocem seram
esse sciamus, pace tamen vestrâ breviter dicemus,
hunc omnibus nos innocentes affici; nullo modo enim
eius criminis, cuius insimulamur, rei sumus. Quod
Synodi vestrisque Decretis parere noluerimus, inno-
centes nos esse coram Deo testamur. Antequam fa-
cta ea essent Decreta, monuimus Synodum, iis nos
parere non posse, rationesque ob quas id facientium
conscientia laderetur. Scripto vestris Delegatis exhibui-
mus, atque à Synodo ad eas nobis satisfieri poposcimus.
Id negatum est, ideoque nostris rationibus non refu-*

Respon-
sum
Prote-
statioque
Remon-
stran-
tium de
hoc De-
creto.

tatis, nihil aliud, nisi grave peccatum commissemus, facere potuimus. Quod attinet ad promissum quod primò vestri Deligati, deinde vos ipsi à nobis flagitatis, ut, nempe, polliceamur nos omnibus Ecclesiasticis muniis abstenturos, útque eum in finem instrumento huic subscriberemus; rationes attulimus, ob quas bonâ conscientiâ promittere id non possumus. Obtulimus etiam has rationes latius deducatas, pluresque iis adjectas Scriptio exhibere. Optaremus fore, ut conscientiis nostris, nos erudiendo, satisficeret; factum id non est, inno ne tentatum quidem; dumtaxat responsum, nobiscum disputationem inire neminem velle. Hac itaque in re, non aliter nos gerere potuimus, quam fecimus. Ideoque circa hæc omnia coram Deo, bonâ ac rectâ usi sumus conscientiâ. Quod ob hæc Patriâ deportari jubeamur, hoc mirum nobis videri, ac inexpectatum evenire fatemur, cùm id meritos nos esse consciit nobis non simus; quoniam ad lib. ram Synodus vocati sumus, sèpniisque salvus conductus nobis promissus sit, fidesque data, nemini ob ea quæ in Synodo ad defensionem ejus causæ tractarentur, vel minimam lassionem fore. Illi fidei credidimus, contrarium autem planè accidit; non solum enim per octo fermè menses extra domos nostras detenti fuimus, verum etiam exsiliū jam nobis indicitur, quia id non facimus, quod bona conscientia repugnare judicamus. Siquidem verò vobis ita visum est, patienter id nos ferre, Deoque causam nostram commendare oportet. Dominus ille, quem colimus, erit aliquando inter nos & vos Judex.

In Conclavi includuntur, Hisce dictis, ac nemine quidquam respondentे, à Janitore in vicinum Conclave ducti sunt, januāque illicò occlusa fuit. Cùm illic satis diu inclusi sediscent, venit ad eos Janitor, petens ubinam cuiusque esset hospitium. Quo scriptis accepto à Remonstrantibus, abiit, Paul-

Paullò pòst autem rediit ad sciscitandum, quonam extra Provincias duci vellent? Ad hæc dixere Remonstrantes, *ipso*s non tam citò ac illicò decernere posse, sed cum uxoribus amicisque priùs colloqui debere, rebusque suis domesticis prospicere; attamen si tam subitò hoc vespertino tempore Patriā deportandi essent, ducerent se quocumque vellent, non enim se statim locum eligere posse, at Deum sibi comitem ad futurum sperare. Cùm nullum aliud impetraret ab ipsis responsum, Ordinibus hæc renunciavit, posteaque rediens imperavit Remonstrantibus, ut quosdam è suis ad Ordines Generales mitterent, qui cunctorum nomine, quæ dicenda haberent, proponerent. Ideoque intrò ivere Niellius ac Duinglo petentes, ut sibi pauci concederentur dies, ut domos suas se se conserrent, suisque rebus consulere; idque sub tali vadimonio, quale Ordines Generales ipsi proponerent, sequē sponsonem justam facturos statuto die se eo in loco, qui ipsis designaretur, sistendi; sibi saltem tempus concedi oportere, ut viaticum ad iter extra Patriam, compararent, cùm educti alicubi vivere deberent, nec sibi adversùs hanc inopinatam calamitatem prospexissent. Aliquoties iis hæc proponentibus interfati sunt quidam ex Ordinibus. Pauwius inquiebat eos credere non debere Ordines, quamvis ad ea, quæ Episcopius tam audacter dixerat, tacuissent, ea ideò non intellexisse; compertum satis esse quid dixissent, & quomodo se gessissent, in posterum prospectum hisce iri; officium esse Illust. Ordinum consulere tot millenis animabus, quas illi doctrinâ suâ seducabant, & quæ pluris essent, quàm Remonstrantium familiae; ideoque hos in primis attendendos esse, quomodocumque tandem eorum se haberent familiae. Muysius ab Holy jocans dicebat, *Non opus esse ut tantam pro suis familiis curam*

Dilatio-
nem pau-
corum
dierum
petunt
ad rebus
suis do-
mesticis
pro-
spicien-
dum, pol-
liciti se
loco
tempo-
rèque
statuto
futuros.

gererent, Deum enim, si ab illo extra ordinem ad ministerium suæ Ecclesiæ vocati essent, singularem ipsorum, eorumque familiarum curam habituru. Inter alia hisce similia, negabat quoque, ad liberam Synodum ipsos vocatos, vel concessum eis salvum conductum fuisse. Ipsis solummodo sententiam suam liberè proponendi, explicandi ac defendendi in Synodo potestatem faciat.

Postulatum eis negatur. Multis contumeliosis dictis auditis, tandem exire jussi à Præside Plotio, ut Ordines de eorum petitione deliberarent. Renunciavit illis deinde Apparitor, persistere Illust. ac Præpot. Ordines in suo Decreto, quod executioni mandatum volebant. Quod si promittere vellent unumquemque illi vespere ad hospitium suum iturum, nec cum quocum consilia communicaturum, postridieque paratos omnes fore, ut educerentur horâ quartâ matutinâ; licere ille jam abire, ac in posterum diem delibrare, ad quem locum quisque duci vellet. Id se se facturos polliciti sunt Remonstrantes, eâ tamen conditione, ut neminem quidem ad se accerrent, sed si qui sponte ad ipsos venirent, alloquerenturque, eos domo non expellerent. Ergo sub non in vespertinam dimissi sunt, & multi eos sunt sequuti, multosque in suis hospitiis inventi; quò accessere, & alii usque ad seram noctem, vaedicentes iis, faustaque precantes. Misere Ordines Generales singulis, eâdem illâ vespere sua stipendia, quæ nondum soluta erant. Pecunia hæc nummis Imperialibus numerata iis est. Inter Imperiales Episcopio datos, fuit unus in Ducatu Brunsvicensi cusus; una ejus facies flatuam Veritatis exhibebat, cuius caput cinctum erat hisce verbis: *Veritas vincit omnia.* Pedibus ejus subjectæ erant imagines, quarum uni superscriptum erat, *Calumnia*, alteri vero, *Mendacium*. In aversa facie nummi,

Singula-
ris Epis-
copio
traditus.

ma-

majusculis characteribus legebatur hæc sententia. *Recte faciendo, neminem timeas.* Episcopius hunc nummum accuratius intuens, agnoscit in eo singularem Dei providentiam; quod si, qui illum ob benefacta, veritatisque defensionem, bonaque conscientiae studium patriæ ejiciebant, in aliquid ultima quam illum in exsilium mittebant, pecuniae nummum ei tradiderent, cuius imago, inscriptioque accommodatae essent ad illum in suis ærumnis solandum. Imperialem hunc margine aureo in ejus rei memoriam circumdari curavit, isque apud ejus consanguineos etiamnum fervatur.

Sexto Julii, Remonstrantes satis manè ad iter parati licet essent, non tamen sunt arcessiti; verum circa horam sextam allati sunt unicuique quinquaginta floreni; singulisque traditum ab Apparitoribus sententiæ Apographum. Simul & ad eos Apparitor venit, rogatum nomine Illust. ac Præp. Ordinum Generalium, quoniam quisque vehi vellet? Dedere ei Remonstrantes schedulam; cui singulorum nomina, locaque, adquæ quisque duci volebat, inscripta erant. Undecim, inter quos fuit Episcopius, Valvicum in Brabantia se duci voluere. Tum verò Apparitores illicò currus conductxere; sed quoniam antequam currus parati essent multum temporis absuemebatur, plurimique illuc conveniebant, qui lacrymis obortis Remonstrantibus valdicebant, Ordines Generales jam congregati indici Remonstrantibus per Apparitorem jusserunt, ut statim abirent, sin minus Ordines aliter huic negotio prospecturos esse. Remonstrantes sese paratos responderunt, optare que, ut aliter prospiceretur, quoniam sine curribus proficiisci non possent. Tandem ubi venerere currus, Apparitores Aurigas impulerunt,

Belgio
edacun-
tar.

ut confessim abirent; adeò ut horâ nonâ Hagâ exierint, magnâ ingruente pluvia. Sex currus, unâ cum quatuor Apparitoribus, Valvicum contenterunt: necdum ultimis currubus profectis, venit Procurator Generalis ad eos expellendos. Hi currus per Delphos transeuntes, Delphiporum petebant. Unus autem è Remonstrantibus, nomine Duinglo, cum Delphis transiens non procul ædibus parentum suorum abeslet, petitit ut sibi obiter eos alloqui liceret, ad petendam cistulam, quam Dordraco Hagam contendens illic reliquerat. Sed hoc ei negatum fuit, conductusque in via bajulus, qui petitam cistulam extra portam ad currum detulit. Ubi ventum Valvicum est, iusserunt Remonstrantes Apparitores renunciare Ordinibus Generalibus, quomodo in via se se gessissent, iisque dicere, *illos hasce pœnas non meruisse; tamen eas patienter laturos, remansurōsque patriæ amicos, nec pro Ordinibus Generalibus orare destitutos.*

Julii die decimo nono, septem è Ministris Remonstrantium, videlicet, Adrianus Borrius, Herboldus Bombergius, Samuel Lansbergius, Wilhelmus Lomannus, Joannes à Galen, Petrus Cupus, & Adrianus Simonis, quia mense Martio, cum aliis è Remonstrantium numero Rotterodamum convenerant, variōsque articulos conceperant, quā ratione Ecclesiis suis finitâ Synodo Dordracenâ inservituri essent, similiter in exsilium sunt missi, & per Apparitores extra Ordinum Generalium territorium deducti. Secuti sunt processus contra singulos Ministros, sententiæ Remonstrantium constanter adharentes.

Post exterorum Theologorum dimissionem, Provincialibus actiones Synodales continua-

tæ

Duinglioni
venia
non con-
ceditur
in trans-
fusū pa-
rentes
suos al-
loquen-
di.

tæ sunt, variaque Ecclesiarum Belgicarum Statutum spectantia ab iis definita, quæ vulgo *Post-Acta* vocantur. Sessione CLXIV. ut omnes Remonstrantium sententiæ addicti Ecclesiis expellerentur, atque ita sententia ipsorum penitus opprimetur, hoc Decretum fuit conditum. Statutum fuit, ad testandum in orthodoxa doctrina consensum, omnes & singulos Verbi divini Ministros debere subscribere Confessioni & Catechismo harum Ecclesiarum, & Canonibus seu Declarationibus hujus Synodi; atque ut perversa nonnullorum effugia in hac subscriptione præcaveantur, ut subscriptioni hæc præmittatur formula. quæ prælecta fuit atque approbata. Nos infra scripti Ministri Verbi divini sortiti sub Classe N. declaramus sincerè & bona cum conscientia coram Deo, hac nostrâ subscriptione, nos corde sentire ac credere omnes articulos & singula capita doctrinæ, in hac Confessione & Catechesi Reformatarum Ecclesiarum Belgicarum comprehensa, & simul etiam Declarationem nonnullorum ejusdem doctrinæ articulorum in Synodo Nationali anno millesimo sexcentesimo & decimo nono Dordraci factam, per omnia cum Verbo Dei consentire. Quapropter promittimus nos hanc eamdem doctrinam diligenter esse tradituros, & fideliter propugnaturos: neque quidquam adversus illam doctrinam publicè aut privatim, directè aut indirectè docturos esse aut scripturos: uti quoque nos non tantum omnes errores huic doctrinæ contrarios, ac nominatim etiam illos, qui in hac prædicta Synodo sunt condemnati, rejicere, sed etiam eosdem velle refutare, eisdem nos opponere, atque omnem dare operam, ut ab Ecclesiis arceantur. Quòd si verò posthac fortè eveniat, nos adversus hanc doctrinam aut considerationem, aut sententiam diversam fore; promittimus etiam nos eamdem nec publicè, nec privatim proposituros, docturos, aut defensuros,

sive Concionibus, sive Scriptis : Sed nos eamdem prius Presbyterio, Classi, & Synoco manifestaturos, ut ibidem examinetur ; parati semper nos iudicio Presbyterii, Classis, aut Synodi subjicere volenti animo, sub pena, si contrarium à nobis fiat, ut ipso facto à muneribus nostris suspendamur. Si autem Presbyterium, Classis, aut Synodus aliquando propter graves suspicionum causas, ad conservandam doctrinæ unitatem ac sinceritatem, postulare voluerit à nobis, ut sententiam nostram super articulo aliquo hujus Confessionis, Catechismi, aut Declarationum Synodarum, latius exponamus; promittimus etiam simul, nos omni tempore ad præstandam hanc Declarationem promos paratosque fore, sub eadem, quæ suprà dicta fuit, pena : servato nobis tamen jure appellationis, si forte sententia Presbyterii, Classis, aut Synodi gravatos nos existimaverimus: quâ appellatione durante, nos sententiæ & constitutioni Synodi Provincialis acquiescemos.

Solutâ Synodo Nationali, Synodi Provinciales in suis quæque Provinciis habitæ sunt; omnésque qui formulæ modò memoratæ subscribere recusatunt, ministeriis suis privati. Non pauci, qui se sententiæ Remonstrantium addictos antea professi fuerant, ne eamdem sortem subirent, subscripterunt. Ducenti circiter, ob negatam subscriptionem, muniberibus suis moti sunt; quorum pars major in exsilio missa, reliqui subscriptione instrumenti, quo se ab omni functione Ecclesiastica, etiam in privatis ædibus, abstinere velle solemniter promiserunt, exsilio redemerunt. Hanc Ecclesiæ Reformationem comitata est Academiae Reformatio, ut quidquid Remonstranti mum saperet eliminaretur.

Jam quarto die Julii, Ordines Hollandiæ,
Prin-

Principi Auriaco , ac Curatoribus Academiæ extraordinariam dedere potestatem , unà cum quibusdam Deputatis è Magistratu Delfensi , Harlemensi , & Alcmariensi , aliquot è Professoribus , & Regentes Collegii Ordinum exaucto-randi ; quod ordinariâ suâ potestate , juxta Sta-tuta Academiæ , Curatores non poterant ; aliòsque nominandi , ut ex illorum numero Curato-res ac Consules Leidenses , consulto priùs Prin-cipe Auriaco , alios in exauctotorum locum Professores ac Collegii Regentes surrogare quirent . Hi potestate sibi demandata , post fru-strâ tentatum Petrum Molinæum , tres in Theologia elegerunt Professores , Andream Ri-vetum , Antonium Walæum , & Antonium Thysium : Regentem Collegii Gerardum Joan-nem Vossium perpulerunt , ut munus suum ipso-rum arbitrio resignaret , spe factâ professionis ipsi demandandæ , qua sine Facultatis Theolo-gicæ præjudicio fungi posset : Barlæum Sub-regentem munere suo abdicarunt : in Vossii lo-cum surrogatus est Festus Hommius , in Barlæi Daniel Sinapius . Quin & Collegii Oeconomus remotus , aliùsque in ejus locum substitutus est . Tandem & alumni à Ministris Verbi Divini sunt examinati ; & quicumque sententiæ Remon-strantium addicti deprehensi fuerunt , neque il-li renunciarunt , Collegio ejecti . Ita constitutâ Facultate Theologicâ , placuit , & in aliis Facul-tatibus , reformationem quamdam adhibere . Itaque Petro Bertio Etices , Caspari Barlæo Subregenti Logicæ professio ademta . Vossio concessum ad tempus stipendium octingento-rum florenorum , quo usque Curatoribus pla-ceret ; professio nulla demandata , & interdi-ctum ne ullos domi suæ haberet commensales , neu Collegia disputantium , sive domi suæ , sive alibi

alibi aperiret. Wilhelmus Coddæus Hebrææ linguae, & Gilbertus Jacchæus Philosophiæ Professores, suspensione muneris sui, sunt puniti, acrûque censurâ notati, additâ comminatione depositionis, si quid contra Politiam, aut Ecclesiam committerent; nihilominus sub spe quod pacatè essent victuri, aliósque suo exemplo ad imitationem provocaturi, ipsis stipendum, aut aliqua illius pars ad arbitrium Curatorum & Consulum Leidensium continuatum est, usque dum aliter constitutum fuisset, ita tamen, ut Senatum Academicum non ingredierentur. Johannes Meursius Græcæ linguae Professor acrî censorâ est notatus: & quoniam multorum librorum conscriptio verisimiliter ordinaria ejus studia valde impediret, ipsi mandatum fuit, ut à tot libris scribendis abstineat, additâ comminatione, nisi laborem suum Curatoribus post sex menses denuò conventuris probavisset, alium Græcæ linguae Professorem in ejus locum eligendum: simûlque vetitum, ne Senatui Academico interesset. Tandem & Cornelius Sylvius, Professor Institutionum Juris, munere suo abdicatus est; qui tamen seriò se ab omnibus, quorum accusabatur, defendit. Hic fuit exitus Synodi Dordracenæ, omniumque Actiōnum Synodalium.

Quoniam autem Remonstrantes de Synodi hujus iniquitate passim in Scriptis suis concurruntur, Contra-Remonstrantes verò illius procedendi modum, ac Decreta laudibus in cœlum efferre solent, adeò ut Jacobus Cappellus in disputatione, an Arminiani sententia potuerit tolerari, Thes. x: i. disp. Sedan. Part. i. pag. 936. dicere non vereatur, *Eam Dordracenorum Patrum æquitatem fuisse, ut post Apostolorum obitum Synodi nullius exstet memoria, quæ citatos Hæreticos*

cos patientius audierit, moderatius tractaverit, & sanctius judicaverit; opera pretium judicavi Lutheranorum de hac Synodo judicia quædam adscribere. Non diu post habitam Synodum Dordracenam, anno hujus sæculi xxii. edidere Theologî Wittebergenses linguâ Germanicâ admonitionem ad Lutheranos in Bohemia, &c. in qua inter alia judicium suum de hac Synodo sic enunciant. Porro quid boni nobis ab hisce fratribus nostris sperandum sit, facile ex Synodo Dordracena, & processu eam secuto colligi potest. Orta est inter Calvinistas & Arminianos contentio, præcipue super articulo de gratia, seu prædestinatione. In qua Arminiani nostram, reliqui Calvini sententiam defendebant: in qua contentione eâ Calvinistæ usi sunt vehementiâ, ut Arminianos (quos ad sui defensionem admittere noluerunt) ipsorumque doctrinam per præcipitatum hujus Synodi Decretum condemnarint, Religionis exercitium iis ademerint, præcipuos eorum Concionatores perpetuo exilio mulatarint. Nonne hic egregius erga fratres fuit processus? Si hoc fecerint contra illos, qui ab ipsis in uno præcipue articulo de gratia dissentiebant, quid esset nobis expectandum, qui in tot articulis ab ipsis dissentimus? Prudens quisque quid intendant, facile animadverteret. Illud unicè conantur die ac nocte, ut brachium sæculare sibi habeant addictum, aliquisque religioni eorum addictus ad supremam dignitatem evehatur. Si hoc obtineant, tum Generalis Synodus in Germania convocabitur: in ea Domini Calvinistæ præsidebunt, totius actionis penes illos erit directio, pro arbitrio suo judicabunt, nos neutquam audient, nec ut Synodi adseffores admittent, sed subito, perinde ac Dordraci, doctrinam nostram unanimi Decreto tamquam falsam condemnabunt, exercitio illius nobis interdicent, Lutheranos Doctores ejicient, & nisi Deus prohibeat, Religionem nostram penitus extir-

exterminabunt. Inde concludimus memoratam fraternitatem ipsis non esse cordi, sed eam aliquamdiu ab illis speciosè ostentatam, donec aliud ipsis placeat, ipsique in Ecclesiis nostras dominatum consequantur, &c. Quòd si etiam contingat Calvinistam principem quandoque ad dignitatem Imperialem evenhi, eorum spiritus magnam edet lanienam, & nos miseri Lutherani tamquam oves ab hisce fratribus nostris maestabimur. Quoniam hæc apud illos regula vallet, Hæretici gladio sunt extirpandi, & una tantum, vera, nempe, Religio in Christiana politia est toleranda, quemadmodum Calvinus, Beza, & alii scribunt. Tum porrò subsument: Lutherani sunt Hæretici, nimirum, Nestoriani, Eutychiani, Pelagiani. Inde sanguinaria sequetur conclusio: Ergo Lutherani gladio sunt exterminandi. Hæc tandem est conclusio fratrum nostrorum Calvinistarum; id boni nobis ab ipsis promittere possumus. Æsopica est fraternitas quam nobis offerunt, quam amicitiam lupus cum ovibus contrahere voluit, ut oves tantò facilius capere ac devorare posset. Nemo itaque seduci se patiatur, amicâ appellatione fraternitatis, exiūm nostrum eâ intenditur, & quicumque se ad Calvinistas confert, reum se facit fraudis quam ipsi tegunt, omniumque malorum molimini, quæcumque contra Ecclesiæ Lutheranæ præcipue machinati sunt.

Anno CICCI CXVI. Nicolaus Hummius Ecclesiæ Lubecensis Superintendentis, edidit διάστημα Theologicam de Fundamentalí dissensu doctrinæ Evangelicæ-Lutheranæ, & Calvinianæ, seu Reformatæ. Illi præfixa est consideratio, quâ prolixè judicium suum scribit de Synodo Dordracena, ostenditque, Calvinistas omnes conditiones, quas in admonitione Neostadiana & Paræus in Irenico suo à Lutheranis in Synodo requitunt, Remonstrantibus negasse, ac diffusissime

simè id ostendit in decima conditione , quòd usurpint Synodum liberam & legitimam. Ipse autem ostendit Synodum Dordracenam nec libera-
ram fuisse , nec legitimam : 1. ratione persona-
rum , de quarum ubi qualitate agit , inter alia
in hæc verba erumpit: *Eventus etiam docuit , nil
aliud Synodum egisse , quām ut confirmaret quæ
priùs in particularibus Synodis , imò etiam in privatis
Scriptis adversus Remonstrantes actitata passim le-
guntur: ita nusquam & numquam odia deposita vel me-
morantur , vel reprehenduntur.* Certè omnia præ-
judiciis non minus Dordraci , quām Tridenti fuisse
gesta , Decretis & Actis tam fit clarum , quām lux
splendet meridiana. 2. ratione loci. 3. ratione
processus. 4 ratione terminationis. 5. ratione
consequentium. Quæ ubi omnia fusè ac solidè
demonstravit , tandem talem habet conclusio-
nem : *Synodus quidem protestata fuit , se nulliss
conscientiam gravaturam , p. 88. 118. At si om-
nium , quotquot Adseffores interfuerunt , conscientiæ
forent excutienda , nullam repertum iri certus sum ,
quæ Remonstrantium conscientiam ab iis convictam
possit affirmare ; cùm id ne quidem conati sint præ-
stare , nedum factò præstiterint. Vide Seff. XI. p. 153.
& Seff. XLVI. p. Ita nimirūm & decima Reforma-
torum hypocrisis omnium conspectui est exposita : de-
monstratum etiam satis luculenter , qualēm Synodum
Reformati in corde suo expetierint , per hoc tempus
benè longum ; nimirūm , toto cœlo ab ejus descriptio-
ne , nobis adeò speciosè exhibita , discrepantem : sum-
mā ad ingenium papale compositam , quā pari vio-
lentiâ nostras Ecclesiās supprimerent , atque fecerunt
fratribus suis Remonstrantibus , multò propiore co-
gnatione junctis. In proverbio est , ex ungue leo-
nem. *Quis non videt leoninum unguem Reformato-
rum , quem tanto cum ornatu & pompa toti mun-
do ceu agnimum ostentarunt ? Benè autem factum ,**

ut in se invicem potius isti s̄avirent, quām Ecclesiis nostris pro suo voto imponerent. Nunc nos magis etiam aliorum damno sapimus, certiores quām antē, Reformatos, nec aliam, nec aliud formæ Synodum umquam desiderasse, quām, cuius exemplar ac typum nobis Dordraci exhibuerunt. Id cū ex Actis superiorum temporum prudenter perspectū haberent, ut in fraternitatem spirituali, tanto molimine expetitam, ipsi non consentirent, & ne alii incauti consentirent, dhortati fuerunt; Reformatum calumniis, multorum etiam bonorum, sed minus prudentium, immaturis judiciis, quin & indignationi fuerunt expressi. Acquiescent nunc spero utique, nimirum, re perspectâ, & cessabunt Reformati Theologorum, sic dictam, importunitatem ceu Christianis hominibus indignam exagitare: desinent alii, quos ovina pellis decepit, prudenti morositati Theologorum à lupi, profecto s̄ævi, amicitâ, nimirum, periculosâ avocantium, succensere, aut saltem iniquius de illa judicare.

Hisce similia vide apud Petrum Haberkonium, Professorem & Superintendentem Giffensem, contra Syncretismum admonitione, disp. IV. pag. 75. & seqq. & in Hulsemanni Calvinismo irreconciliabili, pag. 185. 186. ac tandem in Calovii Consideratione Arminianismi, pag. 3. 4. quem locum, quia brevior est, hīc adscribam. Quæ (Synodus Nationalis) postmodum anno 1510XVII. Dordraci celebrata fuit, missis etiam ab Exteris Reformatæ Religionis Principibus & Rebus publicis, Legatis & destinatis: sed ita celebrata, ut conditiones, quas legitimis Synodis præscripsero Neostadienses in Admonitione, D. Parcus in Irenico, neuiquam servarint Arminianis Calvinistæ; quin contrario prorsus usi processu, neque liberam, neque securam, neque ullo modo aquam permiserint Synodum, sed iniquitatem cum insigni hypocrisi, demonstrante luculentem

culenter B. Nicol. Hunnio in præfutione diaconis
Leonis de fundamentali dissensu Calvinianorum &
Lutheranorum, in flagitanda & definienda Synodo,
orbi Christiano patefecerint. Quam verò non tam
excusat, quām gravius accusat, aut convincit arro-
gantissima illa θεοφασις Palatinorum, quæ ipsis
Synodi Aëlis Seß. xxix. inserta est, quod nempe,
Ursinus & Paræus contra conciliabula Lutheranorum
scriperint, quæ tantum differunt ab hac
Synodo, quām cœlum à terra distat. Scilicet,
alii tantum leges præscribunt Reformati, non
sibi.

His Lutheranorum judiciis tandem subjun-
gam Ludovici Molinæi, Scriptoris Reformati,
ac Petri Molinæi filii, judicium; quod ex fa-
vore erga Remonstrantes aut eorum sententiam
esse prosectorum nemo suspicari potest, sed vi ve-
ritatis fuisse expressum, res ipsa clamat. Is er-
go in parænesi ad adificatores Imperii in Imperio,
cap. xxiii. §. 7. pag. 624 tale de Synodo Dordra-
cena pronunciat judicium. *Synodi Veteris Eccle-
siæ semper circumagebantur ad nutum Imperatorum
& Regum, qui eas convocaverant. Sic Nicæna II.
pro Imaginum cultu definivit, quia Irene, quæ eam
indixerat, eas perditè deperibat: ut ejus decessores
iconomachi dicti, tam infensas Imaginibus habuerant
Synodos, quām ipsi eas abrogare satagebant.* Ob-
servat Socrates lib. 2. Hist. cap. 29. Ursacium & Va-
lentem in omnibus Synodis se semper ad sententiam
eorum qui eis convocaverant attemperavisse, aī
τοὺς ἡς ἐπικρίνεις ἐπέκλινον. Quod si vocati sunt
immoti & impenetrabiles, saltem non alios summa
potestas ablegabit ad Synodum, quām quos adsertores
noverit sui dogmatis. Quod quidem sapienter fecit
summa potestas in Belgio, cùm convocavit Synodum
Dordracum, ad cuius nutum actos fuisse Patres Sy-
nodii non dixerim, ut qui sententiam dixerunt, non

quia grata erat Principibus suis, sed quia ita sentiebant: nihilominus si ab Arminianis stetissent potentissimi Ordines, haud dubium potuissent pari facilitate cogere Synodum ex solis Arminianis. Interim non gravabor affirmare, auctoritatem Synodi Dordracenæ humanam fuisse, tum Patres Dordracenos non sedisse medios dubiosque partibus, ut æquum est in omni judicio, sed Judices & partes fuisse, unique parti addictos; ac proinde non potuisse Arminianos non cadere causâ coram eorum tribunalí, non quia causâ, sed quia numero inferiores essent; procul dubio perinde à Patribus profligandos, si secundum hos veritas stetisset. Quocirca causæ non deerant, cur Arminiani se tuerentur exceptione fori, eadem reponentes quæ Carolus Molinæus, & recognitores Concilii Tridentini; quæ sanè omnium Conciliorum auctoritatem ex æquo infirmant & elevate. 1. Iniquum est se submittere judicio partis adversæ: ideo Athanasius discessit ex Concilio convocato in Tyro à Constantino, quod animadverteret præcipuos Concilii viros Judicis & partis munere functuros. 2. Nec minus iniquum est, ut socii partium litigantium in judicio sedeant: nam id abhorret ab omni ratione judicii & fori. 3. Æquum fuisset in Synodo Dordracena, ut pars alterutra cujusquam non subiisset judicium, quem saltem communi consensu partium litigantium non elegisset, aut causæ suæ, Religioni, aut personæ adversum novisset. Unde magna æquitate Reges Galliæ Reformatis concederunt Cameram, quam vocant, Edicti, in quo Reformati causa judicatur. Sed tempus est, ut ad Episcopium revertamur.

Non diu Valvici fuerant Remonstrantes, cùm illuc Silvæducensis venit Episcopus. Moniti fuere à Domino Valvici, eos Episcopum allorum nomine Episcopum & Niellius cuncto- comorandi. Episcopio ac Niellio rem reliqui man-

mandarunt Remonstrantes. Comiter eos exceptit Episcopus, flagitavitque, ut tres quatuorverum
è Remonstrantibus postridie cum ipso prandient in Monasterio, quod illic est. Libenter

pum Sil-
væ Du-
cis salu-
tant.

recusassent Remonstrantes præ metu, ne hoc
ansam præberet calumniis in Hollandia. Episcopus tamen dimittere eos noluit, nisi pollicerentur. Itaque alii Remonstrantes eosdem rogarunt, ut convivio se sisterent. Adfuere quoque duo Jesuitæ, ac duo Dominicani. Episcopo, Nielliisque ingressis perbenignè dextram porrexit Episcopus, hisce eos alloquutus verbis:

Salvete ex animo, fratres; vos fratres appello, et si in multis Religionis articulis discrepamus, querimus enim per unum Christum salutem nostram. Ob afflictionem vestram ex animo doleo. Dux Albae duris Edictis, severisque persequutionibus Catholicæ Religioni magnum attulit detrimentum, nostrisque rebus summopere nocuit. Mirum erit, si Ordines nis.

rebus suis consulant iis artibus, quæ nos perdidere.

Sub finem convivii, variis de actionibus Dordracenis inciderunt sermones. Episcopus aiebat,

Summam Remonstrantibus factam esse injuriam, ipsos ob bonam causam vexari, intellectuque facilem.

Sententiam verò contrariam, quam oppugnabant, Deo summopere esse indignam, ejusque Majestati

sub titulo gratiæ erga paucos electos, deterrimam tyrannidem in totum genus humanum affingere; se se

nullum errorem tantopere horrere, quam hunc. Jesuitæ ei adsensi sunt, verum Dominicani mutato

vultu dixere, prudenter errores Calvinianos impugnandos esse, cavendumque ne præ nimio eos refutandi zelo, in noxios Pelagii errores recidamus.

Ad id Episcopus, se se hoc in negotio non querere subtilitates, profundasve speculationes, verum se putare

horribilem esse in Deum blasphemiam, credere eum in homines senvire, eisque damnare, ob crimen, quod

quin committant, vitare nequeunt. Jesuitæ pleno ore hisce assentiebantur. Ardebat verò Dominicanis vultus præ ira, nihil tamen eo tempore ad defensionem suæ causæ dixerunt; at effecere ut Valvici Pastor, eorum sententiæ addictus, sequenti die Dominicâ in Remonstrantes vehementer inveheretur, eos *Semi-Pelagianos* vocaret, moneréque populum, ut sibi ab illis caveret, quippe qui multi afflutiores, peiores, ac periculosiores heretici essent, quam Calvinistæ, vel quilibet alii; adeò ut plebs, imò & ii Pontificii, qui sub eorum adventum magnâ humanitate erga illos usi erant, accensi exacerbatique, hilce acribus concionibus, illis jam inimici esse inciperent. Valvici Dominus aliquoties vetuit hunc Pastorem coram populo in Remonstrantes ita invehi; verùm cùm nihil proficeret, querelas, insciis Remonstrantibus, hac de re ad Episcopum Silvæducensem detulit, qui accitum hunc Pastorem seriò castigavit. Sed cùm is Monachus esset Monasterii Tongerlo, ad suum Abbatem provocavit; contenditque Episcopum præscribere sibi non posse, quâ ratione suas componeret conciones. Episcopus, se juri Abbatis Tongerloënsis nihil detrahere velle, respondit, quòd si illuc inter suos Monachos oppugnare vellet Pelagianos, licitum id ei esse; verum parochiam Valvici à Præfectura Silvæ-Ducis pendere; vetuitque eum illuc rursus suggestum adscendere, donec ab hisce se abstenturum pollicitus esset.

In ejus locum
alius ab Episcopo
mittitur.

Sequente die Dominicâ, doctum illuc misit Franciscanum, qui refutavit omnia, quæ alter adversus Remonstrantes effutierat, suo que monuit Catholicos, ut illos omni amore, mitericordiaque prosequerentur, & dixit, *summam iis fieri injuriam, doctos, piisque viros esse, qui in Reli-*

*Religione erroribus suis quidem o'noxii essent; utpote
in quibus parentes eos à teneris unguiculis nutritie-
rant; sententiam autem, propter quam hæc pateren-
tur, Catholicam esse veritatem.*

Dum Valvici essent Remonstrantes, fama tenuit in Hollandia, i los Domino ejus loci, Episcopóque Silvæducensi id promisi e (ut nempe, a concionando se abstinerent) ac jurando & subscriptione confirmatæ, quod in Patria Ordinibus recusaverant; adeoque eos conscientiâ non tuile motos, ad negandam suis Magistratibus obedientiam, sed tantum summâ pertinaciâ. Remonstrantes, ad tuendam suam famam, testimonium hujus rei à Domino Valvici petiere, qui eis hoc tradidit testimonium: *Ego Joannes à Leefdael, Dominus Val. i-
ci, declaro, attestorque hoc instrumento, me à nemine eorum Ministrorum (quos Illust. ac Præp. Ordini-
bus Fœderatarum Provinciarum in antedictum locum vehi placuit) directè vel indirectè, generatim vel particulatim, ullum juramentum, promissumve exegisse, nedum ab iis præstitum, vel per meos Prætores præstari ab ipsis curasse; méque id facere, fieri ve curare à nemine mandatum habuisse. Verum quidem est, me à supradictis Ministris nomina sententiasque in ipsos latus petuisse, ut scirem, quinam essent, quomodo & quapropter in supradictum locum ducti essent: declarans porro Reverendum Dominum Episcopum Silvæducensem (cum illi dixisset me intellexisse in Hollandia rumores spargi, ipsum, méque subscribendum iis Ministris jusjurandum obtulisse) mibi declarasse ac confirmasse, ipsum id numquam fecisse, vel per alium fieri curasse. Cum autem æquum justumque veritati exhibere testimonium oratus sim, hoc propriâ meâ manu scripsi ac subscripsi bonâ fide.* Actum 1. Decembris anno

Rumores
sparsi de
quibus-
dum pro-
m. Cis à
Remon-
str. nti-
bus fa-
ctis.

Testimo-
nium
Domini
Valvici
circa hæz
promissa.

M. DCXIX. Subscriptum erat Joannes à Leefdael Dominus Valvici. Ipse Episcopus eâ æquitate fuit, ut non tantùm Remonstrantes ad id promittendum non impulerit, verùm etiam sponte dixerit, se se ab ipsis id postulare nolle, cùm tam ipse, quàm alii Catholicí nollent in Hollandia, aliisve in locis, talia promittere. Aiebat tantùm, illos benè nosse, sub quibus legibus in Brabantia vivetur, iis enim non majorem facultatem ad Religionis suæ cultum palam celebrandum concedi posse, quàm Catholicis in Hollandia. Si quid adversus leges committerent, illos æquè ac alios pœnas lege constitutas subire oportere. Permissum ipsis esse, ut se se invicem convenirent, imò cum doctis viris collationes circa Religionis controversias inirent; non verò ut Conventus plebis celebrarent, vel Catholicos in suas Congregationes intromitterent, vel idiotas disputationibus aggredierentur.

Episco-
pius duos
libellos
scribit. Sub idem tempus scripsit Episcopius duos adversus Synodum Dordracenam libellos: unum Latinè, præfixo titulo *Synodi Dordracenæ crudelis iniquitas*, qui paullò post Belgicè quoque editus est. Ordinum Generalium Minister, qui titulo Agentis Heidelbergæ residebat, obtinuit, ne libellus hic Catalogo nundinarum Francofurtensum infereretur: nihilominus per totam Germaniam, & in Gallia distractus est. Alter prodiit Belgicè, *Antidotum*, continens pressiorem declarationem propriæ & genuinæ sententiae, quæ in Synodo Nationali Dordracena adserta est & stabilita; qui & postea ab ipso Episcopio in linguam Latinam translatus est.

Episco-
pius re-
cum re-
liquis
Remon-
strantibus
Antwer-
pian
cait, Mensè Augusto, Episcopius unà cum multis Ministris exsulibus Valvico Antwerpiam, ubi Uytenbogardus & Grevinchovius commorabantur, se contulit; ut hac ratione Ecclesiis quæ hisce gravibus persequutionibus Pastoribus destitutæ erant, prospicerent. Ibi sub finem

Septem-

Septembris, unà Societatem formarunt, & ordinem statu runt, juxta quem eorum Ecclesiis inserviretur. Atque ut hoc rectè exse-
quutioni mandaretur, tres electi fuere Directo-

Remon-
strantium
Societas
consti-
tuta.

res, Uytenbogardus, Episcopius, ac Grevin-

Tres in
ea con-
stituti
Directo-
res.

chovius, qui omnibus Ministris, qui paratos se

se profitebantur, neglecto exilio, & severo Or-
dinum Generalium Edicto in Patriam redire, ac

periculo perpetuæ suæ captivitatis, Ecclesias
erudire, iisque inculcare cognitionem veritatis,

quæ secundum pietatem est, scriptum dabant
mandatum; quo ab iis petebant, ut in ea Ec-
clesia Ministerium obirent, quæ communi con-

sensu illis decerneretur. Mandatum cò
quoque spectabat, ut ab illis Ecclesiis admitte-
rentur. Illis tres alii adjuncti fuerunt, Eduar-

dus Poppius, Carolus Niellius, & Joannes
Corvinus, decretumque, ut hi sex in Hollan-

diam non redirent. Primis tribus data potestas,
Ministros ad Ecclesias in Patriam mittendi: sed

si quæ alia occurserent Directionem Ecclesiarum
spectantia, ea ad omnes referrentur. Atque ita
penes hosce sex Directio Ecclesiarum fuit, quam-

diu Antwerpiæ substiterunt. Exspirantibus au-
tem induciis, necesse fuit aliquam in ratione
hujus Directionis mutationem fieri. Inconsul-

tum judicabant Remonstrantes, Uytenbogar-
dum, Episcopium, ac Grevinchovium in Pa-

triā redire; cum ut expeditiores essent ad
Scripta, pro communi causæ Remonstrantium

defensione, conscribenda; tum quia compertum
habebant, quanti eos facerent Contra-Remon-
strantes, ideoque præsentiori, quam alios pe-

riculo fore expositos. Itaque quoniam extra
Patriam ipsis subsistendum fuit, Externi Direc-

tores appellati sunt. Quoniam autem extra
Patriam absentes res Ecclesiæ, quæ sàpè tam

longam

longam moram non ferunt, expedire non poterant, Poppio, Niellio, & Corvino, adjuncti fuere Adrianus Borrius, Isaacus Frederici, & Dominicus Sapma. Verum duo hipostremi, & Corvinus nullo modo permoveri potuerunt, ut onus hoc in se susciperent. Itaque Adrianus Borrius, Carolus Niellius, & Eduardus Poppius soli humeros suos oneri huic supposuerunt: & quia in Patriam postea redierunt, vocati sunt Interni Directores, qui in Patria providerent, ne quid res illic detrimenti caperent; negotiaque parvi momenti, & quæ moram non ferrent, peragerent. Verum si quæ majoris inciderent momenti, judicium de hisce Externoram Directorum inquirerent. Per id tempus edita sunt Antwerpiae Scripta ea, quæ Remonstrantes in Synodo Dordracena exhibuerant, præfixo hoc titulo: *Acta & Scripta Synodalia Remonstrantium*, satis magnum Volumen conflantia, quod anno M. DCXX. ad finem perductum fuit. Interim Ecclesiæ Remonstrantium miserè vexabantur; nusquam permissum in cœtus religiosos convenire, & sicubi fortè convenienter, præsidia plenisque civitatibus, in quibus numerosæ erant Ecclesiæ Remonstrantium, imposita sunt; militésque in cœtus inermes solius tantum Religionis cautæ congregatos, educti, hominibꝫque ferocibus ac truculentis arbitrium de fortunis vitæque innoxiorum civium permissum est; qui non raro in miseros illos impetum fecerunt, & adeò crudeliter ac immaniter grastati sunt, ut nulli nec ætati, nec ordini, nec sexui, parcitum fuerit. sed abrupto omni pudoris honestatisque repagulo, rapinis, stupris, ac cæde innocentissimorum & optimorum civium sævierint, adeò ut campi Rotterodamo vicini nonnumquam sanguine cæforum rubuerint.

Multæ

Mulctæ Decreto Ordinum constitutæ, sine ultra misericordia, exactæ sunt: si qui pauperiores solvendo non erant, pignoribus ablatis ac hastæ subjectis multabantur: & ne quis rigor defesset, Confessus Judicum Hollandiæ, quem vulgo Curiam Hollandicam vocamus, 2. Septembris ejusdem anni memorabile edidit Decretum, cuius verba sic habent: *Magistratus Oppidorum, tractuum agri, vicorumque ubi tales (Remonstrantium, scilicet) Conventus habebuntur, aut sponte pro officio suo, aut etiam quasitore interpellante possunt ac debent eos qui Conventibus interfuerunt, aut qui argumentis probabilibus interfuisse dicentur, aut qui sub id tempus eò versus ex Oppidis processerunt, ad se vocare, interrogare, ac jubere juramento se purgare, an talibus Conveniibus interfuerint, nec ne: qui jurare recusarint, in eos manum injicere, ac captos eos impensis ipsorum detinere, ut eo modo sine litis forma adversus eos agatur ex Edicto quod contra id genus conventicula Proceres Fœderati fecerunt.* Ex hoc itaque Decreto, actio contra suspectos instituta fuit, multique condemnati, quia juramento se expurgare recusarunt, qui tamen cœtibus interfuisse convinci minimè potuerant. Primo Februarii anni 1510cxx. Decretum anno præcedente promulgatum non tantum confirmatum fuit, sed & novo Decreto præmia constituta proditoribus, quingenti quidem floreni, iis qui Ministrum, trecenti verò qui Ministerii Candidatum, quales vulgo Propontentes vocantur, delatione suâ in carcerem compingi procurarent: Ministris ac Ministerii Candidatis tamquam Patriæ perturbatoribus perpetuus carcer, quin & poena gravior pro rei exigentia decreta: severissimè præterea interdictum, hospitio Ministrum excipere, aut quovis modo occultare; qui contrarium fecerant,

trecentorum florenorum multâ puniti sunt. Edicta hæc severissimè exsequutioni mandata fuerunt : subinde Ministri aliqui comprehensi sunt, in quos perpetui carceris sententia pronunciata fuit : proditoribus pretium quingentorum florenorum fideliter solutum est. Auditores, quotquot cœtibus vetitis interfuisse convicti sunt, aut quicumque accusati aut suspecti juramento se se expurgare recusarunt, in carcerem conjecti, neque nisi multâ persolutâ dimissi. Præcipue in eos. qui collectioni pecuniae in Ministrorum proscriptorum usum præerant, aut præesse credebantur, severiter animadversum est ; nec non in omnes, in quorum ædibus Conventus Religiosi fuere habiti, aut qui Ministros hospitio excepisse convincebantur : quorum quibusdam mille, imò plurimum quandoque florenorum multa irrogata.

*Stochius
Leidae
capitur.*

*Apud
eum
epistola
Episcopii
inventa.*

Sub initium anni millesimi sexcentesimi vigesimi, conjectus est in carcerem Paulus Stochius, qui à Secretis fuerat Lugduni Orphanorum res curantibus. Inventæ sunt apud illum duæ epistolæ, quarum una ab Episcopio, altera ab ejus natu maximo fratre Remberto ad illum scripta erat. Episcopii epistola Valvici, quinto Augusti erat exarata, quâ Stochio proponenti compositionem Confessionis respondit, & aliquot movit hac de re difficultates, simul & de aliis rebus, quæ tum Remonstrantibus eveniebant, scripsit. Ex hac epistola multa, in detrimentum Remonstrantium colligi posse, putabant. Hein-sius eam in lucem edidit, præfixâ ei longâ epistolâ Dedicatoriâ, Ordinibus Generalibus inscriptâ. Amstelodami quoque cum Adnotati-nibus edita est. Adversus hæc prælo subjecit Episcopius Scriptum, cui hunc fecit titulum : *Necessaria Remonstrantium Defensio*, &c. Ob epistolam verò Remberti Episcopii, licet levis argu-menti

menti, maiores excitati sunt motus. Brevis erat & simplex epistola, quâ disjectum fuisse quemdam Remonstrantium Conventum, ac de aliis privatis rebus scribebat. Inter alia hæc fuere verba: *Litteras tuas statim ad tabellarium deferam: crastino die, Deo juvante, si hinc navicula solvat, pisces tibi mittam.* Ad calcem epistolæ adjectum erat: *Hic satis bene res procedunt, si modò continuare liceat: bonus est hoc cælo nebuloso ac tenebroso piscatus.* *Jacobi pater bonus est piscator, bonas merces hîc venales profert, quæ placere lucrûmque præbituræ videntur, si modò quam carissimè vendere eas liceret, verùm cum peregrinis agere non licet.* Ultimis hisce verbis innuebat Rembertus, aptas esse illas longas, obscurâsque vesperas hyemales, ad clanculum audiendam Concionem, Ministrûmque Isaacum Frederici illo tempore maximè adlaborare. Verùm hæc epistola planè aliter intellecta fuit. *Piscatum* significare aiebant collectionem pecuniaæ, pro exsulibus Ministris; ideóque iis verbis epistolæ, *cras pisces tibi mittam,* collatam pecuniam indicari: cùm tamen re verâ nihil præter arefactos asellos ad Stochium mississet. Rembertus mercatorem, à quo emti, famulum à quo ad navim portati, nautam à quo transvecti fuerant pisces, indicare licet posset; tamen eò adduci non potuere, ut piscem illum nummos fuisse ne affirmarent. Missa hæc fuit Hagam epistola: indéque Apographum ejus à Graphiario Potsio, decimo quinto Januarii subscriptum, Amstelodamum missum, additûmque mandatum, ut Rembertus in carcerem coniceretur. Decimo sexto itaque Januarii, per apparitorem horâ undecimâ ante meridiem, in Curiam venire jussus est. Petiit dilationem in horam pomeridianam, cùm in obsignandis suis litteris Hamburgum mittendis occupatus esset, Rembertius Bischof in Curiam venire juberet.

Rembertius Bischof in Curiam venire juberet.

quod ei concessum fuit. Operam interim dedit ut scilicetaretur, utrum ob Stochii negotium acciretur; & an periculum esset, ne in carcerem detruaderetur. Nihil tamen nec ipse explicari potuit, neque ullus amicorum, qui hac in re ipsi operam navabant suam: quod malum omen habuit. Ejus uxor multis ab eo precibus petiit, ne se sisteret. Redeunti post meridiem Apparitori responsum Rembertum nondum dominum venisse. Interim in animo habens se sistere, postridie intentius adhuc inquire curavit, nec illum tamen accepit responsum, licet ejus uxor frater *Joannes Episcopius* unus ex natu minimis Senatoribus urbis esset (tam occulte omnia gerebantur) audiensque quosdam, qui tunc maximè res administrabant, aliquoties serio rogare, an nondum comparuisset;

Rember-
tus le-
occultat. continuis uxorū suæ precibus victus, occultare se se decrevit. Postridie redeunti Apparitori dixit Remberti uxor, suum maritum venire non posse; sed si quid Magistratus rogare vellent, cui ipsa respondere posset, se quidem ad eos ituram. Illicò rediens Apparitor, eam statim venire jussit. Ubi venit, nemine eam comitante, in Conclave Scabinorum vocata est. Rogarunt eam, quare ejus maritus non veniret, adeoque inobedientem se præberet; nesciretne esse Magistratum, qui ipsum acciret? Ad hæc ejus uxor, suis precibus factum, quominus maritus adesset.

Uxor
ejus ve-
nire junc-
ter, &
compar-
ret. *Ipsam ex eo*, quod ejus amicus Leidae in carcerem conjectus esset, metum concepisse, ne quid simile illi accideret; direptionem suarum ædium valetudini suæ tantum nocuisse, ut hanc calamitatem ferre non posset. Conati sunt illam eò adducere, ut marito suo suaderet, ut se sisteret. Illa se hoc facere posse negavit, oravitque, ut *Magistratus imbecillitas sua ignorcerent*; ac quamvis innocuum suum mari-

tum sciret, se in carcerem ire, omnijque sua amittere bona, imò si necesse esset, mortem subire malle; quām marito suadere, ut absque datâ sponsione ipsum detentum non iri, se fisteret. Sub hæc multi sermones habiti de Concionibus, quæ, licet vetarent Edicta, habebantur: ac de obedientia Magistratibus debita. Postea in aliud Conclave ejus uxor deducta fuit. Interim quidam è Scabinis ad Conclave Consulum se contulere, Consul verò Paulius ad Scabinos venit: donec habitâ deliberatione, Prætor, unâ cum duobus Scabinis, domum Remberti mitterentur, qui jam illuc venerant, ante quām uxor ejus domum rediret, plus quām tres horas in Remberti Episcopii Tabli o epistolas chartasque perscrutantes. Aliquot Litteras unāmque schedulam, cui triginta vel quadraginta nomina inscripta dicebantur, abstulere. Sparsus quoque rumor fuit, quasi intellectum esset ex quibusdam chartis Rembertum cum Stadensi Magistratu egisse, de familiis aliquot eò traducendis. Quædam ibidem capsa, quæ aperiri, siquidem ad manum non erat clavis, non potuit, sigillo fuit à Scabinis obsignata. Elapsâ circiter hebdomade, unus è Senatoribus Leidam mislus est, ad sciscitandum, quænam Stochius fassus esset; indéque Hagam petiit, ut hæc illuc renunciat, & consilium à Curia peteret. Eo reverso, fama tenuit mandatum esse, ut Rembertus citaretur, omnium ejus bonorum Catalogus conscriberetur, ad ea, quando visum esset, in sicutum redigenda; utque accidentur, quos amicos familiarésque esse notum erat; præterea ut fratri ejus Tablinum scrutarenur; adeò ut ejus uxor, suadentibus amicis, pretiosissima quæque auferret. Rembertus ipse pecunias rigidiōribus Contra-Remonstrantibus creditas magna cum jactura solvi sibi illicò curavit, ac ope amicorum quorundam decem millia florēnorum

Prætor
unâ cum
duobus
Scabinis
Rember-
ti Ta-
blinum
perfer-
tantur.

fœ-

fēnori sumisit, ut sua bona, si fortè in fiscum redigerentur, iis essent obligata.

Iterūm
perscrutantur.

Vigesimo nono Januarii, rediere ad domum Remberti duo Scabini, capsæque sigillum ademere, quo eam ante duodecim dies munierant: incorruptum quidem invenerunt sigillum, at nihil magni momenti in cāpsa repertum fuit, quapropter suspicati sunt apertam fuisse capsam. Itaque uxorem aperuisse eam, vel saltem aperi-ri curasse contendebant, illa verò id negare. Ergo aiebant ipsa insciā fuisse factum; respondit illa, se se rationem rei se insciā factæ reddere non posse. Adfuit tunc quoque Faber Ferrarius, quem secum duxerant Scabini, ut si fortè ad manum nondum fuisse clavis, capsam aperiret. Hic rumorem sparsit, Remberti uxorem urbis sigillum fregisse, ideoque in carcerem fuisse conjectam, ejusque linguam candenti ferro perforandam. Rumor ille per totam urbem subito pervasit; verū simul ac ad aures Remberti uxoris pervenit, totam civitatem obambulavit, adeoque hæc fama evanuit. Interim adversus Rembertum Episcopium acriter actum est. Unus è Scabinis dicere non dubitavit, meruisse eum, ut quatuor in partes searetur, ac in aliorum exemplum singulis portis quarta pars suspenderetur. Biduo post, ultimo nempe Januarii, publicè Rembertus sonitu campanæ citatus est; quam citationem, quia criminatio-nis articulos continet, integrā hīc inseram.

Quandoquidem Wilhelmus à Does hujus urbis Prætor, Scabinis indicavit ac demonstravit, se se Remberto Egberti Episcopio per Apparitorem edixisse, ut coram illis se illicè sisteret, qui tamen, licet pollici-us esset, non comparuit; atque iterūm citatus non venit, ac tandem se subduxit; adeò ut visum propterè fuerit Scabinis duos ex suo Collegio una cum Prætore

Rember-tus Bis-chop sonante campana citatur.

Prætore deputare, qui supradicti Remberti Tablinum chartasque perscrutarentur, atque illic ejusmodi repertas sunt indicia, ut ex illis, ac præcedentibus informationibus, satis appareat judicari que posse, eum contra Edicta Illust. ac Prop. Ordinum Generalium, omnibus modis communem tranquillitatem turbare conatum fuisse; idemque Rembertus, post iteratam Judicium postulationem, se fistere non ausus fuit vel noluit, petitiisque ab iis antedictus Prætor, ut sibi potestas Rembertum Episcopum extraordinariè citandi & vocandi Edicto concederetur: ideò Scabizzi viisi ac examinatis iis, quæ Prætor ad supradictum Rembertum accusandum exhibuit, ac scientes in extraordinariis causis extraordinariè esse procedendum, tres legitimas citationes edictales, ac singulas post elapsos quatuordecim dies promulgandas decreverunt, quibus antedictus Rembertus vocabitur ac citabitur, ut hac præsentि recitatur & vocatur, ut h̄c intra sex septimanas coram Judicibus compareat, atque h̄c tam audiat criminacionem, qualem adversus eum facere antenominato Prætori visum erit; idque eâ conditione, ut si antedictus Rembertus non compareat, juxta accusationem antedicti Pratoris sententia feratur, prout res postulabit. Quinto, sextoque Februarii, nomine Remberti, postulatum est hujus citationis Apographum; verū impetrari non potuit. Primo die, se se nimis occupatos aiebant Judices; postridie, citationem eam nondum in librum relatam dixerunt. Decimo quarto Februarii, secunda facta est citatio. An tertia etiam sequuta sit, nullibi notatum invenio, nec etiam an ab eo tempore ulterius adversus Rembertum sit processum. Jam ante citationem, rumor urbem pervaserat, illum Edicto citandum: ideoque Remberti uxori quinque ex clarissimis Amstelodamensibus Jurisconsultis consuluit; Reinerum Ingels, Joannem Witium, G. Daevelaerium, P. Cloeckium, W. Catsium,

Rember-
ti uxori
con-
sul-
lium
perit à
Juris
consul-
tis.

qui omnes consentientibus suffragiis responsum
 dedere; *Prætori civem urbis Amstelodamenis absen-*
ta 3. part. 2. v ol. *tem ac se se occultantem, de quo tamen dici nullo modo*
22. con- possit, quod solvendo non sit, & qui intra eam civitatem,
fil. 22. fixum domicilium, uxorem, liberosque habeat, ac multa
bona possideat, licet abit ac se se occultet, vel edicto, vel
sonitu campanæ, citare jure non licere; sed debere nece-
sariò citationem fieri, per Apparitorem, domi ejus
civis, ubi ejus uxor, liberique commorantur, ac adversus
eum non comparentem, nec aliquem qui causam suam
agat deputantem, statim per contumaciam (perpetuò
ad domicilium factâ citatione) & per intendit proce-
dere oportere, prout adversus contumaces fieri solet.
Quod suum responsum rationibus confirmarunt.

*E*t libel-
 lum sup-
 plicem
 iustitiae
 componi
 curat.
 Uxor Remberti, accepto hoc responso, libellum
 supplicem Scripto comprehendendi ac Scabinis ex-
 hiberi curavit, quo post longam innocentia
 mariti sui demonstrationem petit, ut Scabinis
 placeat vetare Prætorem, ne ullam citationem pulsata
 faciat campanâ, sed ut maritum suum ad ipsius
 domicilium citet, ac modo Amstelodami usitato pro-
 cedat: tum ut maritus suus admittatur ad causam
 suam modo ordinario defendendam, ac saltem Pro-
 curatore & Advocato uti illi liceat. Hiccine libel-
 lus, cum consilio ei adjecto, Scabinis oblatus sit,
 pro certo affirmare non possum. Verùm biduo
 post datum hoc responsum, citatio per Edictum

Rember-
 facta est. Rembertus ubi hujus citationis acce-
 tus se
 contra
 hanc ci-
 tationem
 defendit: ptis, se se defendit; quibus & tradit rationes,
 ob quas non compareret, respondetque accu-
 sationibus adversus ipsum institutis, tam ex
 Litteræ epistola ad Stochium scripta, quam ex chartis
 præst. in suo Tablino inventis. Testatur porrò, se se
 Vir. pag. nullis rebus immiscuisse, nisi quæ ad Religionem per-
 24. Bel-
 gicæ. tinerent, in quibus se studiosè versatum fuisse fate-
 batur, ac sperare se se non cæcum de iis judicium fer-

re, & opportuno tempore rationes, quas nemini, nec Magistratui, nec Ministris, nec Senioribus recusasset, redditurum ; se autem nulla alia negotia tractasse. Porro commemorans, quām iniquē ante tres annos ejus ædes direptæ essent, cūm tamen id facinus nullo modo impeditum fuisset, dicit, se se magnâ curâ vitasse ea, quæ declinari à se potuerant, ut suis aduersariis, quos sciebat admodum in se intentos esse, omnem sui accusandi materiam adimeret, sed sperare se nullo supplicii genere deterrendum, quo minus caritatem erga egenos suos fratres exerceceret. Ideoque licet Magistratus id clare ei probare non posset, tamen suam conscientiam ita esse affectam, ut proximis suis benefacere non desisteret, quamvis id crudelioribus vetaretur Edictis ; non tamen alio animo, quām ut probis, qui Patriâ ejecti erant, viris de necessariis prospiciatur : testatus se se quidem supremi judicij die coram Deo intrepidè se sistere, hujusque facti rationem reddere ausurum, aduersus eos qui talium Edictorum sunt inquisitores, quamvis jam ut turbator tranquillitatis publicæ ob hæc traducatur. Hæ litteræ, licet bono huic viro satisfacere possent, non tamen processum contra ipsum institutum inhibere aut sistere potuerunt. Quapropter Rembertus sibi tutum in Ordinum Generalium territorio non inveniens locum, in vicinam Brabantiam confugere coactus fuit, Antwerpiamque se contulit ; ubi ejus frater Episcopius, unâ cum aliis Remonstrantibus Ministris, per inducias inter Hispaniæ Regem ac Ordines commorabatur. Haud multò post, ipsum uxore cum liberis sequutâ, domicilium illic conduxit, ac per annum remansit. Sequenti anno, sub finem induciarum, mense Aprili, Rembertus unâ cum Bartholomæo Prævostio Galliam petiit, & Rothomagi commoratus est ; at ejus uxor, cum liberis, Amstelodamum reversa. Quum jam multi

Antwer-
piam
con-
dit.

Arque
Galliam,

animadverterent, eos qui hoc anno Magistratum gerebant, mitius de eo negotio sentire, ob quod Rembertus profugerat, primo Junii iterum Amstelodamum rediit. Circiter per biduum domi se primò continuit, postea prodire cœpit, ac post paucos dies ad Forum quoque se contulit; ubi à multis magno studio, benevolentiaque exceptus fuit. Deinde palam etiam per urbem ambulavit, primò cum Abrahamo Boomio, Scabinorum Vice-Præside, & postea cum Petro Vlamingo ab Oudtshoorn Consule, familiaribus suis amicis. Continuò res Hagam delata est, similque sparsus rumor Arminianos Amstelodami jam caput extollere. Ideoque quamprimùm ad Prætorem missa est Hagâ epistola, in qua aiebant, mirari se Rembertum Episcopium tam liberè ac impunè Amstelodami in publicum procedere; jubebaturque Prætor Comitatûs jura adversus eum tueri, atque à præcedente Prætore petere accusationis capita, quibus contra Rembertum usus fuerat. Rescripsit ille Curia, se se collocutum cum antedente Prætore compérisse, eum nihil magni momenti contra Rembertum suscepisse, præterquam citationem per Edictum, at ulterius contra illum non processum. Ad hæc altera epistola venit, quâ mirari se se Curia aiebat, nihil ulterius contra Rembertum promoveri. Rembertus verò postridie à Scabino Boomio in diversorium publicum civitatis accitus, ut interesset emtioni mercium, à Prætore Joanne Grootenhuyfio amicè ac comiter illic salutatus fuit, qui & ei dixit, adeò se se impelli, ut prætermittere non posset, quin eum citaret; ut & postridie eum citavit. Ubi venit Rembertus unà cum Procuratore, Prætor ait, *Remberte Egberti, hic habeo chartas quasdam quæ tibi criminis vertuntur, estque inter eas*

Iterum
Amste-
ioda-
mum
redit.

Hagâ
epistola
missa ad
actionem
adversus
eum ite-
rum in-
stituen-
dam.

Rem-
bertus
Bisschop
coram
Prætore
compa-
ret.

epi-

explicari à te vellem, siquidem obscurius est. Regessit Procurator oportere accusationem suam, conclusioferre; se tum justum deliberandi sūros, posteāque responsuros. Præ; explicandam esse epistolam ait. id id ipsos non teneri reposuit. nis ultrò citróque habitis, dixit Præ; Egberti, *veni post meridiem, eplica, benè erit, tu facile potes.* Remscire oportere, dixit, quænam ea; si eam videret, tum se dicturum, explicare posset. Sub hæc Apogra- t promissum, ac postridie Apogra- læ ad Stochium memoratæ missum, Valkenirio subscriptum. Cùm duo qui Prætori adfuerant, toti Collegio arent, rogarunt quidam, *quare non ut antea propositum erat, ac Rember-*

m non conjiceretur? Prætor respon- m ejusmodi criminis convincere non pos- um in carcerem conjiceret. Cùm alias r, unus è Scabinis rogavit, *an qui- ns effet hoc modo cum viro honesto, cive,* e qui semper honeste se gesserat, ac tam erat, agere? Ob hæc satis magna a contentio, dum unus contra eum, o studium suum ostenderet. Quum ore elapso nihil subsequutum effet, ugusti, ad Prætorem Rembertus ilit, petiūtque, *an deberet respon-*

d epistolam, cuius Apographum exhibere, an verò exspectare, donec

acciretur? Prætor se se vix scire, quidnam fa- ciendum effet, cùm jure nullo niteretur accu- fatio. *Quotidie, inquit, quidam zelotæ mihi caput obtundunt rogantes, quare processum inchoatum*

Ipse cum
Prætore
collo-
quitur.
qui non
amplius
processit.

contra te non urgeam, adē ut me tui causā suspe-
ctum ferē habeant: verū dico quibusdam me ad-
versus te causam suscepturum, si criminatiois ma-
teriam præbere mihi queant; at non plures rationes
argumentaque habentem, quām jam habeo, non vide-
re, quomodo jure promovere quidquam possim. Præ-
tor enim antecedens nullos criminatiois articulos
habet, ac ad Bontium quidem Leidam scripsi, ut ad me
Stochii accusationis articulos mitteret, latāmque in
eum sententiam, ut in illis invenirem aliquid: Bon-
tius autem ad me rescripsit, sibi non esse magni mo-
menti articulos, latāmque non esse in Stochium sen-
tentiam, verūm à Principe Auriaco veniam eum obti-
nuisse. Hoc in statu res sunt, ut verum tibi liberè
fatear. Spero fore, ut id evanescat, non enim ci-
vilia dissidia quāro, vellem nos pacificè inter nos vi-
vere. Gratias ei Rembertus egit, eique diuturnam
functionem precatus, atque in moderatio-
ne illa perseverantiam, tamen se se cupere ait
negotium hoc ad finem perduci, antequām no-
vi Magistratus crearentur; ne fortè, iis minùs
ipsi faventibus, novis iterūm molestiis afficeret.
Itaque rogavit Prætor, quid igitur cupe-
ret, an secum transfigere, ac multam aliquam
solvere vellet? Rembertus se nullius delicti reum
esse ait, nisi quod citatus non comparuisset: si
tamen Prætor potestatem à Scabinis impetrare
posset, ut cum ipso transfigat, apochāmque
tradt, tum se se, ut securitati suæ consulat, id
faturum. Prætor se operam navaturum hac in
re promisit: quod & sanè ostendit, cùm Rem-
bertum postea numquam citaverit, nec um-
quam causam hanc persecutus sit. Porrò & in
eius laudem adjicere me oportet, eum sequen-
tibus annis, in exsequendis Edictis adversus Re-
monstrantes, summa moderatione semper fuisse
usum. Continuata narratio rerum ad Rem-
ber-

bertum Episcopium pertinentium seriem temporis aliquantum turbavit. Ad fratrem ergo ejus redibimus, cujus epistola ad Stochium considerationes quasdam Episcopii de conscribenda Confessione continebat. Postea tamen in conventu Ministrorum, habitâ deliberatione, decretum tandem est Confessionem sive Declarationem sententiaz Remonstrantium de articulis fidei Christianæ scribendam. Mota quidem est difficultas, compertum esse semper, ac in omnibus Sectis ejusmodi Confessiones lapsu temporis in Regulas fidei mutatas esse, cui adstrictum unumquemque postea voluere, ac juxta quas de puritate & impuritate fidei judicatum est. Sed alii aiebant, Contra-Remonstrantes nullâ re magis Remonstrantes populo suspectos invisosque facere conari, quâ spargendo eos multas hereticas doctrinas fovere, ideoque Confessionem in lucem edere non audere. Ad depellendas itaque hasce criminationes, Confessionem scribendam esse decretum est; verum ad impediendum quominus posteris temporibus ulli, ut norma fidei, præscriberetur, præfigendam Præfationem, quâ verus finis scopusque Confessionum, eaturumque auctoritas exponerentur, ostenderetur que eas non esse regulas præscribentes quid quisque credere debeat; sed solummodo declarationes sententiaz illorum, qui Confessiones edunt, quam proinde ad verbum Dei explorari oportet, & quæ neminem ulterius obstringant, quâ quatenus cum verbo Dei eas convenire videret. Hancce Præfationem Confessioni annexam, nec ab ea separari voluere.

Ad Confessionem hanc conscribendam è tota Societate quatuor lecti fuere viri, Uitembogardus, Episcopius, Grevinchovius, & Niellius: quoniam autem labor istiusmodi uni optimè demandatur,

S 4 datur, batur.

Episco-
pius po-
stulatu
Confes-
sionem
Remon-
stran-
tium
compo-
nit.

illa à
singulis
Ministris
exam-
inatur &
appro-
batur.

datur, à reliquis Deputatis, rogatus fuit Episcopius, ut eum in se susciperet. Episcopius compositam à se Confessionem ceteris Deputatis examinandam tradidit, cùmque post accuratum examen tandem in eam formam esset redacta, ut omnibus placeret, cunctis aliis Ministris Antwerpia commorantibus, exhibita est; quorum singuli, quandoque etiam quaterni vel quini, simul eam legerunt & expenderunt. Quidam considerationes suas exhibuerunt, & de iis cum Episcopio egerunt. Cùmque jam satis examinata esset, consentientibus omnium suffragiis decreta fuit, ut in lucem emitteretur. Quoniam verò omnium nomine edenda erat, & qui Antwerpia eam examinaverant, pro se tantum ejus editionem decernere poterant, aliquot ejus exemplaria in Patriam missa sunt, & Pastores, quotquot Societatis Remonstrantium Membra erant, Rotterodamum, Goudam, & Ultrajectum sunt evocati, ut in illis civitatibus coram singulis cœtibus prælegeretur, omniumque examini subjiceretur: ac tandem, ut ab illis examinata & approbata, etiam ad Ministros, qui in carceribus & ergastulis captivi detinebantur, exemplar mitteretur; atque ita tandem, postquam ab omnibus, quorum nomine edenda erat, mature examinata, & omnium calculo approbata fuit, in lucem edita est.

Verum quidem est, Joannem Geesteranum, ac Theodorum Raphaëlis Camphuyfum adversatos fuisse compositioni Confessionis, eosque propterea ad quosdam è Remonstrantibus literas scripsisse. Sed iis in Conventu lectis, judicatum est: *eis non præbitam esse causam ejusmodi literas scribendi, ac quoniam se à Remonstrantium Societate separaverant, non decere, ut turbare eos studeant, quibuscum nihil sibi commune esse vellent.*

Hoc

Hoc itaque modo Confessio vel Declaratio sententiæ Remonstrantium , anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo , Latinè, Belgicéque edita est. Camphuysius judicium de hac Confessione anno vigesimo secundo conscripsit, quo probare nitebatur eam Christianæ libertati præjudicium adferre. Demonstravit contrà Episcopius judicium id nullâ solidâ ratione niti, refutavitque rationes Camphuysii ; verùm ejus Scripti pars mihi tantùm supereft : utrum absolutum non sit , an verò reliqua sint amissa, pro certo statuere non possum.

Dum Antwerpia^z esset Episcopius , convenit Collo-
quium
Episco-
pii cum
Jesuita
Waddin-
go. eum Petrus Waddingus, apud Jesuitas Profesor, qui se se consilio Decani Ecclesiæ S. Virginis venisse aiebat. Habitum est inter eos longum colloquium de Fide , ejusque certitudine, ut & de autoritate Scriptorum veterum Patrum, decimo septimo Februarii anni M. DC XX. Trigesimo Junii ejusdem anni, sermonem iterum contulere de Justificatione. Decimo Octobris, unà cum Uitembogardo in hortum quemdam invitatus fuit Episcopius , ubi & Pensionarium Urbis Antwerpia^z invenere. Sub meridiem , venit quoque illuc Waddingus cum suo Socio; quem de industria vocatum etiam judicarunt, ad sermonem cum Episcopio instituendum , qui usque ad vesperam duravit. Tum verò de variis magni momenti materiis actum est , ut de Ecclesia , de Scriptura , de adorandis Imaginibus, de potentia & infallibilitate Pontificis Romani. Hoc ultimum colloquium occasionem præbuit Waddingo , duas scribendi epistolas, unam *de Regula Fidei* , alteram *de Cultu Imaginum*. Ad hasce fusè respondit Episcopius ; verum responsum id absolvere non potuit , antequam in Galliam venisset, unde id ad Waddingum

gum misit. **Q**uum anno M. DC XXI. finis instaret induciarum , & Remonstrantibus visum esset, renovato bello, non amplius in Brabantia commorari, coacti fuere circumspicere locum, ad quem exactis induciis se conferrent. Mense Martio, Uitembogardus cum Borhio Parisios, Episcopius verò , mense Aprili , cum Grevinianam per chovio Cupoque per Aquisgranum Coloniam Agrippinam petiit. Illic ei sermo incidit cum Leonardo Mario, Hollandici Collegii Rectore. **I**n Bra. **C**olo-niam pe-tit Epi-scopius. Inde sub initium Julii Antwerpiam iterūm re-diit, renuncians tutam ac securam Coloniæ com-redit, morationem impetrari non potuisse. Uitembogardo verò Lutetiâ reverso, Galliam petere de-Galliam-que pro-creverut, ibique sedes figere. Quum animad-ascitur. verterent, in Brabantia, Remonstrantes se se parare ad petendam, sub finem induciarum, Galliam , obnixè conati sunt eos in Brabantia retinere, magnificisque promissis flectere moliti sunt, ut instigarent suas Ecclesias ad novandas res, inchoato bello, in commodum Regis Hispaniæ. Verūm rotundè testati sunt : *Hoc à se suisque Ecclesiis exspectari non debere, se séque, quoniam in Brabantia, dum bellum gereretur, sine periculo, commorari non possent, ne criminacionibus in Patria obnoxii forent, in animo habere Galliam petere.* Primò Rothomagi domicilium sibi compararunt ; verūm ortā illic anno M. DC XXI II. pestilentiā, Parisios profecti sunt ; ubi autem Rothomagi pestilentia desiit , illuc iterūm se contulerunt. Licet exsules essent , concessit eis tamen Rex publicâ declaratione, undecimo 7622. Aprilis anni M. DC XXI II. factâ, eamdem libertatem , quā omnes Ordinum Generalium subditi in ejus Regno fruebantur. Liber autem Religionis cultus permisus eis non est ; quia tertiam , ut aiebant , Religionem in Gallia tolerare nollebant. Attamen Episcopius aliquoties

ties sed clam, in ædibus *Hug. Grotii*, concionatus est. Hic in Gallia scripsit Episcopius in gratiam quorumdam Remonstrantium librum, quo licitum esse Christiano homini Magistratum gerere demonstrabat. Hoc scriptum in Hollandiam missum, magno cum fructu fuit lectum.

De mu-
nere
Magis-
tratus
scribit.

Daniel Brenius vir eruditus, probusque, quem in alia esset sententia, hunc librum refutavit, eamque refutationem ad Episcopium mitti curavit. Episcopius ad eum adnotationibus respondit, quas margini scripti Brenii apposuit.

Sub idem tempus, postulante Grotio, scripsit

Episcopius *paraphrasin suam observationesque in finem octavi Capitis, inque nonum, decimum, ac undecimum Caput Epistolæ S. Pauli ad Romanos. Refutationem quoque suscepit libelli Jesuitæ Lessii, cuius titulus est: Consultatio quæ Fides ac Religio sit capes- sendq. Grotius, hoc auditio, summopere se gaudere testatus est, Episcopioque scripsit, eum suo quidem judicio recte facturum, si obiter Cassan- drianorum fundamenta refelleret; qui etiam plerosque Romanæ Ecclesiæ errores improbantibus auatores sunt, ne ab ejus Communione discedant, videbanturque illi duo hic præcipue esse excutienda: prius, an actus per se licitus, putà adorationis gestum exhibere in sacra synaxi, fiat illicitus propter eam interpretationem, quam Præfides Ecclesiæ tali actui dederunt; putà quod actus ille objectum habeat Christum, ut sub panis accidentibus præsentem, aut etiam ipsa signa visibilia. Alterum an quis licet se aggregare possit cœtui, cuius cœtus Præfides quedam Dogmata, quæ ipse improbat, necessaria declarant ad suam Communionem obtinendam, licet disertam eorum professionem à privatis non exigant. Verum Episcopius hujus refutationis Analysin tantum conscripsit, non autem eam omnibus partibus absolutam compo- sit,*

Et de
quibus
dam ca-
pitibus
epistolæ

manos.
Atque
aliquid
contra
Lessium
concur-
nat.

Epist.
præf.
Vir. 407.
p. 681.

suit, sine dubio aliis occupationibus avocatus. Hunc exitum habuit annus millesimus sexcentesimus vigesimus secundus.

1623.
Conspi-
ratio
adversus
Princi-
pem
Mauri-
tium.

Sub initium anni vigesimi tertii, horrenda illa conspiratio in vitam Principis Mauritii à Domino à Stouemburg Joannis Barneveldii Filio suscepta, reiecta est. Quidam privati Remonstrantes huic negotio se se immiscuerant, idque primò effecit, ut tota Remonstrantium Societas criminis hujus rea haberetur. At compertum statim est, id fuisse privatum negotium à Domino à Stouemburg susceptum, ut patris sui mortem, & quæ eam subsequuta erant, ulcisceretur. Quum hujus conspirationis audirentur primi rumores, quisque inhorruit animi incertus. Episcopius variis ad fratrem litteris summum mœrorem testatus est, questusque, quod carnales quidam homines, sub nomine Remonstrantium latitantes, tam detestando facinore bonam Remonstrantium famam inquinassent. Concionatores quidam ignari quinam è sua Societate se crimini illi immiscuissent, instrumentum, quo promittebant se nullo Ministerio Ecclesiastico seu publicè, seu privatim functuros, subscriperunt, quod haec tenus recusaverant. Quidam ulterius progressi, & cum Contra-Remonstrantibus reconciliati, testati sunt sibi Remonstrantium sententiam improbari, & quæ est Contra-Remonstrantium admitti; ideoque munus Ecclesiasticum iis iterum delatum est; ut Neomagi, Campisque evenit. Assuerus Matthisius, doctus, probusque Minister, jam quoque de subscribendo cogitabat, variisque ea de re epistolas ad Rembertum Episcopium scripsit; qui eas, consentiente Matthisio, ad Episcopium misit. Hic ad Matthisium epistolam scripsit, quæ multis rationibus demonstravit, muneri

repugnare fidelis Pastoris, subscribere, ostenditque perspicue Remonstrantium Societatem hujus conspirationis team non esse, Matthisiique difficultates ita refutavit, ut ille omnes de subscribendo cogitationes penitus abjecerit.

Remberto verò Episcopio ab Ecclesiasticis aliud facesebatur negotium. Commemoravi aliquot diebus post direptionem ejus ædium ei unà cum uxore per duos Seniores, jussu Ecclesiastici Synedrii, sacrâ Cœnâ fuisse interdictum. Multò pòst ad ejus domum venit cum Seniore Concionator Ursinus, petens, *an cum Ecclesia reconciliari nollet?* Rembertus reposuit, se nullius criminis sibi esse concium; at non eos à crimine posse absolvere, qui ipsi quatuor diebus post ædium direptionem, cum magnâ esset calamitate afflictus, suâ, & ut putabant Christi Communione interdixerant. Illi factum id esse dixerunt, quia se ab ipsis separaverat, ac in privata domo Concioni adfuerat. Ad id iterùm Rembertus: *Si omnes qui extra publicas Ecclesias concionibus adfuerunt, pœnas luent, multum in omnibus urbibus erit negotium: at si mihi idem eveniat, quod aliis, patienter id unà cum aliis ferendum est.* Illi verò, tibi, inquiunt, non licet te conferre iis, qui ut rectæ Reformationi addicti remanerent, in aliis urbibus segreges cœtus habuerunt. Rembertus regessit, se plures habere rationes: quia per totum Belgium fama tenebat Illustres Ordines deliberaturos, ubicumque utriusque sententiæ homines essent, de utrisque ubique etiam libero Religionis cultu concedendo: quosdam autem homines audacter inter summos infimosque dicere ausos fuisse, licet aliter sibi essent concii, Amstelodami nullos esse Remonstrantes, aut, si qui reperirentur, eos tantum sordidam esse vulgi facem; ideoque ipsis, qui hoc usque patienter exspectaverant mutuam tolerantiam, visum fuisse se manifestare

Rember-tum Epi-scopium quidam nomine Ecclesi-a-stici Con-cilii allo-quuntur.

ad

*ad ostendendum, licet tranquillè se gessissent, à se
fatis amplum numerum, eumque non infimi ordinis
stare, ut ne, si fortè tale fieret Edictum, eo exclu-
derentur. Post multos sermones, eò redierunt,
debere ipsos Ecclesiæ reconciliari, faterique se se reos
esse. Rembertus contrà, se nullum crimen com-
mississe judicabat, iterumque de violenta ædium sua-
rum direptione loquebatur, & quanta cum patien-
tia eam tulisset. Illi fuisse pueros regerebant, qui
domum diripiuerint, nec suam esse culpam. Ro-
gavit Rembertus, si hoc illis ita displiceret, ut
præ se ferebant, quare è pulpito Ecclesiæ non mo-
nuissent, ut se se ab ejusmodi hominibus abstinerent,
suosque liberos hortarentur, ne se iis adjungerent,
ut Lutherani ac Mennonitæ in suis Conventibus fe-
cerant. Illi dixerunt se considerationes habere, ob quas
non facerent. Joannes Remberti frater adstans illis,
atque interfatus, Fratres, ait, si quominus id
facientes habetis considerationes vestras, ego meas
de vobis habeo considerationes. Id ita intellexere,
ac si ipsos direptionis auctores arguerent. Rem-
bertus autem ejusque frater id sequi negarunt,
se séque non repugnare, quominus verba sua
referrent, planè prout à se dicta fuerant. Multis
ultrò citróque habitis sermonibus, re infectâ,
discessere. Nulla hujus rei per quatuor annos
est mentio facta, donec Rembertus, qui ob
suam ad Stochium epistolam profugus erat, ite-
rùm in Patriam rediit, ac Prætor processum*

*Post
elapsos
quatuor
annos
eum ar-
cessit Ec-
clesiasti-
cum
Conci-
lium,
eumque
denuò
quidam
allo-
quantur.
adversus eum institutum non ulterius prosecu-
tus est. Mense itaque Octobri anni M. DC XXI.
venit domum Remberti, tribus continuis
diebus Jovis, ædituus, eumque citavit, ut
coram Ecclesiastico Synedrio se sisteret. Rem-
bertus constanter respondit, se nescire sibi ali-
quid illic esse negotii, & si quis secum colloqui vellet,
eum ad se venire oportere. Itaque vigesimo quinto
Novembris, ad ejus ædes Jacobus Roelandi unà
cum*

cum Seniore venit, eum ter ab Ecclesiastico Sy-
nedrio fuisse accitum, dictans, nec tamen se sti-
tisse, itaque ex superabundanti Ecclesiasticum Syne-
drium ipsis mandasse, ut eum vivâ voce èo adduce-
rent, ut illic compareret, audirètque, quid secum
fratres agere vellent: quoniam & ipse nosset, se se
obedientiam Ecclesiae promisisse, Ecclesiasticaeque
Disciplinæ subjecisse, cùm se primâ vice Visibili Ec-
clesiae adjunxit: addiditque fratres amicè cum eo
acturos. Rembertus, sibi notum esse negavit, se
tale quid promisisse, séque numquam Disciplinæ Ec-
clesiasticæ subtrahere se velle; si quis eum juxta
Christi regulam reprehendere posset, id se libenter
auditurum; verùm se non videre, quomodo necesse
esset, ut se sisteret coram Ecclesiastico Synedrio, cùm
interdixisset sibi ante annos quatuor Sacra Cœnâ,
quam interdictionem ratam habuerat; nec videre
quam utilitatem id afferre posset, quoniam illic co-
ram multis Ministris venturus esset ac Senioribus,
qui se jam reum judicarant; rationesque se habere
crederent ipsum objurgandi; cùm ipse rationes se ha-
bere censeret, ad eos reprehendendos quòd scandala
creassent, fratresque suos malè multatassent. Ro-
elandus tamen iterùm eum hortari, ut obedien-
tem se præberet, atque Ecclesiae reconciliaretur; nam
inquiebat, illa salutem tuam promovere studet, ut
fideles Pastores decet, tu verò vetus Membrum
es, neque adeò imperitus, ut res ad Religionem per-
tinentes non intelligas, téque multum in Verbo Dei
exercuisti. Ad hæc Remberti uxor; si tantam
curam nostræ saluti impendatis, quare per quatuor
integros annos nos alloquuti non estis? Rembertus
ipse rogavit, an in sua quidem esset potestate ejus
hortationes sequi, aliterque se gerere quam ficeret?
Illi, Utinam Deus det, inquiunt, ut id facias!
Tum iterùm Rembertus, si Deus id det, possüm-
ne quidem ei resistere? Roelandus verò: Tædet

me, hæc ex te audire; qui tam diu honestum Ecclesiæ Membrum semper fuisti. Rembertus autem cùm simplex ad interrogationem suam postularet responsum, dixere, se se non habere mandatum de disceptando cum illo, verùm de hortando, ut cum Ecclesia reconciliaretur. Hic iterum habitus, ut cum Ursino, de rebus quæ evenerant, sermones. Tandem Roelandus: ergo venire non vis? At Rembertus: peto ut ita sermones meos renuncietis, prout eos eloquutus sum; me, nempe, judicare, id haud necessarium, mihi noxiū, vobisque inutile esse futurum; dicere enim, me nolle, inhumanum nimis esset. At si scirem hoc mihi magno criminis datum iri, vel ingens damnum me propterea passurum, mallem, ut id præverterem, semel comparere. Roelandus, putasne, inquit, nos falsa renunciatus? Rembertus, vera quidem, ait, renunciari possunt, at res vel invidiosè vel favorabiliter proponi potest. Verùm cupiebat eos suā causā ne minimum quidem facere, contra id quod habebant in mandatis. Hoc modo discessum est: negotiūmque hoc quievit, usque ad annum vigesimum tertium, cùm horrenda conjuratio contra vitam Principis Mauritii palam facta est, ac aliquot ejus facinoris consciī pœnas luerunt, totūque Belgium gravibus rumoribus adversus Remonstrantes perstrebant, quos hujus sceleris reos esse vulgo contendebant. Turbido hoc tempore, venit ad ædes Remberti Episcopii Minister Eleazar Swalmius, unà cum Seniore, dixitque, ipsum quidem compertum habere, quæ cum ipso Ecclesia egisset, & quemadmodum aliquoties ipsum invitasset, ut coram se fisteret, ipsum verò constanter & indecenter id negasse. Ad hæc Rembertus, se se rationes dixisse ob quas recusaret, ac quoniam ante aliquot jam annos ipsi Communione suā interdixissent, se nescire quam obedientiam à se exigere possent. Aajecit se se ab Ecclesiastici

Tandem
rursus
anno
1623.

clefiaſticis ob ipsorum actiones tam averso eſſe animo, ut iſpis reconciliari nequiret, niſi ſua facta mutant, ſequere eorum paenitere teſtarentur. Swalmius, id ubique, inquit, audimus: nos ea non facimus; objiciatur id Ordinibus, illi quidem rationem ſuarum actionum reddent. Tum Rembertus: hoc modo, ait, olim quoque loquebantur Inquisitores: at ſi vos non ita inſigaretis Ordines, multa non evenirent: odium veſtrum vel inde perſpicue appetet, quod varii e veſtris Miniftriſ nosſros detulerint, effecerintque ut in carcerem conſicerentur. Institit iterum ſuadeare Swalmius, ut Rembertus coram Eccleſiaſtico Synedrio compareret, illud cum eo amicè adeturum, ſequere non dubitare, quin ei ſatisficeret. Respondit Rembertus, quoniam maxima ſua diſcultas non tam de doctrina, quam de parum Christianis Eccleſiaſtici Synedrii actionibus eſſet, non poſſe ſibi ſatisfieri, niſi Eccleſiaſticum Synedrium eis dilueret actionibus planè contrariis; nempe, ut rigorem il- lum publicè improbarent, atque enixè à Magistratu poſtularent, ut tam duram in Remontrantes ſeveritatem omittent, eumque erudirent, quid nos doceat Evangelium; prout Maiores eorum Scriptis librisque facere norant, cum iſpi affligerentur, utque hodie eorum frātres adhuc faciebant in Brabantia, Colonia, aliisque in locis. At, inquit, contrarium planè praestatis. Swalmius regeſſit: meruiſſe id Remontrantes, qui primò tam asperè cum Reformatiſ egiffent. Hoc numquam probabitur, inquit Rembertus: ſed poſito id verum eſſe, vobisne malum male penſare decet? Hoc modo vos longè abeffe à regula Christi oſtenditis. Swalmius ad hæc: jam quidem clirè apparere ex tam dira conſpiracione quid Remontrantium Miniftri in ſinu foveant: credideram ſanè id effecturum, ut eos vitares. Rembertus: id non magis exprobrari noſtris Doctoribus po- test, quam veſtris Miniftriſ varia ejusmodi facino-

ra ab hominibus vestræ doctrinæ addictis, ut à Poltrotio, plurimisque aliis commissa. Verum talia crimina neminem præter eum, qui ea committit vel approbat, inquinare possunt. Post habitos ultrò citroque sermones, dixere tandem Remberto: *Si vos à sententia non abscedatis, vestrum quindecim vel sexdecim excommunicandi Ecclesiæ proponentur.* Tum verò rogare Rembertus: *hoccine tempus delectum esset, ad accendendam in se plebem?* Nam cùm ea, inquit, à vobis in vestris concionibus ac alibi audiat, omnes Remonstrantes nefandibujus facinoris participes esse, putabit hos homines præcipios eorum esse, nominibus enim designantur ac notantur. Nullo modo, ait Swalmius; hortabimur plebem, ut pro vobis Deum oret. Imò, inquit Rembertus, ut nos exsecretur, ad id enim illâ ratione magis impellitur: verum ita vos geratis, ut Deo rationem reddere possitis, ac ut velleteris vobis fieri. Post duos menses, Eleazar Swalmius ejusdem rei causâ reversus idem fermè quod antea accepit responsum. Inter alia dixit tum Swalmius: *ipso nomina illorum proposituros, quod ante distulerant, adhuc eâ spe nixi, quod rationibus suis propriis ad animum revocatis, Ecclesiæ morem gesturi fuissent.* Petiti Rembertus à Swalmio, ut secundum conscientiam suæ dictamen sibi diceret, an crederet, in ipsius potestate esse, ipsorum adhortationes ad animum revocare, ipsisque morem gerere? Swalmius respondit: *hæ sunt veteres vestræ calumniae.* Rembertus, non esse calumnias dicere, verum se se ejus sententiam hac de re audire cupere. Swalmius, si id jam, inquit, facere non possis, hoc te culpâ non liberat, in Adamo id facere potuisti. Loqui te non oportet, ait Rembertus, de rebus jam diu præteritis, sed de eo quod jam facere queo: si id nunc facere nequeam, nisi Deus hoc mihi infundat, damnabis me ob id quod Deus mihi dare

Iterum
eum al-
loqua-
tur.

nondum vult , & quod si dederit , non potero refi-
stere, juxta sententiam vestram ? Reputa ergo tecum ,
quid sit & quod de me judicium feres . Sequenti
die Dominicā nomina undecim vel fortè plurium
Remonstrantium Ecclesiaz fuere proposita , ut
hominum , qui ab Ecclesia secesserant , quos aliquo-
tias alloquiū fuerant , ac Christianē monuerant ,
verū qui opinionibus Arminianis , Hæreticisque ,
Dei Verbo planè repugnantibus , addicti erant : mo-
nitāque fuit Ecclesia , ut pro iis oraret , ac Ec-
clesiaz Membra , quæ eos nossent , vel eorum
familiaritate uterentur , eos adhuc alloquerentur ,
monerent ac erudirent , ut in gremium Ecclesiaz re-
vocarentur . Nemo autem Membrorum con-
venit , vel conatus est quemquam ipsorum me-
liora docere . Sed idem ille Minister cum
Seniore bis posthac ad ædes Remberti venit ,
eadem ipsi dicens , idémque semper accipiens
responsum . Tandem dixit , si sententiam non
mutaret , ipsos ulterius adversus eum procedere coa-
ctum iri . Rembertus , eos facere posse quod ip-
sis visum esset , se se id exspectare decrevisse , nullum
que in animo suo reperire motum , qui se absterreret ;
imò se se bonâ conscientiâ dicere posse , suum ani-
mum tantopere esse tranquillum , ut hoc negotium
sibi nec nocte cùm expergesieret , nec die cùm cogita-
bundus incederet , umquam in mentem veniret .
Denique idem Eleazar Swalmius vigesimo sexto
vel septimo Decembris , ultimâ vice ad eum
venit , petens , ut ipse , uxórque ejus cras coram Ec-
clesiastico Synedrio se fisterent , ibique audirent quæ
ipsis dicerentur ? Rembertus se se easdem rationes
habere , ait , ob quas non veniret , quas antea ha-
buerat . Uxor ejus , quæ jam primâ vice nomi-
nabatur , negavit , se illuc venturam . Ad hæc
monere Swalmius , quam obedientiam Ecclesia
deberent , legem esse , ut accitus coram Ecclesiastico

Unā cum
aliquot
aliis Ec-
clesiaz
propo-
bitur.

Iterū
rogatur ,
ut coram
Ecclesi-
stico
Concilio
compar-
reat.

Synedrio compareret; censuram Ecclesiae Dei non vi-
lipendendam esse, nec esse rem parvi momenti; quid-
quid enim in terris illa ligat, ligatum esse in cœlo.
Ad hæc Rembertus, disciplina Ecclesiastica se se
subtrahere nolle: si quispiam demonstrare ipsi posset,
se se indecenter se gerere, eas admonitiones attendere
se vell: se subjecisse seipsum Dei Verbo, ac quodcum-
que imperaret Christus velle observare, verum non
omnia quarumcumque Ecclesiarum instituta, qua-
liacumque tandem essent; unumquemque facile cre-
dere peccatum esse veram Ecclesiam: quæ si vestra sit,
ait, puto quidem plures esse veras. Quod ad me
attinet, tanti censuram Ecclesiae, quanti ipsam Ec-
clesiam facio. Ad id Swalmius, caveat sibi quis-
que, ne Ecclesie censuram contemnat: Deus enim
id facientes passim severè punit. Regessit Rem-
bertus: aliter loquuti sunt Majores nostri, imò vos
ipsi, censuramque ejus Ecclesie, quæ multò majore
splendore quam vestra fulget, non pluris quam ina-
nia verba, ejusque excommunicationem non pluris
quam fulgur è pelvi astimarunt; nec tamen Ecclesiae
Dei censuram hoc modo parvi facere voluerunt.
Pone me jam in eo statu esse, in quo fuere Majores
nostri, qui censurâ Romanæ Ecclesie territi non
sunt, nec tamen justas ac Christianas admonitiones
contemerunt. Videmus, inquit Swalmius, tibi
furdo cani, faciet itaque Ecclesia, quod ipsam fa-
cere decet. Rembertus respondit: faciat illa id
cujus rationem reddere possit. At Joannem Epis-
copium adierat Adrianus Smoutius, qui ut in
omnibus suis actionibus exorbitare solitus erat,
admodum exorbitanter quoque eum alloquitus
est. Dixit, inter alia, mihi ne ita respondebis?
nescisne me posthac supremi judicii die sessurum, ut
te judicem? Joannes se se eum pro tali non habere,
dixit: cum ille mirabundus percunctaretur, quem
igitur se haberet, idque saepius querere insti-
tisset

tisset, tandem dixit Joannes Episcopius : *Ego te habeo instar famuli, qui, cum Dominus domo abeasset, conservos suos verberare cœpit.* Unus ex iis undecim Franciscus Hermanni à Bergen additus est, ut coram Ecclesiastico Synedrio se fisteret; sed loco amicarum admonitionum, nihil aliud illic audivit, quām imperiosa iusta, ut culpam suam fateretur, Ecclesiæque obediens esset. Impetravit tamen ut ne, sequente die Dominicâ, cum decem reliquis excommunicaretur, sed aliquot hebdomadibus seriūs. Die Dominicâ sequente, trigesimo primo Decemb̄ris, sententia quā decem Remonstrantes excommunicabantur ab Ecclesia, è suggestu publicè prælecta est; eaque postea à Professore Voetio edita est in

Politiae Ecclesiastice parte tertia, pag. 938. 939.

940. qui se eam illic edere profitetur, ne tam benè compositæ formulæ lectionem & cognitionem *Politiae & præxeos Ecclesiastice Studioli* videatur invidere. Ad verbum ita habebat: *Dilecti in Domino, Notum vobis est, quomodo jam diu, & aliquoties, ac per certos gradus, nempe, priùs tacendo, deinde nominando ac exprimendo nomina, summa triflitiâ proposuimus quosdam tam viros, quām farninas, qui hacce in Ecclesia, à qua multis retrò annis pro Membris habiti fuere, & nobiscum panem Domini fregere: nempe, hos subsequentes, Adrianum Jacobi, piscium siccatorum mercatorem, ac Margaretam Joannis ejus uxorem, Jacobum Laurentii Secretarium Collegii rei nauticæ præfecti, Justum Brasserum, Rembertum Egberti Episcopium, ac ejus uxorem Elizabetham Philippi, Joannem Egberti Episcopium, Samuelem Oltfelsen, ac Joannam Huberti, ejus conjugem, Didericum Diderici Comans; Vobisque indicatum est, quomodo hi antedicti viri farninaeque jam ante aliquot*

Atque
una curz
aliquot
aliis
Ecclesiæ
excom-
munica-
tus.

annos ; ab initio Arminianæ vel Remonstrantice
 factionis, addicti hisce Arminianis (ut vocantur)
 & hæreticis opinionibus planè repugnantibus sacro
 Dei Verbo, Doctrinæque , quam in hisce Reforma-
 tis Ecclesiis ex Dei Verbo prædicamus & confitemur,
 se ipsos per aliquot annos ab omni harum Ecclesiarum
 Communione , Concionibus è Verbo Dei factis, ac
 à sacra Cœna non solum segregarint , verùm etiam
 quidam ex iis in Arminianis conventionalis ac Ana-
 baptistarum Congregationibus comparuerint, magna
 cum calumnia, infamia ac scandalo Ecclesiæ Christi,
 doctrinæque , quam antea professi fuerant ; quibus
 perversis falsisque opinionibus , schismaticis separa-
 tionibus, calumnisque aliquot annos pertinaciter ad-
 hæserunt, quamvis ob id læpius Verbi Divini Mi-
 nistri, Senioresque hujus Ecclesiæ alloquuti eos fuis-
 sent, fraternèque monuissent, & dixissent paratos
 esse ipsos ex Dei verbo meliora docere ; quam Chri-
 stianam fraternāmque oblationem , ut & omnia
 mandata admonitionesque aliquoties iteratas, qui-
 dam admodum contumeliosè iterūm iterūmque non
 solum contemserunt, & rejecerunt, sed etiam qui-
 dam ex iis eas irriserunt, adeò ut coactum fuerit
 Ecclesiasticum Synedrium coram Domino Christo cu-
 jus sunt Ministri, & sacrâ ejus Ecclesiâ, cuius cu-
 ra mandata ipsis est , conscientiam suam liberare,
 adversus ipsos Ecclesiasticè agere, vobis eas personas
 primò haud nominatas, deinde nominibus notis pro-
 ponere, vestrisque commendare precibus; si forte ef-
 ficere voluisset Dominus , ut converterentur, ac ab
 ejusmodi peccatis desisterent. Nos itaque qui omnem
 operam dedimus, quantum fieri potuit, ac decuit,
 ne minima quidem (prob dolor!) pœnitentiæ signa
 animadvertere potuimus, sed contrâ maximo nostro
 cum dolore comperimus ipsis indies pertinaciis in suis
 erroribus, Hæreticis opinionibus, ac calumniis per-
 mansisse : eosque erudiri nolle , ac non solum con-
 tem-

temnere omnes admonitiones, quibus ab initio usque moniti fuere, verum etiam Ecclesiastica instituta disciplinamque, adeo ut nobis omnem emendationis, sive cum Ecclesia Dei reconciliandi spem ademerint. Hisce subjecta erat excommunicationis formula, prout post Catechesin habetur.

Prætermittere non possum, quin facetum Samuelis Costeri Medici de hac excommunicatione dictum hic inseram. Ille Templo novo egressus, cum à quodam viro amplissimi ordinis, eoque acerbo Contra-Remonstrante rogaretur, numquid novi sciret, respondit, se quidem novi aliquid audivisse, sed quod admodum esset periculosum, ac se se gaudere se ejus non esse participem. Cum alterius curiositas hoc dicto magis accenderet, ad sciendum quidnam id esset, dixit: *Jam jam Templo novo egressus sum; audivi autem illic decem probos, honestos, & famæ integræ homines Diabolo dedi; ac probè nosti Diabolum minimè esse fatuum, quod ipsi promittitur tradi sibi velle. Metuo vero, ut ei tradere illos possint; sine dubio ut sibi satisfiat, eos, qui illi homines promiserunt, auferet.* Nullo dato responso, alter abiit. Cum hujus excommunicationis fama ad Episcopium, in Gallia agentem, pervenisset, scripsit amplam documentamque ad excommunicatos epistolam, quam omnes rationes, quibus nixa haec erat excommunicatione, solidè refellit, adeoque inanem irritamque eam demonstrat. Quæ epistola inscio Episcopio in lucem edita est, hocce præfixo titulo: *Nullitas excommunicationis Calvinianæ.* Paulò antè Episcopius, Uitembogardus, ac aliquot alii Remonstrantes in animo habebant Synodo Gallicæ, quæ mense Septembri anni M. DC XXIII. Carentonii celebranda erat, collationem offerre, idque hac occasione. Stephanus Curcellæus, qui Ambiani fuerat Concionator, præcedente mense Martio, à Synodo Carentonii celebrata

Faceta
D. Sa-
muelis
Costeri
fenten-
tia.

^{1624.}
Episco-
pius con-
tra hanc
excom-
mun ca-
tionem
scribit.

In animo
habet
unâ cum
reliquis
Remon-
stranti-
bus Gal-
licæ
Synodo
collatio-
nem of-
ferre.

exauditoratus fuerat, quod gravatus fuisset Canonibus subscribere Synodi Dordracenæ. Cum jam iterum mense Septembri Synodus Carentonum conveniret, Curcellæus se le Uitembogardo Episcopioque adjunxit, qui unâ cum Corvino, Goulartio, & Francisco d'Or in ædibus Danielis Tileni, qui Sedani fuerat Theologiæ Professor, deliberarunt, decreverintque componere ac exhibere ei Synodo Scriptum, querelam de Synodo Alexiana comprehendens; quo simul demonstraretur, quām infirmum esset Synodi Dordracenæ fundamentum, ac quām falsa essent ea, quibus ipsorum fama inquinabatur; & quo offerrent collationem ad hæc fusiùs demontranda, probandaque. Si eam collationem acciperet Synodus, tum ipsos ad collationem totius rei accedere posse: si eam recusaret, signum id fore Synodum se le subtrahere, propriæque cause dissidere. Quoniam autem nesciebant, an Regium Concilium, si forte querelæ ob hæc deferrentur, ægrè id ferret, placuit Curcellæum ei, qui nomine Regis Synodū adesset, hoc ipsorum consilium indicare, ut suas res postea è re nata componerent. Verum quia Curcellæus cum Synodo deinde reconciliatus est, consilium id non est exequutioni mandatum. Eadem hyeme, scriptit quoque Episcopius Examen Thesum Jacobi Cappelli Professoris Sedanensis, quas illic palam propofuerat, de controversiis, quæ Federatum Belgum vexant, & satiūsne fuerit doctrinam Arminii tolerari, quām damnari. Examen id initio hujus anni in Hollandiam missum, editum illic fuit. Eodem anno, Nicolaus Bodecherus, qui antea Remonstrantibus se adjunxit, postea verò cùm ii exauercentur, ac in exsilium mitterentur, Contra Remonstrantium partes sequutus erat, librum

Contra
Cappelli-
lum scri-
bit.

Ex con-
tra Bode-
cherum.

brum Latinè edidit, hoc titulo: *Sociniano Remonstrantismus*, hoc est, *Evidens Demonstratio*, quā Remonstrantes cum Socinianis sive re ipsā, sive verbis, sive etiam methodo in pluribus Confessionis suæ partibus consentire ostenditur. Adversus id edidit pauliò pōst Episcopius refutationem, cuius titulus erat, *Bodecherus ineptiens*, hoc est, *Evidens Demonstratio*, qnā ostenditur Nicolaum Bodecherum, ut plusquam servili assentatione efficacem Contra-Remonstrantium gratiam demereatur, ineptè admodum & nugatoriè Confessionem Remonstrantium Socinianismi arcessere nuper esse aggressum.

Per idem fermè tempus Episcopius Galliæ penitiū visendæ cupidus, cuius nihil adhuc ferè nisi Septentrionalem oram lustraverat, sexto

Episco-
pius Gal-
liam per-
agrat.

Maii Lutetiâ profectus, per Aureliam Lugdunum abiit, inde per Massiliam, Nemaulum, Montempeßulanum, Tholosam, Burdegalam petiit, ac postea per Rupellam, Piëtavium, Andegavum, Salmurium, Turonum, Aureliam iterū contendit; unde postremo cursu peregrinationis absoluto, sub initium Julii, Lutetiam, ac paucis diebus pōst Rothomagum remeavit. Quoniam autem controversiæ de Dogmate Prædestinationis, eorūque quæ illi connexa sunt, non rectè nec perspicuè intelligi queant, nisi Dogma liberi arbitrii, ejusque usus benè percipiatur, visum est Episcopio ad Dogma id explicandum de libero arbitrio libellum componere. Refellit hoc Scripto communem sententiam, quā creditur mens humana duabus facultatibus prædicta esse, realiter ab ipsa anima, & inter se distinctis: Intellectu, scilicet, & Voluntate. Intellectum solum apprehendere & intelligere, nihil autem eligere aut velle: voluntatem verò solum eligere ac velle, eique nullam inesse vim apprehendendi, & intelligendi, &

men-

Parvum
suum
tracta-
rum de
libero
arbitrio
scribit.

mentem ope harum duarum facultatum omnia operari. Episcopius hanc sententiam hisce rationibus solidè refutabat : duorum, nempe, alterum verum esse oportere, aut voluntatem necessariò sequi debere, quod intellectus percipit, ac quoniam omnes intellectus operationes necessariae sunt, consequenter etiam omnes hominis actiones esse necessarias ; aut voluntatem brutam & cæcam omnia velle, adeoque omnes actiones hominum dumtaxat brutas, fortuitasque esse : quod utrumque absurdissimum est. Ad duas hasce difficultates tollendas , statuit mentem ipsam intelligere ac velle, adeoque intellectum & voluntatem non esse duas facultates realiter à mente , & inter se distinctas, sed duas operationes mentis , quas per se ipsam exserit. Eoque fundamento nixus demonstrat, quomodo illæ duæ absurditates vitari possint, ac quâ ratione homo liberè, secundùm vel contra rationem, vitam suam componat. Scriptum id post ejus mortem demum editum est.

*A:que
contra
Camero-
nem.* Eodem autem anno, sententiam Joannis Camerons Scotti examinavit , qui per aliquot annos Salmurii fuerat Theologiæ Professor : ac cuius sententiam rebantur quidam minùs esse odiosam, minorib[us]que absurditatibus obnoxiam, quam communem de irresistibili operatione Dei sententiam. Camero , nempe , nixus communis sententiâ , intellectum & voluntatem duas facultates esse realiter à mente , & inter se distinctas, statuit voluntatem necessariò sequi judicium intellectus. Ad voluntatem itaque depravandam satis esse , si in mente non sit lumen judicii practici , voluntatem dirigens & impellens in id quod fieri oportet ; & ad voluntatem emendandam aut rectè ordinandam satis esse , si lux judicii talis practici in mente ponatur , & tollantur impedimenta que ob-

obstant, quominus intellectus rectam rerum apprehensionem capiat: eâ enim voluntatem ita affici, ut non possit non ferri in boni amorem. Itaque ad regenerationem hominis sufficere solam mentis illuminationem: & pro copia illuminationis, modum aut gradum regenerationis intendi ac remitti. Hanc sententiam brevi Scripto Episcopius examinavit ac demonstravit clarè, illam omnibus absurditatibus laborare, quæ in communi sententia de irresistibili operatione gratiæ Dei in regeneratione reperiuntur: ac in primis eam omnes hominis actiones necessarias statuere, quoniam omnis operatio intellectus necessaria sit; & homo rem clarè ipsi propositam non percipere non posset, vel rem obscure propositam dilucidè percipere nequeat, sed necessariò tali modo eam percipiat, quali ipsi offertur. Examen hoc, quod multis rationibus Cameronis refellebat sententiam, sub forma epistolæ scriptum missumque erat ad Edmundum Mercerum, doctum virum Parisiis degentem. Is gratiâ suorum parentum, quorum facultates satis amplæ erant, sed acerrimorum Catholicæ Religionis propugnatorum, quia Reformatam Religionem erat amplexus, exciderat; ac jam quoque, quia Remonstrantium sententiæ erat addictus, Reformatis erat invisus, atque ad magnam redactus inopiam: qui tamen nec egestate, quâ premebatur, nec probris contumeliisque, quibus à Reformatis petebatur, nec adhortatione parentum, eorumque magnificis promissis, eò adduci umquam potuit, ut confessionem veritatis, cuius notitiam à Deo impetraverat, desereret. Maluit, nimirum, bonâ conscientiâ pauperiem pati, quam læsâ conscientiâ hujus mundi divitias commodâque emere. Hic vir acceptam illam ab Episcopio epistolam in lucem edidit, insciisque

Episcop'o hunc ei titulum præfixit. *Epistola viri docti ad amicum*, quâ expenditur sententia *Ioannis Cameronis*, de gratia Dei, & libero hominis arbitrio. Contra hanc epistolam, Camero eodem anno defensionem edidit, quâ magna cum acerbitate, in titulum *Viri docti*, invehebatur; ac si Episcopius, præ superbia, eum titulum sibi ipse tribueret; cámque Carolo Harlæo Dolotio dedicavit. Cùm Camero in compo-

Adver-
fus id se
defendit
Camero,

Episco-
plus com-
Uitem-
bogardo
Holfa-
tium pe-
tere cu-
pia.

nenda sua defensione esset occupatus, vitum fuit Uitembogardo Episcopiisque, relictâ Galliâ, petere Holsatiam. Sub fine itaque Augusti, Mercator Rothomagensis conduxerat pro iis locum in libera Hamburgensi nave, cuius nauclerus Hamburgo erat oriundus, qui eos Quillebovii navi suâ excepturus erat. Quum primo Septembbris Quillebovium appulissent, ne cum illic navis esset, noctem unam commorari coacti sunt; ubi Uitembogardus agnitus fuit à nauta Amstelodamensi, à filio familias in Conclave, ubi erat Uitembogardus, introducto. Hamburgensis ille nesciens quinam essent, illic navi suâ eoscepit, navigavitque cum iis usque ad Portum Gratiae. Dum ventum illic secundum exspectarent, nauclerus cum aliquot aliis nautis, inter quos & ille Amstelodamensis erat, in terram egredius, in cauponam ivit: ubi rogatus, an nosset, quosnam in navim suam admisisset? Ille, non novi quidem eos, inquit, sed honestos viros esse video, nempe, senem nobilem, unum cum suo filio ac famulo. Nullo modo, ait, Amstelodamensis, Uitembogardus est ac Episcopius, quos si, & præsertim senem illum, in Hollandiam vehas, pro certo habeo te navi novâ donatum iri. Nauclerus hoc non sine admiratione audito, illico ad navim suam se contulit, comiterque admodum ab iis quæsivit, quinam essent,

Ac fer-
mè ab
Amste-
lodam-
nensi
nauta
fuit pro-
datus.

essent, dicens præterea, se se cùm hoc sciret, singulare aliquid ipsos monere velle. Uitembogardus cùm rotundè nomina totumque suum statum exposuisset, narravit eis nauclerus, quidnam in caupona audivisset; porrectaque Uitembogardo dextrâ, ei fidem dedit: addens se se eam perfidiam committere nolle, licet duæ naves, imò maximæ divitiæ præmium forent; ac se scire, si tale facinus commisisset, se Hamburgi per plateas tutò non incessurum. Tum verò rogarunt hominem, quid faceret, si navis bellica ex Hollandia vel Zelandia secundo vento, tum spirante, portum ingrediceretur, atque Præfectus in ipsius navim transcederet, ut sàpè eveniebat? Nauclerus nullum fore periculum credere, quippe cui liberum esset sine metu Hollandicarum navium mare ingredi, liberamque haberet Hamburgensem navem; ac quod amplius erat, eos in littore esse Gallico, ac sub tutela Galliæ Regis; quare navim bellicam non ausuram eum illic aggredi. Episcopius verò ac Uitembogardus putabant, Præfectum ejus navis bellicæ, si forte veniret, atque ex illo Amstelodamensi nauta audiret, quinam ipsi essent, nullam rationem ejus libertatis habiturum esse; sed magis præmium spectaturum, quod in Hollandia, si se illuc duceret, accepturus esset. Regem verò, ob violatum suum portum, bellum non suscepturnum. Decretum tandem, ut nauclerus, quoniam adverso illo vento vela dare non posset, intentè excubias ageret, eóisque tempestivè moneret. Postridie postquam quædam naves sine navi ~~bellica~~ primo æstu essent ingressæ, sub secundum venit ad eos trepidus nauta, monens è mari eò tendere navem bellicam: quapropter se se, cum suis impedimentis, in littus illicò exponi curavere. Præfectus po-

postea bellicæ navis eam, in qua ipsi fuerant, navem totam perscrutatus est, summâque ostendit indignationem, quòd consilium suum irritum fuisse. Uitembogardus ac Episcopius mutato consilio Rothomagum remearunt, gratias Deo agentes, quòd ex illo periculo tam feliciter evalissent, ac aliquamdiu adhuc in Gallia commorati sunt.

Episco-
pius re-
felliit
Camer-
nem at-
que id
scriptum
Dolotio
dedicare
in animo
habet.

Statim Episcopius defensionem Cameronis refutare aggressus est, responcionemque suam sub initium anni M. DC XXV. ad finem perduxit. Grotius scripsit ad Carolum Harlæum Dolotium, cui Camero suam defensionem dedicarat, nisi ingratum ipsi foret, Episcopium responcionem ad defensionem Cameronis ipsi quoque dedicare cuperet. Hoc autem non sine ratione ei fuit oblatum. Dolotium hunc anno M. DC XXI II. Episcopius unà cum Uitembogardo inviserat, & cum eo de reconciliatione Remonstrantium cum Contra - Remonstribus collocutus fuerat; cùmque illi demonstrarent non ipsos, verùm Contra-Remonstrantes schismatis fuisse causam, ac Reformatos in Gallia eos fuisse secutos, idque schisma in Synodo Aleziana confirmasse, dixit ille, *Molinæum præcipuam ejus rei causam esse, cui hoc etiam dixerat sapientius, ac demonstrarat ejusmodi schisma Reformatis in Gallia admodum fore noxiū: illōsque postea pœnitentiā ductum iri, sed frustrā.* De Synodo verò Dordracena, aiebat, *se numquam majorem audivisse tyrannidem, quam quæ ibi adhibita fuerat.* Tradiderant quoque illi paraphrasin observationēsque Episcopii in numerum caput Epistolæ ad Romanos, quas magna cum voluptate se lecturum testabatur. Hinc non immerito colligebant illum non alienum esse à Remonstribus, eique dedicationem hujus responcionis non displicituram. Ille itaque id offe-

S I M O N I S E P I S C O P I I . 301
offerenti Grotio respondit, se se defensionem Ca-
meronis nondum vidisse, ac mirari librum sibi dedi-
catum, nec tamen ejus ad se missum exemplar. Ad-
didit, si Episcopius ipsum eo honore afficere vellet,
ut suam ipsi responsonem dedicaret, gratum sibi fo-
re. Hujus rei Grotius Episcopium certiorem fe-
cit, qui tum decrevit illi responsonem suam de-
dicare. Verùm haud multis diebus pòst, Do-
lotius Parisios venit & diversatus est in ædibus
cujusdam Medici, summi Cameronis amici. Hic
ei nomine Cameronis defensionem cùm exhi-
buisset, statim Dolotius ad Grotium se contu-
lit, se mutasse consilium significans, dedicatio-
némque Episcopii accipere nolle. Grotius ab
eo mirabundus petiit, quidnam timeret ? dixít-
que, se se Episcopium jam ejus rei certiorem
fecisse. At ille nihil aliud regessit, quàm illis
controversiis se immisceri nolle. Judicavit Epi-
scopius bono illi seni fortè animum, magis
quàm scientiam veritatis, defuisse. Hæc itaque
dedicatio omissa est. Antequàm responsonem
hanc Episcopius in Hollandiam mitteret, ut
ederetur, quæsivit de ea Grotii, Tilenique ju-
dicium. Grotius in epistola ad fratrem suum, ^{fol. 781.}
hisce verbis sententiam suam exprimit: *Episcopius Ep. 89.*
Cameroni doctè respondit: id Scriptum nunc perlego,
miror Scriptoris acumen ac diligentiam. Ac in epi-
stola ad Episcopium: Legi, magno meo cum fructu & ^{Epist.}
voluptate, quæ Cameroni iterum opposuisti. Soli- ^{præst.}
dissima esse judico, & argumenta tua & responsa. 719.
Tilenus suum judicium hoc modo exprimit:
Aut hoc argumentorum satis est compescendo, imò Judi-
& sanando, si sanabilis est, adversario, aut ne- ^{cium}
scio quid sit satis. Utinam quàm maturimè lucem ^{Grotii &}
adspiciat, & protervis istis hominibus delicias suas ^{Tileni,}
excusat! Judicio duorum tam doctorum viro- ^{de hoc}
rum motus Episcopius responsonem hanc in ^{Scripto.}

Hol-

Hollandiam, ad patrem meum Franciscum à Limborch, misit, cui nupta erat maxima natu filia fratris ejus Remberti Episcopii, ei curam editionis commendans.

^{Quare id responsum non impri- metur.} Verum haud multò post, cùm obiit se audivisset Cameronem, in Hollandiam statim scriptis, ne ea responsio edetur; nolle se enim cum mortuo, qui se defendere amplius non posset, certamen inire. Quamvis autem ei objiceretur Cameronis sententiam cùm ipso non esse mortuam, sed eum haud paucos reliquisse discipulos, quorum causa eam responsionem edi necesse esset; non tamen adduci potuit, ut id concederet. Postea in Hollandiam reversus sèpius rogatus est, ne tam eruditum opus ejus cupidis invideret; præfertim, quia de defensione gloriabantur Cameronis discipuli, & à nemine refutari eam posse dictabant, quibus operæ pretium esset inanem illam gloriam adimere. Verum hisce rationibus à suo proposito dimoveri non potuit. Judicavit Cameronis sententiam, in sua epistola, satis esse refutatam: nec ea quæ Camero in sua defensione attulerat, tanti esse momenti, ut necesse esset novam responsionem ideò edere. Hisce aliam adhuc rationem quidam accessisse putant; nimirum, quod in Apologia Confessionis Remonstrantium, quam postea composuit, & de qua in sequentibus plura dicemus, quædam ex ea desumisset, quæ iterum sub alio titulo in lucem dare indecorum, & lectoribus tedium fore putabat. Interdum dicebat, se velle hanc responsionem ad incudem revocare, & quæ hic illic occurabant superflua, atque alibi jam tractata refecare, & quando id facere vacavisset, flagitantium se tunc voluntati morem gesturum. Ita factum est, ut responsio hæc imedita remanserit, donec post ejus obitum

tum, unā cum aliis ejus operibus, fuerit emissā. Dum hoc contra Cameronem opus conscribe-ret, fratre suo natu maximo Remberto Episco-pius orbatus fuit, qui decimo Aprilis anni M.^{ti} Epi-scopii obitu, DC xxv. diutinā febri, quæ interdum remittebat, sed iteratis vicibus intendebatur, obiit. Tam cari fratris morte nihil grayius in suo exilio ac-cidere sibi potuisse Episcopius testatus est, quip-pe cùm non solum fratrem, sed re verā quasi patrem amisisset. Grotius de illius obitu hæc ad Episcopium scripsit: *Fratri tui mortem tamquam mei fratris accepi. Satis enim intelligo quantum in eo & boni omnes perdiderint, & tu in primis, cuius præsens calamitas non alio magis solatio subleva-tur.* Mortuus est eodem mense Princeps Mau-ritius, ac in ejus locum frater ejus Fredericus Henricus illicò suffectus Gubernator creatus est. Ab eo tempore sperarunt Remonstrantes duras illas persecutiones, sub quibus jam per sex fer-mè annos gemuerant, aliquantūm mitigandas. Episcopius subinde cogitare cœpit, de revisen-da Patria, erectus in illam ipem le minore cum periculo, quam antehac, illic commora-turuin.

Cum Remonstrantium Confessio jam fermè 1626. professo-
quinque annis lucem adspexisset, edita est anno res Lei-vigesimo sexto in eam Profectorum Leiden-sium denses contra Censura. Episcopius ab omnibus consentien-tibus votis destinatus est, ut huic responderet. Confel-sionem Rothomagi dum adhuc esset, scripsit egregiam Remon-trantium scribunt. illam Orationem, quâ Remonstrantes alloque-batur Ministros, quæ Præfationis instar Apolo-giæ est præfixa. Per idem tempus, Episcopius Episco-postquam cum Uitembogardo deliberasset, ac pius in amicos in Hollandia consuluisset, in Hollandiam revertitur, reverti decrevit. Duodecimo Junii, Uitembo-gardo valedixit, quod adnotavit hisce verbis:

Trijtis erat valedictio , quâ discessi à sapientissimo fidelissimoque amico ; quem Deus tueatur, ac in patria mihi iterum in pace conspiciendum prabeat. Sibi invicem posterioribus etiam litteris valedixerunt. Uitembogardus in una è suis litteris hæc habet, quantum dolorem sustineam , quod te destitutus sim, dicere non possum. Deus novit, quid sentiam. Nos æquo animo hac ferre oportet : vir enim Macedo auxilium postulat. Te illuc ire , me verò hic remanere Deus vult, qui jam in suorum commodum uti vult multis illis eximiisque dotibus tibi in eum fidem concessis , me verò tamquam emeritum, & jam inutilem expectare ultimum ejus adventum in moesta solitudine. Ito igitur, in nomine Domini, animæ dimidium meæ. Dominus , qui te vocat , te servabit , tuumque iter secundabit. Vigesimo quinto Julii, Episcopius Portu Gratiæ profectus vento secundo Rotterodamum contendit , quod vigesimo octavo sub vesperam feliciter advenit. Ubique amicos suos adventus sui fecit certiores, à quibus magna cum benevolentia exceptus fuit. Elapsis fermè duobus mensibus , sequutus eum est Uitembogardus, qui è Portu Gratiæ vigesimo primo Septembbris vela dedit , ac vigesimo sexto feliciter Rotterodamum appulit.

Hi duo præcipui Remonstrantium causæ patroni , ubi iterum in Belgio fuere, omnia è propinquo curare ac dirigere cœperant. Uitembogardus se aliquamdiu religiosis Remonstrantium Conventibus , qui clam siebant, abstinuit; tam ob periculum , quod ei magis quam aliis imminebat, quam etiam ne suâ præsentia eos in majus discrimen adduceret. Verum Episcopius non tantum interfuit Conventibus, sed etiam interdum in iis est concionatus. Sed præcipue calamo veritatem, causamque Remonstrantium uterque defendit. Episcopius , de quo solo hic lo-

loquar, totum se applicuit refutandæ Professorum Leidentium in Confessionem Remonstrantium Censuræ. Dum hoc labore adhuc occupatur, Belgicè libellum conscripsit, hoc titulo, *Judicium de Disceptatione de ordinario medio conuersio-*
nis hominis, quæ nuper accidit Amstelodami Judi-
cium
suum
ferbit de
contro-
verbia in-
ter quos-
dam
Anaba-
ptistas.
inter eos, qui vulgo vocantur Waterlandi Anabaptistæ, inter Nittardum Obbesium, & Joannem de Ries. Quoniam autem anno sequenti vigesimo septimo, Antonius Walæus Belgicè Censuram Professorum ediderat, eique præposuerat epistolam dedicatoriam Ordinibus Generalibus inscriptam, quæ varias contra Remonstrantes criminationes continebat; Episcopius adversus eam statim Belgicè edidit *Apologiam Confessionis Remonstrantium.* Idem Walæus, mense Julio, in Academia Leidenfi disputationem habuit, prout eam vocabat, *de quatuor controversiis Remonstrantium articulis, in qua status controversiæ nude propontitur, ac Remonstrantes ad Ecclesiæ Belgicæ unitatem invitantur, integrâ veritate.* Edidit Episcopius adversus eam, *Examen Disputationis Walæi, &c.* ac quam inanes essent ejus propositiones ac invitatio ad Communionem demonstravit. Quum jam Magistratus mitiùs aliquantò cum Remonstrantibus agere inciperet, ac persequutionum illarum in Religiosos eorum Conventus æstus defervesceret; Ministri, qui hucusque dixerant hasce acerbitates ab ipsis non oriri, sed Illustrium Ordinum esse Edicta, libellis supplicibus Ordines ferè obruerunt, quibus querebantur de Remonstrantium Conventibus, ac feriò admodum postulabant, ut secundùm Edicta punirentur. Vix una Congregatio Illustrium Ordinum Hollandiæ indicta fuit, quin Deputati Ecclesiarum Hagam venerint querelas, ac libellos supplices adversus Remonstrantes deferentes. Concio-

1627.
atque
præva-
duo Scri-
pta con-
tra Wa-
læum.

Ut &
quædama
pro li-
bertate
Religio-
rum
Conven-
tuum
Remon-
stranti-
um,

natores insuper Amstelodamenses libellos suppli-
ces privatim adhuc Magistratui ejus urbis exhibuerunt, petentes, ut antecedentia Edicta reno-
varentur. Episcopius contra hæc libellum com-
posuit hoc titulo : *Editorum cupida Contra-Re-
monstrantium Religio, præcipuè Concionatorum Am-
stelodamenium.* Verum cum hic absolutus non
fuerit, editus non est : forte quod Uitembo-
gardus libellum, adversus eos libellos supplices,
emiserit. Quoniam autem eo tempore Contra-
Remonstrantes editis litteris probare niteban-
tur, ob graves rationes, Remonstrantium Reli-
giosos Conventus vetandos, libellum in lucem
dedit Episcopius : *Libera Religio, vel colloquium
Remonstrantis cum Contra-Remonstrante, de liberis
religiis Remonstrantium Conventibus.* Horum
Scriptorum compositio non impedivit, quomini-
nus Episcopius Apologiam Confessionis contra
Censuram Professorum Leidensium conscribe-
ret. Sub initium anni millesimi sexcentesimi vi-
gesimi octavi, jam perfecta erat, nec tamen
ante annum trigesimum edita fuit. Quippe cum
opus esset in defensionem Confessionis cuncto-
rum Remonstrantium scriptum, visum est Epi-
scopio id non edere, antequam præcipuorum
è Remonstrantibus judicio id subjecisset. Men-
se Maio Lupistenum misum est, ibique à se-
ptem captivis Ministris descriptum, ut impri-
mi posset. Quidam ac in primis Carolus Niel-
lius, observationes suas in id composuerunt.
Itaque in varias manus pervenit, priusquam
prælo potuerit subjici. Uitembogardus, cum
accuratius jam esset limatum, quarto Februarii,
suum judicium de hoc opere ad Episcopium
scripsit : *Legi id, magna cum admiratione ac
voluptate. Tale est, ut non videam quā confutari
possit. Nitentur quidem adversarii, sed nixos de-*

Atque
Apolo-
gam
Confes-
sionis
Remon-
stran-
tium.

sti-

stituet eventus. *Multa tamen captum meūm super-*
rant, & acumen meum fugiunt, quippe qui multis
in rebus non sim satis exercitatus. Optarem jam
esse editum, ut studiosè id legere possim, multa enim
ex eo mihi sunt discenda. Itaque editum fuit.
 Interim Magistratum æquitate Remonstrantes
 majori libertate frui cœperunt; Conventus aperi-
 tius celebrari, quibusdam etiam in locis ædifi-
 cia, in quibus haberentur conciones, ædificari.
 Amstelodami, antequam id ædificium inchoatum
 illic esset, trigesimo Decembris anni M. DC XXIX.
 Episcopius de nuntiata per Angelos Nativitate
 Christi Pastoribus, concionatus est, ex Luc. II.
 8, 9, 10, 11, 12. Concio verò, cuius dimidia pars
 nondum absoluta erat, strepitu turbulentorum
 aliquot hominum interrupta fuit; sed biduo
 post, primo, nimirum, sequentis anni die in-
 choata iterum ac sine ullo tumultu ad finem
 perducta est. Emtum interim est in platea vul-
 gò vocata Cæsarea, ædificium, & in Oratorium
 habendis concionibus commutatum. Hermannus
 Montanus ultimo Januarii anni M. DC XXX.
 die Jovis primam in eo concionem habuit. Se-
 quenti die Dominico, tertio Februarii, Episco-
 pius secundam concionem pronuntiavit in verba
 Epistolæ ad Hebræos X. 24, 25. *Et observemus*
alii alios, ut nos acuamus ad caritatem & bona ope-
ra: non deserentes congregationem nostri mutuam,
sicuti mos est quibusdam, sed adhortantes ali i alios,
sine ullo turbulentorum hominum concursu,
quia pluvia erat tempestas. Cùm die Mercurii
 sexto ejus mensis, concio iterum haberetur, ve-
 nere quidem tumultuosi aliquot homines, sed
 brevi rursus abierunt. Ab eo tempore, palam
 celebrati sunt Conventus, & domus illa in Ec-
 clesiam mutata fuit. Ædificium id eo anno
 perfectum cùm esset, Episcopius in nova Re-

Aliquo-
ties Am-
steloda-
mi con-
cionatur.

Illic pri- monstrantium Ecclesia, octavo Septembris pri-
 mam in monus est concionatus , in verba Apostoli Pauli-
 Remon- 1. Corinth. VI. 19, 20. *An ignoratis corpus ve-
 strum esse templum Spiritus Sancti , qui est in vobis ?*
 stran- *quem habetis à Deo , neque vos esse vestri juris ?*
 tiun- *nam emti estis pretio : glorificate igitur Deum in cor-*
 Ecclesi- *pore vestro , & in spiritu vestro , qua sunt Dei.* Cùm
 con io- jam Remonstrantes palam, sine ullo impedimen-
 nem to, libero Religionis suæ cultu fruerentur , Epi-
 pronun- scopius, postulantibus ab ipso cunctis fratribus,
 tavit. formulas composuit ad administrandum Christianum
 Baptismum, & Dominicam Cœnam, ut hoc
 modo in omnibus Ecclesiis eadem ratione hæ-
 sacræ Ceremoniæ administrarentur , quæ formu-
 læ post Catech. sin Remonstrantium sunt im-
 presæ: verū cùm aliquantò essent prolixiores,
 additæ sunt iis alia breviores. Jam palam per
 urbes incedebant Pastores Remonstrantium, si-
 ne ullo captivitatis metu. Accidit tamen eo
 anno, ut dum Episcopius sub finem mensis Au-
 gusti Alcimaræ esset, venerit ejus urbis Prætor
 in Diversorium , cujus insigne erat Æthiops ;
 Uitembogardum ac duos alios quærens, prout
 narrabat uxor Cauponis , & præ se ferens, si eos
 illuc offendisset, se se comprehensurum illos fuisse.
 Jam omnibus ad tranquillam in Patria habita-
 tionem spectantibus, Episcopius de adsumenda
 Matri- sibi vitæ socia cogitare cœpit. Uxorem sibi ele-
 monium- git Mariam , Joannis Pelleri filiam , Henrici
 contahit. Niellii viduam Rotterodami degentem ; piam ,
 benignam , ac prudentem , & per honestâ insu-
 per stirpe ortam matronam. Ne in contrahen-
 do matrimonio , ab acerbis quibusdam homi-
 nibus impeditetur, qui fortè ægrè ferrent nomen
 Episcopii , ut Sponli , palam pronunciari; no-
 men suum legi curavit Simonem Egberti. Matri-
 monium octavo Decembris anni M. DC XXX. in
 Curia

Curia Rotterodamensi, solemniter promulgatum fuit. Secretarius nomen *Simonis Egberti* legens, Episcopiumque intuens, cum agnoscet, reliquis dixit Scabinis, hunc virum Episcopium esse, ac in exsilio missum, an id Scabini quidem nossent? Illi verò cum simularent se non audire, Secretarius id repetiit, sed Scabinis sibi eam admonitionem non placere ostendentibus, tacuit ille, adeoque matrimonium consummatum fuit. Inter eos, qui sibi gratum esse hoc matrimonium testati sunt, fuit quoque Grotius, qui Lutetiā Episcopio gratulatus est, ac inter alia hisce usus verbis: *Maximi viri Erafni memoria merebatur, ne tales nuptiæ alibi, quam in sua urbe fierent.*

Narravi Apologiam Confessionis Remonstrantium, contra Professorum Leidenium Censuram, hoc anno fuisse editam. Lectâ passim eâ Apologiâ, sparsus fuit rumor satis jam apparere, Remonstrantes à partibus Socinianorum stare. Ad id probandum, non dicebantur Remonstrantes in eadem esse cum Socinianis sententia; sed tantum gravari eos, qui circa Dogmata illa sublimia cum Socino sentirent, damnare ac salute æterna excludere. Anno millesimo sexcentesimo vigesimo octavo, libellus sine nomine Scriptoris erat editus, *De Pace ac Concordia Ecclesiæ*, quem scriptum aiebant in defensionem Socinianorum, eorumque doctrinæ. Auctorem hujus libelli Episcopium esse contendebant, licet illo minimè consciente scriptus esset, nec nosset Scriptorem. Compertum postea est, eum fuisse Nobilem Polonum *Samuelem Prikovium*. Mense Septembri, Deputati Synodorum Fœderatarum Provinciarum libellum supplicem Illustribus Ordinibus Generalibus exhibuerunt, quo petierunt, ut Remonstrantium Conventus

Crimina-
tiones
adversus
Remon-
strantes;
ex Apo-
logia
petitæ.

riò impedirentur. Libello huic adjecta erant excerpta quædam ex Remonstrantium Apologia, quæ primò putabantur facta à Professori bus Leidensibus, sed ii dixerunt postea à Festo

^{Professo-} Hommio collecta fuisse. Haud multò pòst, Pro-
^{res Le-} fessores Leidentes breve Scriptum ediderunt,
^{contra} contra specioso hoc titulo ei præposito: *Specimen ca-*
^{eam pro-} *dromum lumniarum atque heterodoxarum opiniorum ex Re-*
^{edunt.} *monstrantium Apologia excerptarum: instar prodromi,*
ad præmonendos omnes veros Christianos, in lucem
enissim. Scriptum id tam Latinè, quam Belgice
editum fuit: sed plena refutatio hunc pro-
dromum numquam sequuta est. Uitembogar-
dus Belgicè id refutavit. Episcopius quoque
Belgice aliquid composuerat, sed non edidit;
^{Qui ab} *at Latinè ampliorem responsonem ad Specimen*
^{Lipif} *Leidenium Professorum conscripsit, quâ om-*
^o *nia quibus Remonstrantes petebantur, solidè*
^{prio refel} *& singillatim fuere refutata, multæque rationes*
^{Lebatur.} *traditæ, ob quas Remonstrantes gravati essent*
eos damnare, quos clarè in Scriptura daninatos
non videbant.

^{1631.} ^{Min stri} Episcopius tranquillè ita Rotterodami degens,
^{ex carcere} vigesimo Julii anni M. DC XXXI. sub meridiem,
^{re Lupi-} die Dominico, in ædibus suis excepit septem
^{steni} Ministros, qui è Lupisteniensi arce evaserant,
^{cum evi-} ac ante ejus ædes navi egressi, ad ipsum intra-
^{sissent, in} murum ve- runt. Jam sibi, quoniam Remonstrantes jam
^{ejus do-} riunt. in omnibus fermè urbibus libero Religionis ex-
^{mum ve-} ercitio fruebantur, ab Illustribus Ordinibus, di-
^{riunt.} missionem in arce Lupisteniensi captivorum Mi-
ⁿⁱ nistrorum petierant, Caroli, nempe, Niellii,
ⁿⁱ Petri Cupi, Bernheri Vezekii, Simonis Lucæ
ⁿⁱ Bysteri, Theodori Bomii, Pauli Lyndenii, Ar-
ⁿⁱ noldi Geesterani (Poppio jam ante aliquot an-
ⁿⁱ nos in carcere mortuo) quorum quidam octo,
^{ali pauciores, imò} Bysterus plures annos in ea arce
^{fue-}

fuerant inclusi, nec tamen dimissionem impetrare potuerunt. Deliberatum itaque, quâ arte ex arce ea evadere possent. Ad id opera militis cuiusdam usi sunt, qui primò admodum alienus ab iis fuerat; sed postea singulari quadam ratione immutatus, se iis plane obtrinxit. Pepererat ejus uxor, infans graviter ægrotabat; nullus erat in arce Minister Contra-Remonstrans; itaque vocatus est Niellius, ut baptizaret infan-tem. Hac occasione de Religione sermo inci-dit. Miles Niellio objecit Contra-Remonstrantium doctrinam; Niellius dicere, eam Contra-Remonstrantium sententiam esse, & quia ei cum fratribus adsentiri non posset, se ideò in ea arce captivos teneri. Cùm mirum id militi vide-retur, hortatus eum est Niellius, ut in eam rem accuratiùs inquireret. Miles, compertâ ve-ritate, se semper fuisse in sententia eorum com-perit, quos antea contumeliosè tractaverat, iis-que omne studium auxiliūmque est pollicitus: & re verâ ab illo tempore omne officium, co-mitatēmque iis præsttit. Decreverunt itaque rationem inire, quâ possent ex domo Lupistene-nensi in arcis murum pervenire, è quo se se fu-ne demitterent, in scapham, quæ applicaretur muro ex ea parte, quâ Hollandiam spectat, quo solo loco, quia illaç Vahalis fluit, myrus foliâ in terra nullâ est cinctus: ac secundo flumine Rotterodamum peterent. Cùm jam inventa esset ratio, quâ nocte in murum pervenirent; Niellius vix poterat adduci, ut eo modo eva-deret. Arcis Præfectus captivis Ministris po-testatem fecerat aliquando interdiu recreationis causâ in vallo ambulandi, eâ lege ac sponsione, ne eâ libertate ad effugiendum abuterentur. Hoc promisso obstrictum se credebat Niellius, ad remanendum in arce, donec à Magistratu

dimitteretur. Putabant contrà alii sese promisso esse obstrictos , quoties eis Præfectus veniam daret ambulandi in vallo : promissum autem id impedire non posse, quin aliam quærerent viam evadendi ex Arcis domo , ac ita alio tempore, cùm ipsis non permitteretur ire in vallum, ex Arce effugiendi. Diu Niellius, qui religioni ducebatur quidquam facere, quod aliquâ specie fidei violatae infamari posset , huic consilio adversatus est. Tandem cùm omnes unanimiter rem decrevissent, conducta est scapha, eique remiges impositi ; qui tantâ arte remigabant, ut dum remos impellerent, nullus exaudiretur strepitus. Statuta est nox , quâ ille miles , de quo dixi, prope eum locum , ubi à muro se se demissuri essent, excubias ageret, ne ab alio vigile exse- qui consilium impedirentur. Duo verò erant obices , qui difficulter videbantur posse superari. Unus erat, quòd ex illa parte Arcis, cui applicanda erat scapha, satis altum esset arundinetum ; adeò ut ad ripam propè accedere scapha non posset. Alter verò erat Arcis Præfecti ingens canis, qui domo ad murum euntes allatmando magnum strepitum erat editurus. Singulari autem Dei providentiâ (ut quidem credunt Remonstrantes) ambo illi obices præter spem fuere sublati. Subinde Hispani quidam prædones in eo arundineto parvis scaphis se se abscondere soliti erant , ac flumen trajicientes ex improviso adoriri, eósque, priusquam quisquam se adsequi posset, in solum Hispanticum abducere. Hac de re delatae sunt ad Arcis Præfectum querelæ , qui ad arcendos hosce prædones totum id arundinetum refecari curavit. Jam unus sublatus erat obex ; canis verò hoc modo amotus est. Arcis Præfectus amicos Lupistenium ad epulas invitaverat. Jam aderant convivæ parati mensæ ac-

Miri
eventus
in hac
fuga.

accumbere, cùm canis ille culinam, ubi tum fortè nemo erat, apertam inveniens januam, ingressus est, ac omnem panem sectum ad offrendum convivis comedit. Cùm jam mensæ accubissent, ac apponenterentur cibi, defuit panis, quem canem comedisse compertum est. Duabus horis opus erat, priusquam Gornichemo alius panis afferri posset. Præfatus tantâ irâ ob id correptus fuit, ut se se à mensa proripiens canem sclopeto trajecerit. Ambo hæc paucis diebus, antequam consilium Remonstrantium esset exsequutioni mandandum, evenerunt. Omnibus jam ad id instructis, nocte inter decimum nonum & vigesimum Julii diem, tempestate pluvia, feliciter exsequutioni fuit mandatum; scaphâ fine ullo remorum strepitu remis impulsâ, donec eò usque pervenissent, ut nec conspici, nec audiri possent ab iis qui in Arce erant, adeoque sub meridiem Rotterodamum invecti sunt. Hujus evasionis rumor totam civitatem illicò replevit, atque utræque fossarum ripæ hominibus oppletæ sunt, ad videndos hosce fugitivos Ministros exscendentes, eoque excipiendo.

Deliberatum dein à Remonstrantibus, quomodo constitueretur Seminarium, ad erudientiam in Theologia juventutem. Videbant Ministros exuctoratos, ante undecim vel duodecim annos, jam proiectam agere ætatem, ac nisi novi substituerentur, fore ut, veritas inopiam Doctorum, brevi funditus concideret. Ad id necessarium negotium, ab omnibus communis suffragio designatus est Episcopius. Urbs in qua hocce Seminarium constitueretur, electa est Amstelodamum, quippe ubi Schola Illustris nuper instituta erat, in qua viri celebres, Vossius ac Barlaeus, erant Professores; Vossius quidem Historiarum, Barlaeus verò Philosophiæ. Quoniam autem

Episco-
pus or-
dinatus
ad infer-
viendum
Semin-
ario.

autem hi ambo non alieni erant à Remonstrantibus, judicatum est, Studiosos qui ab Episcopio in Theologia erudiebantur, ab iis in Philosophia & Historiis institui posse. Aliquot tamen anni elapsi sunt, antequam Decretum hoc exsequutioni mandaretur. Ecclesia enim Rotterodamensis Concionibus ejus, quas subinde habebat, diu frui cupiens, adduci non potuit, ut eum dimitteret, ac Amstelodamum abire sineret. Remansit itaque adhuc Rotterodami, usque ad mensem Octobrem anni trigesimi quarti.

Suas Conciones componit in Matth. v. Ibi aliquot Concionibus quintum Caput Evangelistæ Matthæi explicuit. Interim perpetuo fuit scribendo occupatus. Nicolaus Vedelius,

Contra Vedelium scribit. qui non ita pridem Geneva in Belgum venerat, in lucem edidit librum inscriptum, *Arcana Arminianismi*. Contra hunc, anno trigesimo primo, scripsit Episcopius. Verum in componendo hoc opere interpellavit eum Pontificius quidam Wilhelmus Bommius, qui cum eo colloquutus cùm fuisset, nec Auditoribus satisfecisset, disceptationem Scriptis instaurare voluit; adeoque Episcopius, alioquin occupatissimus, coactus fuit adversus hunc hominem, stylum arripere. Attamen eum negotia ita obruerunt, ut & ab hoc opere fuerit abstractus, atque adeò duo Scripta, quorum unum fermè absolutum erat, imperfæta relinquere necesse habuerit. Opus adversus Vedelium tamen processit, ac anno trigesimo tertio sub hoc titulo lucem adspexit, *Vedelius Rhapsodus*.

Significare volebat Episcopius hinc illinc è variis Remonstrantium Scriptis Vedelium quædam collegisse, atque ex iis, prout voluit, varias deduxisse consequentias, easque Remonstrantibus affinuisse. Verum antequam editum id esset, jam aliis Scriptis fuit occupatus. Jacobus Triglandius

dius, Amstelodami Concionator, anno trigesimo primo, edidit *Conciones contra Angustam portam Poppii*; quas omnes ingenti volumine comprehendit, quod vocabat *Vim pietatis*. Adversus id Episcopius, anno trigesimo secundo, parvum Scriptum edidit, hoc titulo: *Imbecillitas pietatis doctrinæ Jacobi Triglandii*, in libro contra *Angustam portam Eduardi Poppii*. Triglandius refutationem eodem anno composuit inscriptam, *Imbecillus Remonstrans*, prostratus ac dilaceratus vi doctrinæ veritatis, quæ secundum pietatem est. Episcopius ei respondit, eodem anno, secundo Scripto cui fuit titulus: *Vis pietatis prostrata ac dilacerata Jacobi Triglandii*, partim omissis responsis, partim infirmis subterfugiis. Anno sequenti trigesimo tertio, edita est contra hoc Scriptum à Jacobo Triglandio, *Vera Religio defensa contra calumnias ac perversas argutias Remonstrantium Societatis*; isque libellus formâ colloquii inter *Reformatum & Remonstrantem* compositus erat. Anno trigesimo quarto, contra eum Episcopius edidit librum, hoc titulo: *Rixosa Religio, sive intricata, falsa & ratione carens Religio Jacobi Triglandii*. Constat is quoque colloquio inter *Reformatum & discretum Contra-Remonstrantem*. Triglandius secundam quidem, contra hoc Colloquium, defensionem edidit; sed Episcopius, judicans se rem pertractasse, nihil illi reposuit. Sub idem tempus, vir celebris Joannes Beverovicius ab Episcopio per epistolam petiit judicium de quæstione, *de Termino Vitæ*, fatalisne ille sit, an mobilis. De qua quæstione, Episcopius anno trigesimo tertio duas amplas litteras ad ipsum ea de re dedit. Antequam Rotterodamo abiret, contra Pontificios edidit libellum inscriptum. *Vera antiquitas septem propositionum vel articulorum*; cui præfixum fuit, *præfationis instar*, parvum quod-dam

Contra
Triglan-
diūm.

Ad Be-
verovi-
ciūm.

Et con-
tra Po-
nifi-
cios.

dam Scriptum, quod antea separatim editum hunc titulum gesserat: *Labyrinthus, sive circulus Pontificius.* Eo tempore, in animo habebat Episcopius aliquid contra Twissium, qui ingens Opus contra Arminium ediderat, scribere. Certiorem faciens hujus sui consilii Uitembogardum in epistola: *Cuperem quidem, inquit, subili illi Twissio in Anglia parvo libro gloriam aliquantum minuere, ad tuendam bonam Arminii nostri famam.* Gavisus est summopere Uitembogardus, hoc sibi proposuisse Episcopium, eumque magis instigavit, si absque gravi ejus incommodo fieri posset. Occupationes verò tot eum obruerunt, ut hoc inchoatum non sit. Cùm jam status Remonstrantium, eorūque Seminarium non paterentur Episcopium diutiùs extra Amstelodamum remanere, tandem sub initium Octobris anni M. DC XXXIV. illuc profectus est, sedēmque ibi fixit, & ante finem ejus mensis Theologiam docere cœpit. Dum hoc munere fungeretur, composuit Episcopius præclarum Opus, post mortem ejus editum, *Institutionis Theologicæ.* Eo Opere non tantum inquirit in veritatem singulorum dogmatum Religionis Christianæ, sed etiam momentum eorum, necessitatēmque expendit, ut viam sternat paci & concordiae, in Christiana Ecclesia. Omnes Theologi satis officio suo se defunctos credunt, si veritatem suæ sententiæ, ut putant, & falsitatem adversariorum doctrinæ probent: judicantes sese, hoc facto, jure à suis adversariis separatos manere. Planè aliud sentiebat Episcopius; putabat homines varias quidem tueri posse sententias, attamen una in Ecclesia & Communione conjunctos remanere; quando, nempe, Dogma in controversiam vocata, non sunt ejus momenti, ut circa ea errans extra salutis spem constituatur, sed

^{1634.}
Amst.
lodami
habitan-
dum
venit.

Institu-
tiones
suas
Theo-
logicas
senbit.

sed ut salutiferam fidem nihilominus retineat, eamque consiteatur. Eum in finem Opus id aggressus erat, ac postquam in cujusque Dogmatis veritatem inquisivisset, statim subjungebat examen ejus necessitatis; ut videntes quidnam necessarium esset, & circa id consentientes, in reliquis nos invicem, licet sententiis variantes, fratres amicè toleraremus, nec in partes Christi Ecclesiam divelleremus. In animo habebat omnia eo modo tractare Dogmata, ac demonstrare omnes, qui à Pontificia Ecclesia secesserant, in necessariis fidei Dogmatibus, consentire. Utinam utile hoc Opus, quale numquam hæc tenus in Ecclesia Christiana conspectum est, ad finem perduxisset! At visum est Deo fidelem suum servum, priusquam Operis hujus dimidia pars esset perfecta, cum ad tractationem Prophetici Muneris Christi pervenisset, in beatam quietem recipere. Hanc ipsam materiam Belgicè quoque tractavit, sed brevius in Concilioribus, quas habuit in verba Domini nostri. *Hæc est vita æterna, ut te cognoscant illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*, quæ etiam in tractatione de Munere Prophetico Christi finiuntur. Conce-debat insuper discipulis suis potestatem per vi-ces quæstiones circa Religionem, vel explicatio-nem obscuri cuiusdam Scripturæ loci, ipso proponendi, ad quas respondebat. Tales sunt sexaginta quatuor, quibus respondit. Præter huncce laborem, provocatus subinde fuit ad defendendam bonam Remonstrantium causam. Editus erat tunc parvus quidam libellus inscriptus *Remonstrans Theologus*, ex quibuldam Nicolai Vedelii Scriptis conflatus. Adversus id Episcopius compouit, *Verum Remonstrantem Theogum.* Sub idem fermè tempus, Ecclesia Rot-

Et suas

Concio-nes in

Joannis

xvii. 3.

Atque

aliquoc

alia

Scripta.

Rotterodamensis enixè Episcopium repetiit, ut Concionatoris Munere fungeretur; sed post diutinam deliberationem, judicatum est eum in commodum totius Societatis, majori cum fructu, Amstelodami remanere. Sub finem Augusti anni M. DC XI. Episcopius conductâ scaphâ, unâ cum uxore, Rotterodamum se contulit. Post meridiem, dum in itinere esset, corripuit eum febris, & sub vesperam tonitruum, pluviae, ac fulminum coorta est tempestas, qualis per aliquot annos non fuerat.

In gravem m. urbum incidit. Hæc fuit causa, cur serius Rotterodamum appellentes clausas invenerint urbis portas. Episcopius per longum tempus ex febri tremens ante portam exspectare coactus fuit, donec tandem aperta sit. Hinc gravis orta febris, quæ per quatuor integros menses lecto affixum tenuit; atque adeò ejus vires attrivit, ut nulla fermè vitæ spes superesset. Tandem tamen Dei bonitate, valetudine restitutâ, sub initium Februarii sequentis anni Amstelodamum rediit; ubi non multò post in morbum incidit, sed brevi, Dei gratiâ, valetudinem rursum recuperavit. Usque ad vitæ ejus exitum gravissimi hujus morbi reliquiæ in ejus corpore remanserunt; interdum etiam calculi dolores coorti, quos antea numquam senserat. Eodem anno, Evaldus ac Ysbrandus Rosi fratres, Episcopiique uxoris cognati, Rotterodami degentes ad Pontificiam inclinantes Ecclesiam (ob rationes, uti creditur, mundanas, spe, nimirum, hereditatis adeundæ, quâ alioqui excidere vrebantur) Episcopio decem quæstiones Scripto exhibuerunt, quæ sub titulo *Decem Dilemmatum Pontificiorum*, unâ cum responsione Episcopi, editæ postea fuere. Secundo Decembris ejusdem anni quadragesimi primi, Episcopius uxorem amisit, quæ postquam aliquot diebus

1641.
Respon-
sum ad
decem
dilem-
mata
Pont. fi-
ciorum.
Uxoem
suam
amisit.

Dysuriâ

dysuria laborasset, ad quam accedebat febris, post nonum morbi diem obiit. Tam lectæ, probæque conjugis mors, cum qua summâ concordiâ vixerat, non parum eum affixit. Tamen fortis animus constansque fides erexerunt eum de nuo, ad omnes sui muneric partes eodem studio & alacritate obeundas. Occupatus jam erat ultimo suo Opere, *Responsione ad Examen Abrahami Heidani contra Institutionem Religionis Christianæ*, secundum Confessionem Remonstrantium, eamque mense Septembri anni M. DC XLII. praetulo subjicit. Verum antequam planè esset excusa, in lethalem morbum incidit; adeò ut ipse aliquationem Abrahami Heidani ad Remonstrantes non refutaverit; sed libera illa Confutatio, Responsioni ejus præfixa, à Joanne Uitembogardo conscripta sit. Hac itaque Responsione ad Examen Heidani ad finem fermè perductâ, Episcopius in eumdem morbum dysuriæ, quo ejus uxor fatis concesserat, incidit. Sensit hoc malum decimo Februarii anni M. DC XLIII. ac 1643. omnibus remediis nequicquam adhibitis, octavo & nono die lotii aliquid emisit; verum mox rursus substitit. Duodecimo die, plus lotii quidem emisit, sed cum urina iam sanguinem ejus inficeret, varia signa extiterunt, quæ mortem præfigiebant. Veterno obrutus interdum manibus pedibusque non amplius sentire videbatur. Vigesimo quarto Februarii, oculorum usum amisit, quem quidem aliquatenus recepit, ita tamen ut distinetè nihil videret. Cæcitas hæc gravis admodum, quamdiu spes aliqua vitæ supererat, illi fuiset, nisi ejus sensum veterius minuisset. Nihilominus per intervalla soporis illius, apud amicos de hacce cæcitatem conquerebatur; quod se deinceps Ecclesiæ Christi inseruire, ut antea, non posse animadverteret. Reliqui

Contra
Heida-
num
scribit.

In mor-
bum
incidit.

ejus sermones nihil præter pietatem, & fiduciam
 in Christo Servatore spirabant. Tandem ingra-
 moritur. vescente morbo, omnis spes vitæ evanuit, om-
 niāque ad mortem vergebant; donec tandem
 quarto Aprilis, circa horam decimam matutinam,
 piè in Domino obdormiverit, cùm sexagesimum
 ætatis annum & circiter tres menses explevisset.
 Animadverterunt quidam eādem horā, quā
 mortuus est Episcopius, Lunam Eclipsin esse
 passam; quapropter dixerunt tam eximii viri
 mortem instar Eclipsis fuisse, quæ parte radio-
 rum, quos à Christo Sole suo accipiebat, ut in
 alios refunderet, ad tempus usque resurrectionis
 justorum eum privavit; alterā interim in
 Scriptis, quæ reliquit, fulgente, & ignorantia
 tenebras exanimis multorum discutiente. Ca-
 daver ejus, quarto pòst die, in Ecclesia Occi-
 dentali juxta uxorem est depositum. Uitembo-
 gardus summā senectute, quippe qui non ita
 pridem annum octuagesimum septimum attige-
 rat, Amstelodamum venit, ut funeri adeslet.
 Pridie ante exsequias cùm in ædibus Episcopii
 esset, ad capulum propriū accessit, impositaque
 capiti cadaveris manu, non sine magna animi
 commotione dixit: *O caput, quanta sapientia in te
 recondita fuit!* Grotius, Lutetiæ auditio hocce obitu,
 ad fratrem Hagam, paucis verbis hunc in modum
 scripsit: *Episcopii mortem scio tristem fore Remon-
 strantibus: valebat ingenio, & eloquentiâ, & bonis
 moribus.* Consanguinei, in memoriam tam exi-
 mii viri, numisma cudi curarunt; cui impressæ
 Veritatis, Libertatisque icones fuerunt, ad si-
 gnificandum eum, dum viveret, utramque
 fortiter defendisse. Patrem meum Franciscum
 à Limborch Scriptorum suorum heredem fecit,
 ac curam eorum Petro Cupo Rotterodami apud
 Remonstrantes Ministro, cui nupta erat Episco-
 pii

pii uxoris soror, Bartholomæo Prævostio Amstelodami, ac Joanni Polyandro Alcmariæ Concionatori commendavit; quos cum Patre meo oravit, ut Scripta sua reviderent, ac in lucem ederent.

Hoc modo breviter jam Episcopii vita curriculum descripsimus, indefessumque laborem, quem ad obeundum suum munus, ut fidelem servum Dei Christique decet, usque ad vitæ exitum impendit. Supereft jam ut eum, quoad ejus fieri potest, penitus introspiciamus, & ingenii, animique ejus dotes in apertum proferamus. Quamvis ex iis, quæ dixi, satis colligi queant, ac in ejus Scriptis clarè fulgeant; operæ pretium tamen est, eas paullò accuratiùs describere. Fuit itaque vir præclarus liberalisque ingenii, judicii acris acutique, diligentiae indefessa, eruditioñis eximia, efficacis eloquentia, probitatis spectata, ac tandem fortitudinis constantia que intrepidæ. Hisce dotibus splendorem adjecerunt hilaris ejus candidusque animus, modestia & comitas; qua se singulorum captui accommodare, parvisque ingeniiis subvenire noverat, & omnes amicè comiterque compellabat.

Si hæc omnia singillatim fuséque probare cuperemus, actiones ejus Scriptaque satis amplam materiam nobis præberent. Verum latum hunc dicendi campum non ingrediemur. Acumen ejus ingenii & eruditio tantopere excellunt, omnibusque adeò innotuerunt, ut superfluum videatur quidquam de iis dicere. Remonstrantes agnoscunt eum præcipuum patronum & defensorem veritatis, ac doctrinæ de Tolerantia, quam profitentur. Joannes Uitembogardus, cuius dotes eximiae omnibus nota sunt, saepius consanguineis Episcopii est testatus, *se se cum multis eruditis viris fuisse colloquutum, verum nul-*

*Testi-
monia
circa eju-
s
inge-
niū &
eruditio-
nem.*

lum Theologum offendisse, qui notitiâ Scripturæ rerumque Divinarum Episcopio æquiparandus esset. Addidit, se se hæc non dicere consanguineis adsentandi causâ, sed quia ita ex animo sentiebat. Quanto in pretio ejus Scripta in Anglia sint, omnes norunt, librique eruditissimorum quorūmque virorum indicant, quantum ab eo didicerint. Imò maximi ejus adversarii excellentes hominis dotes coguntur agnoscere.

p. 959.
960.

Heidanus in Causa Dei, fatetur, hæc egregia ornamenta in eo splendere, magnam eruditionem, subtilitatem, eloquentiam, & peritiam: eásque tantas, ut si hasce do-tes ad defendendam Heidani sententiam adhibuisset, quibus ad eam oppugnandam usus est, potuisset non inter minimos nostri ævi Doctores asti-mari, ac in pretio haberri.

p. 667.
s. xv.

Franciscus Burmannus nuper Ultrajecti Professor, in secunda parte Synopsis Theologicæ, hoc ei perhibet testimonium. *Inter Remonstrantes omnium ferè instar est eo-rum primipilus Episcopius, qui adversus Ju-dæos & Pontificios laudabilem operam contulit, in reliquis maximo cum judicio & sale legendus. Qui opera viri celebris Andreæ Riveti ediderunt, nullum aliud iis elogium præposuere, quam quod ei Episcopius in epistola quadam ad Beverovicum tribuit, qui hoc iterum Riveto indicavit: eo ipso ostendentes quanto in pretio eruditio, judiciumque Episcopii apud eos sit. Imò mul-ti ex Pontificiis tantopere ejus eruditionem ve-nerantur, ut, quamvis eorum Ecclesiam & Do-gmata quam maximè impugnaverit, magna ta-men cum laude de ejus Scriptis loquan-tur.*

Nuper Joannes Mabillonius Scriptis in Gallia hoc tempore clarus, hoc testimonium Episcopio dedit: *Prætermittere nequeo, quin hic dicam, si*

...

qua.

quædam loca ex Theologicis Institutionibus Episcopii, delerentur, quas tanto in pretio habuit Grotius, ut eas semper secum portaverit, (Errat Mabillonius, id enim Opus Episcopii nimis amplum est, quām ut circumferri queat, ac præterea quinque annis post obitum Grotii lucem demum adspexit)

Des
études
Monast.
Part. II
c. 6.

magno usui eas in Theologia esse posse. Opus hoc in quatuor libros est divisum, quorum ordo planè est diversus ab eo qui vulgò usurpatur. Stylus est elegans, modus tractandi res cum styla consentit, nec male tempus poneretur in eo legendo, si demta ei essent quædam loca, quibus contra Catholicos loquitur, vel suam defendit doctrinam.

Qui vel minimum in ejus Scriptis erit versatus fatebitur, quodcumque Scriptum Episcopii inspiciatur, in quemcumque locum Scriptorum oculi incident, hasce dotes quām splendissimè ubique fulgere. Si perlegatur tractatio materiæ Theologicæ, quæcumque tandem sit, non tantum accurate res à se invicem distinctas cernere licet, & Dogma in quod inquititur clare & perspicuè propositum; sed etiam ita exhaustum argumentum, ut fateri neçesse sit, de illo nihil amplius dici posse. In confirmanda sua doctrina & in impugnanda ea quam improbat, non omnibus sine discrimine argumentis utitur, ut vulgò à multis Theologis fieri solet; sed priùs singulorum vim & momentum sedulò expendit, & rejectis iis quæ exiguum vim habent, ea tantum adhibet, quæ convincere queant; ratus probations pondus non in copia, sed in vi argumentorum situm esse, ac debilibus argumentis, quæ facile ab adversariis solvi queunt, veritati magnum damnum inferri, & errantes in erroribus suis confirmari; eo quod debilitate argumentorum, quæ solverunt, facile animus præoccupetur, credantque reliqua non esse majoris momenti, atque tam infirma ob penuriam meliorum adhiberi. Si

Ejus
acumen
in tra-
stanta
Theo-
logia.

conjicias in explicationem Scripturæ ; vel obscurum dubiumve ejus locum ab Episcopio explicatum ; fatearis oportebit omnia , quæ in egregio interprete requiruntur , ab eo fuisse observata. Nempe , ante omnia operam dat , ut scopum sacri Scriptoris reperiatur , accurate attendit vim loquutionis , quæ adhibetur , ac quidnam illa in lingua originali significet , plerumque illam elit explicationem , quæ è totius orationis filo sequi videtur , & quæ nullo modo detorta est. Quin etiam sensum , quem elit , gravibus rationibus confirmat , adeò ut attentum lectorem , & qui præjudicio non laborat , in suam sententiam trahat ; vel saltem interpretationem suam , admodum esse verisimilem , ostendat.

*Quid
senserit
de lectio-
ne a-
trum &
Ecclesia-
sticarum
Historia-
rum.*

Quidam ejus eruditionis famam inquinare conantur , objicientes eum non multum exercitatum fuisse in Antiquitatibus Ecclesiasticis & Scriptis veterum Ecclesiæ Doctorum , qui vulgo Patres vocantur. Libenter fateor Episcopium non in tanto pretio habuisse Antiquitates Ecclesiasticas , quanto ii qui ex iis accuratam cognitionem omnium Ecclesiasticarum Controversiarum peti posse existimant , & ex consensu , quem in omnibus Scriptoribus inventuros se sperant , normam habere se putant secundum quam de hodiernis Ecclesiæ dissidiis tutò judicare possint. Episcopius non videbat jactatam eam utilitatem , in Patrum Scriptis ; judicabatque consentum eorum cum hodiernis Dogmatibus querere infiniti esse laboris ; quia non tantum ii omnes errare potuerunt , sed etiam re verâ , nemine excepto , cuncti erraverunt. Tam accurate Scripturam eos non explicuisse , ex eorum Scriptis apparet , quam alios multos , qui serius vixere.

Qua-

Quare tanti non faceret cognitionem Historiæ Ecclesiasticae ipse in initio secundæ sua Epistolæ ad Waddingum , de Cultu Imaginum , exprimit ; ubi rationes edit , ob quas non libenter disceptationem inire vellet ex Ecclesiastica Historia , postquam prius dixisset multa obscura in iis Antiquitatibus esse , verba sèpè ambigua , ac in perversum sensum detorqueri , sèpè mutilari ac perfidè mutari , adeoque infiniti esse laboris hæc omnia rectè secernere , hanc addit rationem : *Accedebat , quæ me maximè urgebat conscientia , quòd in Historiis operam talem non posuissim , qualis in eo requiritur , qui ab earum citatione , causæ suæ lucem aut patrocinium fenerari studet.* An genio quodam meo , an studio id accidat , vix dixerō . Hoc scio , non affici animum meum , aut saltem non nisi leviter affici ab Historiis , qualescumque eæ ferè sint , in primis Ecclesiasticis . Experior enim hodie , quam sit incerta Historicorum fides . Id variis cùm probasset rationibus , hoc modo pergit : Nec præterita tantum , sed præsentia etiam , & quæ recens gesta sunt , eadem fide narrantur . Sentimus id nostro malo , & damno in patria nostra , & in hoc nostro exilio . Quæ non dicuntur , scribunturque ab Historicis in omni orbis parte de Remonstrantibus , quos vocant ? Quam fœdâ historiâ maculavit chartas suas , nihil minus quam historici nomine dignus , Baudartius ! Quid non de iis , quæ in Belgio gesta sunt , scriptis ineptus iste Hessus Daniel Angelocrator , in libro suo de Synodis ? qui tamen unus ex Patribus , ad Synodum conscriptis , fuit , & coram de re totâ resciscere potuit . Quis fidem detrahere audebit Theologo ad Synodum conscripto , qui per menses aliquot in Hollandia fuit , & conversatione Theologorum & Deputatorum Ordinum uti potuit ? Totidem hæc argumenta sunt ad fidem ei faciendam , in primis ubi

liber ejus, quantumlibet insultus, ætatem natus fuerit; & tamen tam sunt aperiè falsa, tam à vero aliena, quæ scripsit, ut mendacium Græcorum historiis accenseri debeat. Hec aliaque dum considero, abripior sàpè in eam opinionem, ut, an quæ olim gesta esse dicuntur, quæque his & illis tribuuntur, re verâ ita se habeant: saltem ut iis vel me apud animum meum convinci patiar, vel alios convincere velim, adduci non possim; in primis cum historiae partium conscribuntur. Fieri enim vix potest, quin affectus iis se misceant, per quos rei veritas plerumque obnubilari solet. Suspecta meritò est historia omnis, nisi is, qui scribit, extra partes positus sit omnino, & ipsius prorsus non interfit, utrum hoc vel illud narretur.

Eius
pacis
amor.

Verùm præ omnibus excellit pacis ejus amor, ubique in ejus Scriptis conspicuus. Quamvis ab aliis sententiâ discreparet, neminem tamen umquam constringi voluit, ut suæ sententiæ adsentiretur; quos vi argumentorum convincere non poterat, eorum paratus erat errores fraternè tolerare. Fundamentum hujus tolerantiae erat, quod, sicut omnes statuant Protestantes, omnia quæ unicuique necessaria sunt creditu & factu ad æternam salutem, plenè ac clare in Sacra Scriptura continentur, utpote unicâ ac infallibili regulâ Fidei & Morum, nobis à Deo & Jesu Christo solo & supremo Legislatore tradita. Quodcumque itaque nullo modo, vel non clare, vel non additâ necessitatis notâ, ad consequendam vitam æternam in Scriptura continetur, nec nini umquam ut necessarium creditu præscribere conatus est. Quod Scriptura disertè damnat, numquam statuit tolerabile, nec eos qui talia docent in Christianam Societatem admitti fas esse censuit. In omnibus solebat se gerere ex sententiâ à Domino la-

ta;

SIMONIS EPISCOPII. 327

ta ; quippe qui sciret non sibi , sed supremo Doctori , & Legislatori Jesu Christo jus esse leges salutis & damnationis ferendi , ac unumquemque , qui sibi jus arrogat plura ad salutem necessaria constituendi, quām Christus ipse in suo Verbo definivit , sibi arrogare quod Christi solius est , ejusque adscendere tribunal. Hoc Dogma tanti apud eum fuit momenti , ut id longè præponeret defensioni Dogmatis maximi momenti de Prædestinatione , in cuius patrocinium tot eruditos conscripsit Tractatus. Id ipse in epistola ad Hugonem Grotium testatur : Socie- Epist. præst.
tatis nostræ piam causam amo majore affectu , quām Vir. 484.
juvare possum. Nec enim existimo esse cœtum , qui P. 750.
Christiano orbi dissidiis ac schismatis laboranti saniora remedia proponet. Quinquartulanam litem tanti non facerem , nisi conjunctam sibi habe-
ret eam , quæ est de discretione necessariorum Dogmatum à non necessariis , frive de mutua Christianorum tolerantia. Video esse qui aliter sentiunt , & intra quinque articulos rigidè & στονόμως con-
fistendum esse arbitrantur. At eorum sententiae ego non possum accedere ; non quod movendum quid-
quam putem , quod hactenus immotum voluit Christianus orbis. Nihil minus. Usque adeò amo Christianam pacem ac concordiam , ut dissimulare malim non necessariæ veritatis scientiam , quām ex pertinaci ejus ostentatione velut ex mustaceo inanem gloriæ laureolam querere. Sed quod parum actum & profectum credam , nisi omnibus simul non necessariis litibus ac juriis , quæque ex iis nascuntur , dividiis , secessionibus , schismatis , & persecutionibus , obex ponatur per accuratam non necessario-
rum à necessariis Dogmatibus discretionem. Hoc agere , in hoc eniti , operæ pretium puto. Pro veritate , & de veritate non necessaria anxiè contendere , aut acriter digladiari tanti mihi non est. Præ-
stat

stat errare circa non necessariam veritatem ;
 quām rectam de ea opinionem vertere in occasionem
 schismatis , aut divertii causam facere . Error non
 opus est carnis , sed schisma , odiorum & factionum ,
 adeoque persecutionum mater ac nutrix . Atque
 hunc ego arbitror esse omnem laborum Scriptorum-
 que nostrorum scopum , ac finem , cui omnia post-
 habenda sunt . Non dubito , quin hoc propositum
 nostrum usque adeò gratum acceptumque sit supremo
 Numinis , ut vel eo solo nomine favorem & benedi-
 ctionem ejus Societati nostrae promittere audeam , vel
 si totus orbis refragetur . Ob hanc moderatio-
 nem & pacis amorem , Socinianismi insimula-
 tus fuit , imò palam dictum est eum esse Soci-
 nianum ; cùm reputare homines oportuisset
 planè aliud esse non audere Socinianum , ob
 suam sententiam , damnare , cùmque salute ex-
 cludere ; aliud verò esse Socinianum , Sociní-
 que doctrinæ adsentiri . Hoc dilicitem Abra-
 hamus Calovius nuper Wittembergæ Professor
 facere rectè novit , licet æquè à Tolerantia Re-
 monstrantium sit alienus , quām quisquam
 inter omnes Contra Remonstrantes , cùm ita
 de Episcopio scribit : *Num verò Episcopius So-*
Confid. *cinianæ Hæreös reus peragendus sit , de eo haud*
Armin. *dubitare videtur Voetius . Vedelius verò , in pri-*
pag. 11. *mis Episcopium , è Mystagogis Arminianorum , Soci-*
nianum esse , totumque innutritum , totum perfu-
sum esse laete Sociniano , idque in medullis habe-
re pronuntiat . Ceterū Scriptis Episcopii con-
trarium haud obscurè patet . Quandoquidem S. S.
Trinitatem luculenter propugnet , & præexisten-
tiam Filii Dei , ante Nativitatem è Maria Virgine ,
ac Divinam ejus naturam , etiam adversus Soci-
num adserum eat , hujusque argutias & exceptio-
nes operosè refellat , quemadmodum legere est in
Inst. Theolog. Episcop. lib. IV. c. xxxii. Non sunt
quidem

quidem omnia sana, aut Catholicae Fidei de S. Trinitate prorsus consentanea, quæ ibidem tradit, uti suo loco monebitur, Auctorem tamen non docent Socinianum, sed alienum potius à Sociniana doctrina demonstrant. Ut proinde minus tutum sit soli Calvinianorum accusationi fidem adhibere, nisi altera pars, Remonstrantium scilicet, audita fuerit, eorūque sententia è propriis Scriptis producta. Imò dicere ausim Episcopium suā moderatione, & vi rationum magis profecisse erga Socinianos, quām omnes alios Scriptores, qui sāpē eorum sententiam infirmis argumentis impugnarunt, adeoque eos magis in sua sententia confirmarunt. Id hac occasione exemplo illustrabo. Dum Episcopius Leidæ esset Professor, Jonas Slichtingius & Martinus Ruarus per aliquod tempus Leidensem Academiam frequentarunt. Episcopius varios sermones cum iis de Religione habuit, ac in primis de vi mortis Christi. Proposuit iis Episcopius sententiam Remonstrantium, quæ media est inter sententiam Contra-Remonstrantium & Socini. Docent, nempe, Contra-Remonstrantes, Christum suscepisse in se omnia electorum peccata, omnes luisse poenas, quas ipsi meruerant; atque adeò, propriè loquendo, eum loco iprorum punitum esse, ac eā ratione vindicativæ justitiæ Dei satisfecisse. Socinus contrà credit Christum mortuum esse, ad doctrinam suam morte obsignandam & confirmandam, ac è mortuis excitatum in cœlo constitutum fuisse Regem super omnia, omnēque in cœlis & terris potentiam accepisse, atque hac potentiam eum verbum suum in mundum mittere, cuius vi homines convertit, & conversis ut cunctorum Rex omnia peccata ignoscit, adeoque eos cum Deo Patre reconciliat. Sententia vero

Re.

Remonstrantium est, Christum acerbâ suâ ignominiosâque morte , quam innocens passus est, Dei voluntati satisfecisse , quæ simul iussa fuit ac misericors: id est , Deo promtè paruisse , ac omnia passum , quæ Deus voluit eum pati ad expianda generis humani peccata; adeoque mortem ejus fuisse propriam , ac efficacem oblationem pro peccatis hominum , quâ ira Dei erga peccata placata fuit; atque adeo Deus cum hominibus novum fœdus iterum fecit, quo pronunciat se se omnia commissa peccata clementer iis remittere , ac eos salute æternâ donare velle, eâ conditione , ut Filio suo Jesu Christo credant , ejusque Evangelio obtemperent. Dum verò hoc gratiæ Verbum ipsis prædicatur , cohibet suam iram , eorumque conversionem patienter exspectat. Hujus suæ sententiæ , quæ inter duas alias vel media est, Episcopius anno millesimo sexcentesimo decimo sexto , per Gerardum Vossium, Hugonem Grotium certiorem fecit , cùm ille ab hoc peteret ^{Epist. præst.} ^{Vir. 278.} ^{Pag. 477.} judicium suum de ipsius erudito adversus Socium libro , de *satisfactione Christi*. Hanç sententiam Episcopius ita Scripturâ confirmavit , ut Slichtingius & Ruarus convictos se sentientes , desertâ suâ , Remonstrantium sententiam fuerint amplexi , quod etiam in Scriptis suis subinde ostendunt.

^{Ejus mo-} ^{deratio} ^{& comi-} ^{tas.} Hunc pacis amorem comitabatur modesta ac moderata libertas, sententiam suam in aliorum ædificationem proponendi, eamque singulorum iudicio subjiciendi. Quantam libertatem sibi postulabat , tantam etiam concedebat aliis ; & quod nimis judicabat aliis esse , id sibi non petebat ; sed libertatem cum caritate conjungens id semper egit , ut aliis faceret , quod sibi fieri cupiebat , & quod sibi fieri nolebat , id aliis etiam

etiam non faceret. Hoc effecit, ut æquo animo ferret dissentientes, eosque, nullâ discriminatione habita, comiter compellaret, & se se uniuscujusque captui, imò imperitorum ingenio accommodaret, ut eos quibuscumque modis ad veritatis cognitionem adduceret. Talem cum agnoverunt, quotquot familiaritate ejus usi sunt.

At fortè dicent hīc quidam, Episcopium in suis Scriptis egregiam eam mansuetudinem non ostendisse, sed è contrario eos, contra quos scripsit, acriter nonnumquam perstrinxisse. Scio multos ea de re queri, eosque omnium maximè qui minimam causam querendi habent. Queruntur Apologiam Confessionis Remonstrantium, ejusque Scripta contra Heidanum & Vedelium, acerbo stylo esse exarata. Sed si concessero eum quædam leniùs dicere potuisse, quām fecit, an ideò querendi materiam hisce hominibus præbuit? Non jam hīc dicam Episcopium alios priorem non esse adortum, sed ab aliis laceffitum suam Remonstrantiūmque bonam causam defendisse; verùm hoc solum, ut Scripta tantū, adversùs quæ Episcopius scripsit, comparentur cum Episcopii responsis, & tum sine affectu præjudicione perpendat Lector, utri majorem animi acrimoniam adhibuerint. Hi homines Scriptis suis ostendunt, se non id agere, ut Remonstrantes erudiant, sed ut eos odiosarum hæresion suspectos faciant, atque hac ratione novas in eos persequutiones excitent. Omnia tamquam pernicioſas hæreses damnant, idēmque acerbum ingenium ubique in eorum Scriptis conspicuum est. Episcopius temerarium hunc damndandi motrem seriò impugnavit, ostenditque quām repugnaret mansuetæ Jesu Christi indoli, ejusque Evangelio. Non id est purus putus error, sed pec-

sum ad accusatiōnēm quād ejus Scripta acerba sunt.

peccatum pœnâ dignum, atque eò mágis quòd specie zeli pro veritate Dei tectum est. Sanè ut verus esset Christianæ pacis ac libertatis defensor, non potuit non ejusmodi peccatum vividis coloribus depingere, atque seriò castigare. Interim licet quibusvis probris contumeliasque ipse, cum suis fratribus, sit petitus, quamvis odiosas hæreses ipsi affinxerint ad vexationem iterum iis creandam; numquam liquebit eum calumnias vel probra illis rependiſſe, sed tantum seris, &, si opus esset, acribus castigationibus, quæ bonis rationibus fultæ erant, usum fuisse. Nullibi in ejus Scriptis reperias adversarios ab eis dictos hæreticos vel fæderum ruptores: vel de eorum animis temerarium tulisse judicium, ac quod defendunt, *oriri solummodo ex gloriæ cupidine, ac animi ambitione, ac deinde id in seriam contentionem verti;* adeò ut quod ab aliis persuasum voluerant, *hoc ipsi tandem jam credant,* quasi contra conscientiæ dictamen scriberent ac docerent, ac tandem ea crederent, quæ diu reluctantे conscientiâ præ inani solummodo gloria docuissent. Ejusmodi temeritas, quâ sibi arrogant judicium de corde proximi, & in Dei tribunal adscendunt, numquam in mansuetum ejus animum irrepliſit. Qui laudare queunt Scripta, ad quæ Episcopius respondit, non video, quomodo ii de acerbitate, quam fortè adhibuit Episcopius, queri possint. Norunt omnes, quomodo Doctores ii Calvinio & Bezæ acerbitates, tam Scriptis, quam in primis factis & persequutionibus exercitas, condonare queant. Heidanus, *Calviniani,* inquit, *iram raro quisquam expertus est,* quam is qui eam meruit. *Hoc magnis viris innatum est, qui in rebus suis serii sunt, ut paucis bene cesserit, qui ipsos laceſſere volunt.* *Irasci quidem possumus, & tamen non peccare.* *Ira pro Dei gloria*

Causa

Dei.

pag. 946.

ria & veritate suscepta magnos animos decet. Qui vel centesimam partem condonet Episcopio eorum, quæ h̄ic Calvinus; non solum nihil in Episcopio castigandum reperiet, sed etiam mansuetudinem ejus laudet, necesse est.

Verū dicunt alii, argumenta ab eo sacra scurriliter nimis tractata. Respondeo, numquam compertum iri Episcopium Theologicam materiam, vel Dogma Religionis tractasle scurriliter. Fortè homines, qui alios temerariè damnant, & censem se tamquam Magistros aliis legem credendi vel non credendi præscribere posse; cùm interim ignorantiam suam in rebus Theologicis nimis manifestè ostendant, serio increpuit. Si hoc sit illis scurriliter agere & jocari, tum verò summū in temeritatem & audaciam ejusmodi hominum jocatus dici potest; at procul absit, ut materiam ad Religionem pertinentem scurriliter tractarit; quin contrā eas serio ac reverenter tractavit. Rationem sui styli solito acrioris Episcopius ipse in epistola ad Casparum Barlaeum tradit: *Ne sine dropacibus & synapismis scriberetur Apologia, visum fuit p[ro]risque fratrū, ac tandem etiam mihi, quamquam, ut nosī, ab iis sum naturā alienior. Censendi illa impetigo defricanda videbatur, salis alicujus adspersione.* Et cùm passim appareret censores id agere, non ut nos meliore veri scientiā erudirent, sed ut nos odiosarum suspicionum maculis infamatos, tantum non victimas facerent publici odii, profectō libertate utendum videbatur & non parcendum hominibus tam parum Christianis, sed p[ro]nē cum scommissis, eorum cum in disputando inscitia, tum in censendo protervia, publicitus erat pandenda. Ac in epistola quadam ad Beverovicium, de acerbitate cujusdam Concionatoris questus hoc modo pergit: *Ego meliorem mentem illi precor, & in-*

Atque
quod sa-
cras
mate-
riæ jo-
cose
tractat.

Præst.
Vir.
Epist.
478.
P. 947.

Epist.
523.
p. 775.

nocentia meæ conscientiæ me consolor. Tantum do-
 leo, istis conviciis ali atque acui odia promiscuae ple-
 bis in capita innocentium, magno Ecclesiæ & Rei-
 publicæ damno. Absque illo effer, jam callum obdu-
 xisset animus contra omnia ista maledicta & oppro-
 bria: multa enim malevoli contra nos machinantur.
 Atque hæc est causa, quæ me aliquando impellit, ut
 istorum hominum malevolorum & maledicorum im-
 peritiam acriore calamo perstringam; non quod isto
 scribendi genere delector; sed ut larvam istis detra-
 ham, quâ miseræ plebi imponunt, eamque tantum
 non tribunitiis suis Concionibus & Catilinariis Scriptis
 in rabiem & furias agunt. Nimirum dissentientem
 à se vix sine odio ferunt, & si quis ea, quæ novitiis
 heri ac nuper in Scholis didicerunt, non ad crepitum
 digiti, tamquam prætoria quædam ediæta amplectat-
 tur, eum fugere atque odiisse jubent, non aliter
 quâm fideratum, aut qui bidental aliquod calcavit.
 His & talibus ferè suadeor, non ut aliter scribam,
 sed ut ne scribam, & silentio tutus sim, quia ratio-
 ne vix licet. Magnis ingeniis & quæ indolis sunt
 elegantioris ac hilaris, facile venia conceditur, si
 maledicta & opprobria aliorum acumine quo-
 dam dicendi retundant. Inciderat Episco-
 pius in difficultia tempora, quibus Ecclesia dissi-
 diis turbata erat, nec tantum cum errore, sed
 etiam cum ignorantia, acerbitate, tyrannide,
 & dominandi cupiditate luctandum fuit, & ali-
 quoties de eadem re scribendum. Sæpius que-
 stus est coactum se se esse florentissimam æta-
 tem in tractandis controversiis absumere; adeò
 ut, cùm argumento quod ædificare posset, vel
 explicationi Scripturæ se se dederet, inde pa-
 sim disceptationibus abstraheretur. Notum est
 quâm sit tædiosum, pacis amanti homini, ab
 utilioribus occupationibus invitum trahi ad
 contentiones: Tædiosius verò non tam erroris,
 quâm

quām contendendi libidini , tyrannidi adversari; tādiosissimum denique idem argumentum sāpiūs tractare. Ideōque vix vitari potest , quin quandoque datā occasione tādium illud emicet. Et si concederem Episcopium in absurdā Dogmata quāz à quibusdam defenduntur , fuisse jocatum, quod nullo modo fecit , magisne propterea increpandus eslet , quām Phil. Marnixius , qui in suo Alveario tam apertē jocatur in doctrinas Pontificiorum? vel quām Petrus Molināus, de cuius cavillationibus adeò Pontificii queruntur, ut eum alterum Rabelāsiū vocitent ? Interim quemnam Reformatorum hi joci offendunt? Imò quis est , qui eos non laudet , ac iis lectis non magnopere gaudeat ? Quānam ergo ratio est, cur Episcopio , qui in nulla Dogmata jocatus est , sed virtia quorumdam hominum solummodo castigavit, adeò indignetur ? Nulla alia, nisi quod Episcopius stylum adversūs ipsos strinxerit. Si pro iis scripsisset , fuisset vir incomparabilis. Si Remonstrantes vel alios dissentientes oppugnasset , quamvis ejus calamus acerbitate] ac amarore æquasset stylum multorum aliorum qui inter ipsos fuerunt , neminem offendisset. Sed cogitare nos oportet , nos non majus in alios jus habere , quām alios in nos : quāe nobis concedi volumus , & aliis concedere nos oportere. Si ita nos geramus, in aliis Doctribus non vituperabimus , quod in nostris laudamus , ac virtutē laudabimus, in quocumque tandem sit. Sed de hisce satis.

Ad hasce dotes accessit probitas summa , quā omnibus exemplum fuit vitæ Christianæ: ac in primis maximus Dei timor , cuius hoc est clarum argumentum , quod ut puram & immaculatam conscientiam servaret , florente ætate, (quippe non plusquām triginta sex annos natus) Eius probitas.

336 VITA SIMONIS EPISCOPII.
munus suum , quo magna cum laude in Academia Leidensi fungebatur, adimi sibi passus est, maluitque omnibus vita commodis carere , ac in exsilium ire , & in regione peregrina inter ignotos oberrare , sine ulla verisimili in patriam umquam revertendi spe, quām quidquam facere, quo gloria Dei. bonaque conscientia læderetur. Si porrò loquerer de ejus fortitudine, constanza, liberalitate, modestia, comitate & humilitate, & omnia narratione singularium ejus factorum confirmare vellem, latissimus mihi aperiretur campus. Uno verbo , vixit ut verum Christianum decet , qui fidem suam vitâ piâ confirmavit , qui in probitate usque ad finem, Dei gratia, perseveravit, ac sanctâ fiduciâ in Iesu Christo suo Servatore collocatâ, mortem fortiter exspectavit , nixus testimonio bona conscientiæ, fretusque expiatione Christi , & ejus intercessione , ac tandem spe plenus Deo fido Creatori animam suam commendavit; pro certo habens eum in quem crediderat , & apud quem animam suam, ut pretiosum pignus, depositus , eam usque ad supremum diem servare posse. Det nobis omnibus Deus , ut copiosam gratiam ei benignè præbitam agnoscamus & laudemus , Deo confidamus , & bonam semper conscientiam servantes , cum optimo viro resurrectionis justorum participes fiamus.

F I N I S.

IN.

INDEX

Rerum præcipuarum.

A

- A*cademiæ Leidensis reformatio post solutam Synodum Dordracenam, 251
Alcmariæ dissidia sunt in Ecclesia. 18
Alcmarian: Episcopium ad Ministerium Ecclesiasticum vocant, sed irrito successu. 31
Amstelodamense Synedrium se Episcopio valdè adversum ostendit. 17
Rembertum Episcopium aliósque Remonstrantes excommunicat. 283-293
Amstelodamensis nauta Uitembogardum & Episcopium prodere fludet. 298
Quando Remonstrantes *Amstelodami* primam post persecutionem publicè habuerint concionem. 307
Quo tempore ibi templum ipsorum ædificatum sit. *ibid.*
Anglus quidam turbas movet in cœtu Remonstrantium. 86
Angli Theologi judicant, Theologorum judicia oportere publicè in Synodo prælegi. 223
Cupiunt aliquot duras quorumdam Theologorum phrases à Synodo damnari. 232
Varia circa Canones Dordracenos non probant. 235
Censuræ personali se immiscere nolunt. *ibid.*
Antonidis (Henrici) Professoris Franekerani collectionem quium

I N D E X

quium cum Episcopio.	16
<i>Apologia pro Confessione Remonstrantium</i> ab Episcopio scripta.	306
Uitembogardi de ea judicium.	ibid.
Contra eam Professores Leidenses edunt Speci- men calumniarum.	310
<i>Arminii sententia de Prædestinatione.</i>	6
Illijs obitus.	11
<i>Arresto</i> detinentur Citati Remonstrantes Dor- draci.	189, 191, 193, 205, 209, 227
B	
B Alcanqualli judicium de dimissione Remon- strantium è Synodo Dordracena.	205
De acri contentione inter Sibrandum Lub- bertum & Martinium.	216
De Sibrando & Gomaro.	222, 229
De modo concipiendi Canones in Synodo Dordracena.	228
De Præside Bogermanno.	235
<i>Barlaeus</i> (Caspar) Remonstrantibus Dordraci in concinnandis Scriptis egregiam præstat ope- ram.	209, 214
Removetur à munere Subregentis Collegii, & à Professione Logica.	251
<i>Batalerius</i> (Jacobus) Amstelodami coram Wa- lonibus Remonstrantibus concionatur.	84
<i>Becius</i> (Joannes) adversatur vocationi Episcopii ad Ministerium.	25, 27
<i>Bergii</i> (Joannis) judicium de actionibus Synodi Dordracenæ.	210
<i>Bleisvicum</i> Episcopius ad Ministerium Ecclesia- ticum vocatur.	19
<i>Bodecherus</i> (Nicolaus)	294
<i>Bogermannus</i> (Joannes) Præses Synodi Dordra- cenæ.	120
Episcopium ob Orationem in Synodo sine veniæ petitione habitam reprehendit.	167
	11-

R E R U M PRÆCIPUARUM.

*Illi*us aduersus Remonstrantes vehementia. 192
Censet Remonstrantes Synodo esse ejiciendos.

	199
<i>Acerbâ</i> admodum Oratione eos dimitit.	204
<i>Cum Gomaro & Lubberto contra Bremenses</i> conspirat.	220
<i>A Legato Carletono per epistolam moderatiū</i> agere monetur.	222
<i>Judicia Theologorum</i> , non consultâ priūs Synodo, clam prælegi curat.	223
<i>Solus Canones conflare incipit.</i>	227
<i>Quantam sibi auctoritatem arrogaverit.</i>	228
<i>Multū spem omnium de se fefellit.</i>	235
<i>Borrius</i> (Adrianus) auctor prolixioris explicatio- nis Cap. ix. ad Rom.	243
<i>Burmanni</i> (Francisci) testimonium de Episco- pio.	322

C

C alovii (Abrahami) judicium de Synodo Dordracena.	256
<i>Calovius</i> Episcopium à crimine Socinianismi pur- gat.	328
<i>Cameronis</i> sententia de libero arbitrio & gratiæ Divinæ operatione ab Episcopio refutata.	296
<i>Cameronis</i> defensio.	298
<i>Illius</i> refutatio ab Episcopio scripta.	300
<i>Cur illa tunc non fuerit in lucem emissa.</i>	302
<i>Camphusius</i> non probat Confessionem Remon- strantium.	278
<i>Canones</i> Synodi Dordracenæ concipiuntur.	227
De quibusdam in Synodo disputatur.	230
Præleguntur publicè in Templo.	236
<i>Cappelli</i> (Jacobi) judicium de Synodo Dordra- cena.	252
<i>Carletoni</i> Legati epistola de Remonstrantium è Synodo dimissione.	207
<i>Considerationes</i> Remonstrantium in <i>Cate- chis-</i>	
Y 3	

I N D E X

<i>chisimum</i> Synodo traduntur.	186
<i>Charentonensis</i> Synodus.	293
<i>Citatoria</i> Litteræ , quibus aliqui Remonstrantium ad Synodum evocantur.	138
<i>Citati</i> Remonstrantes in Synodo comparent.	142
Adversus Synodum protestantur.	175
E Synodo dimittuntur.	204
Dordraco egredi vetantur.	189, 191, 205
Exigitur ut abstineant ab omni functione Ecclesiastica, quæ clam, quæ palam.	238
Petunt dimissionem ex sua detentione.	239
Decreto Ordinum in exsilium mittuntur.	241
Belgio educuntur.	247
<i>Classis</i> Alcmariana dissentientibus de Prædestinatione negotium facessit.	34
Ne in Classe Lugdunensi & Woerdana idem fiat, Ordines cavent.	36
<i>Classis</i> Rotterodamensis, post molestas & prolixas quorumdam molitiones, Episcopium ad Ministerium Bleisvicense promovet.	21, 29
<i>Cloppenburgius</i> Episcopium Lutetiarum vidit.	53
<i>Coddæus</i> (Guillielmus) Hebrææ linguæ Professor suspensione muneris punitus.	252
<i>Collationi</i> Hagieni adhibitus fuit Episcopius.	37
<i>Collatio</i> qualis Remonstrantibus in Synodo Dorracena concessa fit,	142
<i>Confessio</i> Belgica à Guidone de Bres conscripta, non ut esset fidei Canon.	32
Contentio de illius auctoritate.	<i>ibid.</i>
Eam revideri Ordines jubent.	33
Remonstrantium in <i>Confessionem</i> Belgicam considerationes Synodo traditæ.	184
<i>Confessio</i> Remonstrantium ab Episcopis scripta.	277
Censuram in illam scribunt Professores Leidenses.	303
Apologiam pro ea edit Episcopius.	306
<i>Con-</i>	

RERUM PRÆCIPUARUM.

- Conspiratio contra Principem Mauritium falsò imputata Remonstrantibus.* 282
- Contra-Remonstrantes schisma in Ecclesiis Belgicis promovere cupiunt.* 81, 112
- Cur non possint esse Judices Remonstrantium.* 172
- Eorum libelli supplices in oppressionem Remonstrantium.* 305
- Corvinus (Joannes Arnoldi) citatus ad Synodum Dordracenam.* 140
- Costeri (Samuelis) Medici Amstelodamensis dicterium in excommunicationem decim Remonstrantium à Synedrio Amstelodamensi institutam.* 293
- Croci (Ludovici) judicium de Remonstrantium è Synodo dimissione.* 206
- Iple à Sculteto & Gomaro heterodoxias accusatur.* 217, 218
- Illius patientia.* 221
- Contra Episcopium in Synodo differit , qui ad illum epistolam mittit.* 227
- Cupus (Petrus) è carcere Lupisteinensi evadit.* 310
- Curatores Academiæ Leidensis coram se audiunt disceptantes Episcopium & Festum Hommijum.* 55. & seqq.
- Episcopio testimonium concedunt contra Feisti accusationes.* 68
- Denuò utrumque coram se audiunt.* 69. & seqq.
- Curatoribus Academiæ Leidensis aliqui è cœtu Ordinum adjuncti , qui post habitam Synodum Dordracenam Academiam reformat.* 251
- Curiæ Hollandiæ memorabile Decretum contra cœtus religiosos Remonstrantium.* 265
- Curcellæus (Stephanus.) Quid cum eo egerit Syndodus Carentoniensis.* 294

I N D E X
D

- D**Ammannus (Sebastianus) Scriba Synodi Dordracenæ. 120
Davenantius. 212, 223, 229
Deodatus. 144
Direc^ttores Societatis Remonstrantium constituti. 263
Dolotius (Carolus.) Ejus de Synodo Dordracena judicium. 300
Dominicani Remonstrantibus inimici. 260
Dordracena Synodus. Vide Synodus Nationalis.
Drusius (Joannes.) 8
Dwinglo (Bernardus.) 140, 248
- E**
- E**dicta contra cœtus religiosos Remonstrantium. 240, 265
Episcopius (Simon) quando & ex quibus parentibus sit natus. 2
Ejus prima juventus & educatio. 3
Promovetur Magister Artium. 4
Tradit se totum studio Theologico. *ibid.*
Quibusdam minùs est gratus , quia Arminio adhæret. 7
Concedit Franekeram, & disputat cum Sibrando Lubberti. 8
Colloquitur cum Professore Henrico Antonide. 10
Invisit Arminium ægrotantem. 11
Franekeræ ex levi causa suspectus redditur Socinianismi. *ibid.*
Quidam eum ex Academia Franekerana expellere student. 12
Aliæ ipsius cum Sibrando disputationes , Sibrandique contra Episcopium vehementia. 14, 15
Episcopius à Synedrio Amstelodamensi reprehensus , quòd absque nova testimonii exhibi-

RERUM PRÆCIPUARUM.

exhibitione ad cœnam accesserit.	17
Rogatur ut Alcmariæ Concionem habeat.	18
Vocatur Bleisvicum.	19
Post aliquot Ministrorum Amstelodamensium obstacula, à Magistratu obtinet approba- tionem.	20
Magna de ejus vocatione contentio in Classe Rotterodamensi.	21-29
Examen ipsius perficitur.	29
Quidam ex Classe contra ejus vocationem protestantur.	30
Ab Ecclesia Alcmariana ad Ministerium ordi- narium vocatur.	31
Adhibetur in Collatione Hagensi.	37
Et in contentionibus Røtterodamensibus.	39
Vocatur Trajectum.	40
Et ad professionem Theologicam in Academia Leidensi.	<i>ibid.</i>
Suspectus redditur Socinianismi à quodam Gallo studioſo.	43
Colloquium ipsius cum aliquot Flandris.	44
Assistit Amstelodami baptismo infantis fratriſ ſui, & quæ inde turbæ ortæ.	45-50
Incipit explicationem suam in 1. Epift. Joan- nis.	51
Ministerio Ecclesiastico Magistratus Leidensis eum adhibere cupit.	52
Proficiscitur Lutetiam : eā occasione falsi de ipso rumores sparsi.	53
Contentio ipsius cum Festo Hommio coram Curatoribus Leidensis Academiæ.	55
Altera ipsius cum Festo coram Curatoribus disceptatio.	69
Quomodo Episcopius cum Polyandro vixe- rit.	79
Quid egerit in causa Venatoris.	105.108
Illius cum Principe Mauritio colloquium.	110,
	Expli-
	111

I N D E X

Explicationem Matthæi inchoat.	112
Concionatur Hagæ, & falsò ad Ordines Hollandiæ defertur.	113
Testimonium à Synedrio Hagiensi ipsi perhibitum.	<i>ibid.</i>
Ab Ordinibus per Epistolam ad Synodum Dordracenam vocatur.	118
Oratione valdè patheticâ Academia Leidensi valedicit.	121
Orationem habet in Synodo Dordracena.	145
A Politicis Deputatis de illa Oratione interrogatur.	169
Falsi rumores occasione hujus Orationis de ipso sparsi.	<i>ibid.</i>
A Synodi Præside mendacii accusatur, & contra eum se defendit.	170, 177
Ipsius sermones cum Præside de libertate sententiam suam defendendi Remonstrantibus concedenda.	180
Alterum ipsi impingere cupiunt mendacium.	200.
Respondet acerbæ Præsidis dimissio.	204
Epistolam scribit ad Crocium.	227
Quid responderit ad judicium Synodi de Remonstrantibus.	237
Responsum ipsius ad Decretum Ordinum, quo Remonstrantes Citati in exsilium mittuntur.	243
Imperialis cum singulari caractere & inscriptione ipsi datus cùm in exsilium mittetur.	246
Valevicum cum aliis Citatis deportatur.	248
Valevici Episcopum Silvæducensem compellat, & ab eo ad convivium vocatur.	259
Antwerpiam venit.	262
Conscriptit Confessionem Remonstrantium.	
	277

Col-

RERUM PRÆCIPUARUM.

Colloquia ejus cum Jesuita Waddingo.	279
Coloniam tendit: redit in Brabantiam, inde abit in Galliam.	280
Scribit de Munere Magistratūs, & in quādam Capita Epist. ad Rom.	281
Refellit excommunicationem contra aliquot Remonstrantes institutam.	293
Scribit contra Jac. Cappellum, & Nic. Bode- cherum.	294
Et de libero arbitrio.	295
Et contra Cameronem.	296
Cum Uitembogardo Holsatiā petere cu- piens, ab Amstelodamensi nauta fermè fuisset proditus.	298
Refellit defensionem Cameronis.	300
Quare id responsum tunc non fuerit impref- sum.	302
Revertitur in Hollandiam.	303
Judicium suum edit de controversia quadam inter Mennonitas.	305
Scribit contra Walæum, aliósque tractatus pro libero Religionis exercitio.	<i>ibid.</i>
Et Apologiam pro Confessione Remonstran- tium.	306
Amstelodami primam in ipsorum Templo ha- bet Concionem.	308
Uxorem dicit.	<i>ibid.</i>
Destinatur ut Remonstrantium Seminario præfit.	313
Scribit Conciones suas in Matth. Cap. V.	314
Refellit Vedelium, Bommium Triglandium. <i>ib.</i>	
Domicilium figit Amstelodami.	316
Componit Institutionem Theologicam.	<i>ibid.</i>
Et Conciones in Joan. xvii. 3.	317
Incidit in gravem morbum.	318
Respondet ad decem dilemmata Pontificior. <i>ib.</i>	
Amittit uxorem suam.	319
Scribit	

I N D E X

Scribit contra Heidanum.	<i>ibid.</i>
Illius obitus.	320
Uitembogardi de ipso testimonium.	<i>ibid.</i>
Testimonia variorum de ipsius ingenio & eruditione.	321
Acumen ejus in tractanda Theologia.	323
Quid senserit de lectione Patrum & Historiarum Ecclesiasticarum.	324
Ipsius pacis studium.	326
Vindicatur à Socinianismo.	328
Etiam testimonio Calovii.	<i>ibid.</i>
Ipsius moderatio & comitas.	330
Occurritur accusationi, quod quandoque stylo acriori scripscerit.	331
Et quandoque sarcasmis utatur.	333
Ipsius pietas.	335
<i>Excommunicatio decem Remonstrantium Amstelodami, & ejus formula.</i>	291
F	
F Aukelius (Hermannus.)	120
Festus Hömmius.	28
Gratulatur Episcopio Professionem Theolog.	41
Ejus contentio cum Episcopio coram Curatoribus Academiæ Leidensis.	55
Altera contentio.	69
Edit Specimen controversiarum Belgicarum.	119
Judicium Episcopii de Festo Hommio.	77
Est Scriba Synodi Dordracenæ.	120
Surrogatur in locum Vossii.	251
Fides in negotio justificationis quomodo consideranda.	13, 14
Franekeræ Episcopius disputat cum Sibrando Lubberto.	8, 9, 14, 15
G	
G Edenis à Boetselaer Legati Ordinum in Gallia testimonium Episcopio perhibitum.	53
	<i>Geeftē.</i>

RERUM PRÆCIPUARUM.

<i>Geeftieranus</i> (Arnoldus.)	310
<i>Geeftieranus</i> (Joannes.)	278
<i>Gefelius.</i>	39
<i>Goadus ex Anglia ad Synodum Dordracenam missus.</i>	222
Componit Catalogum durarum phrasium, à Synodo, judicio Anglorum, rejiciendarum.	232
<i>Goclenius.</i>	216, 217
<i>Gomari sententia de Prædestinatione.</i>	5
Episcopii judicium de Gomaro, comparato cum Lubberto.	9
<i>Gomari contentio cum Martinio in Synodo Dor-dracena.</i>	211, 219
Ejus excandescientia.	212, 222, 229
<i>Gofvinius</i> (Thomas.)	140
<i>Goulartius</i> (Simon.)	84
<i>Grevinchovius</i> (Nicolaus.)	39, 137, 143, 239, 263,
	280
<i>Grotenhusius</i> Prætor Amstelodamenis, benignè agit cum Remberto Episcopio.	274, 275, 276
<i>Grotius</i> (Hugo) in carcerem conjectus.	116
Auctor est Episcopio, ut scribat contra Lef-sium.	281
Judicium ejus de Scripto Episcopii contra Cameronem.	301
De Remberto Episcopio.	303
Gratulatur Episcopio nuptias.	309
Testimonium ejus de Episcopio defuncto.	320
<i>Guido de Bres</i> Auctor Confessionis Belgicæ.	32
H	
H <i>Aberkornus</i> (Petrus.)	256
H <i>Hagiensis Collatio.</i>	37
<i>Halesii</i> (Joannis) testimonium de Episcopio.	179
Judicium de Remonstrantium è Synodo di-missione.	207
<i>Hallius</i> Minister Amstelodamenis.	47
<i>Ham-</i>	

I N D E X

- Hamburgensis* nautæ fidelitas erga Uitembogardum & Episcopium. 298
Hermannus Tholingius. 93
Heidani (Caspari) actio cum Episcopio, super baptismo infantis fratris Episcopii. 45, 46
Heidanus (Abrahamus) ab Episcopio refutatus. 319
Testimonium ejus de Calvino. 332
Et de Episcopio. 322
Heinsius (Daniel) sermonem habet cum Episcopio. 79
Est Secretarius Politicorum in Dordracena Synodo. 169, 173
Edit quamdam epistolam Episcopii. 266
Hillenii (Cornelii) contentio cum A. Venatore. 18
De *Historiis Ecclesiasticis* quid senserit Episcopius. 324
Hollingerus (Henricus.) 140, 204
Honardus Senator ad Synodum Dordracenam deputatus. 197
Hoornbeekii iniquum de Episcopio judicium refutatum. 51
Hugo Grotius. Vide *Grotius.*
Hugo Muis ab Holy. 197, 245
Hulsemannus. 256
Hunnii (Nicolai) de Synodo Dordracena judicium. 254, 255, 256
Huttenus (Albertus.) 14, 16
- I
- A***cchäus* (Gilbertus) Philosophiæ Professor, suspensione muneris punitus. 252
Jacobus Laurentius Realius. 88, 291
Jacobus Roelandus. 23, 120
Ejus sermones cum Remberto Episcopio antequam is excommunicaretur. 284
Jacobus Triglandius. Vide *Triglandius.*
Joannes Egberti Episcopius, frater Simonis Epi-

RERUM PRÆCIPUARUM.

Episcopii. 23

A plebe Amstelodamensi malè habetur. 88

Ægrè domum suam tutatur ne diripiatur. 98

Verba ejus ad Ursinum. 284

Et ad Adrianum Smoutium. 291

Excommunicatio illius. *ibid.*

Jesuitæ. Calumniæ de Episcopio sparsæ, quòd cum *Jesuitis* sentiat. *item p. 259.* 44

Et cum *Jesuitis* conspiret. *p. 279.* 53

Imperialis singulari caractere & inscriptione Episcopio datus cùm in exsilio pelleretur. 246

Joannes Bogermannus. Vide *Bogermannus*.

Joannes Polyander. Vide *Polyander*.

Joannes Uitembogardus. Vide *Uitembogardus*.

Isaacus Frederici in exsilio mittitur. 243

Amstelodami clam concionatur. 267

Justus Brasserus. 42

Excommunicatur. 291

L

LAndafensis Episcopus. 212, 219, 222

LLeidenses Professores edunt Censuram in Confessionem Remonstrantium. 303

Et Specimen calumniarum contra ipsorum Apologiam. 310

Leo (Hendricus) citatur ad Synodum Dordracenam. 140

Unus ex omnibus Citatis se promisso silentii obstringit. 239, 240

Ex Lupistinenſi carcere evadunt captivi concionatores Remonstrantes. 310

M

MAbillonii egregium de Episcopio testimoniū. 322

Maria Pessera nubit Episcopio. 308

Illius obitus. 318

Martinii (Matthiæ) contentio in Synodo cum Gomaro. 211, 219

Cum

I N D E X

- C**um Sibrando Lubberti. 215, 217
Judicium ejus de actionibus Synodi Dordracenæ. 223
Martinus Gregorii Deputatus Politicus ad Synodum Dordracenam. 194, 199
Matthijsius (Assuerus.) 140, 243, 282
Mauritius Princeps loquitur cum Episcopio. 111
 Conspiratio contra ipsum suscepta. 282
Mercerius (Edmundus.) 297
Meurtius (Joannes) Græcæ linguae Professor ac criticus notatus. 252
Molinæi (Petri) testimonium pro Episcopio contra falsos rumores de ipso sparsos. 55
 Illius stylus sarcasticus. 335
Molinæi (Ludovici) de Synodo Dordracena iudicium. 257
Montanus (Hermannus.) 307
N
NÆranus (Samuel.) 204, 243
Niellius (Carolus.) 140, 172, 174, 195, 204, 213, 258
 Sermones ejus cum milite quodam in Arce Lupistinenſi. 311
 Quām agrè disponi potuerit, ut cū reliquis ex Arce illa evadat. *ibid.*
O
Oratio Episcopii quā Academiæ valedicit. 121
 Ejus *Oratio* habita in Synodo. 145
 Varii de ea rumores sparsi. 169
Ordines Hollandiæ mandant revideri Confessionem & Catechismum. 33
 Edunt Decretum pro pace Ecclesiarum. 39, 51
 Petunt Professorum Leidensium iudicium de libello Venatoris. 105
 Malunt viam concordiæ iniri, quām controvèrsiam decidi auctoritate Synodali. 114
 Contentiones Politicæ inter *Ordines Hollandiæ* &

RERUM PRÆCIPUARUM.

& Principem Mauritium.

115

Ipsis invitis Synodus indicitur nomine Ordinum
Generalium.

116

Per epistolam vocant Remonstrantes ad Synodos
Provinciales.

117

Et Episcopium ad Synodum Nationalem.

118

Oudshoorn Consul Amstelodamensis, amicus Rem-
berti Episcopii.

274

P

PAstor Valevici in concione sua invehitur in Re-
monstrantes.

262

De *Patribus* quid Episcopius senserit.

324

Pavius (Reinerus) Consul Amstelodamensis, quibus-
dam Remonstrantibus durum dat responsum. 89, 90

Ingreditur Remberti Episcopii domum postquam
jam spoliata erat.

102

Acerbè alloquitur Ministros Remonstrantes cùm
in exsilium essent mittendi.

245

Pestis Amstelodami.

3, 4

Philippus Pynakkerus.

140

Petrus Matthiæ Scabinus Amstelodamensis.

100

Plancius (Petrus) cum Episcopio convivio intereile
recusat.

42

Multa de ipso falsa disseminat.

44, 53

Baptizat infantem generi Uitembogardi, & quid
circa baptismum illum contigerit.

45, 48

Ploostius.

246

Polyandri (Joannis) judicium de vocatione Episcopii
ad professionem Theologicam.

41

Quomodo Episcopius cum ipso vixerit. 78, 79, 80

Polyander (Joannes) Minister inter Remonstrantes
Alcmariæ.

322

Poppius (Eduardus.)

310

De *Prædestinatione* status questionis inter Comarum
& Arminium.

5

Prævostius (Bartholomæus.)

273

Prikovius (Samuel) auctor libelli de pace & con-
cordia Ecclesiæ.

309

I N D E X

<i>Professores Leidenses agunt cum Adolpho Venatore.</i>	105, 106
<i>Consuluntur ab Ordinibus de conficiendo Edicto.</i>	108
<i>Protestatio quorumdam è Classe Rotterodam contra vocationem Episcopii in Ecclesia Bleisvicensi.</i>	30
<i>Protestatio Remonstrantium Citatorum contra Synodus Dordracenam.</i>	175
<i>Et contra Decretum Ordinum quo in exsilium sunt missi.</i>	243
<i>Provinciales Theologi post Exterorum discessum actiones Synodales continuant.</i>	249
<i>Provinciales Synodi habitæ ante Synodum Dordracenam, quomodo cum Remonstrantibus egerint.</i>	118, 119
<i>Quomodo finitâ Synodo Remonstrantes exauceraverint.</i>	250
R	
R <i>Embertus Episcopius Simonis Episcopii frater.</i>	3
<i>A plebe male tractatur.</i>	88
<i>Domus ipsius diripitur: exacta direptionis illius narratio.</i>	91-103
<i>Ipsi sacra Cœna interdicitur.</i>	104
<i>In Curiam ob epistolam quamdam à Magistratu Amstelodamensi vocatur.</i>	267
<i>Se occultat & uxor ejus in Curiam venire jubetur.</i>	268
<i>Duo Scabini tablinum ejus perscrutantur.</i>	269
<i>Ipse Edicto sonante campanâ citatur.</i>	270
<i>Quorumdam Jurisconsultorum consilium de hac citatione.</i>	271
<i>Ipse se contra hanc citationem defendit.</i>	272
<i>Contendit Antwerpiam atque inde in Galliam.</i>	273
<i>Redit Amstelodamum, & comparet in Curia.</i>	274
<i>Deputati Ecclesiastici eum accedunt.</i>	283
<i>Citatur ut coram Synedrio compareat.</i>	284
<i>Eum in finem aliqui è Synedrio ad ipsum depitantur.</i>	286
<i>Excom-</i>	

RERUM PRÆCIPUARUM.

Excommunicatur.	291
Ejus mors, & Grotii de eo judicium.	303
<i>Remonstrantes</i> denominati à Remonstrantia.	Quâ
occasione illa Ordinibus sit oblata.	31
Quid in ea ab Ordinibus petant.	35
Judicium ipsorum de sopiaendis controversiis.	38
Decreto Ordinum pro pace Ecclesiarum se mori-	
geros præbent.	52
Exhibent Ordinibus alterum libellum supplicem.	83
Quid ipsos impulerit ad conventus separatos Am-	
stelodami habendos.	84
Illorum cœtus Amstelodami prohibiti.	103
Vocantur ad Synodos Provinciales.	117
Quomodo in Synodis Provincialibus cum ipsis	
actum sit.	119
Negatur ipsis potestas aliquos è suis quos vel-	
lent ad Synodum mittendi.	135
Litteris ad Synodum citantur.	138
In Synodo comparent.	142
Qualis ipsis collatio concedatur.	143
Salutant Exteros Theologos in ipsorum ædibus.	<i>ib.</i>
Prælegunt scriptum in Synodo, & Contra-Re-	
monstrantes causæ suæ Judices agnoscere recu-	
sant.	171
Propter id à Synodo castigantur, séque contra	
eam defendunt.	173
Protestantur contra Synodum, & Decreto Dele-	
gatorum respondent.	175
Contendunt cum Præside de modo agendi.	180
Exhibent sententiam suam de primo articulo.	181
Vetantur loqui de Reprobatione.	182
Tradunt considerationes suas in confessionem.	184
Et in Catechesin.	186
Ipsis à Synodo negatur potestas sententiam suam	
defendendi quantum necessarium judicabunt,	
& contrariam refutandi.	186, 187
Hanc sibi deberi libertatem scripto tuentur.	188
Vetantur Dordraco egredi.	189, 193, 205, 209,
	Obla-

I N D E X

Oblatio Remonstrantium scripto comprehensa:

	191
Politicis Scriptum exhibent in quo rationibus probant se per conscientiam non posse mandato Synodi parere.	192
Prælegitur ipsis Ordinum Generalium Decretum.	193
Demonstrant se nulla effugia querere.	194
Aliam oblationem Synodo exhibent.	196
Disceptatio satis prolixa de libertate ipsis concedenda.	196, 197, &c.
Quid inter Delegatos & Remonstrantes actum sit.	201
Synodus decrevit Remonstrantes ejiciendos.	202
A Præside acerbâ Oratione dimittuntur.	204
Scriptum ad Synodum mittunt, quo acerbæ Præsidis dimissione respondent.	208
Tradunt defensionem sententiæ suæ de primo articulo: & postea de aliis.	213, 214, 226
Judicium Synodi de ipsisorum personis ipsis prælegitur.	236
Exigitur ab ipsis, ut ab omni etiam privata functione Ecclesiastica abstineant.	238
Petunt dimissionem è sua detentione.	239
Hagam venire jubentur, ipsisque actus cessationis ab omni functione Ecclesiastica exhibetur.	240
Quia illi subscribere recusant in exsilio mittuntur Decreto Ordinum.	241
Protestatio ipsis contra hoc Decretum.	243
Belgio educuntur.	247
Eorum cœtus religiosi vetantur.	240, 265
Erigunt Societatem, & tres in ea Directores constituant.	263
Edunt Acta sua Synodalia.	264
Cœtus illorum magnâ fœnitâ turbantur.	265, 266
Confessionem fidei edere decernunt.	277
Conspiratio contra Principem Mauritium falso ipsis imputatur.	282
	Ma-

RERUM PRÆCIPUARUM.

Majore incipiunt frui libertate, & nonnumquam Amstelodami Conciones habent.	307
Accusationes contra ipsos ex Apologia institutæ ab Episcopio diluuntur.	310
Erigunt Seminarium.	313
Dogma de mutua tolerantia, præ omnibus aliis ipsorum dogmatibus, iplorum Societatem commendabilem facit.	326
Sententia ipsorum de satisfactione Christi.	329
<i>Rykwardus</i> (Theophilus.)	140
<i>Rivetus</i> Leidam ad Professionem Theologicam vocatus.	251
Ab Episcopio laudatus.	322
<i>Ruardus Acronius</i> opponit se vocationi Episcopii ad Ecclesiam Bleisvicensem.	2110
<i>Ruarus</i> (Martinus.)	329
S	
S apta (Dominicus.)	140
S cholastica Theologia.	123, 126
<i>Scultetus</i> (Abrahamus.)	43, 191, 202
Contra Martinium & Crocium in Synodo acrem habet inventivam.	218
<i>Seminarium</i> Remonstrantium erectum.	313
<i>Sententia</i> Synodi Dordracenæ in Citatos Remonstrantes.	236
Orationem General. quâ in exsilium mittuntur.	241
<i>Sibrandus Lubbertus</i> Professor Franequeranus disputat cum Episcopio.	9
Episcopii de illo judicium.	ib d.
Episcopium Academiâ Franequeranâ expellere studet.	12
Aliæ illius disputationes cum Episcopio.	14, 15
Ipsius contentio cum Martinio in Synodo Dordracena.	215, 217, 222
Ipsius inventivæ in Theologos Anglos.	209
<i>Simon Episcopius.</i> Vide <i>Episcopius.</i>	
<i>Slichtingius</i> (Jonas.)	329
<i>Smoutii</i> (Adriani) verba insulsa ad J. Episcopium.	290

I N D E X

<i>Societas Remonstrantium erecta.</i>	263
<i>Socinianismi Episcopius immerito insimulatus.</i>	11,
	43, 55, 328
<i>Stochius (Paulus) Leidæ in carcerem conjectus.</i>	266
<i>Studioſi Franequeræ coram Academiæ Curatoribus de variis interrogantur.</i>	13
<i>Swalmius (Eleasar.)</i>	21, 30, 286
<i>Synodi Provinciales. Vide Provinciales Synodi.</i>	
<i>Synodi Nationales cur pluribus annis nullæ sint habitæ.</i>	33
<i>Synodus Nationalis Dordracum convocata.</i>	117
Ejus initium.	120
Illiſus modus procedendi cum Remonstrantibus.	142, &c.
Clam convenit non admissis ullis auditoribus.	210
Concipit Canones, & contentio de illorum concipiendorum modo.	227, &c.
Aliquot duras phrases ab Anglis ipsi exhibitas damnare recusat.	232
Censura ipsius in Citatos.	236
<i>Synodus Alciana & Charentonensis.</i>	294
T	
T <i>Hysius (Antonius.)</i>	220
Vocatur ad Professionem Leidensem.	251
<i>Tileni (Danielis) judicium de Scripto Episcopii contra Cameronem.</i>	301
<i>Tolerantia mutua decreta ab Ordinibus Hollandiæ.</i>	39-51
Fundamentum mutuæ , quæ à Remonstrantibus defenditur, Tolerantiæ.	326
<i>Triglandius (Jacob.) contentionem inter Episcopium & Festum Hommum , non ut gesta est, refert.</i>	77
Illiſus liber de vera Religione ab Episcopio refutatus.	315
<i>Twiffus (Guilielmus.)</i>	316
V	
V <i>Edelius (Nicolaus) ab Episcopio refutatus.</i>	314
Accusat Episcopium Socinianismi.	328
	<i>Ver.</i>

RERUM PRÆCIPUARUM.

<i>Venator</i> (Adolphus.)	18
Professorum Leidensium de quodam Venatoris libello judicium.	105
Illiis cum Professoribus colloquium coram duobus Ordinum Deputatis.	106
<i>Veselius</i> (Bernherus.)	140, 241
<i>Uitembogardus</i> (Joannes) adest baptismo infantis privigni sui, & à Plancio captiosè interrogatur.	
Hortatur Episcopium, ut se Dordracō subducat.	45
Fermè proditus erat à nauta Amstelodam.	239
Ejus epistola ad Episcopium è Gallia abeuntem.	304
Reditus ejus in Hollandiam.	ibid.
Judicium ejus de Apologia pro Confessione Remonstrantium.	306
Verba quæ de Episcopio conspecto ipsius cadavere elocutus est.	320
Testimonium ejus de eruditione Episcopii.	321
<i>Voetius</i> (Gisbertus.)	328
<i>Vorstius</i> (Conradus) à Synodo damnatur.	236
<i>Vossius</i> (Gerardus) munus suum arbitrio Curatorum resignat.	251.
Est in Illustri Schola Amstelodamensi Historiarum Professor.	313
<i>Ursinus</i> (Joannes) Minister Amstelodamensis.	17. 20
Rembertum Episcopium, ejusque uxorem accedit.	283

W

<i>W</i> Add'ngi colloquia cum Episcopio.	279
<i>Walaus</i> (Antonius) ad Professionem Theologicā in Academia Leidensi vocatus.	251
Ab Episcopio refutatus.	305
<i>Wardus</i> (Samuel) sentit Christum pro omnibus esse mortuum.	212
<i>Wittenbergensium</i> Theologorum judicium de Synodo Dordracena.	253

E R R A T A.

PAg. 23. lin. penult. nec *lege* nec cum. pag. 28. lin.
 12. mittendo. *lege* mittendos. p. 42. l. 16. erat. *lege*
 opus erat. p. 44. l. 29. illi. *l.* illis. p. 45. l. 9. consuetu-
 dinemque. *l.* & juxta consuetudinem. p. 48. l. 4. Ac.
l. Ad. p. 82. l. 31. missus est. *l.* missi sunt. p. 92. l. 31. lace-
 raretur. *l.* laderetur. p. 93. l. 19. eos. *l.* nos. p. 97. l. 8.
 id. *l.* cam. p. 103. l. 24. ducatonum. *l.* ducentorum.
ibid. l. 35. à *l.* è. p. 113. *l.* penult. dele, ordinis. p. 114.
 l. 29. C1510CXVI II. *l.* C1510CXVI I. p. 116. l. 2. ne-
 gántque *l.* non. p. 121. *l.* penult. at. *l.* ac. p. 124. l. 13.
 efficere. *l.* afficere. p. 132. l. 34 quod. *l.* quos. p. 135.
 l. 20. à ut *l.* ut à. p. 137. l. 31. adrem se accinxit. *l.* ne-
 cessitati cessit. p. 141. l. 14. Reformatorum. *l.* è Refor-
 matorum. p. 142. l. 31. Bogermannus Synodo. *l.* Bo-
 germannus: Synodo. p. 149. l. 26. quâ. *l.* suâ. p. 155.
 l. 14. ac Jacobo Andreâ. *l.* Jacobo Andreæ. p. 160. l.
 15. agit. *l.* ait p. 166. l. 29. innocentiam aut: illâ. *l.* in-
 nocentiam: aut illâ. p. 183. l. 24. paratam eam. *l.* pa-
 ratas eas. p. 187. l. 25. peteremûsne. *l.* pateremûrne.
 p. 195. l. 23. prælegi. *l.* præleæti. p. 204. l. 33. vocare.
l. provocare. p. 210. l. 21. missus. *l.* destinatus. p. 211.
l. 4. exissc. *l.* exesse. p. 238. l. 16. promulgaretur. *l.* ede-
 retur. p. 247. l. 7. alloquutione ultima. *l.* solutione ul-
 timæ pecuniæ. p. 248. l. 24. Bombergius. *l.* Tomber-
 gius. *ibid.* l. ult. Provincialibus. *l.* à Provincialibus.
 p. 252. l. 33. Arminiani. *l.* Arminii. p. 254. l. 28. Hum-
 mius. *l.* Hunnius. p. 256. l. 31. &. *l.* eo. p. 268. l. 14.
 minimis. *l.* maximis. p. 269. l. 24. Senatoribus. *l.* Scabi-
 nis. p. 271. l. 18. dele re. p. 272. l. 29. Senatorem. *l.* Sca-
 binum. p. 275. l. 34. Prætor. *l.* Prætor respondit. p. 284. l.
 19. facientes. *l.* faciatis. p. 295. l. 6. id. *l.* cum. p. 307. l.
 19. platea. *l.* fossa. p. 311. l. 28. in terra. *l.* internâ. p.
 317. l. 8. fratres. *l.* ut fratres. *ibid.* l. 35. id. *l.* eum. p. 324.
l. 1. conjicias. *l.* conjicias oculos. p. 330. l. 18. dele, vel.
 p. 332. l. 14. eis. *l.* eo. *ibid.* l. 18. dele, ab. *ibid.* l. 33.
 Calviniani. *l.* Calvini.

H

